

1
7
243

PETRI GYLLII

DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS LIBRI QVATVOR.

Ad Reuerendiß. & Illustriß. D. Georgium Cardinalem Armaignacum.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXI.
Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce preſent liure intitulé, *Petri Gyllij deſcriptio Conſtantinopoleos, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes païs, terres & ſeigneuries, ledit liure, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille. Et ce iuſques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que ſera paracheué d'imprimer ledict liure, ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement deſdictz liures, ſerue pour toute notification, ſauf en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leur deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maiſtre Iean Nicot, maiſtre des Requeſtes de l'hoſtel, preſent.

Signé, Guillaudet.

Errata in hoc volumine de Topographia Conſtantinop.

Pagina 35. lin. 28. lege cliuo. 64. 21. πόντος. 205. 6. Ceratini.

Quæ in altero de Boſporo Thracio.

Pagina 47. lin. 7. lege ſexaginta. eadem pag. linea vltima, Proclus. 65. 9. oἱ λεάνλια 68. 9. Minyeis. 72. 16. Machlenam. 118. 18. validiſſimos. 123. 3. χειμάῤῥους. 141. 4. promontorio. 252. 4. Paiaſiti.

267

INDEX CAPITVM TOPOGRAPHIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

De foro

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

IN

In æde diui Marcelli, Romæ,

hæc ſunt inſcripta, vnà cum effigie vita functi: ſed dico ſimilia, aut in pariete affixa, vel in marmoreo lapide ſculpta.

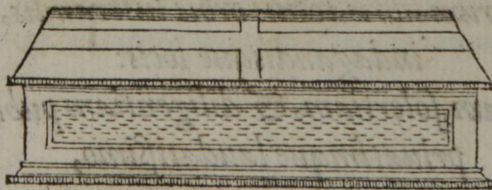

Petro Gyllio viro probo, vtriuſque linguæ
doctißimo,
ex agro Albienſi apud Gallos nato,
ob ſingulares animi dotes, & indefatigabilem in
inueſtigandis antiquorum monimentis,
componendis, interpretandíſque omnium diſciplinarum libris, totius orbis luſtrandis,
indagandíſque locis:
naturam, ſolertiam, & diligentiam publicè,
priuatímque laudatißimo,

poſt

Post longas annorum plus xl. peregrinationes, terra,
marique peragratas,
Galliam, Italiam, Græciam, Asiam vtranque,
& Africæ partem,
ac miraculosam è manibus, & carcere Pyratarum,
Gerbeorum liberationem,
Romam quasi postliminio reuerso, & in recolligen-
dis, ordinandisque rerum celebrium narratio-
nibus, dies, noctésque occupato,
Febre violentissima per dies XI. *vexato, diem suum*
in Christo Iesu obeunti.
Georgius Cardinalis Armeniacus, patronus pien-
tissimus Clienti gratissimo
in spem resurrectionis mortuorum
benemerenti mœstissimus,
Non. Ian. M. D. LV.
Po. Cn.
Vixit annos LXV. *menses, dies* V. *hor.* IIII.

OSSA GYLLII.

IN DESCRIPTIONEM CONSTANTINOPOLEOS *Præfatio, vbi situm illius & commoditates ostendit.*

CONSTANTINOPOLIS sic in peninsula sita est, vt totum Isthmum occupet peninsulanum: ex tribus enim partibus mari alluitur, neque solum ex sese munita est, sed etiam suos suburbanos longos agros iter duorũ dierum latos amplius viginti miliaria munitos habet peninsula, quam efficiunt pontus, Bosporus, Propontis, olim ab Anastasio muro clausam, ita fit, vt situs vrbis duplici peninsula munitus, arcem se declaret totius Europæ, atque adeo principatum totius orbis præ se ferat, eminens in fauces Europæ, atq; Asiæ: nam præter alias fœlicitates immẽsas hanc habet summam, quòd mari portuoso ex tribus partibus cingitur, à Meridie quidem Propontide, ab Oriente Bospori freto, ab Aquilone sinu maxime portuoso, qui non modo claudi catena potest, sed etiam sine catena hostibus infestus est Constantinopolis, & Galatæ muris stringentibus eius latitudinem in stadia paulò minus quatuor, vt & machinis, & igne liquido hostiũ naues sæpe perierint. Adde quòd nihil munitiùs fieri posset, si accederet

ars muniendi noſtra ætate vſitata, ſi quatuor portus, quos olim intra muros clauſos habebat catenis, reſtituerentur: quorum duobus antiquum Byzantium ornatum triennium Seueri obſidionem ſuſtinuit, nec niſi fame totius orbis viribus capi potuit. Nam præter commoditates, quas habet Propontidis, & Aegæi maris, ſic totius ponti Euxini imperium habet, vt vno oſtio id clauſum teneat, ſcilicet Boſporo, quem tranſire nemo poteſt inuita Conſtantinopoli, quò fit vt totius ponti diuitiæ ſint in eius poteſtate, ſiue importatæ, ſiue exportatæ. Exportatur autẽ tanta copia pellium cuiuſuis generis, mellis, ceræ, ſeruorum, aliarúmque rerum, vt ſufficiant magnæ parti, Europæ, Aſiæ, Aphricæ: importantur vina, olea, frumenta, aliáque infinita Aſiæ, Aphricę, Europæ, vt copiam ſentiat Myſia, Dacia, Pãnonia, Sarmatia, Meotis, Colchis, Iberia, Albania, Cappadocia, Armenia, Media, Parthia, vtraque Scythia. Itaque non modò omnes barbaræ nationes coguntur amicitiã huius vrbis amplecti, ſed etiam oræ omnes maritimæ, & inſulanæ, ſi ponti diuitiis frui velint. Adde, quòd nemo vltrò, citróque traiectiones Aſiæ, Europæque facere poteſt inuito Byzantio, cùm ſit velut pons, & porta vtriuſque orbis, dicerem ſolum, niſi Helleſpontus eſſet. Sed is infinitis partibus inferior cenſetur, nimirum longè amplior, & ſinum non habens Byzantinũ, quo vrbs peninſula fiat portuoſa, ac ſi haberet, tamen Euxino ponto non vteretur inuitis Byzantiis, id quòd ſi ratione non capimus, exemplo aſſequi poſſumus. Conſtantinus in Sigæo promontorio eminenti in fauces Helleſponti Conſtantinopolim ædificare cœperat, ſed ea relicta, in promon

promōtorio Byzantino eam ædificauit. Troia quidem insignis vrbs, sed cæcorum, qui non præuiderint situm Byzantij, cæci omnes, qui ante Byzantium vrbes ædificarunt in ora Hellesponti, aut Propontidis, quę etsi aliquandiu floruerūt: funditus tamen, aut euersæ sunt, aut in vicos redactæ: ac si restituerentur, Constantinopolis, vt præstantior eis dominaretur. Quamobrem iure dicere possumus eam non modò ponti, sed etiam Propontidis, & maris Aegæi clauem esse. Laudatur Cyzicus, quòd duobus pontibus cōiungeret Insulam Continenti, & duos sinus contrarios inter se copularet, quam Aristides scribit esse vinculū ponti, & Aegæi, sed quis non videt quàm laxum: inter Cyzicū, & Europam Propontis lata intercedit: qua vt inuitis Cyzicenis transitiones in vtrunq; mare fieri poterant, ita Cyziceni inuitis Hellespontiis, & Byzantiis habere vtriusque maris commoditates non potuerunt. Prætereo Heracleam, Selymbriam, Chalcedonem, in Propōtidis ora sitas, olim quidem nobiles hominū industria, & loci natura, sed principibus commoditatibus priuabantur portuum similium Byzatino portui, qui nullis viribus hostium obrui potest, illarū iampridem portus obruti sunt, atq; adeo, carebant potestate Bospori, & Hellesponti, quibus vti non poterant sine voluntate Bosporanorum, & Hellespontiorum, at Byzantini iis omnibus inuitis vti poterant ponto, itaque ei accidere non potest, quod accidit suis vicinis, aliísque quàm plurimis maximis vrbibus, quæ tot annos iacentes in ruinis, aut excitatę non sunt, aut si restitutæ, non tamen in pristina sede: deletæ sunt vicinæ, & nondum restitutæ, deleta est Memphis, sed

adhuc iacet. Cùm Caïrica Babylonia ex castello magna vrbs euaserit in eius vicinia sita vtraque carens opportunitatibus Byzantij. Pręterео Assyriam, Babylonē, quę etiam cùm floreret vidit vicinam vrbem ædificari, sibi non cedentes de magnitudine, cur Alexādria non reædificatur, nisi quia hominū industria magis, quàm natura consisteret, Romam antiquā restituit Petri sanctitas, & Romani nominis authoritas, potius quàm naturalis situs mari carens portuoso. Sileo Athenas, & Lacedæmonem, quæ magis pertinaci hominum virtute, quàm situs commoditate excelluerunt. Omitto duos illos oræ maritimæ oculos Corinthum, & Carthaginem, quos eodem ferme temporum effossos, primùm Iulius Cæsar restituit, deinde rursus funditus erutos nemo instaurauit, quāuis Carthago sita in peninsula portuosa quidem, sed duo maria non coniungens, quamuis Corinthus bimaris, arx Peloponesi, clauis, & compes Græciæ nominata sit, tamen duo maria ne duos quidem sinus proximos, quos circuitus peninsulæ cōiungit, nunquam coniungere non modò ipsa potuit, sed ne vires quidem imperij Macedonici atq; Romani, id quod artificio potuit Cyzicus, & natura Chalcis Euboïca, altera Græciæ clauis existimata, quarū omnium circuitus fieri breui declinatione poterant: at Constantinopolis clauis duplicis orbis, & maris Aegæi, & Euxini, quæ nulla nauigatione, nulla circuitione ne totius quidē orbis iungere possis, nisi ore Byzantio. Pręterмitto Venetias, quæ magis clauduntur mari, quàm claudant maria, magísq; laborant maria seiungere, & repellere, quàm coniūgere. Sileo totius orbis omnes situs, qui vrbes habuerunt,

runt, habent, aut habituri ſunt, nullus vnquam inuenie tur, qui tot, & tantas commoditates habeat non modo ad imperandum, ſed ne ad priuatè quidem viuendum, caritatem annonæ nunquã, aut rariſſimè ſentit, cui continuus campus Thracius frumentarius amplus quoquo verſus plus minus ſeptem dierum iter, alicubi viginti dierum, & eo amplius. Prætereo Aſiam vicinam proximam vbertate agrorum frumentariorũ, & paſtionibus redundantem. Sileo ex vtroq; mari facilem vecturam, iam vini copiã præterquam quod ipſa fert, habet oram Boſpori, Propontidis, Helleſponti vinetis conſitam, & facili nauigatione infinita genera habere poteſt, cæteráſque delitias. Vt Theopompus ſcribat, ex eo, quòd Byzantium eſſet nobile emporiũ, populum omnem in foro, & portu, & cauponis verſari ſolitum dantẽ operam Baccho: Menander in comœdia nominata Aulitride, ait omnes mercatores temulentos facere Byzantiũ. Totam, inquit, noctem bibo, ſurgo habẽs quatuor capita, exagitant comici Byzãtios, quod cùm vrbs obſidione premeretur, non alia ratione eos exercitus Imperator in mœnibus cõtinere potuit, quàm cùm prope muros cauponas collocaſſet, quod vt fuit popularis gubernationis vitium, ita loci virtutẽ, & copiam oſtentat omnium rerum, carnium quanta ſit copia, norunt, qui viderũt atq; ſi venatores eſſent, nuſquam copioſiores venationes, & aucupia. Fructibus autem omnis generis, omnis tẽporis fora abundant, quod ſi noſtrates negent, dicam conſiderent, quantum natio Mametana conficere poſſit leniẽs vini deſiderium pomis, piris, reliquíſq; omnibus fructibus, lignorum verò abundantiam habet tan-

tam, vt nullis ſeculis abundatura non ſit, cùm ex Europa, tum ex Aſia. Syluæ enim immenſæ, perennes, longę, iter pluſquam quadraginta dierum, continuatæ à Propontide ad Colchos, & longè vlteriùs: vt non modo ſibi ac vicinis, verùm etiam longinquis atque adeò ipſi Aegypto, & ſinui Arabico, atq; Aphricæ materiam ſuppeditet in ædium, nauiúmque ædificationem, ſoláq; ex maximis vrbibus eſt, quæ nunquã incidet in lignorum penuriam, non modo ad ignem faciendum, ſed ne ad ædificia quidem & naues, in quam noſtra ætate vidēmus incidiſſe maximas Europæ, Aſiæq; vrbes. Piſcium verò redundãtia excellit Maſſilia, Venetia, Tarentum: ſed omnia ſuperat Conſtãtinopolis, qua velut per portam piſces duplicis maris tranſeunt, neque modo per Boſporum tranſeunt, ſed ad Byzãtium feruntur relicta Chalcedone, vt vno reti viginti nauigia impleas, atque ſine retibus ſæpe manibus ex continenti capias, atque adeo cùm verno tempore in pontum aſcendunt denſi greges iactu lapidis velut aues ferias, ex feneſtris quoq; vrbis calathis ex corda appenſis mulieres piſcentur, ha mísq; piſcatores ſine eſca pelamydes capiant tot, & tantas, vt ſufficiant toti Græciæ & magnæ parti Aſiæ Europæque. Et ne numerem piſcium genera, optimarum oſtrearum tantam multitudinem capiunt, vt ſufficiãt, vt tot dierum ieiuniis, quibus Græci piſcibus ſanguinis participibus non veſcũtur, quotidie videas in piſcariis foris multa nauigia oſtrearum plena. Quòd ſi Byzãtij non tanta eſſet carnis copia, ſi piſcibus delectarentur, piſcatoréſque eſſent ea induſtria, qua Veneti, & Maſſilienſes, liberéque piſcari poſſent, non autem mediam

partem

partem piſcationis Regi Turcorũ tribuerent: profecto omnes angiportus quotidie implerentur piſcibus. Iam nouæ Romę cælum quiſpiam damnabit, vt ponticum, ego expertus ſum ſalubrius quàm antiquæ Romæ, atq; ex multis annis vix vnius, aut alterius anni hyemẽ perfrigidam, calores autem æſtiuos temperatos eſſe anniuerſariis ſeptẽtrionibus, quibus aſſiduè ferè tota æſtate aër ſerenus eſt, hyeme tepeſcit auſtris, quibus aër ſerenus fit, ſeptentrionibus pluuius, cõtra quàm in Italia & Gallia fieri ſolet. Peſtę verò minùs acerba, minúſq; mortifera, nec frequentiori quàm magnæ vrbes laborare ſolent, rariúſque laboraret niſi plebis multitudine, & ſeruis ſordidè paſtis impleretur. Et ne videar laudare Rhetorum more, quæ vix Sophiſtarũ acerbitate reprehendi poteſt, hoc vno malo laborat, quòd barbaris frequẽtiùs, quàm excultis humanitate habitabitur, non quin ſit apta ad molliendos homines etiã barbariſſimos: ſed quòd ob copiam humanarum rerum eius habitatores remolleſcent ad reſiſtendum Barbaris, quibus longè latéque circundata eſt, vnde fiet, vt & ſi ad imperandum natura ſit comparata, tamen educatione, & diſciplina nequaquam vtentur illius incolæ, copiáq; rerum negligentes fient, & ſuperbia loci rationem cõſuetudinis, & familiaritatis cum hominibus habẽdę negligent, vnde ob inſolentiam odio hominum extrudentur, aut in diſſentiones incident, quibus Chriſtiani ciues laborantes amiſerunt vrbem, & imperium. Sed diſſentiant, quantumlibet, vrbémque, vt ſæpe fecerunt, inflamment, & funditus euertant, tamen nunquam deerit, qui eam reſtituat ob loci opportunitatẽ, ſine qua pontus Euxinus,

rurſus Axinus efficeretur, ob copiam Barbarorum pontum cingentium. Quis enim, niſi longo huius vrbis imperio caſtigati eſſent, ſiue mari, ſiue pedibus proficiſceretur ad oras ponticas latronibus plenas? quis Boſporũ, quem vtrinque accolunt Barbaræ gentes, penetraret, ac ſi quis penetraret, tamen Thracibus accolis pôti rediens aberraret ab oſtio Boſpori falſa, vt olim facere ſolebant, lumina pro pharo prætendentibus. Non igitur modo nauigationem ponti, Byzantium impedire poteſt, ſed nemo ſine eius ſubſidio, nauigare illuc poteſt. Quare cùm totius Europæ Conſtãtinopolis ſit arx contra Ponticos, & Aſiæ Barbaros, etiam ſi ſæpe deleatur, ſemper non deerit aliquis, qui eam reſtituat, inuitatus loci opportunitate. Quis vnquam hoſtis acerbiùs vrbem aliquam euertit, quàm Seuerus? attamen cùm reſipuit ab iracundia contra Byzãtios, animaduertit ſe ab antiquis temporibus vrbem habitam communẽ quandam benefactricem omniũ, Romani imperij magnum propugnaculũ deleuiſſe contra Barbaros ponti & Aſię. Itaque reſtituere conatus eſt, nominéque filij Antoninam appellari voluit. Cæteræ igitur vrbes, vt ſint mortales, hæc ſanè quandiu erunt homines futura mihi videtur immortalis.

PET

PETRI GYLLII
DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS,
LIBER PRIMVS.

De Byzantij conditoribus, & de eius varia fortuna.

CAPVT I.

YZANTIVM conditum fuisse Stephanus, atque Eustathius memoriæ prodiderunt à Byzante Ceroësse, & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensium coloniã deducentium Dux fuit nominatus Βύζης Ego hunc etiam Byzanta appellatum arbitror, nam à Byze, Byzeum, potius quàm Byzãtium diceremus. Philostratus in vita Marci Sophistæ Byzantini, Ducem illum classis Megaricæ nominat Byzanta, cùm scribit Marcũ, quòd referret originem sui generis ad antiquũ Byzanta profectum Megaram, charum habitum fuisse Megarensibus coloniæ Byzantinæ deductoribus, quibus Pythium Apollinem consulentibus, vbi conderent vrbem, redditum oraculum est, quærerent sedem cæcorum terris aduersam. Ea ambage Chalcedones monstrabantur,

quòd priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtilitate peiora legissent. Quod autem apud Iustinũ scriptum est à Pausania Spartano Byzantium conditũ, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie vocant Galatam à Genuensibus conditam esse affirmant, & Constantinopolim à Constãtino, qui, aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt: nam cùm ex Herodoto intelligam Dario inuadente Thraciam Byzantios, & Chalcedonios ne expectasse quidem aduentũ Phœniciȩ classis relictis suis vrbibus in interiora Euxini ponti discessisse, ibíque Mesembriam cõdidisse, Phœnices autem Byzantiũ, Chalcedonem combussisse, arbitror Lacedæmonios Pausania Duce coloniã illuc deduxisse, & Byzantium, siue coloniam prius Megarensium, siue sedem ciuium à Byzante Neptuni filio conditam restituisse. Eustathius dicit Antoninam appellatam fuisse ab Antonio Bassiano Seueri Cȩsaris filio: sed quandiu pater vixit, id nomen obtinuisse, deinde multis post annis nominata est noua Roma, & Constantinopolis, & Anthusa quasi Florẽtia, siue Flora à magno Constãtino, vnde Priscianus appellat nouam Romam Constantinopolitanam. Apollo fælices quidem prædixerat, qui eam incolerent, sed vtranque fortunam sæpe experta est. Primò magnis laboribus emersit impedientibus Thracibus, Bithynis, & Gallogræcis: in singulos enim annos octoginta talenta Gallis in Asia dominantibus diu pẽsitauit. Maioribus creuit, nec solùm externis, sed etiam domesticis frequenter vexata, nunc optimatiũ gubernabatur statu, nunc populari, variásq; partes secuta est, sed diu floruit in republica, latéque in

Euro

Europa, atque Asia dominata præsertim Bithynis, vt Philarcus tradat in sexto libro historiarum, Byzantios sic dominos fuisse Bithynorum, vt Lacedæmonij fuerunt εἱλώτων, quorũ fortuna media erat inter seruorum, & liberorum conditionem. Hæc Respublica Ptolomæorum Aegypti regum nomẽ coluit, vt Philadelpho honores diuinos tribuerit, templúmque illi excitarit in conspectu suæ vrbis, nomen imperij Romani fouit, primò aduersus Regem Macedonũ, cui vt degeneri impositum Pseudophilippi nomen. Sileo missas copias in Antiochum, Perseum, Aristonicũ, & piratico bello adiutum Antonium Mithridatis impetũ ægre repulsum, & ceruicibus interclusum suis sustinuit: & simul Scyllę, Lucullo, Pompeio valde auxiliata est, quando ea loca insideret, quæ transmeantibus terra, maríque ducibus, exercitibúsque, simul vehẽdo commeatui opportuna forent. Tandem Nigri partes secuta contra Seuerum omni dignitate principatus spoliata est, & Perinthiis subiecta, & balneis, & theatris muris, quibus validis excelsísque munita erat, lapide quadrato, & molari constructis, potiùs quàm Milesio, vt placet Politiano: nam neque ex illo antiquo Milesio, neque Miletopoli excisus fuit, cùm Miletum remotissimũ, & Miletopolis posita iuxta Rhyndacum fluuium nullas nobiles lapidicinas habeat, quam quidem vidi funditus euersam lacui Apolloniati propinquã adhuc nomen retinentem. Muri adeò tenui iunctura fuerũt, vt Herodianus testetur, nemini compositum opus, sed ex vno, perpetuóque lapide visum fuisse, ruĩnas ipsorum, reliquiásque Herodiani temporibus, qui videbãt, mirabantur eos, vel qui

cõſtruxiſſent, vel qui deleuiſſent. Dion, quem Zonaras citat, muros tradit munitiſſimos habuiſſe Byzantium, quarum lorica lapidibus tres pedes craſſis, & qui regulis æreis comprehenderẽtur conſtructa erat, interioráq; ipſorum ſic erant cõpacta, vt vnus murus craſſus omnis ſtructura eſſe videretur. Turres crebræ & magnæ, portas circũ habentes alias aliis ſuperpoſitas. Muri ex parte Continentis valde excelſi, maritimi humiliores erant. Duos portus intra murũ habebat, catenis clauſos, quorum brachia ſuſtinebant turres multum eminẽtes, ipſe cùm Græco Codice Xenophontis carerem, arbitrabar Xenophõtem de alterutro horum portuum intelligere ex Latina traductione, quæ ita habebat cùm ex Chryſopoli Byzantium traiecissent, cúmq; ex Byzantio excluſi eſſent milites Xenophontei repagula perfringere conabantur, portásque ſe effracturos minabantur, niſi eas Byzantini voluntate aperirent, atq; accurrerunt ad mare, & intra oppidum deſiliere muris ſuperatis, iuxta ipſius portus latera, quæ, quòd curuatis vtrinque molibus prominent, Chelas, id eſt, acceptabula Græci vocant: at poſtea incidens in Gręcum Codicem, vidi nullam ibi mentionem portus eſſe, ſed duntaxat τὴν χηλὴν τοῦ τέιχους, hoc eſt, ad crepidines muri, ſiue ad proiecturas fulcientes murum: ac ſi χηλὴ τοῦ λιμένος legeretur, brachium potiùs, aut crus vertendum fuiſſet. Dionyſius Byzantius tradit Boſpori primam circuitionẽ excipere tres portus. Byzantij quingenta habebãt nauigia, quorum quædam erant dicrota, quibuſdam erant gubernacula ex prora, & ex puppi, & gubernatores, & nautæ duplices, vt ſiue inuaderent, ſiue retrocederent, neceſſe

non

non eſſet eas conuertere: hoſtéſque fallerent in acceſſu, & receſſu. Byzantij Nigro viuente, & mortuo multa mirabilia ediderunt triennium obſeſſi, neque modò capiebant hoſtium naues prænauigantes, ſed etiam triremes ex ſtatione hoſtili abſtrahebant: anchoras enim vrinatores ſub aqua natantes abſcindebant, & funiculis ad clauos pedum plantis affixos alligatis trahebant ſua ſponte adnare viſas, nec primi Byzantij hoc egerunt: nam Tyrij aſſueti conchas, aliáque eiuſmodi ſub aquis legere profundo mari nantes ex improuiſo anchoras hoſtium præcidebant, quod Alexander vbi animaduertiſſet, ferreas catenas pro funibus alligari ad anchoras iuſſit. Byzantij, cùm omnia conſumpſiſſent, tamen reſiſtebant lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & funibus ad naues vtebantur, quos ex capillis fœminarum ſuarum conficiebant, interdúmque ſtatuas, & equos proiiciebāt in ſuos hoſtes. Vt verò omnibus eſculentis deſtituti ſunt, pelles aqua mollitas edebant, pellibúsq; conſumptis alij in alios efferari cœperunt humanis carnibus veſcentes, denique fame oppreſſi inuiti vrbem dederunt. Romani interfecerunt milites, omnésque principes ciues, vrbs tota funditus euerſa, muri diruti, quorum oſtentatione gloriabantur, ſimúlque theatris, thermis, omníque cultu, atque honore detractis in vici formam redacta Perinthiis adiudicata eſt. Ea capta Seuerus valde lætatus eſt, eíque libertatem abſtulit, & dignitatem reip. tributo impoſito, ciuium bonis publicatis Perinthiis Byzantium, eiúſque regionem largitus eſt. Seuerus poſtea Byzantium profectus, vt vidit ciues ſibi obuiam egreſſos cum ramis oliuarum ſuppli-

ces deprecantes ſalutem, & excuſationem afferẽtes, cur illi obſtitiſſent, abſtinuit quidem à cæde, ſed Perinthiis ſubiectos reliquit, theatrũ tamen illis dedit, & κυνηγίων porticus, & Hippodromum ædificandum curauit, eidémq; adiunxit thermas, quas ædificauit in templo Iouis, qui appellabatur Zeuxippus: renouauit etiam Strategium, quæ omnia Seuerus inchoauerat, Antoninus filius perfecit.

De magnitudine Byzantij. CAP. II.

CONſtantinopolitani ciues huius ætatis dictitãt Byzantium comprehẽſum fuiſſe primo colle, hoc eſt, ſepto regio, ſed ampliùs fuiſſe liquebit ex his, quæ modò dicam: recentes ſcriptores ita deſcribunt Byzantium incepiſſe à muro arcis, & pertinuiſſe ad Eugenij turrim, aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneum, & portam Vrbicion terreſtrem Byzantij, inde in chalcopratia & miliarium vbi altera porta terreſtris Byzantiorum hinc ad columnas Zonarij, ex his deſcendiſſe, & flexũ fuiſſe in Acropolim per manganas, & thermas Arcadianas, quibus vt nonnullam fidem habeam non tantum facit eorum in aliis permultis mihi cognita fides, quàm Euſtathius ſcribens Athenienſes vſos Byzantio ὡς πολιχνίῳ, id eſt, parua vrbe ad ſeruandas pecunias, ſed longè antiquior Zoſimus Hiſtoricus Byzantium ita deſcribit: In colle, inquit, ſitum fuiſſe occupans partẽ Iſthmi, quem efficiunt ſinus nuncupatus cornu, & Propontis, habuit portam in fine porticuum, quas Seuerus Imperator ædificauit, cùm iratus eſſe deſiiſſet Byzantiis, quod Nigrum tutati fuiſſent hoſtem,

ſtem, Byzantij muris per collem procedebat à parte occidentali vſque ad Veneris templum, & ad mare oppoſitum Chryſopoli, à Boreali verò parte ſimili modo deſcendens vſque ad portum, quem vocant Neorium, & vlterius vſque ad mare, quod è regione iacet oris pontici per quod ad pontum Euxinum nauigatur. Hęc igitur, inquit ille, antiqua vrbis magnitudo, ſed Dionyſius Byzantius Zoſimo multo antiquior, vt ex eius ſcriptis cognoſcatur ante Seueri ruinã ſcripſiſſe, ait ambitum Byzantij circiter quadraginta ſtadia complexũ fuiſſe, quæ longe maius ſpatium complectuntur, quàm illi tradiderunt. Herodianus Byzantium tempore Seueri vrbem maximam omnium Thraciæ fuiſſe dicit.

De Constantinopolis instauratione, eiúsque magnitudine.

CAPVT III.

ZONARA Conſtantinum magnum ſcribit cupientem vrbẽ ſui nominis condere primo Sardicum Aſiæ agrum delegiſſe, deinde Sigæum promontorium poſt Chalcedonem & Byzantiũ. Georgius Cedrinus dicit Conſtantinum primo Theſſalonicam delegiſſe, ibíque biennium agentem loco delectatum admirabilia templa, balnea, aquæductus ædificantem peſte interpellatum locum hunc reliquiſſe, & profectum Chalcedonẽ Bithynorum à Perſis euerſam reſtituere incipientem admonitum fuiſſe, vbi Conſtantinopolis cõdenda eſſet ab aquilis lapillos architectorum iterum, & ſępius rapientibus, & Byzantium tranſportantibus. Zonaras idem ſcribit, lapillos non vocat, ſed funiculos, quod commentitium videtur ſurreptum

ex Dionysio Byzantio tradente parum abfuisse, quin Byzas conderet Byzantium in loco semystra nuncupato sito ad ostia Cydari, & Barbysæ fluminum, nisi coruus rapiens ex media flamma partem victimæ, & deportans in promontorium Bosporium Byzantem admonuisset ibi condendum esse Byzantium: at mihi tam cæcus Constantinus non videtur fuisse, quàm Chalcedonij antiqui, quorum cæcitate omnibus literarum monumentis decantata edoctus prospicere potuit Byzãtium, potius quàm Chalcedonem commodius Romani imperij domicilium esse, quãtò melius sentiunt longè antiquiores, è quorũ numero est Sozomenus Salaminius, & Zosimus, qui scripserunt suam historiam tempore Theodosij minoris, hi omissa mẽtione Sardicę & Thessalonicæ, & Chalcedonis, tradunt Constantinum cogitantem vrbem condere sui nominis æqualis conditionis parísque honoris, Romæ deprehendisse locum inter antiquum Ilium & Hellespontum commodum ad vrbem condendam, fundamentáq; iecisse, & muri partem in altitudinem excitasse, quę in hunc diem videtur in promontorio Sigæo, quod Plinius appellat Aiantiũ, ex eo, quòd ibi Aiacis sepulchrum esset eminens in extremas Hellesponti fauces, vbi dicunt stationẽ nauium fuisse, & tentoria habuisse Achæos militantes contra Troiam, pòst Constãtino commodiorem sedem visam esse Byzantiũ, quod trecentesimo sexagesimo secundo anno ab imperio Augusti Constãtinus restituit, auxit, maximis muris circundedit, nuncupaŕique nouam Romam Constantinopolitanam lege sanciuit, quæ incisa in colũna lapidea, & publica in Strategio prope Con-
stantini

ſtantini ſtatuam equeſtrẽ propoſita erat. Cùm autem indigenas ciues exiſtimaret non ſufficere magnitudini vrbis, iuxta fora ſparſim ædificauit domos, quas dedit habitandas Senatoribus, atque illuſtribus viris, quos ſecum duxerat ex vrbe Roma, atque ex aliis gẽtibus. Fora conſtituit alia ad vrbis ornamentum, alia ad vſum ciuium, Hippodromon ſacris ædibus, fontibus, porticibus inſtruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere ſolebant. Regias ædes condidit non multo inferiores Romæ regiis ædibus. Denique in omni ornatu ſimilem, æqualémq; Romæ Italiæ efficere ſtudens in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat hominum multitudine & diuitiis maiorem Conſtantinopolim eſſe, quàm Romam. Cunapius Sardianus non ignobilis ſcriptor, quamuis Conſtantino infeſtus, tamen Conſtantinopoleos magnitudinem maximã deſignat his verbis: Conſtantinopolis, inquit, antiquum Byzãtium temporibus quidem antiquis præbuit Athenienſibus tranſmiſſionem frumenti, quod illinc copioſum efferri ſolebat: ſed temporibus noſtris, neque ab Aegypto multitudo onerariarum nauium, neq; ex omni Aſia, & Syria, & Phœnicia, & ex aliis gentibus importata, multitudo frumenti Conſtantinopolim implere & ſatiare poteſt populũ, quem Conſtantinus in vrbem Byzantium tranſtulit ex aliis vrbibus, quas hominibus ſpoliauit. Similiter Zoſimus & ſi Conſtãtino non æquus ob religionem, tamen fatetur eam auxiſſe in magnitudinem maximæ vrbis, atque vltra Byzantij muros quindecim ſtadia vrbem circumplexum eſſe muris intercipientibus Iſthmum ex

mari in mare, quam Constantinus quamuis maximam effecit: tamen Imperatores, qui post Constantinum imperarunt, maiorem effecerũt, & propter multitudinem vndique confluentium in vrbem militiæ, vel mercaturæ, vel aliarum rerum causa, aliis muris multo maioribus, quàm Constantiniani essent: eam circundederunt, & habitationes ita angustas esse permiserunt, vt etiam habitantes in foris angustè habitarẽt, vt viatores cum periculo incederent propter hominum, animaliúmque multitudinẽ. Vnde factum fuit vt maris non parua pars circuentis vrbem exsiccata fuerit, & palis in circuitu defixis, & domibus supra palos impositis vrbs magna facta sit ad capiendam populi maximã multitudinem, & hæc quidem Zosimus ait de magnitudine, qua erat temporibus vel Arcadij, vel Theodosij. Agathius scribit temporibus Iustiniani adeò continentia, & perpetua fuisse vrbis ædificia, & coniuncta inter se, vt rarissimum videret quispiam locum sub dio apertum, & vndique liberum, vt rectis oculis cælum suspicere posset. Quàm etiam magna fuerit vrbs ante Iustiniani tempora colligere possumus ex antiqua vrbis descriptione incerti autoris, sed antiqui, & fidei pleni. Is dicit vrbis longitudinem fuisse à porta Aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim milia septuaginta quinque, latitudinem autem pedũ sex milia centum quinquaginta, neque tamen Iustiniani temporibus intra vrbem Blachernas fuisse colligere licet ex Procopio etiam si ante Iustiniani imperium vrbs aucta fuisset à Theodosio minore, qui, vt tradunt Zonaras atque alij, id negotij dedit Cyro vrbis Præfecto, is magno & prõ-

pto

pto ſtudio excitauit terreſtrem murum à mari ad mare ſexaginta diebus vrbis populus hoc opere delectatus, & celeritatem admiratus exclamauit Cyrum, & publica voce in theatro coram Imperatore Theodoſio pronunciauit, vrbem Conſtantinus condidit, Cyrus renouauit: hinc inuidia Cyro conflata eſt, & ſuſpicio. Itaq; Theodoſij iuſſu inuitus tonſus, deinde Smyrnæ Epiſcopus conſtitutus eſt. Hunc nominant Epigrãmata Conſtantino, inſcripta in portis Xyloceri & regij nuncupatas his verbis:

Εἰς τὴν πύλην ξυλοκέρκου ἐν Βυζαντίῳ.

Θεοδόσιος τὸ δὲ τεῖχος ἄναξ, καὶ ὕπαρχος ἑώας
Κωνσταντῖνος ἔτευξαν ἐν ἤμασιν ἑξήκοντα.

Εἰς τὴν πύλην τοῦ ῥηγίου ἐν Βυζαντίῳ.

Ἤμασιν ἑξήκοντα φιλοσκήπτρῳ βασιλεῖ
Κωνσταντῖνος ὕπαρχος ἐδείματο τείχει τεῖχος.

Quæ autem cauſa mouerit Conſtantinum, vt Byzantium nouam Romam Reginã imperij Romani conſtitueret, Sozomenus atq; alij tradunt Deum noctu Conſtantino viſum oraculum dediſſe, vt ad Byzantium conderet vrbem dignam ſuo nomine. Alij tradũt, vt Iulius Cæſar euitare volẽs inſidias, cogitauit migrare Alexandriam, vel Ilium, tranſlatis ſimul opibus imperij, exhauſtáq; Italia delectibus, & procuratione amiſſis permiſſa: ſic Conſtantinus ſentiens ſe veniſſe in odiũ ſenatus, populíque Romani, exhauſta Roma migrauit primò Iliũ, deinde Byzantium. Zoſimus nomini Chriſtiano infeſtus cauſam affert maximè impiam. Conſtantinus, inquit, cùm ſuſtuliſſet Criſpum, atque alia ſcelera commiſiſſet, à ſacerdotibúsq; expiationem eorum peteret,

reſponſum ab eis accepit ſe tantam ſcelerum impietatem purgare non poſſe, ſed hanc Aegyptium quendam poſſe, qui ex Iberia Romam profectus allocutus Conſtantinum affirmauit omnium ſcelerum ipſum purgationem adepturum, ſi Chriſtianorum confirmaret opinionem, quæ hoc conſtitutũ profiteretur, impiè, & ſceleratè contaminatos, ſtatim pœnitentes veniam aſſequi omnium malefactorum ſuorum. Conſtantinus facilè ſermonem excipiens reliquit religiones patrias, & particeps factus eſt eorum, quæ ſibi communicauerat Aegyptius, impietatíſque principium fecit manticam habere ſuſpectam: inſtante autem feſto, in quo neceſſe erat in Capitolium aſcendere exercitum, & ritus religionis ſuæ implere, metuens Conſtantinus intereſſe feſto ex viſione ab Aegyptio ſibi miſſa improbãte aſcenſum in Capitolium à ſancto ſacrificio patrio deſciſcẽs ſenatum, populúmque Romanum excitauit, in odium ſui, qui non ferens omnium execrationes, & conuitia vrbem ſimiliter præſtantem, vt Romam quærebat, vbi Palatia regia conſtitueret, & ſedem imperij: cùm locum inter Troadem, & antiquum Ilium inueniſſet aptũ ad vrbis ædificationem, & Palatia regia conſtituenda fundamenta iecit, & muri partem excitauit: vbi verò huius loci Conſtantinum pœnituiſſet, opus reliquit imperfectum, & Byzantium acceſſit, admiratus vrbis ſitum, iudicauit hãc aptam maximè eſſe ad Regis domicilium excipiendum. Hæc quidem Zoſimus Iuliani ſtudioſus Conſtantino ob religionem infeſtus, à cuius ſenſibus, vt penitus abhorreo, vt ei nõ aſſentio de ſceleribus impiis, quæ falsò impingit Conſtantino, quæ alieniſſima

à men

à mente Constantini maximè pij, humanissimíque copiosè monstrare conarer, nisi hoc præsens institutum tantam digressionem non pateretur, nisi etiam satis Sozomenus & Euagrius ea redarguissent, & confutassent. Ita in describenda magnitudine incrementi vrbis ei assentire cogor, cùm ex eo, quòd etiam si Constantino infestus, tamen tantam, tam magnam, tam pulchram cogitur fateri Constantinum ædificasse: tum etiam magis ex eo ipso, quòd is vicinior multis seculis esset temporum Constantini, quàm recentes monachi, qui incertis libellis, quos ipsi inscripserunt de patria Constantinopolitana, Constantinopolim ita designant, Constantinum posuisse murũ à turre Eugenij, quæ finis erat antiqui Byzantij vsque ad diuum Antonium à topis nuncupatis ad sanctam Deiparam nuncupatam Rabdon, & ascendisse vsq; ad Exacionion, à milliario penetrasse ad portas antiquas Ioannis præcursoris, & transisse vsque ad cisternam nuncupatam ab homine bono, inde transisse ad Armation, atque vsque ad diuum Antoniũ, hanc descriptionem excuterẽ, nisi eorum autores mendaces in permultis expertus essem, vt prætereundos putem. Hoc ferre non possum, quòd ponunt Ioannis præcursoris templum intra muros Constantinianos fuisse, cùm etiam multis annis post Constantinum extra vrbem fuisset, atque alia sim infrà demonstraturus.

De forma, ambitu, latitudine, & longitudine, qua nunc est Constantinopolis. CAP. IIII.

Onstãtinopolis ex tribus partibus alluitur mari, ex Aquilone sinu Cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus, ab Oriẽte cin-

gitur Boſpori extremis faucibus, à Meridie Proponti-
de ab Occidente terra Thracia. Forma illius eſt trian-
gula, cuius baſis eſt pars vergens ad occaſum, vertex au
tem pars pertinens ad ortum, id eſt, ad initium penin-
ſulæ, ſed lateribus diſparibus: latus enim ſpectãs ad oc-
caſum, ab angulo ſinus lunatam curuaturam admittit,
deinde poſtquam longo ſpatio proceſſit, ex Aquilone
flectitur ad Meridiem, latus verò vergẽs ad Meridiem,
admittit flexum ea latitudine, vt ſi ab angulo ad angu-
lum linea recta extenderetur, ſinum maris interciperet
in medio largum plus minus duobus ſtadiis, latus verò
pertinens ad ſeptentriones, & ſinum Cornu nuncupa-
tum: ſi ab angulo vno ad alterum angulum linea du-
ceretur, totum ſinum Cornu, & partem vrbis Galatæ
interciperet: ſic enim curuatur latus, vt eius duo extre-
ma cornua arcum efficiant, duos arculos in medio fle-
xu habentem, ſed ſic introrſus recedentes, vt duo extre
ma cornua arcus ſe includentis, non impediant quo-
minus quis ex alterutro cornu cernens videat vtrunque
cornu: magis igitur propriè Conſtãtinopolis tricornis,
quàm triangula. Nam recti anguli non prominent ex-
tra latus, neq; recedunt, cornua verò prominent & re-
cedunt, & incuruantur. Itaque ſi hæc tria cornua qua-
tenus eminent extra truncũ vrbis abſcinderentur, vrbs
remaneret quadrata, oblonga, aliquantò plus miliari la
ta, ter tanto ferè longior, quàm latior: ac ſi cornu, quo
ſcinditur Boſporus non flecteretur ad ortum ſolſtitia-
lem, ſed ad æquinoctialem dirigeretur, vrbs trianguli
formam tenere poſſet: nam vrbis latus vergẽs ad ſinum
ferè eſſet rectum, & Proponticum latus magis dirigere-
tur, &

tur, & pari prope anguli essent latitudine, sed tamē anguli absoluti figuram nōdum obtineret: nempe alij hebetiores, alij acutiores, & latera nondum rectis lineis dirigerentur: nos tamen, vt omnes existimāt, triquetram dicere possumus tribus grandibus angulis constantem, quorum vnum spectans Propontidem, alterum pertinens ad continentem Thraciam, eadem sunt longitudine, tertium sinui adiacens breuius est vno circiter miliario, ambitus vrbis non attingit tredecim miliaria: quanuis Laonicus Chalcondylus in historia, quam scripsit de Othomanis, tradit Constantinopolim circuitu complecti centum & vndecim stadia. Eius longitudo discurrens per dorsum promontorij sex colles efficientis, non longior est triginta stadiis: at si vrbs esset trianguli recti, non longè excederet nouem miliaria. Sed si eius situs collinus in planitiem explicaretur, in ampliorem dilataretur latitudinem: attamen nondum ad magnitudinem, quam vulgò Byzantini ei attribuunt, videlicet duodeuiginti miliariorum: neque tamen plura ædificia contineret, quòd sita in collibus, quàm si esset posita in librata planitie, propterea quòd ædificia non in solo inclinato, sed ad libellā plano ædificantur. Non enim eadem ratio domorum, & hominum: nam plures homines ambitus Constantinopoleos continere posset in collibus sita, quàm si esset plana, non item plures domos. Sedes enim hominum in cliuo consistere potest, non item domorum, quarum solum explanatum esse oportet. Eius latitudo varia ab Oriente ad mediam ferè vrbem nusquam strictior miliario, neque latior duodecim stadiis: deinde sensim dilatatur in duo cornua,
vbi

vbi tam larga est, quàm tota fere vrbs lōga, nec admodum dissimilis est aquilæ pandenti alas, obliquè intuenti sinistrorsum, in cuius rostro positus est collis primus, vbi Regis Palatium, in oculo templum Sophiæ, in capitis vertice posteriori fere est Hippodromus, in collo sunt duo colles, secundus & tertius reliqua vrbis pars alas, & cæterum corpus occupat.

Constantinopolis generalis descriptio.

CAPVT V.

Onstantinopolis occupat peninsulam septem colles complectentem, quorum vnum efficit vrbis angulus orientalis inchoans promontorium, quod Plinius appellat Chrysoceras, Dionysius Byzantius Bosporiū. Hic collis primus est diuisus à secundo colle, valle lata, reliquos sex colles efficit idem promontorium Bosporium, ita ab exordio peninsulæ orientali ad Occidentem pergens perpetuo dorso leniterque conuexo, vt sex colles ex suo latere dextro in sinū eminenteis porrigat, & valles quinq; emittat, sed nullas penetrantes dorsum excepta tertia, & quinta. Sed ita, vt suis iugis paululum depressis dorsum promontorij ferè æquum continuent, sinistro autem latere feratur perpetuo cliuo, vt colles non habeat, sed tumulos, & valliculas exigue depressas, procliuiores tumulis ipsis: & ita dorsum promontorij tendit aliquantum dispari planitie, & altitudine, ac curuatur duos flexus recipiens, primum prodiens ex iugo primi collis. Vnde leniter assurgit vsque fere ad alterum flexum, qui fit in iugo tertij collis, vbi exiliter deprimitur, dum vallis iugum interceden

cedentis inter tertium, & quartum collem admittit. Inde mediocri interuallo cliuoſo aſſurgit, deinde æquale fertur ad occaſum vſque ferè ad murum terreſtrem, vbi paululum eminet, promōtorij huius, quod dico efficere ſex colles, planities varia: nam alia in dorſo, alia in radicibus, vtraque inæqualis, in primi collis iugo librata, larga ducentos circiter paſſus, longa ſeptingentos. Deinde prodiēs ex huius collis faſtigio, leuiter peruenit ad iugum ſecundi collis, vbi larga quingentos paſſus, ſed tota fere leniter deuexa, in iugo vnde naſcitur ſecunda vallis anguſta, & exiguè prona, in tertio colle latior ſexcentis paſſibus, ſed æqualior eo loco, vnde oritur tertia vallis ampla ſexcentos paſſus. Ex qua aſcenditur breui cliuo in quarti collis iugalem planitiē non ampliorem ducentis paſſibus, in quinto dilatatur in paſſus circiter ſeptingentos: in iugo, ex quo naſcitur quinta vallis, reſtrictior, in ſexto molliter attollitur. Iam vero ima planities inter mare & radices promontorij procurrēs, & ſi totum promontorium perpetua ferè cingit, tamen varia eſt, nam minor eſt ad radices collium, dimidio latior ad valles: ita enim ab initio promontorium ambit, vt in valles tres inſinuata pateat in latitudinē mille paſſuum, iuxta colles nuſquam anguſtior iugere, excipio tertij collis radices & quinti, vbi eſt anguſtiſſima, in quartam vallem longè latéq; ſpatiatur. Ad radices ſexti collis contrahitur, exceptis radicibus duorum tumulorum poſitorum à tergo primi & ſecundi collis, quorum alter eminet vſque ad littus, alter prope accedit. Sed vrbis vt ſitus faciliùs explicetur, per partes deſcribam valles & colles, quorum iucundus proſpectus eſt:

ex eodem enim promontorij dorso sex colles nascentes eminentes in sinum, vt fratres dicere possis, ita per ordinem locati sunt, vt alteri alterorum aspectum non auferant, vt per sinum nauigans omnes videat ita eminentes in sinum, ex tribus lateribus vt singuli duo ostendãt latera, primus eminet in ortũ solstitialem ad claudendum sinum, secundus tertiúsque interiùs recedunt versus Meridiem, reliqui eminent in septẽtriones tam sensim, vt vno aspectu videre eorum omnium possis duo latera, neque vnius altitudo alterius altitudinem priuat aspectu nauigantium per sinum. Primus est secundo humilior, secundus tertio, quartus quintus, sextus aut paulò editiores tertio, aut paululum cedũt, id quod aquæ ductus libella deprehendere licet. Primus enim collis inferior tertio & quarto deprehenditur ex turre librante aquæ ductum, per quam ampliùs quinquaginta pedes aqua in altum exprimitur. Atque clariùs vt res intelligatur, diuisione vtar non quidem in longitudinem vrbis à Bospori extremis faucibus ad mœnia circuitu maris carentia pergentem, sed in latitudinẽ tendentem Propõtide ad sinum Ceras nuncupatum: quòd autem latitudinem in sex partes diuidam, naturalis situs promontorij me informat, qui diuisionẽ in sex colles vallibus distinctos in sinum eminentes informauit, verùm non absoluit, non enim dorsum promontorij transeũt. Romanos colles facile est secernere, quos Natura secreuit vallibus, at Byzantini adeo dorso inter se cohærent, & promontorij eos procreãtis pars sita à tergo collium non similiter vt à fronte intumescat, vt aliter eos describere non possim, quàm hos sex colles esse vnius

vnius promontorij dorſum perpetuum prominens inter valles alternas. Itaq; non aliter definiam, quàm primo deſcribam partem promontorij dextram, hoc eſt, collem, aut vallem, poſtea partem ſiniſtram poſitam à tergo collium, aut vallium.

Singularum partium ſitus. CAP. VI.

PRIMA latitudinis pars eſt frons peninſulani promontorij ampliùs mille paſſibus patẽs, vergens ad Orientem, adiacens extremi Boſpori faucibus. Is enim ita ſecundum frontem promontorij diſcurrit littore curuato leniter in arcum, vt ab angulo, quo Boſporus ſcinditur in ſinum Ceras, & fretũ extremarum faucium Boſporonarum, interuallo circiter quatuor ſtadiorum pertineat à Septentrione ad Meridiem, deinde ſpatio quatuor ſtadiorum ab ortu ſolſtitiali ſe conuertat ad occaſum brumalem, vſque ad initium Propontidis, cuius cum Boſporo coniunctio finit promontorij frontem, & flexum vrbis incuruat ad Occidentem æſtiuum interuallo duorum miliariorũ: ipſa autem frons planitiem maritimam habet patentem in latitudinem ducentorum paſſuum, tam longam, quàm ipſa longa eſt, ſupra planitiem eminentes cliui omnes ferè molles, non excedentes altitudinem quadringentorum paſſuum, cliuorum pars ſiniſtra expoſita orienti brumali habet in iugo Hippodromum, pars dextra reſpiciens ad orientem æſtiuum, efficit latus primi collis, in cuius ſummo eſt Regis Palatium: poſſem frõtem totam, cùm planicie & cliuo æqualiter procurrentibus continuata ſit, & cohærẽs cum colle primo, dicere par-

tem primi collis, verùm vt dictinctius intelligatur, tractabo separatim.

De primo colle, & Regis Palatio, æde Sophiæ, & de Hippodromo. CAP. VII.

PRIMVS collis ab ortu solstitiali ad occasum brumalem proferens suam longitudinem, primo patet in latitudinem triginta passuum, sed subitò fit latior, deinde paulò minùs in latitudinē porrigitur, quàm in longitudinem, nascitur ex peninsulani Isthmi angulo efficiente verticem triangulæ vrbis, proiicit velut mucronem, seu linguam molliter in planum deuexam, seu rostrū, quo Bosporus in fretum sui canalis, & sinum Ceras nuncupatum scinditur: eminet vltra cæteros colles totus ferè in sinus ostium, aditúmque proiectus, & tanquam brachium immissum claudit sinum, vt lineam ab eius mucrone, si duceres ad angulum vrbis occiduum intra lineam totum sinum, maritimámq; Galatæ oppidi planiciē includeres, id quod magno naturæ munere, sinum protegēs à ventis tutiorem, & portuosiorem efficit, vndique procliuis prominet excepta ceruice, qua plana adnectitur reliquo dorso promontorij similiter plano, illius cliui spectātes ad ortum solstitialem, & septentrionem mediocriter supini, & molles, reliqui proniores, vt alicubi gradibus ascēdantur, sed omnes vbi elatiores nusquam quadringentos passus excedunt. Planicies maritima imos collis cliuos ambiens varia est, eam quæ ad Orientem pertinet, latiorem facit littus intumescens incuruaturam lunatam, illius verò, quæ ad septentriones, & Solis occasum

contue

contuetur, latitudinem auget, vallis diuidens primum collem, à ſecundo colle: iugi planities librata eſt in paſſuum longitudinem circiter ſeptingentorum, collem totũ non ſolum natura muniuit, quę ab Oriente ipſum Boſporo, à Septentrione ſinu Cornu nuncupato, ab occaſu ſolſtitiali valle circũcluſit, verum etiam regij clauſtri muris vndique clauſus eſt, quibus frequentia pinnarum, & turrium diſtinctis nihílque à murorum vrbanorum forma differẽtibus à reliqua vrbe ſeparatur. Maritimam planiciem, & cliuos imos occupant regij horti, ex collis ſupercilio longè latéque maria, campósque deſpicit Regis Palatium in ſummis cliuis partim ſitũ, partim in iugi planicie, in qua duæ Palatinæ areæ vndique clauſæ: prima patet in paſſuum longitudinẽ circiter ſeptingentorum, in latitudinem verò ducẽtorum, quam ſubſequitur altera interior à prima muris & foribus diuiſa quadrata longitudinis ducentos paſſus habens, vndique ambitur porticu multis, & variis colũnis marmoreis ſuſtentata, in media area aliquot Platani, & Cupreſſi litigantium turbam adumbrãt, in angulo ſeptentriones conſpicienti forũ iudiciale eſt, quod Turci Diuanum appellant. In areæ latere vergente ad Solis ortum æſtiuum collucet regia domus, in latere brumali conſiſtũt thermę, & culinæ regiæ octo hemiſpheriis caminatis conſtantes: earum enim vnumquodque hemiſpherium concameratum paruæ ædiculæ ſimilitudinem gerens, nihil aliud eſt, quàm luculentus caminus in ſummo vertice faſtigiatus in figuram laternæ. Fores primæ areæ ſitæ in media ceruice, in qua collis iugũ iungitur ad libellam plano dorſo promontorij ferreæ du-

plices, & biualues inter ſe diſtant viginti paſſus, inter quas ſtant ianitores, ex vtroque veſtibuli latere fulgent arma ſuſpenſa portarum limina & paraſtades marmoribus nitent, ſupra fores exiſtit ædificium quadratum tegulis plumbeis tectum, vt cætera omnia palatij ædificia. Ex prima area patet aditus ad ſecundam interiorem aream per portas binas, & duplices, inter quas mediaſtinorum ianitorum ſtatio, & arma appenſa lucent, harum portarum pars exterior præ ſe veſtibulum non habet, ſed interior habet velut quoddam veſtibulum egredientes excipiens, decem columnis varij marmoris ſuſtinetur, cuius lacunaria auro, & ditiſſimis coloribus opere Perſico elaboratis elatè ſuperbiunt. Ad tertiam portam, qua patet intimus aditus ad ædes regias, ſtant intimi ianitores, & præfectus ianitoribus, & regio cubiculo. Hac nulli liberè ingrediuntur, niſi ſerui miniſtri regiæ domus: cæteri ingredi non poſſunt, niſi regio permiſſu, niſi Rege ſedente intus prope fores, vt regij Satrapæ, cùm Regem ſalutare habent neceſſe, aut Legati oſculo Regis manũ venerantur ſedentis in lectica quidem humili, ſed ſuperbè ſtrata intra ædiculam mar morcam, auro, argentóque, & gemmis fulgentem, circundatam porticu ſuſtentata columnis egregij marmo ris ſpiras & capitula inaurata habentibus. Præter quas commemoraui portas regium clauſtrum multas alias habet ſoli Regi, regiíſq; intimis miniſtris patẽtes, equidem memini me duodecim numeraſſe ferreas omnes, ex parte vrbis ſeptem, quarum duæ mari propinquiores vehem fœni tranſmitterẽt, ex parte maritima quinque, prima ad Septentrionem, & ſinum vergit, ſecunda

in col

in collis mucrone ſita ampla præ ſe veſtibulum habens laqueatum auro, & pictura Perſica illuſtratum, ſuſtentatum columnis marmoris Ophitici, intuetur medium Boſporum venientem. Ab hac non procul tertia conſpicit Chalcedonē, & Solis ortum, ante quam nauiculæ in clauſa ſtatione manent, quibus Rex ad venationes hortósq; nauigare ſolet. Quarta Solis exortum ſpectat hibernum non longè à ruderibus ædis Chriſto ſacræ, cuius veſtigia in muro incluſa apparētia Græci frequenti aditu venerari ſolent. Vltra hāc quinta videtur, apud quam tigna recta ſtant ad ſpeculandū piſces retia ſubeuntes, ex hac regij piſcatores prodire ſoliti ſunt, amœniſſimum (vt id obiter interponam) proſpectum: cùm omnes Byzantij colles habent, tum longè amœniores, collis primus, in quo laxiſſimè habitat Rex. Is ſiue in hortis ambulet, ſiue domi iaceat, à frōte proſpicit Boſporum, eiúſque vtraque littora virentia ſyluis ſuburbanorum prædiorum, à dextera campum Chalcedonenſem ſuis hortis conſitum Propontidem inſulas frequentes, nemoroſos montes Aſiæ, & longè retro reſpicit Olympum Aſiæ perenni niue tectum, & prope nobilem vrbis partem ædem Sophiæ, & Hippodromum. A ſiniſtra intuetur ſex vrbis colles, & Thraciæ campos longè latéque patentes, circunſpicit vndique, & quoquo verſus nauigantes hos à ponto, vel ab Helleſponto, alios eóſque diuerſos ab omnibus Propontidis oris veniētes, alios ſinum Ceras ſurſum deorſum nauigantes. Proſpicit omni temporis momento infinitam multitudinem ſcapharum vltrò citróque traiicientium. Deſpicit ſub oculos ſubiecta tria collis latera veſtita omni genere florum,

florum,arborum,herbarũ:neque enim modo hîc amœnissimis prospectus est regiis ędibus,sed etiam omnibus hortorum cliuis,in quibus permultæ speculæ,ac potius collis triplex latus totũ specula existit,ac si propiùs mare contueri vult in medio littore fastigiato in mucronem,quo Bosporum in duas partes diuidi diximus,porticus regia fulget marmoribus & colũnis habens aspectum pulcherrimum amœnissimúmque,cui omni æstatis tempore afflant molles auræ, in qua vndique virgeis cancellis minutis, & velut reticulatis clausa Regem sedentem nemo introspicere potest: itaque ille à nemine visus alter Gyges videt omnes circumnauigantes adeò prope,vt qua quisque facie sit, internoscere queat: & si fortè seruorum domesticorum frequentem vsum fastidit externorum liberorum, excitari potest ridicula dicacitate,non solùm remis, sed etiam contis ad crepidines littoris firmatis contendentium superare rapiditatem Bospori Rhodano longe celeriorem.Extra regium claustrum excellit ædes diuinæ Sophiæ à valuis claustri regij distans passus circiter septuaginta,sita in primi collis ceruice, atque adeò in supercilio cliui eminentis supra hortum primæ vallis, ex qua gradibus lapideis ascenditur ad portam claustri regij, in ædémque Sophiæ,quæ ab ortu Solis hyberno habet cliuos adeo molles, vt sensim, & latenter desinant in supernam, & infernam planiciem. Denique omnes cliui à septo regio ad Hippodromum leniter proni sunt, ab æde Sophiana pergit planicies inter Meridiem & Occasum,ad finem Hippodromi patens in passuum longitudinẽ ampliùs septingentorum.Hippodromi longitudo duo stadia

dia excedit, latitudo stadium æquat, eius planities ad libellam æquata est, sed hominum opere potiùs quàm natura. Eius media pars pertinens ad Propontidem, ex triplici latere cliuis cingitur: lenibus quidem ab Oriente, ab Occidente verò pronis, & in magnam altitudinem depressis, à Propontide verò non modo procliuibus, & præcipitibus, sed etiam ad perpendiculum directis altis plus minus quinquaginta pedes: tota enim Hippodromi frons substructis fornicibus constructa Hippodromum planum præstat, & pulcherrimū prospectum exhibet Propontidis, vt ex Hippodromo non modò nauigantes, sed etiam Delphini saltantes videantur. Eius gradus paucis ante annis ex latere vergente ad Septentrionem, extantes ab Abramo bassa, dum suas ædes ædificaret, sublati sunt. Inter Hippodromum & Propontidem procurrit planities in passuum latitudinem quadringentorum explicata, in qua posteà describemus templū Bacchi & Sergij. Sub Hippodromo versus Meridiem est porta Leonis marmorei extra vrbem siti in ruderibus Palatij Leonis Macelli, cuius fenestræ antiquo opere laboratæ extant in muro inclusæ, Palatium positum erat in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum passuum edito.

De prima valle. CAP. VIII.

EX PRIMA promontorij planitie, in qua dixi Sophiæ templum, & Hippodromum esse, molle dorsum secundi collis mille passibus leniter ascenditur vsque ad columnam purpuream positam in summo vertice secundi collis, quem ab Oriēte

claudit prima vallis, quæ primum collem diuidit à secundo colle, nascitur à planitie Sophiæ procedēs à Meridie ad Septentriones, similitudinem gerit circini diducti in crura rigentia, alterum quidem crus ad ortum solstitialem, alterum ad septentriones porrigit. Per hāc mediam incedit murus claustri regij, à reliqua vrbe segregans claustrum Turcicum, promontorij ima planities longè latéque ita in hanc vallem insinuatur, vt à sinu ad ædem Sophianā mille passus ambules plano ferè pede, primo maritima librata patens in quingentos passus, deinde in vallem insinuata trecentos passus molliter assurgit, vt etsi leniter deuexa est: tamen lubrico lapsu aquæ decliuitatem sentis, potius quàm pedibus, primùm laxa, & paululum prona, deinde pressior, pòst in duas valliculas stringitur, quarum vicina Sophiæ, & si longa est quadringentos passus, tamen molliter accliuis est, & perangusta, vt eius imam planitiem via publica occupet.

De secundo colle. CAP. IX.

PROMONTORII dorsum leniter intumescēs, & duæ valles secundum collem efficiunt, prima à Solis ortu primum collem diuidit à secundo, altera ab occasu secundum seiungit à tertio, à septentrionibus maritima planitie clauditur, à Meridie dorsum ad septentriones porrigit leniter deuexum in longitudinem mille passuum, in latitudinē verò quadringētorum. Totius autem collis latitudinem variam efficit varia vallium latitudo, valles enim, quibus intercluditur à summo, perangustæ ipsum ampliāt, ab imo latè

latè patentes aſtringunt, eius longitudinem producũt ſui tumuli, quibus duobus prominet in ſinum, triplici cliuo deprimitur in variam altitudinẽ: nam cliuus ſpectans ad ortum Solis hybernũ à ſumma valle ad ſummum collis verticem, aſcenſu circiter mille paſſuum æquabiliter & leniter prono effertur, deinde minuitur, vt vallis augetur, & laxatur, procliuiórq; fit duabus valliculis, quas emittit ipſa vallis pronis quidem, ſed centum paſſus non excedentibus, cliuorum ad ſinum vergentium altitudo, quàm varia ſit quinque viæ demonſtrant, ab imis radicibus ad ſummum iugum pertinentes. Prima in paſſuum altitudinem quingentorum aſſurgit, quorum ducenti exorientes à primis radicibus valde proni, trecenti ſupini, ſecunda via ſexcentos paſſus alta, è quibus centeni per imam valliculam leniter ſurgunt, deinde centum maximè propendent, vt gradibus aſcendantur: pòſt quadringẽti: paulatim collis dorſum faſtigiant vſque ad verticem latum ſexaginta paſſus, à vertice dorſum prominet ad Meridiem centum quinquaginta paſſus ad viam vſque procedẽtem ab ædibus Sophiæ ad columnã porphyreticam. Reliquarũ trium viarum exiſtũt à radicibus collis centum paſſus exiguè proni, ducenti multum procliues, vt anfractibus molliantur, quingenti leniter iugum collis ad culmen perducunt, præterea ex cliuorum latere, quos dixi vergere ad ſinum, duo tumuli eminent, vnus in Septẽtrionem, alter ad Orientem, vterque in alterum inclinatus, valliculam efficit ab Oriente cinctam cliuio prono, alto octoginta paſſus placide deuexos: vnde fit, vt maxima pars cliuorum huius collis contueatur Orientem, latus

collis ſpectans ad Solis occaſum variam accliuitatem habeat. Nam eius cliui attingentes imam vallis planitiem in longitudinem trecētorum paſſuum ab imo ad medium præcipites, & penè directi ſunt. A medio ad ſummum leniter deuexi, qui vero eminent in ſummam vallem, non excedunt ducentos paſſus: ſed variè decliues, vt enim vallis aſſurgit, ita cliui molliuntur, duplici accliuitate deprimuntur, cliui omnes collis, vna in longitudinem, altera in latitudinem: qui enim deſident in Orientem & Occaſum, ita deſident, vt etiam deſideant in Septentrionem. Denique vniuerſa eius latera quantumlibet alta ſint, tamen eorum pars valde procliuis ſtadium non ſuperat, reliquæ partes molli cliuo ſubſident, radices ſenſim deducuntur in planitiem, ſummi cliui dorſum efficiunt ſemiplanum, planities maritima inter ſinum & collem intercedens ad radicem tumuli vergentis ad Aquilonem vbi ſtrictiſſima eſt, patet in latitudinem trecentorum paſſuum, ſed ſubito dilatatur ex vtroque tumuli latere in quadringentos paſſus, eóq; magis quò longiùs inſinuatur in valles. Venio nunc ad promontorij latus ſiniſtrū à tergo ſecundi, & tertij collis duo colliculi eminent in Propontidem, inter quos decurrit vallis ex tribus procliuis imbrici ſimilis non ſupino quidem, vt eſſe ſolet in tectis: ſed valde prono, à qua media vterq; colliculus intumeſcit, orientalis quidem in paſſus amplius ducentos, occiduus verò in tantundem. Vallicula inter hos colliculos depreſſa exiguè concaua, ſub ſe habet portum manu factum intra murum clauſum, poſitum in maritima planitie, quæ excurrit vſque ad frontem Hippodromi, patens trecētos paſ-

ſus in

ſus in latitudinem,à ſinu Cornu nuncupato ad Propon tidem latitudo ſecans collem laxatur in duo circiter millia paſſuum.

De ſecunda valle diuidente ſecundum collem à tertio.

CAPVT X.

VALLIS, quæ ſecundum collem diuidit à tertio,naſcitur à dorſo promontorij, deſinitq; in maritimā planitiem excipientem piſcatorium forum, & traiectum ſycenum, à quo ad vallis primas fauces planities in paſſuum latitudinem panditur quadringentorum, ita æquatam,vt aquæ delabi poſſint in ſinum à primis faucibus, vbi laxatur in paſſuum latitudinem ducentorum,ſenſim incipit aſtringi vſque ad mediam vallem,vbi premitur in quinquaginta paſſus: deinde coarctatur,vt dūtaxat admittat viam: vallis eſt ſimilis imbrici molliter reſupino,& ita inclinato,vt ſolet inclinari in ædium tectis. Eius longitudo ſexcentos paſſus excedit,quorum trecenti fermè plano pede ſubeuntur,reliqui proniores:ſed tamen paulatim aſſurgentes in iugum, quo ſecundi collis dorſum iungitur dorſo tertij collis. Per imam vallis planitiem via lata contra oppidum Galatam poſita vtrinque cincta tabernis mercatoriis tecta ſcādulis, ſed interlucentibus exiguas feneſtellas admittentibus, Galatini mercatores aſcendunt ad forum,quod Turci vocant Bezeſten:id partim ſitū eſt in iugo vallis,partim in cliuo tertij collis, quod anno Natalis Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto totum fortuito incendio deflagrauit, exceptis duabus Baſilicis concameratis lateritio opere,

quæ nocte claudi ſolent ferreis portis, & feneſtris. Poſt incendium mihi licuit intueri aream fori viis diſtinctam rectis & tranſuerſis:aduerti ſic eſſe planam,vt tamen exiguè deuexa ſit ab occaſu ad ortum, à meridie in ſeptentriones. Vidi fori circuitũ combuſti ampliùs quinque ſtadia complecti, in quo ſummo ad occaſum pertinente Nymphæum inſpexi quadraginta quinque columnis marmoreis ornatum, ſuſtinẽtibus lateritiam cameram.Baſilicam veterem, quam antea non potueram perſpicere ob tabernarum,officinarúmq; frequentiam circunſpexi ſpoliatam circũuicinis tabernis, atq; animaduerti circa Baſilicam eſſe appendices velut alas Baſilicæ adnexas, diuiſas in ſexaginta fornices, tectos plumbeis tegulis,quibus pro tabernis & officinis vtuntur, in quibus intimis ſunt conclauia, quæ clauduntur porta ferrea,his appendicibus Baſilica circũſepta conſtat octo pilis,quatuor portis, quindecim hemiſpheriis concameratis lateritio opere tectis plumbo. Noua Baſilica duodecim pilis ſuſtinetur lapide quadrato conſtructis,ad pilas ſingulas adnituntur quatuor arcus ſuſtinentes hemiſpheria viginti, tecta plumbo, hanc ambiunt appendices alariæ ſexaginta fornicatæ & concameratæ, tabernas mercatorum continentes, intra Baſilicam ducentæ & viginti tabernæ includuntur in hunc modum affabrefactæ: circum parietes, & pilas fornicum diſcurrunt ſuggeſtus lati, vbi ſedentes mercatores exponunt merces, quas producunt ex loculatis armariis ligneis,quæ à tergo mercatorum ſedentium diſpoſita ſunt iuxta parietes per ſe extantia, neque muris affixa,ſed exemptilia valuulis clauſa.

De ter

De tertio colle. CAP. XI.

TERTIVM collem duæ valles efficiũt, vna ad Solis ortum pertinens illum diuidit à ſecundo colle, altera, quæ ad occaſum attinet ſeiungit à quarto, dorſum illius porrigitur in longitudinem mille ampliùs paſſuum, procedit à promontorij iugo, ex Meridie ad ſinum in ſeptentriones æquali fere altitudine contra, quàm ſecundi collis dorſum, quod à ſummo promontorij iugo ad imam maritimam planitiem demittitur in ſeptentriones: illius dorſum extra iugum promontorij planum multum procedit, eiuſdémque radices trecentis paſſibus in ſeptentriones ampliùs eminent, quàm ſecundi collis intumeſcẽtis in dorſum promontorij, planities dorſi variatur. Summa quidem pertinens ad iugum promõtorij patet quoquouerſus paſſus circiter octingentos, quorum partem occupant Gynæconitidum clauſtra, partem vergentem ad Solis ortum mercatorium forum, & Xenodochium, ſepulchrúmque Paiaziti Regis, partem meridianam area vacua, & circum aream tabernæ, librariæ reliquam dorſi planitiem vergentem ad ſeptentriones non modò naturalem, verùm etiam artificioſis ſubſtructionibus dilatatam occupant ædificia, quæ Rex Soleimanus præparat ad ſuum ſepulchrum, & Xenodochium, ædemq; Mametanæ religionis ſumptuoſam. Hic collis deſidet tribus lateribus in treis tumulos extumeſcentibus: nam ex lateris ad Solis ortum ſpectantis parte, in qua eſt turris Hirenæ, prominet tumulus in ſecundam vallem, longa dorſi porrectio longè proiiciens mucronem ad ſinum verſus, efficit tumulum cõſpicientem ſeptentriones:

nes: à latere autem ad Solis occaſum pertinente, intumeſcit in tertiam vallem tumulus, in quo ædes eſt diui Theodori, à medio collis dorſo ad maritimam planitiem. Duo enim latera duplici procliuitate deprimuntur vna recta, altera tranſuerſa, latus Solis ortum contuens, cùm extendatur in paſſuum longitudinem circiter mille & trecentorum, accliuitatem tranſuerſam paulatim remittit, à ſummo quidẽ latere remiſſiorem facit, at contentiorem & decliuiorem, quò propiùs deducitur in planitiem, cliui autem à ſummo collis dorſo directi ad vallem varij ſunt: nam eminentes in depreſſiorem vallem efferuntur in altitudinem quingentorum paſſuum, quorum imi trecenti valde procliues, ſummi ducenti dimidio remiſſiores, nimirum tectis imbricatis haud procliuiores. Cæteri cliui recta via deiecti ad vallem paulatim, paritérque minuuntur, vt vallis aſſurgit. Latus, quod attinet ad Solis occaſum, fermè ſimile & par exiſtit lateri vergenti ad Orientem: illud verò, quod ſubducitur à ſeptentrionibus, cliuorum altitudines varias habet: tumulus enim à dorſi mucrone proiectus demittitur in paſſuum altitudinem quingentorum, è quibus imi trecenti aguntur præcipites, vt ædificia ſubſtructionibus nitantur. Summi ducenti accliues quidem, ſed leniter, & ſenſim velut ab equi poſteris clunibus ad dorſum conſurgunt. Reliqui huius lateris cliui, quò magis contrahuntur à maritima planitie, hòc longiùs producuntur à reſidente in ſeipſos trãſuerſa decliuitate emiſſa à collis latere ad Solis ortũ pertinente, planities maritima à collis radicibus, & ſinu intermiſſa, qua parte attingit tumulum, quem iam dixi demiſ

demiſſum à mucrone collis ducentos paſſus non excedit, qua verò alias collis radices contingit, ſenſim laxatur in vallium fauces. Clauſtrum Gynæconitidum regiarum ſitum in collis dorſo, cùm primùm veniſſem Byzantium, paulò minus ſex millia paſſuum circuitu complectebatur: at nunc id coarctant Regis Soleimani Xenodochia, & Mauſoleum ſepti muliebris plus quàm mediam partem occupantia. Iam verò latus promontorij ſiniſtrum à tergo tertij collis ſitum reſpiciens Meridiem & Propontidem duobus tumulis turgeſcit, ab horum altero, qui Solis ortui propior eſt latus promontorij ſenſim flectitur in occaſum, vſque ad ſecundum tumulum paulò ſupra promontorij radices editum, à quo tumulo ſexicollis promontorij latus ſtatim admittit poſticam depreſſionem vallis tertiæ, incipítque vergere ad ſeptentriones. Duplicem igitur cliuum habet ſiniſtra pars collis tertij, vnum ad meridianum cardinem editum in altitudinem ſexcentorum paſſuum, alterum ad occidentem brumalem altum ſeptingentos paſſus, tum ad æquinoctialem longè breuiorem. Planities interpoſita inter poſticas tertij collis partes meridianas, & littus Proponticum nuſquam anguſtior trecentis paſſibus, neq; longior ſeptingentis: occiduas verò radices claudit planities vallis, quæ collẽ ſeptimum ſeparat à promontorio ſexicolli, pertinens à planitie Propontici littoris ad murum vrbis circuitu maris vacantem ferè librata, vbique patens quingentos paſſus in latitudinem, tres iam commemorati colles propriè Boſporium promontorium appellari poſſunt: ſic prominentes in mare, vt ſiue ex ponto, ſeu ex Propontide

nauiges Byzantium, eos procul videas proiectos in fauces Bospori. Vallis tertia reliquos treis colles à mare in continentem recedentes, à primis tribus collibus separare videtur: nos tamen quia dorso & cliuis coniuncti, & iuxta sinum ex ordine dispositi sex colles in promontorio Bosporio posuimus. Planities explicata in tertij collis dorso leniter demittitur in planitiem, quæ eminet in tertiam vallem ampla ad longitudinem, sexcentorum & viginti passuum in latitudinem tantundem.

De valle tertia. CAP. XII.

VALLIS tertia inter tertium & quartum collem interiecta gemina esse videtur, nam hæc media in altum editur, vt dubiũ videatur num sit vallis pars, an promontorij: iugum esse vallis particulam ostendit altitudo fornicum procurrens ex vno vallis latere ad alterum latus. Vt verò dorsum promontorij videatur, præ se ferunt extremæ vallis partes valde à media valle demissæ in contraria latera, vna ad dextram, altera ad sinistrã. Dextra habet imam planitiem latam in faucibus trecentos passus, deinde sensim astrictam in ducentos ad libellam ferme æquatam in longitudinem quingentorum passuum, quæ etsi in æqualem altitudinem deprimitur, tamen eius latera non æqualiter in altũ efferuntur: vbi enim ipsa maxime concaua est, eius alterum latus in magnam altitudinem attollitur, alterum ter tantò summittitur. Ex hac depressa planitie ascenditur breui cliuo in iugum mediæ vallis, seu dorsum promontorij, quod planum leniter depressum inter tertium & quartũ colles, patet quoquouersus

sexcen

ſexcentos paſſus. Excipio particulam, per quam vallis media penetrare videtur, vbi latior nō eſt quadringentis paſſibus. Per hoc vallis ſeu promontorij iugum fornices aquæductus à quarto colle recta via pergunt ad tertium collem, quorum faſtigium æquat libella fornicum, qua deprehenditur quantopere deprimitur promontorij dorſum, vt enim fornices ſint æquali faſtigio, tamen inæquali altitudine exiſtunt, nam benè excelſi ſunt in plano iugo vallis, at in cliuis collium longè minus alti, ſpatio enim octingentorum paſſuum ferè in æqualem altitudinem eriguntur, reliqui fornices, quò altiùs cliui extolluntur vtriuſque collis, eò breuiores ſunt, ex iugo ſiue id velis eſſe vallis, ſiue promōtorij ſiniſtra vallis pars leniter cōcaua molliter propendet in ſeptingentos paſſus vſque ad planitiē, quę ſexicolle promontorium à ſeptimo colle ſecernit pergens ad Propontidem, vrbis latitudo à ſinu ad Propontidem ſecans tertiam vallem, patet ampliùs decem ſtadia.

De quarto colle. CAP. XIII.

QVARTVS collis, in cuius dorſo Mameti Regis, qui Conſtantinopolim cepit, Mauſoleum ſpectatur vnà cum amplis ædibus Mametanæ religionis, & ſimul cum Xenodochiis, & Thermis, circundatur duabus vallibus promontorij dorſo, & maritima ſinus planitie, eius ambitus circumplectitur ampliùs ter mille & ſexcentos paſſus, longitudo à ſummo dorſo ad ſinum Aquilonémque porrigitur vltra mille paſſus, latitudo ab ortu Solis ad occaſum explicatur in paſſus circiter octingentos, à iugo ad ſinum

collis procedens prope quadratus desinere perspicitur in duo cornua, sed imparia, quorum alterum vergens ad septentriones perpetuo dorso fertur vtrinque decliui, alterum spectans ad Solis ortum ita demittitur, vt ex hoc in alterum quasi gradus quidam iactus esse videatur, nimirum ex huius superiori parte planities excurrit, ex qua veluti gradu patet ascensus in alterum ab inferiori parte, in occasum deiicitur, vt valliculam efficiat, collis ab Oriente clauditur valle, qua ipse separatur à tertio colle, ab aquilone maritima planitie sinũ contingente, ab Occidente partim valle, qua is seiungitur à quinto colle, partim circuitur promontorij dorso perpetuo, quod adeò paulatim & placidè ex quarti collis iugo assurgit ad iugum quinti, vt acribus oculis, potius quàm tardis passibus vtriusque collis dorsum inæquale esse percipiatur. Ita enim cõtinenti iugo hi duo colles inter se coniuncti sunt, vt nullus sentiatur cliuus: sed perpetua planities, quæ fastigians quarti collis dorsum octingentis passibus longior non est, neque latior ducentis, deinde in quinto in septingentos dilatatur, quartus collis etsi nulli ex sex collibus perpetuo dorso coniunctis cedit de altitudine, tamen ascensus tam rectos, quàm transuersos molliores habet ob longum tractum leniter deuexum triplici decliuitate depressum. Prima decliuitas per collis lõgitudinem à regione cœli inter Meridiem & occasum, media ad septentriones decurrit ampliùs mille passus, quorum ducenti surgentes à maritima planitie mediocriter proni, reliqui adeò molliter supini, vt semiplano pede subeantur, è quibus centum vltimi attingentes iugi planitiem decliuiores

cæteris

cæteris prominent. Decliuitas transuersa collis latitudinem intercipiens duplex est, vna deiicitur ad Solis occasum, altera ad ortum depressa varia quidem existit, sed tamen tota nascitur à valle, quæ quartum collem diuidit à tertio. Ab huius quidem vallis iugo cliuus ducentis passibus ascenditur. Paulò infra summam vallem ascensus est quingentorum passuum, quorum centum ab imis radicibus exurgentes cliuo prono eriguntur, reliquorum leniter deuexorum altitudinem ostendit libella aquæductus. Ab ima eiusdem vallis planitie cliui alleuantur in altitudinem quadringētorum passuum, sed ita vt primùm centum octoginta prono cliuo ascendas, deinde ducentos ambules leniter deuexos, & ferè planos. Post transeas lateris mediam partem eminentiorem centum passus latam ab imo colle ad summum in octingentos passus erectā. Ex hac descendis ducentos passus in occasum ad imam vallem, quæ quarti collis, & quinti diuortiū facit, tota angusta est, sed longa plus minúsve mille & quadringentos passus: primi ducenti attingētes oram sinus plani quidem, sed dubij sint ne vallis an planæ oræ maritimæ. Sic enim hæc vallis cingitur duobus collibus, quarto quidem habente sub se planitiem maritimam ducentos passus patentem in latitudinem, quinto verò fermè attingente littus. Consequentes octingenti similiter plani, sed leniter deuexi: reliqui quadringenti attingentes iugum promontorij procliues, maritima planities ad libellam fere æquata inter sinum & quartum collem intercedēs variam latitudinē habet, nam quæ pertingit collis cornu spectans ad ortum solstitialem est quadringētorum

passuum. Illa verò, quæ attingit cornu vergens ad septentriones in passus ducentos panditur, in summa situs quarti collis talis est, vt in sinu nauigantibus hîc esse videatur pars erectior tertiæ vallis. Nam huius collis iugum longè recedit in Meridiem, eiusdémque cliui in longam summissionem abiecti valde supini iacent, at iugū quinti collis æquali excelsitate longè vltra quartum procedit ad septentriones. A tergo tertij collis vergentes cliui ad horam primam postmeridianam placidi, lenésque vsque ad planitiem vallis, quæ sexicolle promontorium diuidit à septimo colle, itaque postica collis pars intumescit in Meridiem, atque ex vtroque latere separatur à valle tertia, vt latus à tergo positum eius partem meridianam dicere possimus, quæ post tumulum eminentem in latus vallis tertiæ aliquantum contrahitur sub Xenodochio Regis Mameti: at enim à tergo quinti collis sub columna virginea magis subducitur.

De quinto colle. CAP. XIIII.

VINTI collis, in cuius fastigio extat Selini Regis Mausoleum, imæ radices contingentes partim sinum, partim duas valles ipsum claudentes altera ab ortu Solis, altera ab occasu passuū millia complectuntur circiter quatuor, eius dorsum ita in sinum ad septentriones prominet, & quarti collis latus ad Aquilonem summittitur, vt collis quartus videatur esse vallis quædam inter tertiū collem & quintum interiecta. Non enim vt aliorum collium quinti collis iugum vrget, & premit summum promontorij dorsum, sed

ſed totum extra promontorij faſtigium æquali altitudini longè procedit, ac non minus fermè in ſeptentriones promouetur, quàm radices quarti collis triplici latere deprimitur, vno ad ſeptentriones, quod quàm valde præceps, & directum ſit, colligitur ex eo, quòd etſi tam altè effertur fermè, quàm ſummum quarti collis iugum deſcenſum habentis longum plus mille paſſus: tamen illius ſummus cliuus minimè omnium collium recedens à perpendiculo eiuſdem infimi cliui, non ampliùs trecentis paſſibus aſcēditur per valliculam, quam efficiunt duo tumuli attingentes ſinus oram, quam vt trecētis paſſibus ſubieris, offendis gradus lapideos aſtructos ad ſubſtructiones aream ęquantes, quibus aſcendis ad Xenodochiū Selini, hoc quidem latus quod ſeptentriones intuetur, quatuor tumulis turget, tres valliculas deprimentibus à collis iugo exorientibus, adeò exiguā littoris planitiem intermittentibus, vt eorum duo murum vrbis ſitum in littore contingant. Reliqui duo planitiem centenum paſſuum relinquant, nuſquam enim littorea planities anguſtior eſt, quàm ad radices huius collis: nam in longitudinem mille paſſuum eius latitudo centū paſſus non excedit, alicubi non attingit quinquaginta. Ex his quatuor tumulis duo ſunt prærupti, & præcipites, vt ædificia caſuris ſimilia ſubſtructionibus nitantur, vt iam videre liceat rupes præciſas fuiſſe ad molliendos viarum anfractus, reliqui duo minus abrupti minúſque præcipites deiiciuntur, eorúmque valliculæ minùs etiā procliues, collis verò latus conſpiciens Solis ortum, patet in mille & quadringentorū paſſuum longitudinem, in altitudinem directam ducentorum,

lateris

lateris ad occasum vergentis accliuitas in variam altitudinem abiicitur, vt vallis deprimitur, quæ vbi in planitiem libratã depressissima est, erigit latus in passuum altitudinem aliam quingentorum procliuiũ, aliam trecentorum placidè accliuium, vt non differant à semiplanis. Latus promontorij contuens Meridiem à tergo quinti collis positũ, desinit in planitiem vallis sexicolle promontorium diuidentis à septimo colle, propendet aliàs contractius, aliàs remissius extumescens in tumulum crassum eminentem in vallem quintam, atque in vallem, quæ sexicolle promõtorium seiungit à septimo colle. Hæc postica pars quinti collis etiam incuruatur in valliculam exorientem à promõtorij supercilio, vbi paulò ante extabat columna virginea, à qua promontorij fastigium leniter eminens in summam quinti collis planitiem molliter deuexam ad septentriones nusquam angustiorem sexcẽtis, alicubi septingentis latiorem passibus. Sed extra huius collis dorsum longè latéque laxatur, hac continuatur cum planitie quarti collis, & reliqua promontorij planitie vsque ad murum vrbis vacantem circuitu maris procedens interiecto duntaxat breui submissione iugi in quintã vallem eminentis, producitur duo millia passuum in longitudinem.

De quinta valle. CAP. XV.

VALLIS quinta, quæ quintum collem diuidit à sexto, proficiscitur à sinu & septentrionibus, ad primam, aut alteram horam postmeridianam, longa quantum promontorium latum est, nempe circiter mille & ducentos passus, quorum primi octingenti

genti procedentes à littore ſinus nihil expreſſionis, nihil eminentiæ habent. Primæ vallis fauces in paſſuum latitudinem laxãtur quadringentorum, deinde ſenſim in ducentos aſtringuntur. Sed ita, vt per longitudinem ſexcentorum paſſuum nuſquam ducentis paſſibus minus lata ſit, poſt in quingẽtorum paſſuum altitudinem erigitur. Inde inſequitur iugum vallis, ſeu dorſum promontorij patens in planam latitudinem ducentos paſſus. Ex hoc dorſo latus ſiniſtrum promontorij, ſeu vallis quingentos paſſus leniter deprimitur in vallem, quæ ſexicolle promontorium ſecernit à ſeptimo colle: vallis enim quinta penetrare videtur dorſum promontorij, id quod percipitur ex inclinatione dextra & ſiniſtra amborum laterum vtriuſque collis circumſurgentis. Nam ex vallis iugo aſcenſus exiguus patet in iugum vtriuſque collis.

De ſexto colle. CAP. XVI.

SEXTVS collis, cuius per & dorſum, & latus vergens ad Aquilonem muri vrbis vſq; ad littus diſcurrunt, tam longum eſt, quàm promontorium latum, quod in hoc colle dilatatur in paſſus circiter bis mille & quadringentos: cuius iugum intra vrbem in cliuos exprimitur. Extra plano pede continuatur cum continente ſuburbano campo, latitudo eius, vbi maxima, octingentos paſſus non ſuperat, vbi minima, quadringẽtos. Triplici decliuitate deprimitur, vna ad ſiniſtram promontorij partem inter Meridiem atque Occidentem molliter prona, ad dexteram altera verſus ſinum & Aquilonem, in longitudinem mille &

quingētorum paſſuum ſummittitur, quoad ex ſe duos exprimit tumulos vallicula intermedia diſiunctos, vbi exiſtit aquæductus in radice tumuli propiùs accedentis ad vrbis murum circuitu maris vacantem. Inter hunc tumulum & ſinum olim fuit ædes illa ſacra nobilitata multorum ſcriptis Blachernea nuncupata, cuius fundamenta etiam tunc extabant. Cùm primùm veniſſem Byzantium, ex imo cliuo tumuli eminenti ſupra ædem Blacherneam ſubterraneis cuniculis cōcameratis prodit aqua extrinſecus in vrbem ducta, quę iugi fluxu ſallit in labrum marmoreum. Collis latus Orienti expoſitum tam longum eſt, quàm collis ipſe longus, ſed decliuitate eadem non eſt: eam enim variat vallis varia deiectio, vbi depreſſa in libratam planitiē effertur in ſexcentos paſſus, vbi minùs demiſſa in quingentos, vbi minimè deiecta in quadringentos attollitur: neque modo hoc latus inclinatur ad Solis ortum, ſed etiam interea dum deiicitur ad Orientem, ſenſim demittitur à parte dextra ad ſeptentriones, ſiniſtra ad cæli regionem mediam inter Meridiem & Occaſum. Maritima planities interueniens inter imas radices collis & ſinum, ſtrictiſſima explicatur in paſſuum latitudinem plus minus octoginta, nempe vbi fuit templum illud nobile, & triclinium Blacherneū. Deinde dilatatur in vallem quintam ſenſim inſinuata.

De valle, quæ diuidit ſexicolle promontorium à ſeptimo colle. CAP. XVII.

VALLIS, qua ſeptimus collis diuiditur ab aliis ſex collibus leniter caua exiſtit, producitur in millia paſſuum circiter quatuor, ſi planitiem mariti

maritimam ſimul adnumeres, ſin verò ipſam excludas, & numerare incipias à flexu ſeptimi collis, extenditur in longitudinem trium millium & trecentorum paſſuum, eius planities alicubi laxatur in latitudinem ſexcentorum, alibi aſtringitur in amplitudinem quingentorum paſſuum. Nihil illa quidem ima expreſſum nihil eminens habere ſentitur pedibus, ſed oculis acribus paulatim & ſenſim tam in longitudinem, quàm latitudinem pandi deprehenditur: ſic enim leniter aſſurgit, vt niſi ab eo, qui diligenter aduertit vallis imbrici valde ſupino ſimilis aſſurrectio non percipiatur: in eam definunt latera tertiæ & quintæ vallis, tum imi cliui quinti & ſexti collis: in ea continentur horti & prata, vbi milites ludicras pugnas exercere ſolent, per hanc mediam fluit riuulus, qui æſtiuo tempore exareſcere ſolet.

De ſeptimo colle. CAP. XVIII.

COLLIS ſeptimus nuncupatus Xerolophos, in cuius dorſo eſt columna Arcadij, plus minúſve duodecim millia paſſuum circuitu complectitur, ac plus quàm tertiam partem vrbis continet, reliquas duas partes ſuſtinet promontorium ſexicolle, quod ambitu circumplectitur ampliùs viginti millia paſſuum, intellige eos, quos conficere ſoleo in ambulando, vt intelligere oportet in omnibus antè ſcriptis paſſibus, quos in paſſus Romanos redigere auſus non ſum ob flexiones viarum, & varietatem paſſuum, qui inter ſe differunt in aſcenſu & deſcenſu infatigato, atq; integro, adde interpellatos inſolentis nationis occurſu proteruiori taurorum incurſu. Septimus collis efficiens

tertium vrbis angulum, quo Constantinopolis existimatur triangula, duplici decliuitate pendet vtraq; mollissima, vna ad vallem septimum collem diuidentem à promontorio sexicolli pertinet tam longa, quàm vallis ipsa. Cuius cliuus lenis, sed altus circiter quingentos passus, altera decliuitas deiicitur ad Propontidem, respiciens partim ortum brumalem, partim Meridiem molli cliuo, & vario, primo alto quingentos passus, deinde stricto, nunc in quadringentos, nunc trecentos, nunc centum, nunc quinquaginta, quo ad peruenit ad angulum vrbis tertium, vbi planities excurrit vsque ad mare, inter quod & antedictos cliuos perpetua procurrit littoralis planities, sed variæ latitudinis, quę incipiés ab angulo vrbis strictissima est, deinde dilatatur in lateris curuitatem, velut vallem planam, vbi à mari ad cliuum excurrit, lata quadringentos passus, rursus stringitur in quinquaginta, postea dilatatur in centum, postrema per longitudinem mille passuum latior est quadringentis passibus, collis dorsum in longam & latam planitiem porrigitur, & ab occasu clauditur muro terrestri, in cuius iugo patet cisterna nuncupata Mocisia, spoliata columnis & cameris, cuius muri è lapide quadrato ædificati adhuc extãt cisternam ambientes, quorum circuitus complectitur noningentos & septuaginta passus, eius solum cultũ est hortis in eo consitis. Hucusque de Topographia Constantinopoleos, quasi tanquam hypotyposi illam sub oculos subiicere conatus sum, vt in quo loco sint quatuordecim regiones vrbis, faciliùs percipiatur, longior quàm necesse est, censeri non debet, præsertim cùm nullius vrbis descriptio breuior

uior esse possit, quàm ea, quæ informatur oculorum sensu, quo nihil acrius, nihil volucrius: nam etsi Constantinopolis in altum sublata veluti specula vndique circumspicitur: tamen hanc singularum vrbis partium descriptionem multò celeriùs perlegeris, quàm volucribus oculis totam vrbem perlustraueris, aut pedibus eam concursaueris.

De muris vrbis. CAP. XIX.

MOENIVM Constantinopolitanorum partes, aliæ lapidibus quadratis, aliæ cæmẽtitiis, nonnullæ interpositorum laterum ordinibus constructę sunt. Muri circuitu maris vacãtes duplices sunt, fossa cincti larga vigintiquinque passus cùm ex vtroq; latere parietibus munita, tum interiori ex latere, alter paries effertur aliquanto supra fossam pinnis crebris distincta. Spatium intercurrens inter duplicem murum, latum est duodeuiginti pedes, interior murus excelsus quidem, & latus plus viginti pedes, in quo ex continẽti sunt plus ducentæ quinquaginta turres, in quas gradibus lapideis ascenditur vsq; ad summum, exterior murus dimidio minor, sed totidem turribus creber, quod autem ad munitionem attinet, spatium inter fossam & murum exteriorem altius est altero fossæ latere. Itẽ spatium inter duplices muros altius est iam dicto spatio. Regio verò exterior muris vicina nuda à tectis, partim plana, partim collina: sed ita plana, vt campi longè pateant, ex summísque muris longè quoquouersum panditur prospectus, neque dubium est, quin munitissima Constantinopolis fieri queat. Muri maritimi humilio-

res ſunt terreſtribus ſimplices quidem, ſed benè craſſi, & turriti: ex parte ſinus abſunt à littore plus minus quin quaginta paſſus ambulatorios, vt antè ſcripſi in tractatu Boſpori. Ex parte faucium Boſporicarum & Propon tidis, muri quidem non abſunt à littore, ſed ſiti ſunt ſupra littoris crepidines, niſi vbi ſcalæ portuoſæ ſunt, vbi admittunt ſpatium inter ſcalas & murum. Zonaras tradit Theophilum Regem maritimos muros vrbis vetuſtate, & fluctibus maris aliíſq; caſibus labefactatos renouaſſe, & altiores erexiſſe, quàm prius fuiſſent, quos hodie extantes maritimos ab hoc Theophilo renouatos fuiſſe indicat in multis murorum partibus nomen Theophili Regis inciſum, atque inſcriptum magnis literis. Nicephorus Rex grauis Byzantiis, quod onus impoſuit ex muris conſeneſcentibus, vt exigeretur tributum appellatum Diceraton. Nouos muros & antiquos tempore Iuſtiniani fuiſſe colligere poſſumus ex eius nouis conſtitutionibus, cùm maiorem mercedem ſtatuit feretri baiulis, & funeri operam dantibus, qui efferunt funus extra nouos vrbis muros, aut traiectum Iuſtinianarum, ſiue alios traiectus: ex quo colligere poſſumus Iuſtiniani temporibus adhuc extitiſſe muros antiquos, quos Conſtantinus magnus poſuerat, & nouos, quos Theodoſius minor conſtruxerat, quales muri fuerint, cùm antiqui Byzantij reſpublica floreret, in principio demõſtraui, & ex Herodiano intelligere poſſumus, qui tradit Byzantium præualido & maximo muro circundatum fuiſſe facto ex ingentibus ſaxis, in quadrum redactis tanta cõmiſſura, vt nemo exiſtimaſſet opus compoſitum, ſed vnius lapidis totum eſſe. Atque ex Pauſa-

nia

nia colligere licet, qui libro quarto inquit, muros Babylonios, aut Memnonios non vidi, neque quenquam audiui, qui ipſos vidiſſet. Muri Byzantij, & Rhodi exiſtimãtur munitiſſimi, at his munitiores, qui Meſſenem Peloponeſiacam claudunt. In Thracico Byzantio hiſtoriæ proditum eſt diuitias ſeruaſſe Athenienſes, ex eo quòd vrbs munitiſſima eſſet. Qui autẽ ſint muri, quos Cõſtãtinopolis duplices tradit antiqua deſcriptio regionum, hi ne, qui hodie extant, an verò qui à Theodoſio fuerunt conditi, relinquo conſiderandum, hoc duntaxat dicã, mihi interim non videri totos eſſe, quos deſcribit antiqua deſcriptio: nam templum Apoſtolorum ponit in regione vrbis vicina muris vrbis, atq; extra muros ponit decimamquartam regionem, quæ hodie intra muros, aut tota eſt, aut maxima pars. Adde, quòd Theodoſius minor, qui ante Iuſtinianum fuit ne Blachernas quidem intra muros ponit, quas extra vrbem tempore Iuſtiniani fuiſſe ex Procopio aſſequor: nunc verò intra vrbem ſunt, neque ſeptem turres, neque turribus longè interiùs ſitum templum, quod Stadius ille illuſtris conſtruxit.

De Conſtantinopolis portis, & ſeptem turribus antiqui Byzantij. CAP. XX.

ARIS circuitu vacantes muri ſex portas habent, vnam infra Palatium Conſtantini nuncupatum, alteram Adrianopolitanam, tertiam ſupra ſupercilium ſeptimi collis, præter eas habet portam Auream, & Selymbriæ, ſiue Rhegij, & portam ſeptem Turriũ. Ex parte ſinus prima eſt porta Blacherne-

nea,

nea, quam hodie appellant Xiloportã, ſitam prope tertium vrbis angulum, deinde ſubſequitur Cynigos, ſiue Palatina, inde Phanaria, Agia, porta Iubalica, Farinaria, Lignaria, Seminaria, Piſcaria, Neorij porta, inde Demetrij porta in mucrone primi collis ſita, ex parte Propontidis ſunt circiter quinq; ſingulæ habentes ſcalam proiectã in mare, qua portus pateat nauigiis, præter portas ſepti Regij, prima eſt Stercoraria, ſecunda Leonina, tertia Condeſcala, duæ ſunt ſub ſeptimo colle. Apud ſcriptores celebrãtur hæ portæ Cynegos, tum Regij, & Eugenij portæ, & Xyloceri, & porta Aurea, Myriandros, Condeſcala, Carſiana. In antiquo Byzantio fuit porta Thracia, apud Dionem ſcriptum eſt, vt ſeptem turres à portis Thracicis nuncupatis pertinerẽt ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum Cornu appellatum, harum ſi quis in primam vocem immiſiſſet, aut lapidem proieciſſet, ipſa ſimilem vocẽ reſonabat quadam machinatione, & ſecundæ dabat repetendam, itaque per omnes vox procedebat, neque alia aliam turbabat, ſed ſingulæ vocem explicatam excipiebant. Plinius hoc ipſum attribuit Cyzico. Eadem, inquit, in vrbe, iuxta portam, quæ Thracia vocatur, turres ſeptem acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant, noménque huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Apud neminẽ, pręter Plinium, legi Cyzici portas Thracias, quanquam fuiſſe Cyzici exiſtimo ex portu Cyzici nuncupato Thracio, cuius meminit Apollonius libro primo Argonauticorum, cùm ait:

Δυσάμενοι ἱερῆς ἐκπέισματα πέτρης·

Ἤρεσαν

ἤρεισαν ἐν λιμένα θρήκειον. --

Fuiſſe etiam prope Cyzicum vicum nuncupatum θράκειον, liquet ex Plutarcho in vita Luculli. At Byzantij non modò recentiores, ſed etiam Dion & Xenophon, hîc quidem ſcribit Alcibiadem Byzantios intromiſiſſe apertis portis, quæ Thraciæ appellantur.

De muris longis. CAP. XXI.

SVBVRBANA prædia Conſtātinopoleos muris longis claudebantur iter duorum dierum, quos à ponto Euxino ad Selymbriam ſitam in littore Propontidis diſtantes ab vrbe quadraginta millia paſſuum latos viginti pedes Romanos. Anaſtaſius Imperator condidit contra impetum Bulgarorum & Scitharum eos muros à Barbaris ſæpe captos, & multis locis euerſos Iuſtinianus reſtituit, & vt faciliùs milites præſidiarij muros tueri poſſent, exitus turrium patentes in alias turres obſtruxit, ſingulíſq; aſcenſum à ſolo reliquit patentem vnicum, quem ſolum ſingularum turrium milites contra hoſtes etiam intra muros verſantes tueri poſſent. Euagrius ſacræ hiſtoriæ conſcriptor murum longum nūcupatum tradit excitaſſe Anaſtaſium, qui diſtaret à Conſtātinopoli ducenta & octoginta ſtadia, vtrunque mare attingens longus quadringenta & viginti ſtadia, velut fretum quoddam efficiens, & Conſtantinopolim paruam Inſulam pro peninſula reddēs, volentes tranſire ex ponto in Propontidem tutos præſtans & prohibens, excurrētes Barbaros ex Euxino ponto, & Colchis, & Mæotide, & Caucaſo effuſos in Europam.

LIBER SECVNDVS.

De ædificiis & monumentis antiqui Byzantij, & nouæ Romæ Constantinopolitanæ. CAP. I.

ORMA vrbis expreſſa,& magnitudine explicata, naturaliſque ſitu ſeptem collium patefacto, relinquitur, vt declarẽ, quæ ædificia, quæ've alia monumenta olim habuerit, & nunc habeat Conſtantinopolis, & in quot regiones, cùm appellaretur noua Roma, diuideretur: in totidem enim quot antiqua Roma diuidebatur,equidem cùm in huius diuiſionem regionum ante mille annos à nobili magis, quàm noto Authore ſcriptam incidiſſem: ſperabam me facilè aſſecuturum antiquam vrbem, ſed barbari homines antiqua illa,& planè heroïca vrbis ornamenta,quibus viles caſas exornarent, ſic labefactarunt, & barbaricis oppreſſere ædificiis, vt veterum fundamentorum paucis in locis reſtent veſtigia: adde incendia, & ruinas,quas cùm alij barbari,tum poſtremam Turci ediderunt,qui iam centum annos non ceſſant funditus antiquæ vrbis veſtigia delere. Ita enim ab imis fundamentis ædificia priſca demoliuntur, atque in aliam formam immutãt, vt ne illi quidẽ, qui ea viderint, agnoſcere queant. Adde Græcorum inertem inſcitiam, qui videntur totum obliuionis flumẽ ebibiſſe. Illorum enim nemo iam reperitur, qui vbinam eſſent veſtigia antiquorum monumentorũ ſciat,aut ſcire curet,vt ne ſacerdotes quidem vlli recognoſcant loca, vbi paucis ante annis ædes ſacræ deletæ ſunt, & valde mirentur ſiquis talia inquirat.

Ipſe

Ipſe tamen, ne otio conficerer, dum à Rege conſtitutos nummos in veterum Codicum conquiſitionem expectabam, quibus potui indiciis, deprehendere conatus ſum per multa antiquitatis monumenta, quòd ille cognoſcet, qui ſimilia inuenire nitetur. In deſcribēdis monumentis eo ordine partium vtar colliū, quo vſus ſum in eorum ſitu explicando, partim regionū, quibus quatuordecim olim diuidebatur.

De monumentis primi collis, & de prima regione vrbis.

CAPVT II.

PRIMVM collem, quem Plinius appellat modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Sed haud rectè, vt declaraui in libris, quos ſcripſi de Boſporo Thracio, Dionyſius Byzantius nominat promontorium Boſporium. De promōtorio, inquit, quòd Boſporium nominamus, duplex vulgatur ſermo: alij dicūt Bouem œſtro ſtimulatam, ad ipſum illatam tranſiſſe meatum medium: alij fabuloſiùs commemorāt Io Inachi filiam illinc in Aſiam traieciſſe. Idem cùm loquitur de Semyſtra loco ita nuncupato, ait Semyſtram locum parum abfuiſſe, quin Byzantium ibi conderetur à coloniæ deductoribus, niſi coruus rapuiſſet ex media flamma partem victimæ, eámque in promontorium Boſporium tuliſſet, quod ſignum illi ſecuti Byzantium condiderunt in promontorio Boſporio. Idem alio loco loquens de promontorio Metopo nuncupato, oppoſito primo colli Conſtātinopoleos, excipit Oſtreodem locum appellatum Metopum: hoc enim, inquit, iacet contra vrbis faciem: ſpectat enim ipſum promontorium

Bosporium. Deinde idem Dionysius addit paulò suprà promontorium Bosporium fuisse aram Mineruę Ecbasiæ, id est, Egressoriæ appellatę, ex eo, quòd illinc egressi colonię ductores statim tanquam pro patria terra pugnassent, quam hic appellat Ecbasiam, possemus etiam Ecbateriam appellare, vt Dianam in Siphno appellatam fuisse, & cultam tradit Hesychius. Deinde adiungit Dionysius supra promontorium Bosporium fuisse templum Neptuni antiquum, atque sub templo Neptuni fuisse stadia, gymnasia, curricula iuuenum in planitiæ. Post mucronem promontorij Bosporij sinum Ceras appellatum immisisse tres portus turribus, & molibus munitos, in quo fuit etiã Acropolis Byzantij, cuius Xenophon meminit, cùm scribit Byzantium vi ingressis militibus, quorum dux ipse erat ciues, quasi capta vrbe extrema omnia metuentes alios in promõtorium proximum, alios ad mare confugisse, ac piscatorio nauigio nonnullos circumuectos in arcem ascendisse, atque inde ex Chalcedone auxiliarios accersisse, neque modo antiquorum Byzantiorũ Acropolis fuit in primo colle, sed etiam regum Constantinopolitanorum, quos scriptores tradunt ad hostes ab ingressu portus arcendos catenam ab Acropoli ad castellum Galaticum obtendisse: atq; etiam hac ætate reges Turcorum in hoc promontorio arcem habent circundatam magnis muris longos latósq; Regis hortos claudentibus. In veteri Byzantio fuit campus Thracius appellatus ad aciem instruendam totius vrbis maxime idoneus, vt qui planus, & domibus vacuus esset, in quo exercitum Græcorum Xenophon redegit in ordinem militarẽ. Hunc locum

fuisse

fuiſſe prope portã Thraciã ex Xenophonte percipitur, cùm ait lib. 1. Hellinicorum, ἀνοιξάντων τὰς πύλας τὰς ἐπὶ τὸ θρᾴκιον καλούμενον. Idem lib. 7. de expeditione Cyri, loquens de loco intra Byzantium ſito, vbi milites redegit in aciem. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκ αξᾶσθ ἐστι τὸ θρᾴκιον καλούμενον ἔρημον οἰκιῶν καὶ πέδιον. Anteà diximus apud Dionem ſcriptum eſſe vt Byzantij ſeptem turres à portis Thraciis pertinerent ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum nuncupatum Cornu. Aram Dianæ Orthoſiæ, & templum Bacchi fuiſſe in antiquo Byzantio, Herodotus ſcribit, Darius, inquit, vbi cõtemplatus fuit, pontum ad pontem redit, & ſuper Boſporum duos Cippos erexit è candido lapide, in vno quidem incidens literas Aſſyrias, in altero Gręcas. Byzantij poſtea in vrbem ſuã tranſtulerunt ad aram Dianæ Orthoſię, quibus vſi ſunt excepto vno lapide, qui iuxta Bacchi delubrũ Byzantij relictus eſt literis Aſſyriis plenus. Orthoſiam Laurentius vertit Erectam, rectiùs vertiſſet Erectoriã, vel Erectricem dictam, παρὰ τοῦ ἐπορθοῦν τὰς τικτούσας· μαιεύτρια γὰρ ἡ θεός, ab erigendo, & ſubleuando, quòd non modò parientibus opem fert, ſed etiam profugis. Id quod cùm ex aliis, tum ex Plutarcho de fluminibus aſſequor. Teuthras, inquit, Rex Myſorum perſequebatur aprum cum ſuis ſtipatoribus haſtatis, caper vt ſupplex fugit in templum Dianæ Orthoſiæ, vi irrumpentibus omnibus in templum aper humanam vocem exaudibilem vociferatus eſt, parce Rex alumno deæ, elatus Teuthras interfecit animal. Diana ægrè ferẽs factum, aprum in vitam reſtituit, Regem, qui eum occiderat impetigine, &

insania affecit, is non ferens morbum in montibus versabatur. Lysippa eius mater cùm factum resciuisset, ad syluam accurrit comite vate Polyido, à quo omnem veritatem edocta, sacrificiis boum deam placauit, & cùm filium ad sanam mentem rediisse vidisset, aram excitauit Dianæ Orthosiæ, atque aprum fabricata est aureum habentem humanum caput. Hæc quidem, antequam Byzantium Seuerus euertisset, erant in primo colle & valle prima. Postquàm Constantinus reædificauit, & nouam Romam Constantinopolitanam vocauit, diuisáque est in quatuordecim regiones, primus collis obtinuit primam regionem continentem Placidiæ domum Augustæ, domũ nobilissimæ marinæ, thermas Arcadianas, antiqua quidẽ diuisio tradit hæc, sed non docet à qua vrbis parte incipiat prima regio, neq; nunc ex vestigiis ædificiorum in ea comprehensis, quæ nulla restant, cognosci potest: sed ex Procopio colligere possumus tradente nauigantibus ex Propontide ad partem vrbis vergentem ad Solis ortum thermas esse publicas, quæ Arcadianæ nominarentur, vbi ait Iustinianum aulã construxisse vrbi prætensam, maríq; quieto circumfusam, vt in hac inambulantes cum nauigantibus colloqui possent ob maris propinquitatẽ, aulam aspectum pulcherrimum habuisse, amœnissimúmque, cui afflarent molles auræ, ornamentóque essent columnæ, & marmora elegantissima, quibus omne solum aulæ tegeretur, quorum splendor candidissimus æquè, vt Sol fulgeret. Præterea eam ornasse permultis statuis æneis, atque marmoreis politè elaboratis spectaculum præbentibus plenum maximæ dignitatis, existimasses

esse opus Phidiæ Atheniensis, aut Lysippi Sicyonij, aut Praxitellis, ibidem etiam Theodoram Reginam in columna excelsa & purpurea fuisse positã ab vrbe, vt pro beneficio aulę gratiam illi referret. Formosam quidem columnam, sed formosiorem Reginam, cuius venustatem oratione declarare, aut imagine exprimere in nullius mortalis facultate positum fuisse. Ex quibus Procopij verbis, cùm assequor columnam, quæ etiam nũc extat in cliuo regij septi vergente ad ortum æstiuum non esse illam, qua Theodora excitabatur, vt quidã putant: nam hæc neque purpurea, & ab aula remotior est, tum ex antedictis Procopij intellige primam regionem vrbis complexam fuisse mucronem primi collis, quẽ mare circumfluit ex tribus partibus, apud plerosque non modò Historicos, sed etiam apud Grãmaticum Suydam inuenio Arcadiæ secũdæ vxoris Zenonis statuam fuisse in thermis Arcadianis propè loca nominata Bathra à gradibus: item Verinę vxoris magni Leonis duas statuas, vnam in vrbis parte maximę boreali ad diuum Agathonicum post ascensum graduum thermis Arcadianis vicinorum: alteram ex parte diuæ Barbarę, illam quidem positam fuisse viuẽte Leone, hanc verò eodem defuncto Leone, quando Basiliscum fratrem suum coronauit fugiente Zenone genero suo. Secundæ regionis partem inclusam claustro regio colligo cùm ex ordine regionum, tum ex eius situ, quam antiqua descriptio tradit post æqualitatem sui latenter molli sublevatam cliuo mox ad mare præcipitiis descendisse, præcipitia fuisse arbitror, vbi nunc regis culinæ, & thermæ regiæ, aut si alibi fuerunt, præcipitia illa hominũ manu
mol

mollita fuerunt intra regium ſeptum hodie templum antiquum, quod vulgò appellāt paruam Sophiam. Senes quidam affirmant eſſe ædes Hirenem, quam Conſtantinum magnum condidiſſe ſcribit Socrates. Hanc exiſtimo, quam ſecunda regio appellat eccleſiam antiquam: partem alteram ſecūdæ regionis extra ſeptum regium aſſequor ex ædibus ſacris, & thermis Zeuxippi, quas ſecunda regio complectitur & Zonaras, aliiq; Hiſtorici declarant magnam eccleſiam appellatam, poſtea nominatam fuiſſe Sophiam ædem, quam extra regium ſeptū eſſe nemo neſcit. In ſepto item regio olim fuiſſe domum Maximini nobilitatam Poëtarum verſibus, coniicio ex Epigrammate Cyri viri conſularis & patritij:

Δείματα Μαξιμῖνος νεοπήγεος ἔνδοθι ῥώμης,
Αὐταῖς ἠιόνεσσι θεμέλια καρτερὰ πήξας:
Ἀγλαΐη δέ μοι ἀμφοῖς ἀπειρεσίη τε τανύσαι.
Τῇ καὶ τῇ καὶ ὄπισθεν ἔχω, πόλιν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
Πάνθα ὁρῶ γαίης Βιθυνίδος ἀγλαὰ ἔργα.
Ἡμετέροις δ' ὑπένερθεν ἐρειδομένοισι θεμέθλοις
Πάντος ἁλὸς προχυῆσι κυλίνδεται εἰς ἅλα δ' ἂν
Τόσσον ὑποψαύων, ὁπόσον χθονὸς ἄκρα δινῆναι
Πολλάκι δ' ἐζομένων τὶς ἐὸν μέγα θυμὸν ἰαίνει
Βαιὸν ὑποκύψας, ἐπεὶ εἰσίδεν ἄλλοθεν ἄλλα
Δένδρεα, δώματα, νῆας, ἅλα πόλιν ἠδὲ γαῖαν.

De templo Sophiæ. CAP. III.

RECENTES ſcriptores Græcorum templum diuæ Sophiæ primò conditum ab Imperatore Conſtantio filio Conſtantini magni tradunt

non quidem lateritio opere,ſed ligneo cõcameratum, tempore magni Theodoſij, cùm ſecunda ſynodus haberetur ab Arrianis exuſtum ad ſeditionem excitatis, quod magnus Theodoſius poſtea texit cameris cylindricis,deinde iidem ſcriptores addunt iterũ conflagraſſe tẽpore Iuſtiniani. At Sozomenus certus, & antiquus ſcriptor tradit tempore Theodoſij minoris, cùm orta eſſet ſeditio in magno templo de expellendo Chryſoſtomo,repente templùm vndique deflagraſſe igne iniecto ab iis,qui Chryſoſtomi fautores in templo incluſos comburere vnà cum templo cupiebant. Procopius tradit etiam deflagraſſe cùm Iuſtinianus imperaret, qui in eam formam, quam nũc videmus, ipſum reædificauit: ſed eo ne loco ſit,in quo erat ante Iuſtinianum non explicat Procopius,itaque dubium videtur ex incerto ſcriptore commemorante nomina eorum,à quibus domos emerit Iuſtinianus ad ſolum eius conſtituendum, antiqua vrbis deſcriptio ante Iuſtiniani imperiũ facta alio loco ponere videtur:nam eccleſiam magnam,& eccleſiam antiquam ponit in ſecunda regione,in quarta Auguſteum forũ,quod infrà monſtrabo fuiſſe iuxta ædem Sophiæ. Zonaras tradit Iuſtinianum multo maiorem à fundamentis innouaſſe,ſed Iuſtinianum ſuſpicari poſſumus domos proximas emiſſe ad augẽdum templum, quòd autem in diuerſis regionibus ponantur magnum templum, & forum Auguſteum, id non impedire quin vicina eſſe potuerint.Cùm igitur Iuſtinianus ædem Sophiæ priſtina magnitudine præſtantiorem effeciſſet,& formæ decore,& metallorum varietate ornaſſet, parietésque & cameras cocto latere, & calce conſtruxiſſet,

atque plerisque in locis ferro colligasset, nulláq; tigna interposuisset, ne in posterum incẽdiis pateret. Tamen vt in hunc diem euaserit incolumis ab igne, sæpe experta est varietatem casuum, ídque statim à principio: cùm arcus ad Orientem spectans nondum esset perfectus sua magnitudine onerabat pilas, quæ non sustinentes arcus magnitudinem subitas ruinas egerũt, & quàm mox casuræ videbantur, nisi architecti accelerassent absoluere arcum, qui in suam curuaturam perfectam incumbens minus grauis pilis fuit seipsum sustinentibus. Arcus verò duo, quorum alter ad Meridiem, alter ad Boream spectat, pilas suas, & structuram inferiorem sic premebant, vt columnæ structuram contingentem imam arcuum curuaturam, lapillos quosdam exiguos veluti ramenta quædam iacularẽtur, & ruinas ædituræ viderentur, nisi architectorum ingenio summæ partes mole laborantes, quæ attingebant arcus pro tempore demoliri studuissent, & paulò pòst restituissent, cùm structuræ humor exiccatus esset. Deniq; templum hoc Iustinianus cùm ingenti sumptu, & labore perfecisset, aliquótque annos incolume permansisset, terræmotu concussum est etiam tunc viuẽte Iustiniano. Quo quidem terræmotu scribit Agathius labefactatam partem tecti mediam eminentem supra omne fastigium rursus Regem instaurasse, firmiorémque effecisse, & in maiorem altitudinem erexisse, quanquam Anthemius, qui ædem Sophiæ architectatus erat iampridem mortuus esset: tamen Isodorum iuuenem, aliósque architectos, vbi considerassent priorem formam, vbi vitium deprehendissent, orientalem quidem, & occidẽtalem arcum in suo

in suo loco consistere siuisse. Septentrionalis verò, & occidentalis arcus structuram, quæ efficeret arcus curuaturam ad interiora subduxisse, sensimque ita amplificasse, vt reliquo ædificio plurimum congrueret: vt faterentur spectatores æquabilem habere dimensionem latera in hemisphærium desinentia, vacuíq; vastitatem illam architectos in angustum contraxisse, pusillámq; oblongi portionem subduxisse eatenus, quoad vndique congrueret forma. Supra arcus sic dispositos rursus collocarunt in medio supereminentem circulum, siue hemisphærium, vndique congruens, sed angustius, & in acutum porrectius, & tutius cõtra omnes impetus. Zonaras magna, inquit, ædes sacra perfecta, & dedicata euenit, vt terræmotu caderet magna sphæra pertinens ad Orientem, frangerétque sacram mensam, & pulpitum, quam Iustinianus vigintiquinque pedibus excelsiorem, quàm prius esset excitauit. Georgius Cedrinus tradit Iustiniani tempore laborante hemisphærio magni templi, & rimas agente ex crebris terræmotibus cecidisse partem orientalem, & contriuisse ciborium & sacram mensam, & pulpitum. Iustinianus excitauit alias pilas, quæ exciperent hemisphærium sublimius viginti pedibus quàm antea fuisset, extráque templum contra pilas quatuor interiores erexit cochlias, seu muros velut alas, per quas anfractibus multis graduum ascenditur in supernam partẽ templi, quæ ab imo solo surgentes vsque ad hemisphærium fulciunt arcus & pilas. Alij authores, sed obscuriores tradunt superiori terræmotu cecidisse hemisphærium Sophiæ, quatuor arcus non cecidisse, sed incolumes permansisse, hemisphærium Re-

gem restituisse, sed humilius, quàm prius fuisset vigintiquinq; pedibus, quos ferrem, si aliis terræ motibus traderent rursus concussum fuisse, & ita humiliùs restitutum fuisse. Nam cùm Euagrius tradat Iustinianum in tantam altitudinem excitasse, vt internè ex solo suspicientes assequi vix possent summum hemisphærij tholum, & ex eius culmine nemo auderet despicere, solum verisimile videtur in pristinam altitudinem restituisse. Basilius Rex eiusdem Sophiæ arcum magnum vergentem ad occasum ex terræmotu multas ruinas agentem, & casum minitantem peritia architectorum constringens, firmum & stabilem reddidit, teste Georgio Cedrino. Nicephorus in Reginam Annam, quæ tempore tyranni Catacosmi thesauros Sophiæ expilabat, acerbè inuehitur atque exclamat propter tyrannides & varias religionis sectas ædem Sophiæ ruinã edidisse sine vllo terræmotu. Nam, vt ipse adiungit, cùm ad vesperã cœlum serenum esset, circiter mediam noctem vnum ex quatuor arcubus ad ortum Solis spectantem cecidisse, secúmque traxisse hemisphærium, quod sustineret, & contriuisse tribunal templi, & imaginum ornatum, & sacras columnas, & medias aulas. Post hæc Nicephorus adiungit à multis tum dictum fuisse, quòd nisi crepidines, & fulcimenta ad Orientẽ pertinentia diligenter prius cõstructa extitissent ab Andronico Rege, multo maior fuisset casus, & quidẽ vnus ex insanabilibus. Euagrius scribit ædis Sophianę longitudinem hanc esse, nempe à concha, vbi incruentum sacrificium litatur ad portam conchæ aduersam esse centum nonaginta pedes, latitudinem verò à borea ad nothum centum &

quinde

quindecim, altitudinem à pauimento ad centrum hemisphærij pedum centũ octoginta, longitudinem verò ab Oriẽte ad Occasum eam ipse metiri ausus non sum, sed metiendam curaui per hominem Turcum, qui mihi retulit latitudinem templi esse ducentorum & tredecim pedum, longitudinem verò ducentorum & quadraginta pedum. Altitudinem à summa curuatura arcuum vsq; ad pauimentum centum quadraginta duorum pedum hemisphęrium non mensus est: qui si rectè mensus est altitudinem, parum discreparet ab altitudine, quam tradit Euagrius. Qualis olim fuerit ædes Sophiæ vide Procopium, Agathium Paulum Florũ, Euagrium: qualis autem hodie sit, adiungam huc, quatenus cognoscere mihi licuit.

Descriptio templi Sophiæ quale hodię visitur.

CAPVT IIII.

EIVS parietes, & cameræ coctis lateribus constructi sunt. Parietum interior pars crustis marmoreis vestita excellentibus, & variis fulgurat, & permiscet cùm summas naturę vires, tum mẽtes spectantium, cameræ calculis, & testellis vitreis inauratis fulgent etiam ad oculos Barbarorum, summa arte elaboratis, concameratio octo pilis sustinetur. Quarum quatuor maiores, & excelsiores in ordinem quadrum dispositę sustinent ingẽtes quatuor arcus fulcientes hemisphærium, quorum quidem duo septentrionalis, & meridianus curuaturam suam imam substructam habent tenui pariete fenestellis vitreis pleno sustẽtato columnarum duplici ordine inferiore & superiore. Infe-

rior habet octo columnas ad solum nitentes, superior sex sustinentes parietem subtilem, & subiectam imæ arcus curuaturæ. Reliqui duo arcus orientalis & occidentalis intra curuaturam suam nihil substructum habent, sed apertum & vacuũ à parietibus & columnis, vt horum vacuitate templũ efficiatur capacius. Nam ad eorum imam curuaturam committuntur extremæ partes vltra pilas proiectæ in spheræ quartã partem recedentes, quę nituntur quatuor arcubus, qui sustẽtantur duabus pilis minoribus, & duabus maioribus. Quatuor enim pilæ maiores non solùm sustinẽt quatuor arcus maiores, sed etiam earũ singulæ duos arcus minores, vnum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum longè porrigitur, & latè dilatatur: sic enim ab Oriente & Occidente quarta pars spheræ applicatur hemisphærio, vt intus vna, & eadem concameratio esse videatur, foris verò separata, apparet ornatius efficiens hemisphærium altè eminens supra duas quartas spheræ partes. Latitudo verò dilatatur vltra pilas arcubus & columnis, & parietibus ex vtroque latere septentrionali scilicet, & meridionali sex velut aulas capiens, tres inferiores, & totidem superiores vario marmore vestitas, concameratas calculis inauratis, & figuratis ornatas: ita enim ex singulis pilis duplices arcus nascuntur in templi latitudinem porrecti, vt eorum alterum cornu conquiescat in muro extrinsecus obnitente maioribus pilis, à quibus quatuor arcus in vtrunque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum trium aularum concamerationem sustinentes. Reliqui duo superiorum totidem aularum testudines, quarum latera

sing

ſingularum partim adnituntur ad arcus, partim ad parietes, partim ad columnas. Vnde fit, vt pars ædis interior, & media illa ingens vacua, ſi ſola cõſideretur comprehenſa intra pilas & columnas, ſit forma ouata: ſi verò tota tam intra, quàm extra pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Ita enim ex vtroque latere velut alæ appẽſæ ſunt tres aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, vt ab imo pauimento procedat quadrata vſque ad curuaturam ſuperiorum aularum, deinde intra octo pilas in ouatam formam contrahatur vſque ad curuaturam quatuor arcuum ſuſtinẽtium hemiſphærium. Forma aularum, ſeu cellarum, quas dixi cingere vtrunque latus talis eſt. Ex tribus lateribus aulæ quadratæ ſunt, ex quarto latere, quod intuetur interiorem ædis partem figuram, templi ſequitur, quam obrotundam efficit pilarũ, & columnarum diſpoſitio. Suſtinetur arcubus & columnis concameratio aularum, quarum deſcribã duntaxat treis: quibus cognitis cęteræ omnes ſimili forma eſſe cognoſcentur. Incipiam à tribus ſuperioribus ſitis in latere templi ſeptentrionali, quarũ prima eſt in angulo intuenti Septentrionem & Orientem, eius duo latera exteriora ſurgunt à muro, & deſinũt in arcum, in laterum medio columnæ tres ſunt quadratæ loco parietis, nempe feneſtrarum paraſtades, quarum ſcapus habet perimetrum quinque pedum, & vnius dodrantis. Supra eaſdem eminent aliæ tres quadratæ, hæ omnes ſunt marmoris albi in colorem glaucum vergentis, latus pertinens ad interiorem ædis partem, habet ſex columnas virides ſubiectas arcui ſuſtinenti quartam partem ſpherę orientalis, quarum imus ſcapus ambitum habet ſeptem pedum, &

octo

octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta lata septem pedes & vndecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partẽ tam infernam, quàm supernam. Latus interiectum inter primam aulam & secundam à pariete exteriori vergente ad Septentrionem vsque ad pilam magnam sustinentem arcum hemisphærij, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens à tergo pilæ sustinens hemisphærium, quo toto patente lato iuxta pauimentũ viginti pedes transitur à prima aula ad secundam aulam, reliquam lateris inter primam & secundam aulam intermedij partem latam viginti quatuor pedes occupant pilę arcus, & murus surgens velut ala vsque ad concamerationem hemisphærij, secundæ aulæ concameratio extrema sustinetur arcubus & parietibus: media verò nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorẽ accedentibus. Quarum scapus in ambitu circũplectitur septem pedes, secunda siue media aula quadrata est, cuius duo latera sustinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu nascitur à tergo duarum magnarũ pilarum sustinentium magnum hemisphærium, alterum sustinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alariorum fulcientium pilas maiores. Huius secundæ siue mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter est sex pedum, in earum medio est magna pila inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestræ. Præterea supra easdem columnas existũt pilæ parastadum vicem præ-

bentes ſuperioribus feneſtris, quæ tam ſuperiores, quàm inferiores numero ſexdecim aulam hanc mediam illuſtrant, cuius latus vergens in templum interius ſex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habēt pluteos ſimiles pluteis primæ aulæ, camera media ſuſtinetur columnis colorem medium inter album & glaucum præ ſe ferentibus, in quadratum ordinem diſpoſitis, quarum duæ ſtant non longè à latere exteriori. Reliquæ duæ parum abſunt ab interiori latere ornato ſex columnis, ex hac media aula exitus patet in tertiā per arcum tam latè patentem, quàm alterum, per quē aditus eſt à prima aula in ſecundam. Tertia aula ſimilis eſt primæ aulæ longitudine feneſtris paraſtadibus columnis: quibus quatuor ſuſtinetur eius camera, & latus interiùs ſex viridibus: iam verò inter pilas duas, quibus ſuſtinetur quarta pars ſpheræ occidentalis, extāt quatuor columnæ virides, eædémque binæ inter ſe coniunctæ, inter has intercedunt ſex columellæ virides, Ionicæ. Tēpli verò valuæ occidentales loco veſtibuli duas porticus habēt, inferiorem quà aditur templum plano pede, ſuperiorem quà Gynæconitides aulæ adeuntur, ambas tam longas, quàm templum latum, largas viginti octo pedes, porticus ſuperior ſupra porticum inferiorem ſita eſt inter pilas ſuſtinentes quartam partē ſpheræ occidentalē, & feneſtras. Nam à parte interiori octo pilis, ab exteriori totidem ſuſtinetur, inter quas feneſtrę tam inferiores, quàm ſuperiores illucent cinctę columnis quadratis. Inter hanc porticū & aulas fœminarum, nihil intereſt, niſi pilæ ſuſtinētes porticus cameram interiorem: pauimentum enim porticus æquale eſt aula-

rum pauimento, porticus inferior eſt duplex, interior clauditur vtrinque muris marmorum iucundiſſima varietate veſtitis: tegitur cameris figuratis ornaměto teſſellato calculorum inauratorum. Ex huius porticus latere orientali nouem portis patet aditus in templum, ex latere occidentali quinque portis æneis, duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, vbi perennes ſaliunt aquæ, ad quas ex area deſcenditur multis gradibus, per capita harum porticuum aditus patet vnus à Septentrione, alter à Meridie ſex valuis olim æneis omnibus, iam dũtaxat tribus æneis egregio opere elaboratis. Aedes Sophiana ex parte Orientis habet duas portas, eáſque duplices, in lateribus ſunt aliquot clauſæ, quæ nunc non aperiũtur, ædis interiora fulgent clariſſima luce ob multitudinem luminum, ſummus murus, qui in orbem fertur inter quatuor ſummos arcus & hemiſphæriũ, quadraginta feneſtris lucem intromittit, muruli arcubus ſubiecti illuminantur viginti ſex feneſtris. Aulæ intermediæ triginta duabus in ſingulis extremis aulis orientalibus lucent plus viginti, prętereo duas occidentales, & quatuor inferiores aulas, tum duas quartas partes ſpheræ, tum ſacram ædis partě ſolis ſacerdotibus olim patětem: ſileo ſuperiorem porticum etiam in medium templum clarum lumen emittětem, quorum omnium lumina ob multitudině numerare omiſi, maximus Sophiani těpli aditus eſt ab occaſu plano pede: non enim, vt Pantheon Romanum gradibus, vt olim aſcenditur, aut vt nunc deſcenditur, niſi ab ortu, vnde quinq; gradibus deſcěſus patet in ædem, ſed in ſuperam ædis partem

tem

tem ascēsus existit quatuor cochleis, quas antè dixi oppositas ad fulciendas quatuor maiores pilas. Georgius Cedrinus cochleas appellat, sed non satis propriè, cùm magis in anfractuum normalium, quàm cochlearum modum gradus surgant: quinque enim anfractibus ab imo ascenditur, non exasperatis in gradus, sed in mollem cliuū substructis ex amplis mensis marmoreis, horum quinque anfractuum singuli alti vndeviginti pedes, & sesquipedem lati. Quinq; pedes, his anfractibus succedunt alij anfractus vsque ad templi tectum non cliuis molliti, sed in gradus fracti, quibus adeuntur aulæ, & porticus superiores, & summæ tēpli partes. Si quis ea, quæ antè dixi de templo Sophiæ, conferat cum descriptione Procopij & Agathij, cognoscet de illo, quod Iustinianus condidit non tantam diminutionē factam esse, quantam ciues Constantinopolitani prædicant, iactantes longè maius extitisse, multáque illius membra à Barbaris diruta esse, decimámque partem vix hodie extare: quorum opinionem ferendam putarem, si intelligant domos regum, sacerdotum, senatorum circum ædes constructas à Barbaris, & incēdiis deletas esse. Sin membra ædis Sophianæ à Iustiniano cōditæ, longè errant, omniáque eius fere constare video tradita à Procopio, præter porticum alteram. Nam cùm, teste Procopio, vtrinque porticus haberet, nunc duntaxat ex vna parte, eáque occidentali habet, orientalis non extat, sed cecidisse aliquo terræmotu verisimile est, ipsiúsque in locum excitatam fuisse molem illam, quæ hodie extat lapide quadrato constructa velut crepido cliuosa obiecta ad fulciendā partem ædis orientalem: verùm iam

tam excelſam ob terræmotus non arbitror, quàm primò fuit, ſed tamen tãta altitudine nunc attollitur, quanta ferè traditur ab Euagrio, atque adeò poſt terræmotus ad fulciendas pilas laborãtes, vel terręmotu, vel pondere hemiſphærij aucta eſt quatuor muris longis plus viginti pedes, latis plus octo in altitudinem maiorum pilarum aſſurgentibus, quos alares appellare poſſumus à ſimilitudine alarum architectonicarum, vel potiùs ἐρείσματα, id eſt, obnitentia firmamẽta, quibus latus ædis pertinens ad Septentrionem & latus auſtrinum præfulciuntur, atque præmuniuntur. Extant templi extremitates vltra octo pilas proiectæ in ſpheræ quartam partem recedentes ex ſupera parte quiddam Lunæ curuatæ in cornua ſimile præ ſe gerentes, extant cellę, ſiue aulæ inferiores quidem Andronitides. Superiores Ginæconitides extant infinita varietate marmorum prȩſtantiſſimorum veſtiti parietes & pilæ, & tota concameratio tecta teſſellis inauratis, & non modò Moſeaci operis ratione iam peruulgata, ſed antiqua illa recondita amuſſi dimenſis egregiè in hunc diem eminẽtibus, niſi quà offenſiones intercedunt, quas intulerunt imaginũ oppugnatores. Denique vt corpus & membra Sophiæ ædis ferè omnia extant, ſic nihil exẽptile, niſi exiguum quiddam ex infinitate metallorum. Extat templi pars pura olim & ſacra ſolis ſacerdotibus attributa, ſed nihil gemmarum hodie apparet omnium nationum bellica direptione ſpoliata, non modò menſa illa, quã nemo imitari poterat à Iuſtiniano refecta ex auro argento, omníque genere lignorum gemmarum, quæ producit mare & cunctus orbis, ſed etiam donis aliis infinitis denu

denudata, quibus reges Constantinopolitani & pontifices & principes eam ornarant, atque etiam mulieres cùm aliæ permultæ tum Pulcheriam Archadij filiam Theodosij minoris sororem scribit Sozomenus ex auro & lapidibus pretiosis pulcherrimum & mirabile quoddam spectaculum mensam dedisse sacræ ædi Constantinopoleos. Neque dum vectigalibus, quibus erat immensis locupletata priuantur Maumetani sacerdotes, neque mille & centum tabernis, siue officinis, quas vectigales, & liberas possident sitas in pulcherrimis foris Constantinopoleos.

De statuis inuentis in latere ædis Sophianæ.

CAPVT V.

EX LATERE templi Sophiæ Suydas (quem cito velut receptum in primam classem Grammaticorum) refert, statuas repertas fuisse deorum Græcorum plusquàm septuaginta & duodecim signorum Zodiaci, & regum Christianorum octoginta, quas Iustinianus, vrbi cùm distribuisset, magnũ templum ędificauit, possem huc adiungere nomina harum statuarum ex incerto scriptore, qui scripsit de patria Constãtinopolitana, nisi in aliis permultis mendacem deprehendissem.

De Pharo promontorij, & Mangana.

CAPVT VI.

AMIANVS Marcellinus scribit promõtorium Ceras prælucentem nauibus vehere constructam celsius turrim, quæ Pharus appellaretur,

hæc alibi rectiùs esse non potuit, quàm propè templum Sophię. Vnde nam commodiùs, & latiùs illucescere potuisset nauigantibus ex Bosporo & Propõtide. Promontorium Ceras Dionysius Bosporium appellat, & dicit ex eo Inachi filiam ira Iunonis stimulatam traiecisse in Asiã. Mangana locus ita appellatus, vbi machinæ bellicæ seruabantur, erat in claustro regio, aut prope claustrum iuxta Bospori fauces extremas. Rex Constãtinus monomachus splendidum, & amplum à fundamentis monasteriũ condidit in nomen magni martyris Georgij, quod Mangana appellant. Alexius Comnenus cùm podagra laboraret, in magnum Palatium, quod ad Solis ortum est, gestatur: ac cùm Palatij huius aër medicis non satis commodus videretur, in Palatium Manganorum transfertur.

De thermis Zeuxippi, & de eius statuis.

CAPVT VII.

THERMAS Zeuxippum nuncupãtas, à Ioue Zeuxippo, ait Cedrinus in eius templo ædificatas. Quod Eusebius confirmare videtur: Ex Zeuxis, inquit, pictoris imaginibus, quas plurimas fecit lauacrum Byzantiorum quidam appellatum arbitrantur fuisse vicinas Sophiæ ædibus, assequor non modo ex antiqua descriptione, quæ ponit in eadem regione templum Sophiæ & thermas Zeuxippi, sed etiã ex incendio facto tempore Iustiniani, quo deflagrasse templum Sophiæ, & vicina ædificia, vt balneũ Zeuxippum appellatum, & regiæ vestibulum, quod Chalca appellatur, testatur Procopius, & Zonaras: qui Seuerum Im-

pera

peratorem ſcribit id Hippodromo coniunxiſſe, & ædificaſſe in templo Iouis. Leontius antiquior & grauior teſtis non coniungit Hippodromo, ſed vicinum facit ſuis verſibus inſcriptis in domum ſitam inter Zeuxippum & Hippodromum:

Ἐν μὲν τῇ ζεύξιππον ἔχω πέλας ἡδὺ λοετρὸν
Ἐκ δ' ἑτέρης ἵππων χῶρον ἀεθλοφόρων
Τὸς ῥὰ θεησάμενος καὶ τοῦδ' ἐνὶ χρῶτα λοέσσας.
Δεῦρο καὶ ἀμπνεύσειν δαιτὶ παρ' ἡμετέρῃ
Καί κε πάλιν σταδίους ποτὶ δείελον ὥριος ἔλθοις
Ἐγγύθεν ἐγγὺς ἰὼν γείτονος ἐκ θανάτου.

Cedrinus, inquit, variam in hoc balneo contemplationem, & ſplendorem fuiſſe artium, marmorum, calculorum, ſtatuarum ex ære factarum, hominũ antiquorum, quibus nihil deerat prȩter animas, ad verè repræſentandum eos, quos imitantur: inter quos erat Homerus mentem contrahens & contendens, & manus ſub imum pectus coniungens, barba eius ſimpliciter demiſſa erat, capillus ſimilis ex vtraque parte caluariæ rarus, facies tetrica ob ſenectutem & commentationem, naſus per omnia mediocris. Oculi cõciliati palpebris, velut de ipſo fama eſt, cæcum præ ſe ferunt, ſupra tunicam geſtabat pallium, lorum quoddam æreum pedibus ſubiiciebatur. Erãt præterea ſtatuæ ex ære factæ omnium ſapientum ſublimium, & Poëtarum, & Rhetorũ, & Heroum fortitudine celebrium, tum ex marmore permultæ adeò antiquo opere elaboratæ, vt ſpirare viderentur, quas omneis conſumpſit incendium: inter quas fuerunt ſtatuæ Deiphobi, Aeſchinis, Demoſthenis, Ariſtotelis, Euripidis, Heſiodi, Theocriti, Simonidis, Anaximenis,

Chalcātis, Pyrrhi, Amyniones, Saphous, Apollinis, Veneris, Chryſæ, Iulij Cæſaris, Platonis, Hermaphroditi, Herinnæ, Terpādri, Periclis, Pythagoræ, Steſichori, Democriti, Herculis, Auroræ, Aeneæ, Creuſæ, Heleni, Andromachi, Menelai, Helenæ, Vlyſſis, Hecubæ, Caſſandræ, Polyxenæ, Aiacis, Paridis, Oenoæ, Milonis, Daretis, Entelli, Charidemi, Melampi, Panthoi, Demogerontis, Iſocratis, Amphiarai, Sarpedonis, Achillis, Mercurij, Apuleij, Dianæ, Phoerecidis, Heracliti, Cratini, Menandri, Amphytrionis, Thucididis, Herodoti, Pindari, Xenophontis, Alcmeonis, Pompeij, Vergilij. Alięq́ue plures ſtatuæ verſibus deſcriptæ à Chryſtodoro Poëta Thebęo, ſiue, vt alij tradunt, nato ex vrbe Copto Aegyptiaca, cuius verſus explicarem, niſi id longum eſſet, & ſatis ſit digitos intendere ad fontes. Fuit propè thermas Zeuxippi balneum paruum celebratum verſibus Leontij:

Μὴ νεμέσα Ζεύξιππε παρ' ἀντέλλοντι λοετρῷ,
Καὶ μεγάλῳ παρ' ἄμαξαν ἐρόντιλος ἡδὺ φαίνει.

Nunc nulla Zeuxippi veſtigia reſtant, neque aliorum permultorum balneorum, etſi de illis ſcripta Epigrammata extant, vt illud celebratum ab Agathio, in quo Venus erat. Item alterum Didymum, in quo mulieres, & viri lauabantur decantatum verſibus Pauli ſilentiarij, & aliud illuſtratum Epigrammate Leontij Scholaſtici, atque illud nuncupatum Cupido deſcriptum à Mariano Scholaſtico, quæ vel perierunt, vel à Mametanis ita immutata ſunt, vt non agnoſcantur.

De Xenodochijs Sampsonis & Eubuli.

CAP. VIII.

ERAT quoddam, vt Procopius inquit, Xenodochium hominibus attributum inopibus & ægrotantibus, hoc quidam vir pius nomine Sampson superioribus tēporibus ædificauerat. Sed non mansit intactum ab incendio, quod excitauit seditiosa plebs, quo illud vnà cum tēplo deflagrauit. Hoc reædificauit Iulianus pulchritudine quidē structuræ dignius, & multitudine domuncularum amplius reddidit, vectigalíque annuorum nummorum magno dotauit, vt pluribus subueniret affectibus, ac nondum hac erga Deum obseruantia satiatus, duo præterea Xenodochia è regione illius adiunxit, ea excitans in domibus, quæ Isodori & Arcadij nominantur, adiutus à regina Theodora. Hæc quidem Procopius, ex quo colligitur Xenodochium Sampsonis, quod perierit eodem incendio, quo magnum templum non longè à Sophia fuisse, hoc historia incerti authoris docet fuisse è regione ædis Sophianæ, cui, vt credam me adducit Zonaras, similiter tradens à seditiosa plebe immissum fuisse incendium, quo magnum templū, & sancta Hirene, & Eubuli Xenodochium, & Chalca, & Seueri balneum appellatum Zeuxippus, aliáque permulta deflagrarunt. Cui consentit Georgius Cedrinus loquens de eodem incendio: Magna, inquit, pars vrbis, magnúmque templum, & sancta Hirene, & Xenodochia Sampsonis, & Eubuli, vnà cum ægrotis exusta sunt, atque etiam vestibulum Basilicæ Augusteum, Chalca, duæ porticus vsque ad forum & octogonum, & balneū appellatum Zeuxippus. Post-

quam ſuperiora ex Procopio edito ſcripſiſſem, incidi in Procopij manuſcriptum Codicem declarantem Xenodochium Sampſonis fuiſſe medium inter ædes Sophiæ & Hirene.

De ſtatua Eudoxiæ Auguſtæ, ob quam Chryſoſtomus eiectus in exilium. CAP. IX.

SOCRATES & Sozomenus ſacræ hiſtoriæ ſcriptores tradunt Eudoxiæ Auguſtæ ſtatuam argenteam ſupra columnam purpuream ſecundum latus meridianum ædis Sophianæ via duntaxat lata intercedente excitatam fuiſſe ante domum magnæ curiæ, cui à populo plauſus dari, & ludi publici ſaltatorum, & mimorum edi ſolebãt de more, qui iamdudum inualuerat colẽdi regias imagines, quod Ioãnes Chryſoſtomus contra religionem Chriſtianam fieri exiſtimans pro concione reprehendit eos, qui tale quippiam factitarent. Quibus Eudoxia ſe præſtrictam putans, in exilium proiecit Chryſoſtomum. Huc adderem miliarium, & Baſilicam, vt vicina templo Sophiæ, niſi nunc mallem regionum ordinem ſequi, quàm ædificiorum vicinitatem.

Quam vrbis partem complexa fuerit tertia regio. CAPVT X.

VBI Hippodromus eſt, & domus Abrami baſſæ, & porta Leonis, & portus, quem vulgò Byzantij appellant Caterga limena, quaſi triremium portum, dorſúmque ſecundi collis vſque ad forum Conſtantini olim tertia regio fuiſſe deprehẽditur,

non

non modò ex ordine suo, sed etiam ex sua descriptione, quæ declarat hanc planam in superiori parte in ea circi spatio longiùs explicato, sed ab eius extrema parte nimis prono cliuo ad mare vsque descendere complectentem tribunal fori Constantini, circum maximum, domum Pulcherię Augustæ portum nouum, porticum semirotundam, quæ ex similitudine fabricæ sigma Græco vocabulo nuncupatur.

De Hippodromo & de eius obelisco & columnis & statuis. CAP. XI.

SEVERVM reconciliatum Byzantiis recentes Historici, vt Zonaras & alij plerique tradunt Hippodromum ædificasse, Zosimus antiquus Historicus scribit Constantinum magnum Hippodromum elaborasse, omníq; cultu pulcherrimo adornasse, partémque eius fecisse templum Castoris, & Pollucis, quorum simulacra vsque in suam ętatem, hoc est, Theodosij minoris in Hippodromi porticibus extantes videre liceret in medio circo, quē Græci Hippodromum appellant obeliscus ex Thebaico lapide factus extat, cuius cùm non meminerit antiqua regionū descriptio, & meminerit obelisci Thebæi quadrati, quem ponit in quinta regione, arbitrarer hunc terræmotu euersum translatum fuisse in Hippodromum à Theodosio post æditam descriptionem regionum. Nisi hæc Theodosiacorum multorum meminisset operum, nisi præteriret nonnulla in commemoratione regionum, quorum posteà meminit in generali descriptione vrbis. Habere igitur plures obeliscos Constantinopolis potuit, ex qui-

busnon ſupereſt ille Thebæus,quem in quinta regione ponit antiqua regionum deſcriptio,duos adhuc extantes vidi cùm primùm veniſſem Byzantium, vnum in circo maximo, alterum intra clauſtrum regium,in latere primi collis vergente ad ſeptentriones,quadratum ex lapide Thebaico factum erectum iuxta domum vitreariarum officinarum regiarum.Sed paulò pòſt euerſum.Et extra clauſtrum,elatum vidi iacentem longum triginta quinq; pedes, cuius ſingula latera, ſi benè memini ſenos pedes,lata perimetrum illius efficiebant viginti quatuor pedum. Hunc Antonius Priolus nobilis Venetus emit Venetias exportaturus in foro diui Stephani locaturus. Alter verò in medio Hippodromo pro meta in hunc diem extat ſupra quatuor teſſeras æneas latas quoquo verſus ſeſquipedem altas tãtundem ſuſtentatas baſi & ſtylobate. A ſolo duos gradus habet ſtylobates,quorum inferior à terra altus eſt pedé vnum, cuius latitudo pedalis, ſuperior gradus altus duos pedes, proiectus extra ſtylobatem quatuor pedes, & totidem digitos,gradus ſubiecti non ſunt ſtylobatę,ſed adiecti, & aſtructi velut ſuggeſtus, vt apparet ex commiſſura, ſupra quos latus quoquo verſus duodecim pedes ſtylobates eminet in altitudinem quatuor pedum, & octo digitorum, & extra baſim proiicitur ſeſquipedé. Præter hos quatuor pedes, & ſex digitos,ſtylobates pedalem altitudiné excedit non extra baſim eminentem: nam ex ſummo ſtylobatæ eminet ſtriatura alta pedem & tredecim digitos quadrilatera, népe ex perpetuo vno eodémque lapide conſtans,quo ſtylobates.Nam ſtylobates emittit ſuam ſupremam partem, non ſolum ſeſ-
quipe

quipede strictiorem, quàm infimam, sed etiam angulis mutilatam, locóq; quatuor angulorum diminutorum existunt quatuor lapides quadrati marmoris Thebæi rubentis, singuli alti sesquipedē, nempe quantum striatura stylobatæ, his quatuor angularibus lapidibus interclusa, qui cum intermedia parte suprema stylobatæ sustinent basim altam pedes septem, & tredecim digitos proiectam extra imum scapum obelisci sesquipedē, quoquo versus patentem nouem pedes, totidemque digitos, quæ tota insculpta est, vt stylobates, qui statuis emittentibus omnia latera incisa habet: ex septentrionali quidem latere expressæ sunt statuæ, duobus ordinibus scalptæ, quorum inferior continet duodeuiginti statuas & duas ergatas, earum singulas quaterni homines versant vectibus, quibus funes ductarij circum ergatas voluuntur obeliscum iacentem trahentes. Tum in eodem ordine scalptus est obeliscus rectus, vt nunc est, tum statuæ tres, quarum Constantinopolitani prædicant vnam esse magistri, alteram discipuli, quem magister, nisi interposita tertia persona retentus fuisset castigare conatur, quòd se absente obeliscum erexisset, in superiori ordine binæ ergatæ connituntur cum ergatis inferioribus obeliscum iacentem trahere, versatæ singulæ à quaternis hominibus circumuoluentibus validos funes benè eminentibus toris expressos. Quòd si stylobatæ amplitudo capere rationem potuisset, qua erectus est: non dubito, quin talem sculpsisset, qualem describit Marcellinus. Sola, inquit, restabat obelisci erectio, quæ vix, aut ne vix quidem sperabatur posse compleri, id est, vsque ad periculum altis trabibus, vt machi-

narum cerneres nemus, innectuntur vasti funes, & longi ad speciem multiplicium liciorum cœlum densitate nimia subtegentes: quibus colligatus obeliscus paulatímque per arduum inane protentus, diúq; pensilis millibus multis tanquam molendinarias metas rotantibus cauea locatus in media, hunc obeliscũ posse etiam Byzantios machinatores in alium locum transferre incolumem aduerti ex columna sita in dorso quinti collis Constantinopolitani, quæ parum cedebat obelisco. Hanc à suis sedibus deiici in terram vidi in hunc fere modum, circum columnam aliquo tamen interposito spatio trabes ingentes crebras in quadrum dispositas in solo defixas columna ipsa excelsiores erexerunt paribus interuallis inter se distantes, supra trabes imposuerunt transuersa tigna omnia inter se firmissimè reuincta, ex quibus Trochleas creberrimas appenderunt, per quas traiecerunt validos funes ab imo columnæ scapo ad summum surgentes ad columnam strictissimè alligatos densis funibus, vt se contingerent, & transuersis rectos velut tramis stamina secantibus formam textilis operis repræsentãtibus extra quadraturam trabium similitudinem turris quadratę gerentium. Ergatæ vtrinque multæ in terram defixæ erant versatæ à multitudine robustissimorum iuuenum funes illos validos, quibus columna cingebatur trahentes tandiu, quoad columnam, à sedibus subtraxerunt, deinde sensim detrahentes in terram deiecerunt, & curribus impositam firmissimis, quos rotę crassissimis ferris cinctę sustinebãt, traduxerunt incolumem in collem tertiũ ad Soleimani Regis ædem ornãdam. Iam verò in latere stylobatæ

occid

occidentali obelisci incisum est hoc Epigramma:

Κίονα τετράπλευρον ἀείχθονι κείμενον ἄχθος
Μοῦνος ἀναστήσας Θεοδόσιος βασιλεὺς,
Τολμήσας Πρόκλος ἐπεκέκλετο, καὶ τόσος ἔστη
Κίων ἠλίοις ἐν τριακόντα δύο.

In latere orientali inscriptum est hoc Epigramma incisione literarum Latinarum, sed paululum exesa: sed vt legere potui, sic habet,

Difficilis quondam dominis parere serenis
Iussus, & extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodosio cedunt: subolique perenni
Terdenis sic victus, duobúsque diebus
Sub iudice Proclo sublimes elatus ad auras.

In meridiano latere duplex ordo statuarũ exprimitur, inferior quatuor currus partim biiuges, partim quadriiuges habet, quorum vnumquenque vnus regit auriga. Superior ordo continet duos equites, tres pedites, togatos tres, obeliscos duos, quatuor columnas in quadrum dispositas epistylia sustinentes. Iam verò ex boreali basis latere scalpti sunt quatuor ordines continentes triginta quinq; statuas togatas. Ex latere occidentali eminent duo ordines, quorum inferior habet nouẽ statuas supplices offerentes munera Regi, qui stat in superiori ordine cum statuis decem & sex. Latus meridianũ duobus ordinibus distinguitur, inferiore decem statuas togatas exprimente, superiore viginti togatas omnes exceptis quatuor clipeatis. Latus orientale habet in parte inferiori tres ordines, infimus cõtinet decem & sex personas, alias viriles, alias muliebres saltantes, alias organa pulsantes, supra quas eminent duo ordines capite

tenus:

tenus: puto ſpectatores. Superior ordo reddit viginti ſtatuas, harum ſex ab aliis diſtinguuntur columnis, media coronam tenet manu, ſupra baſim extant quatuor teſſeræ æneæ, quibus in quadrum diſpoſitis totus Obeliſcus ſuſtinetur, cuius quidem quadrati ſingula latera ima lata ſunt circiter ſex pedes ab imo ad ſummũ ſcalpta notis Aegyptiacis.

De Coloſſo ſtructili. CAP. XII.

IN MEDIO Hippodromo etiamnum extat ſtructilis Coloſſus ex lapidibus quadratis factus, olim vt quidam imperitus in lucem prodidit marmoreis cruſtis, vt verò Epigrãma in eius baſi inciſum teſtatur æreis tabulis veſtitus ferro colligatis, vt apparet ex foraminibus nõ modò in ſcapo, ſed etiam in baſi remanentibus, in quæ quidem foramina regulæ ferrreæ inſitæ erant plumbo confirmatæ, nunc ſpoliatis reſtat ſtructuram interiorem lapideam prodens barbarorum auaritiam expertus, qualem prius periclitatus eſt Rhodius, quem regnante Conſtante nepote Heraclij Agareni diſtraxerunt poſt mille & trecentos annos ex eo tempore, quo erectus fuerat. Quem Iudæus quidam emeſenus emit, & eius æs diſtractum noningentis camelis exportauit, in illius Conſtantinopolitani baſi inciſi ſunt verſus ſubſequentes,

Τετράπλευρον θαυμάτων μεταρσίων
Χρόνῳ φθαρὲν, νῦν κωνσταντῖνος
Δεσπότης ὁ ῥωμανὸς παῖς δόξα τῆς σκηπτουχέας
Κρείττων νεουργέτης πάλαι θεωρίας
Ὁ γὰρ κολοσσὸς θάμβος ἦν ἐν τῇ
ῥόδῳ,

Ῥόδῳ, καὶ χαλκὸς ἔστ᾽
θάμβος ὅσῳ ἐνθάδε.

Tres gradus imæ huius basi adiūcti sunt, primus à terra altus est duos pedes, secundus pedem & duos digitos, tertius tantundem. Basis est marmor quadratum altum septē pedes & tres digitos, cuius latera singula lata decem pedes & dodrantē: hic Colossus excelsior est obelisco, in cuius cacumen cum festo quodam die, qui celebrabatur ob circuncisionē Principis Boldaniæ ascendere vidi circulatorem quendam bene peritum, & descendere incolumē, quem subsecutus alter imperitior ascēdit quidem similiter in cacumen, sed excelsitas ita præstrinxit eius oculos, vt desperās descensum se quantum contendere potuit longè à Colosso proiecerit, ne decideret in Colossi crepidines, itaque rectus cadens pedibus altè defixis in terrā statim mortuus spectatus est.

De columnis Hippodromi. CAP. XIII.

IN ORDINE obeliscorum directo in mediam longitudinem Hippodromi septem columnæ extant, quarum vna ex marmore Arabico facta, perimetrum habet decem & septem pedum & octo digitorum, in qua Abramus bassa Herculem ex ære factum de Vngaricis manubiis statuerat, sed illo extincto, Hercules, qui non modò viuus in domandis monstris orbem peragrauerat, sed etiam mortuus huc illuc gestatus fuerat, tot clades euaserat tandem euersus: & distractus est à Turcis acerrimis hostibus statuarum, & totius artis Vitruuianæ Hercule præstantioribus, qui tertiodecimo proposito certamine Herculē

vicerunt, fortiùs quàm qui primi vicerunt, longis ante temporibus, ex eo, quòd Herculem ligneũ ſumma arte factum cõbuſſiſſent, vt Diagoras impius in publicum diuerſorium profectus cum lignis egeret ad lentem coquendam, inueniſſet qui Herculem ligneum pulcherrimè, & ſumma arte laboratũ eum in fruſta diſſectum in ignem congeſſit, addens hæc verba: O Hercule, qui duodecim certamina ſubiiſti, age, & tertiumdecimum certamen ſubeas: & lentem nunc coquas. Extat etiam in eodem ordine altera columna ænea, ſtriata non quidem canaliculis, rugas matronalium, ſtolarum, referentibus: ſed ſpiris trium ſerpentum, inter ſe circumplicatarum non ſurſum verſus directis, ſed tortis in modum tororum. Quos valdè eminentes exprimunt magni funes, & deſinentibus in caput triceps trium ſerpentum, quarum capita in triquetram formam diſpoſita longè eminent, ſupra columnæ toroſum ſcapum. Quamobrem fuerit hæc columna poſita, Conſtantinopolitani multa fingunt, ſed nugatoria omnia, ignorantes maiorum ſuorum hiſtorias. Inter quos Zoſimus ſcribit Conſtantinum magnum in Hippodromo ſtatuiſſe, Apollinis Delphici tripodem in ſeipſo habentẽ ipſius Apollinis ſtatuam. Sozomenus Salaminius adiungit, Conſtantinum non modo tripodes Delphicos in Hippodromo poſuiſſe, ſed etiam celebratiſſimum tripodem, quẽ Pauſanias Lacedæmonius, atque vrbes Græcæ poſt bellum medicum Apollini Delphico conſecrarunt. Euſebius clariùs tradit Conſtãtinum in quadam Conſtantinopolis parte Sminthium Apollinẽ ſtatuiſſe, in Hippodromo autem conſtituiſſe Pythium tripodem, circa

quem

quem ſerpens in ſpiras volueretur, ex quibus veriſimile videtur tripodem illum ſtatutum fuiſſe ſupra hanc columnam æream tricipitẽ, vt erat apud Delphos ex Herodoto, qui tradit ex decimis manubiarum Perſicarum tripodem aureum factum in Delphis collocatũ fuiſſe ſupra ſerpentem tricipitem æream, atque idem affert Perſis ad plateas victis tripodem aureum ibi repertum redditum fuiſſe deo Delphico, inſiſtentem ſupra triplicem ex ære colubrum proximè aram. Similiter errant, qui putant hanc columnam nunc æream olim inauratam ſpoliatam auro fuiſſe à Turcis: cùm multis ſeculis ante Turcos aurum detractum fuerit, vt liquet ex Pauſania. Commune, inquit, fuit Græcorũ de platenſi prælio donum aureus tripous ſuſtẽtatus æneo dracone æsque Pauſaniæ ætate manſit ex eo donario integrum, auri quod fuit, duces Phocenſium amouerunt: deinceps quinque columnæ inſequuntur tenentes eundem ordinem, quem tenent Obeliſcus, Coloſſus, & ænea columna procedentem recta via per mediã Hippodromi longitudinem. In fronte Hippodromi ſpectãte ad Propontidem decem & ſeptem columnæ marmoris albi etiam tum extabant, cùm veni Byzantium cum ſpiris, & capitulis, & epiſtyliis digeſtæ in ordinem ambiẽtem Hippodromi partem ſitam inter Meridiem & Occaſum, quarum ſtylobatæ alti duos pedes, & decem digitos ſuſtentati ſubſtructionibus fornicatis, æquatíſque ex interiori parte cum Hippodromi planitie, ex parte exteriori plus minus altis quinquaginta pedes, poſiti ſinguli ſunt ſupra murulum proiicientem duos gradus, vel plinthos quadratos, inferiorem quidem non ex vno la-

pide factum, altum pedem, & digitum, superiorem verò altum pedem & digitos sex, proiectum extra stylobatem octo digitos, quorum singula latera lata pedes octo, & dodrantem. Stylobatæ lati quinque pedes, & septem digitos, quoquo versus, eorum eminentiæ imæ positæ pro toris reliquísque modulis sunt alti sex digitos & semidigitum, superiores eminentię positæ pro coronidibus tantundem spiræ plinthus crassus vndecim digitos, torus inferior septem digitos & dimidium digitum, scotia quatuor digitos, torus superior sex digitos, calcaneum scapi altum quinque digitos, diameter scaporum est trium pedum, & quinque digitorum, eorum altitudo viginti octo pedum, nunc scapi prostrati iacent cum capitulis & basibus nuper euersi ad ædificandum Xenodochiū Regis Soleimani. Dolui eorum casum, non tam ex eo, quòd proiecti humi iacerent, quàm quòd eorum nonnulli secarentur in tabulas solum constraturas balneorum, quódque capitula ex antiqua artis ratione commutarentur in barbaricos modulos, aut in pilas excauarentur pistrinarias, epistyliáq; & spiræ exscinderētur in murorum ædificationem, intercolumnia inter scapos lata erāt vndecim pedes diastyli compositione lubrica, ex qua aduerti propter interuallum magnū epistylia fracta esse, capitula omneis modulos habebant operis Corinthij, & trabeatio egregiè expressa præter echinos, qui scalpti non erant, annuli ferrei ex epistyliis pendebāt. Vnde vela suspendebantur, supra harum ordinem columnarum extabat alter ordo columnarum etiam aliquantò post, quàm Othomani ceperunt vrbem. Antequàm Galli & Veneti cepissent

pissent Constantinopolim, extabant in Hippodromo cùm alij permulti equi lapidei & ærei, tum quatuor inaurati mira arte elaborati, quales hodie extãt supra vestibulum ædis Marcianæ Veneticæ, quos deportatos aiunt ex Constantinopoli prætereo non modò permultorum regum, principum, statuas in circo statutas, inter quas Iustiniani Regis statua celebratur peruulgatis versibus, sed etiam eunuchorum maximè valere solitorum apud Imperatores Constantinopolitanos. Inter quos fuit statua Platonis eunuchi cubicularij regij, qui imperante Basilisco exustus est. In cuius quidem statuę pectore etsi inscriptum Suydas testatur fuisse, qui hanc statuam in alium locum transtulerit, laqueo suffocetur, tamen ex templo Procopij, in quo prius erat, cùm id reficeretur traducta est in Hippodromum. Iam verò quid commemorem infinitas statuas pugilum, luctatorum, aurigarum, in Hippodromo sitas, quæ etsi dudum perierunt, tamen recens eorum memoria non perit, retenta plusquàm trecentis versibus etiamnum extantibus, quibus nonnulli aurigæ decantantur, sed permultorum memoria extincta est, vt Thomæ aurigæ præstãtissimi, quæ ne funditus pereat me admonet lapidis fragmentum, quod vidi Byzantij cum hac inscriptione, θωμᾶ ἡνιόχου. qui fortasse ille est, de quo ad Faustũ Romæ præpositum Theodoricus Rex scribit, dudũ Thomati aurigę ex Orientis partibus aduenienti annonas rationabiles consideratio nostra largita est, donec eius artem probaremus, & animũ. Sed quoniam in hoc agone primatum dicitur obtinere, eiúsque voluntas patria derelicta nostri sedes fouere delegit imperij, menstrua eum

duximus largitate ſolidandum, ne adhuc redderemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus: is enim frequenter victor per diuerſorum ora volitauit, plus vectus fauore, quàm curribus, ſuſcepit partem populi protinus inclinatam, & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum facere lætiores, modò agitatores arte ſuperans, modò equorum velocitatem tranſcendens. Frequentia palmarum eum dici faciebant maleficum, inter quos magnum prçconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referre, quorũ meritis non poteſt applicari, ſpectaculum expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas contentiones, euacuatio honeſtatis, fons irriguus iurgiorũ, quod vetuſtas habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe lubricum. Ex quibus Theodorici verbis aſſequi poſſumus hunc Thomatem, qui forte Byzãtium reliquerat ob factiones partium, periclitatum fuiſſe Romæ ob partes diuerſis coloribus in diuerſa ſtudia diſtractas, quæ non modò Romã, ſed etiam Conſtantinopolim grauiſſime afflixerunt, quibus non modò ciues, ſed etiam imperatores magni in grauiſſimum diſcrimen imperij inciderunt. Nunc verò circus Conſtantinopolitanus friget omnibus ornamentis ſpoliatus, nupérq; exædificari cœptus eſt, quod me ſpectantem dolore affecit, quem augebat Beliſarij primùm de Rege Vandalorum in Hippodromo triumphãtis, deinde ob virtutem ſummã maximè periclitantis recordatio, quam mihi dabat numiſma, quod tum forte habebam in manibus, in cuius vno latere ſcalptus erat Iuſtinianus, Beliſarium excipiens triumphantem, in altero Beliſarij imago

imago cum hoc elogio: Gloria Romanorũ Belisarius. Procopius scribit in Hippodromo fuisse portam appellatam Cochliam ob descensum in orbem procedētem. Itémque aditum fuisse quendam qui appellaretur mortuus, idem etiam dicit in Hippodromo fuisse porticum appellatam Venetiam à Veneta parte ibi sedere solita, ex qua colligere licet fuisse etiam porticum prasinam, aliásque porticus aliorum colorum. Partésque non promiscuè, sed porticibus distinctas spectauisse.

De templo Bacchi, & de aula Hormisdæ, & de Iustiniani domo. CAP. XIIII.

REGIS aulam, & domũ Iustiniani, antequam imperaret fuisse inter Hippodromum, & Propontidem percipitur ex templo Bacchi, & Sergij, quod etiam nunc extat in planitie inter Propontidem & Hippodromũ explicata, de quo Procopius hæc scribit: Petro & Paulo Iustinianus ædificauit templum iuxta Regis aulam, quæ Hormisdę olim nominabatur. Hanc enim domum suam propriam effecerat, vt Palatiũ structuræ decore sumptuosum videretur. Post verò quàm Imperator factus est, eam aliis regiis adiũxit: vbi sane etiam templum aliud construxit illustribus diuis Sergio & Baccho, horum templorum neutrum alteri cedit de pulchritudine, neque de magnitudine, neque vlla alia de re, simpliciter vtrunque splendore lapidum fulgorem Solis superat, similiter auri copia vndique satiatur, & donis ornatur, vna duntaxat re differunt, nam vni longitudo in rectum procedit, alteri columnæ in semicirculũ ex maxima parte dispositæ stant. Ita enim ambo

ambo admirabilia videntur, cùm vt toti vrbi, tum maximè regiis ædibus pręclara sint ornamenta. Procopius paulò infrà adiungit Iustinianum domum appellatam Hormisdæ, quæ sita erat proximè regias in illustriorem formam commutasse, Palatióque adiunxisse. Hormisdam hunc, quem vocat regalem, arbitror Persarũ Regis filium, quẽ Marcellinus scribit Constanti filio Constantini per giganteos contextus, cùm Romam venisset circumferenti mentem, omni spe talia conficiendi ablata. Traiani equum solum locatum in foro Traiani imitari se velle profitenti respondisse, stabulum prius tale condas, oportet. Georgius Cedrinus explicatiùs ostendit, quàm prope templũ Bacchi fuerit domus Iustiniani. Aedem, inquit, Sergij, & Bacchi vicinam palatio ex parte maris, & propinquum huic templum ædificauit Iustinianus, quod ante fuerat propria domus Iustiniani, omnémq; suam priorem facultatem his duobus templis largitus est, & monasterium addidit, quod illustribus viris impleuit. Templum Petri & Pauli non extat, sed Sergij & Bacchi adhuc superest, cuius nomen duntaxat Græci etiam nunc retinẽt, vsum verò & fructum Turci habent. Eius figura rotunda hemisphærio lateritio tecta, octo pilis nitens. Inter pilas columnæ Ionicæ dispositæ sunt duplici ordine, inferior ordo decem & sex columnas habet pauimenti solo sustẽtatas, quarum sex virides, decem albæ maculis rubris distinctæ: superior duodeuiginti complectitur, quarum octo virides, decem albæ maculis rubris variæ. Capitula inferiorum echinos habent circundantes imam partẽ, reliqua pars est tota vestita foliis, superiorum volutæ ex quatuor angulis

gulis capitulorum eminent, echini verò ex latere promi nent. Reliqua pars folia egregiè expressa continet. Supra inferiorum capitula existunt epistylia affabrè scalpta. Et Zoophorus grãdibus literis versuum Græcorum scalptus ambientium totius ædis circulum, pilarũ summæ partes adumbrantur foliis vitium interpositis racemis designantibus ædem Baccho sacram esse.

De portu Iuliani, & Sophiæ, & de porticu nominata Sigma, & de regijs Sophianis. CAP. XV.

PORTVM Iuliani fuisse prope ædẽ Bacchi, incendium declarat excitatum regnante magno Leone, quod Euagrius in latere vrbis vergente ad Aquilonem scribit grassatum esse à portu nuncupato Bosporio vsque ad antiquum Apollinis templum, in latere autem meridiano à portu Iuliani vsque ad domos vicinas templo Cõcordiæ. Zonaras explicat portum Iuliani fuisse prope templum Sergij & Bacchi, describens idem incendium, quod tradit ex Aquilone extitisse à Bosporio vsque ad ædem diui Ioannis Calybitæ, ex Austro ab æde diui Thomæ vsque ad ædem magnorum martyrum Sergij & Bacchi. Templum Thomæ fuit prope templum Concordiæ. Zonaras latus incendij australe incipit narrare ab Occidente ad Orientem, contrà Euagrius ab Ortu ad Occasum. Cedrinus dicit idem incendium à mari pertinẽte ad septentriones ad templum Sergij & Bacchi vicinũ mari Austrino vrbem cinxisse, portum Iuliani Anastasius Rex munitione & mole lapidum tutiorem effecit, hunc postea appellatum Sophię demonstrat Georgius Cedrinus. In Iu-

liani, inquit, portu Iustinus Iustiniani nepos ædificauit Palatium, portúmq; purgauit, in quo medio duas statuas excitauit suam, & vxoris suæ Sophiæ nominatæ, & commutato nomine appellauit portũ Sophiæ. Epigramma in statuam Iustini positam in portu,

τοῦτο παρ' αἰαλοῖσι ἐγὼ θεόδωρος ὕπαρχος
Στῆσα φαεινὸν ἄγαλμα ἰουστίνῳ βασιλεῖ.
ὄφρα καὶ ἐν λίμεσι ἑκὴν πετάσειν μεγαλήνην.

Procopius tradit Theclæ martyris ædem fuisse apud vrbis portum nominatum Iuliani. Quidam recentes scriptores tradunt ex hoc portu Belisarium soluisse ad bellum Vandalicum, quod nescio vnde assequantur, nisi fortasse ex verbis Procopij scribentis Iustinianum nauem prætoriam ad littus iuxta ædes imperatorias deduci iussisse, tum Epiphanium vrbis Episcopum classi de more bene precatum fuisse, sicque Belisarium cum vxore Antonina soluisse. Fuerũt quidem ædes regiæ vicinæ huic portui, sed & aliæ regiæ fuerunt iuxta sinum portuosum, à quo longè non fuit domus Belisarij. Suydas dicit Anastasium Regem Iuliani portui molem apposuisse, eúmque muniuisse. Zonaras huc adiungit Iustinum regias construxisse, Sophianásque nominasse à nomine vxoris Sophiæ, quam vehementer amabat. Plerique putãt has regias fuisse iuxta portum Sophiæ, quibus ne assentiar non modò ratio dissuadet, sed etiã eruditorum hominũ autoritas, inter quos Zonaras tradens illum regias contra vrbem ædificasse Sophianas, eóque longè antiquior Agathius Scholasticus, qui vixit ea ætate, qua regiæ Sophianæ conditæ sunt, in hísque inscripsit Epigramma, quo percipitur illas non fuisse secun-

dum Propontidem, iuxta quam erat portus Sophiæ, ſed contra vrbem apud Boſporum: vbi terra diuiditur in duas partes:

Εἰς παλάτια Σοφιανῶν ἀγαθίου χολαστικοῦ.

Ὁπόθι τεμνομένης χθονὸς ἄνδιχα πόντον ἀνοίγει

πλαγκτὸς ἁλικλύστων πορθμὸς ἐπ' ἠιόνων

χρυσέα συλλέκτρῳ τάδε ἀνάκτορα θῆκεν ἀνάσσης

τῇ πολυκυδίστῃ θεῖος ἄναξ Σοφίῃ.

Ἄξιον ὦ ῥώμη μεγαλοκρατὲς αὐτίκα σεῖο

κάλλος ἀπ' εὐρώπης δέρκεαι εἰς ἀσίην.

Codex Zonaræ habet δέρκεται. Ex his verſibus Palatium Sophianum intelligitur non modò iuxta Boſporũ, ſed etiam extra vrbẽ fuiſſe, quòd hiſtoriæ confirmant non modò Cedrini, ſed aliorum deſcribentium acerrimam frigoris vim ſub Leone Copronymo factam, qua conglaciauit tam vehementer Boſporus, vt quicunque vellet à regiis Sophianis ad vrbem & à Chryſopoli ad diuum Mamantem, & Galatam in Boſporo tanquam in ſicco ambularet ſine vlla offenſa. Cùm ex his tum ex aliis colligo Sophianas regias fuiſſe trans Boſporũ contra vrbem. Iam verò portus Sophiæ priuſquam appellaretur Iuliani, videtur eſſe ille, quem nouum portum antiqua regionum deſcriptio ponit in regione Hippodromi, ſed ſiue ille nouus, ſiue Iuliani, ſiue poſtremo Sophię appellaretur, hodie exaggeratus eſt, ſeu ſit ille, quẽ ædes Bacchi habet ab Occidente, iam magna ex parte obrutum intra muros clauſum, cuius pars duntaxat reſtat velut lacus, quo mulieres pannos lauare ſolent. Dicuntur videri triremes in illum demerſæ, Byzantij huius ætatis vulgò appellant Caterga limena, quaſi por-

tum triremium, siue fuerit ab Oriente Bacchianæ ædis iuxta portam vrbis, quam vocant Leonis, vel à Leone lapideo, qui etiam nunc prope extat, vel à Leone Imperatore, quem habuisse ibi Palatium aiunt Constantinopolitani. Nicephorus recens Historicus ait Regem Constantinopolitanum obsessum à Latinis congregasse multitudinē fabrorum in Morion, quod erat circum Hippodromum. Vbi fuerit Constantinopoleos locus appellatus Pyctacia nondum intellexi. Hoc tamen addam ex Cedrino, atque aliis recentibus historiis tradentibus. In loco, quem vocant Pyctacia columnam fuisse sustinētem Leonis statuam Regis Verinæ mariti, quam quidam scribunt eius sororem Euphemiam excitasse prope domū suam, quo Leo omnibus hebdomadibus proficiscebatur ad sororem sapientem & castā, omnes iniuria affecti illic in gradibus columnæ sua supplicatoria Pyctacia ponebant, quæ apparitores custodiebāt, regíq; illuc profecto dabant, qui statim responsum singulis dabat. Budæus Pyctacia, siue vt ipse ait, Pyctacia dicit esse breuia à Gallis Borderelos vulgò appellatos, sed etiam supplices libellos appellare possumus. Nam Pyctium liber, Pyctacion libellus. Pyctacium hodie vulgò Græci epistolas appellant Pyctacia. Historia ignoti authoris ait Eudoxiam suam statuam totā argenteam posuisse supra excelsam columnam in loco appellato Pyctacio, qui si rectè scribit, fuit hæc statua prope templum Sophiæ, iuxta quod fuisse Eudoxiæ statuam antè monstrauimus, ædem diuæ Euphemiæ, tradit libellus de patria Constantinopolitana Constantinū magnum excitasse apud Hippodromum, eámq; postea Constan-

tinum

tinum Copronymum Iconomachum fecisse armamentarium, reliquiásq; diuę Euphemiæ in profundum mare proiecisse. Suydas scribit Euphemiæ, quæ vxor Iustini Thracis erat, statuam fuisse statutam in æde diuæ Euphemiæ ab ipsa condita, scriptores recentes patriæ Constantinopolitanæ tradunt tempore Basilij Imperatoris terręmotum magnum fuisse, quo diui Polycleti cecidit templum, & oppressit omnes, qui intus essent, ex eóque tempore appellatum fuisse Sigma, ego potius ita appellatum fuisse existimarē à porticu, quam ante hunc terræmotum multis seculis Sigma à similitudine literæ appellatam antiqua descriptio ponit in regione Hippodromi. Georgius Cedrinus meminit loci, quem appellat Sigma. Michaëlem, inquit, Imperatorem monachi vestitu indutum ex monasterio appellato studio correptum per forum pedibus traxerunt, & supra monasterium Periblepton nũcupatum ipsum ducentes in loco appellato Sigma excæcarunt. Idem Cedrinus ait Basilium Macedonium ædem virginis Mariæ restituisse à fundamentis nominatam Sigma. Eunuchus Chrysaphius Zomas excitauit statuam Theodosij minoris in loco nominato Sigma, ędem diui Stephani positā prope locum nuncupatum Sigma Constātinum magnum excitasse scribunt nonnulli, itaque hoc Sigma alio loco fuisse in vrbe, quàm illud, quod dixi in tertia regione fuisse, & scribendum esse per e, literam Segma, ex eo quòd dicunt ideo sic appellatum fuisse, quod ædis Polyecti in eo situ terræmotu concussa oppresserit omnes, qui in eo essent.

De quarta regione. CAP. XVI.

X ANTIQVA regionum descriptione, quæ declarat quartam regionem vrbis à miliario aureo, collibus lęua, dextráque surgentibus, ad planitiem vsque valle ducente perductam fuisse. Facilè ipsa perciperetur fuisse in valle prima, & dorsi iugo eminente supra vallem, si miliarium aureum maneret, aut eius memoriā Constantinopolitani retinerent. Ex quibus edoceri possemus, vbi fuisset, aut si vlla extarēt vestigia Augustæi, Basilicæ, Nymphæi, & reliquorum ædificiorū, quæ traduntur fuisse in hac regione: sed cum nulla hodie appareat. Primùm dubitabam, an vallis, quam continet quarta regio esset illa prima à me ante descripta: non quin hæc collibus læua, dextráq; surgentibus ad planitiem vsque ducatur, sed quòd & aliis vallibus hæc conueniant. Deinde postquàm ex aliorū scriptis percepissem, loca vbi fuerunt monumenta, quæ traduntur fuisse in hac regione, facilè cognoui regionem quartam fuisse in prima valle, eiúsque lateribus, & iugo vicino ædi Sophianæ, vt cognosces legens, quæ subiiciam.

De foro Augustæo, & columna Theodosij, & Iustiniani, & de Senatu. CAP. XVII.

ROCOPIVS forum, quod Constantinopolitani Augustæum nominãt, declarat ante regias situm fuisse columnis circundatum, nunc nomen non modò amisit, sed ne forum quidem extat, totum fere exædificatum. Regiæ dudum deletæ sunt, fuisse tamen Augustæum, vbi nunc cernitur aqua saliēs

non

non longè à Sophiæ angulo ad Occaſum vergente, aſ-
ſequor ex ſtylobata paulò ante extante columnæ Iuſti-
niani à Turcis ſublatę, quam Procopius tradit Iuſtinia-
num in Auguſtæo foro, Zonaras in aula ante ædem So
phiæ excitaſſe. Suydas addit Iuſtinianum cùm Sophiæ
templum condidiſſet purgaſſe aulam, & marmore ſtra
uiſſe appellatam priùs Auguſtæum forum, ibíque co-
lumnam ſuam ſtatuiſſe. Procopius tradit forum quod-
dam ante Senatum fuiſſe à Byzantiis appellatum Au-
guſtæum, vbi cõmiſſi lapides non minus quàm ſeptem
in quadrangulum diſpoſiti in baſi ſiti omnes, quorum
quiſque eouſque contrahitur, & ſubducitur extra infe-
riorem, vt lapidum vnuſquiſque proiectus, vel contra-
ctus efficiatur gradus, & ſedes hominibus. Hanc Proco
pij deſcriptionem ſtylobatæ eò libentiùs adiunxi, quòd
ea in æditis Codicibus non habetur. Deinde addit Pro-
copius ſupra ſeptem iam dictorum lapidũ ſupremam
partem extare, inquit, ingẽtem columnam, non ex vno
lapide, ſed ex lapidibus permultis ingentibus compoſi-
tam, quos vndique æneæ tabulæ & coronæ circumue-
ſtiebant, ipſóſque firmitate colligabant, & ornatu con-
tegebant, eius quidem ęris color debilior auro puro, ſed
æſtimatio non multum cedebat argento. In ſumma co
lumna extabat ingens equus æneus Orientem intuens,
dignum ſpectaculum præbebat: ſimilis enim erat gra-
dienti, & vltra procedere cupienti. Pedum anteriorum
ſiniſtrum erigebat, vt terram ante iacẽtem calcaturus:
alterum ad lapidẽ adnitebatur, vt iter ingreſſurus. Po-
ſteriores ita contrahebat, vt prompti eſſent adgreſſum,
equo inſiſtebat ænea Regis ſtatua Coloſſo ſimilis, veſti-
ta mo

ta more Achillis, calceata arbylis, thorace heroïco induta, galea illius caput tegebat fulgore corruſcans: ſpectabat Orientem, iter arbitror contra Perſas ſuſcipiēs, ferebat manu ſiniſtra globum, quo deſignabat fictor vniuerſum orbem illi obedire, enſem non habebat, neque haſtam, ſed crux ex vertice eius eminebat, qua imperium adeptus eſt, & bellorum ſecundas pugnas, prætendebat manum dextram ad Orientem, digitíſq; porrectis iubebat Orientis Barbaros domi ſe continere, & non vltra progredi. Qualis autem fuerit Iuſtiniani galea declarat Tzetzes in varia hiſtoria. Tiara, inquit, apud Perſas tegmen capitis fuit, poſtea ex victoriis coronam adeptorum capitibus Romæi impoſuerunt tiaras, ſiue tiphas, cuiuſmodi fert equeſtris ſtatua Iuſtiniani ſupra columnam ſtatuta. Procopio addit Cedrinus argentea manu globum continuiſſe Iuſtinianum. Zonaras decimoſeptimo anno ſui imperij eam columnā excitaſſe, eo loco, vbi antea ſtabat altera colūna Theodoſij magni, geſtans ſtatuam ex argento factam ab eius filio Arcadio, ponderans septies mille & quadringentas libras, quam ſimul cum colūna Iuſtinianus, vbi demolitus eſſet, argentúmq; detraxiſſet, columnam ſuam cum ſua ſtatua erexit. Præterea maximo plūbi pondere, quod ex illa detraxit, aquam in vrbē induxit. Vtinam vt iniuriam, quam intulit Iuſtinianus Theodoſio, Barbari vlti ſunt, ita humaniter eruditi libris Iuriſconſultorum, quos mutilauit repertis, euerterent in digeſta Commentaria malè digeſtarum legum. Barbari enim omni æreo veſtitu, & equo, & ſtatua columnam Iuſtiniani ſpoliarunt, aliquótque annos nuda remāſit. Tandem

dem ante triginta annos euersa est tota vsque ad stylobatem, quem anno superiore funditus vidi excindi, ex cuius crepidinibus aqua saliebat fistulis in magnũ labrum, nunc stylobatæ loco, castellũ aquæ latiùs constructum est, & fistulæ auctæ, equestrem Iustiniani statuam, quam modò dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, seruatam diu in claustro regij Palatij deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, & nasus dodrãte longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui, pedis vngulam mensus sum occultè, & deprehendi dodrantalis esse altitudinis. Augustæum forum appellatum fuisse recentes Historici, atque etiam Grammaticus Suydas, docent ex eo, quòd decimoquinto die Octobris regionum curatores, & Sebastophori in Augustæo velut in foro rerum venalium saltarent in honorem Augusti. Vel ex eo, quòd in fornicæ cameræ huius fori, statuæ magni Constantini, & Helenæ matris statutæ essent. Zosimus antiquior Procopio tradit Constantinum in loco, ad quem erat quondã Byzantij porta terrestris forum condidisse rotundũm, ídque porticibus duplicibus nẽpe vnis supra alias impositis circumplexum arcus duos marmoris Proconnesij inter se contrarios fabricatum fuisse, per quos licet ingredi in Seueri porticus, & ex antiqua vrbe exire incertus scriptor designat id esse Augustæum, cùm ait Constantinum construxisse forum ad Oceani similitudinẽ circulare. Idem Zosimus alio loco dicit, cùm esset Byzantij forum maximum quatuor porticibus circundatum, ad quarum

vnius, in quam sursum ducunt non pauci gradus, extremas partes duas statuas Constantinum collocauisse, in altera quidem parte vnam matris deorum Rheę, quam cum Iasone nauigantes collocarunt in monte Dindymo, eminenti supra vrbem Cyzicum. Aiunt autem, vt hæc ob negligentiam circa cultum diuinum mutilata fuit, sublatis vtrinque leonibus, & forma manuum immutata fuerit. Nam olim leones continere visa nunc in formam precantis translata est, vrbem intuens & ornans, in altera porticus parte fortunam Romę collocauit Constantinus. Suydas dicit fortunam vrbis fuisse in fornice miliarij, quæ si verè à Constantino posita fuit. Vtrunque forum à Zosimo descriptum, vnum & idem est, sed mihi diuersum videtur, ex eo, quòd primum Zosimus dicit Constantinum condidisse duabus porticibus circumpositis, alterum post paulò infra dicit fuisse quatuor porticuum, nisi fortasse ibi adnumeret porticus Seueri & Constantini, ex quarum vtrisque licebat exire in alteras. Ad Augustæi fori plagam orientalem Procopius Iustinianum ait condidisse curiam, in quam conueniens Romæorum senatus anniuersarium ineuntis anni festum celebrabat. Ante curiam stant columnę sex, quarum duæ murum curiæ, qui ad occasum Solis vergit in medio sustinent, quatuor viri paulò exterius pertinẽt. Omnes hæ columnæ albæ sunt, magnitudine eas primas puto totius orbis, porticum autem faciunt hæ columnæ, quæ quidem porticus tectum in Tholo circũuoluit: partes porticus superioris omnis venustate marmorum columnis æqualium ornatæ sunt, statuarúmq; multitudine. Ego arbitror Iustinianum non hãc

curiam

curiam condidiſſe,ſed refeciſſe antiquum ſenatum,qui deflagrauit incendio,quo Sophia,& thermæ Zeuxippi deflagrarũt. Nam Sozomenus tradit Conſilium,quod Senatum vocant, Conſtantinum magnum ædificaſſe, quem eundem honorem & ordinem, & feſtum Calendarum habere voluit,quos antiquæ Romæ ſenatus habere ſolebat,idem declarat,vbi fuerit illa curia,cùm ait ſtatuam argenteam Eudoxiæ Auguſtæ in colũna purpurea ſtatutam fuiſſe ad Meridiem templi Sophiani ſupra excelſum ſuggeſtum ante domum magnæ curiæ. Socrates addit neque prope, neque longè à Sophia ſtatutam fuiſſe,ſed vltra latam viam intermediam, inter vtranque,cuius Suydas meminit. In Tribunali, inquit, Palatij columna fuit Eudoxiæ vxoris Theodoſij. Antiqua regionum deſcriptio in eadem regione ponit ſenatum & Tribunal purpureis gradibus extructum, & Baſilicam.Pręterea Sozomenus clariùs declarat,in qua parte ſenatus fuerit,inquiens:Cùm ſeditio orta eſſet de expellendo Ioanne Chryſoſtomo, ignem repente iniectum vndiq; templum magnum cõbuſſiſſe, & omnem ambulationem, & huic adiacentem ex parte Meridiei maximam domum ſenatus:adhuc extant muri ſenatus ab angulo Sophiæ intuenti Meridiem, ſed interpoſita via,quę pergit à porta clauſtri regij ad forũ Cõſtantini.

De regia & Baſilica, & Palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. CAP. XVIII.

NON longè ab Auguſtæo foro Procopius ſcribit regiam domum eſſe,cuius vim ita,vt aiunt, ex vnguibus leonem cognoſcimus. Percipient

hæc lecturi. Hoc veſtibulum, inquit, quod vocant Chal cam, tale eſt, Quatuor directi muri in ordinẽ quadrangulum diſpoſiti in ſublime ferũtur circum horum angulum, cuiuſque proiicitur, prætenditúrque excitatio quædam lapidum exactè elaboratorũ, quæ ſimul cum muro aſſurgit à ſolo ad ſummum, non interſecans loci pulchritudinem, ſed addens quiddam harmonię. Supra hos efferuntur octo arcus ſuſtinentes tectum medium in globatam excelſitatem incuruatũ, præclarè laqueatum: totum enim lacunar non picturis cera compactis, ſed tenuibus calculis omni genere colorum ornatis fulget, cùm aliorum, tum hominum effigies exprimentibus. Quæ depicta eſſent declarat Procopius, bellum, & pugnas, vrbes permultas captas Italiæ, Africæ, vincit Iuſtinianus Rex Duce Beliſario, redit Dux ad Regem habens exercitum alacrem, qui Regi tribuit ſpolia reges & regna, & cętera, quę ſunt mortalibus pretioſa. In medio ſtant Rex, & Regina Theodora, ambo ſimiles lætis feſtum agunt victoriæ de Rege Vandalorum, & Gothorum, & de captiuis ad ſe perductis. Circunſtat ipſos Senatus cunctus feſtũ agens, hoc enim calculi demonſtrant, qui exprimunt facies, ex quibus hilaritas, atque lætitia effloreſcit, omnes igitur cum Rege gloriantur, & rident diuinis honoribus fruentes. Vt enim Papinius in ſyluis Baſilicam Pauli appellat regiam Pauli, ſic domum, quam Procopius appellat βασιλεῖον, etiam appellatam fuiſſe Baſilicam, & Palatium, colligo ex Cedrino deſcribente incẽdium excitatum temporibus Iuſtiniani, quo combuſtum dicit veſtibulum Baſilicæ, & Auguſtæum, & tectum æreum Palatij Conſtantini magni,
quod

quod ex eo tempore vſque in hunc diem Chalca appellatur: quod tectũ eſſet tegulis æreis inauratis. Quam Cedrinus vocat Baſilicam, Procopius de ædificiis Iuſtiniani appellat τὰ βασιλεῖα, cùm eodẽ incendio ſcribens ait cõbuſta fuiſſe veſtibula τῶν βασιλείων, & appellatam Chalcam. Idem de bello Perſico tũc templum Sophiã, & balneum Zeuxippũ, καὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς, τὰ ἐκ τῶν προπυλαίων, vſque ad domum Martis. Idem paulò infrà, Iuſſit Rex, inquit, Beliſarium ad nuncupatam Chalcam, & ad veſtibula illic ſita ire, ex quibus videtur Procopius diſtinguere regiarum veſtibulum à Chalca, cùm tamen prius appellauerit Chalcam veſtibulum regiæ. Equidem arbitror primò Regis domum appellatam fuiſſe Baſilicam, poſtea cùm etiam magnæ domus, vbi negotiatores verſabantur, Baſilicæ vocarentur, βασιλεῖον appellatam fuiſſe Regis domum, deinde Palatiũ, quod ſi Baſilica diſtinguebatur à regia domo, tamen illa, aut pars fuit regiarũ, aut vicina regiis, vt percipitur ex antiqua deſcriptione, quæ in eadem regione Auguſtæum, & Baſilicam ponit. Hæc cùm in commemoratione locorum huius regionis non meminit, neque Palatij, neque regiarum, ſed duntaxat Baſilicæ declarare videtur Baſilicam fuiſſe Palatium ipſum, ſed ſiue Baſilica in Palatio, ſiue extra Palatium fuit. Vicinam fuiſſe Palatio incendia oſtenderunt, cùm ambo ob vicinitatem deflagrarint, & propinquam eſſe debuiſſe foro, cui vicinas dixi regias, ratio docet architectonica præcipiens Baſilicarum loca adiuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportere conſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum ſe conferre in eas negotiatores poſſint, à

qua non diſſentit Iulius Pollux prope theatrum tradẽs Hippodromum, ſtadia, Curiam, forum, regiam aulam, regiam porticum, regium Tribunal, debere eſſe. Georgius Cedrinus tradit Chalcæ ſplendidam domum ædificaſſe Aetherium architectum conſilio ſapientis Anaſtaſij, cui conſentit Epigramma olim in ea inſcriptum, quod Græcum addam, vt clariùs intelligatur:

Εἰς οἶκον τὸν λεγόμενον χαλκῆ ἐν τῷ παλατίῳ.

Οἶκος ἀναστασίοιο τυραννοφόνου βασιλῆος.
Μοῦνος ὑπερτέλλω πανυπέρυχος ἄστεσι γαίης
Θαῦμα φέρων πάντεσσι ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργων
Ὕψος ὁμοῦ, μῆκός τε, καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες
Ἄσκεπὲς ἐφράσσαντο πελώριον ἔργον ἐᾶσαι.
Ἄλλα πολυμήτιο λαχὼν πρεσβήια τέχνης
Αἰθέριος πολύιδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν
Ἀγχαύτῳ βασιλῆι φέρων παντάγρια μόχθων
Ἔνθεν ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων
Αὐσονίων νίκησα βοώμενα θαύματα γαίης
Εἶξον ἀρειοτέροισι χάρις καπετωλίδος αὐλῆς
Εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων μαρμάρυγμα πέμπεις
Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων στειρόμενον αὐλαῖς
Πέργαμε· φαιδρὸν ἄγαλμα τεὸν ῥουφίνιον ἄλσος.
Μηδὲ τανυπλεύροισιν ἀγηρότα κύζικε πέτροις,
Ἀδριανοῦ βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν ἀείσης.
Οὐ μοὶ πυραμίδων ἰκέλη κρίσις, οὐδὲ κολοσσοῦ.
Οὐδὲ φάρου μεγάλην μοῦνος δ' ὑπέδραμον αἴγλην
Αὐτὸς ἐμὸς σκηπτοῦχος ἰσαυροφόνου μετὰ νίκην,
Χρυσοφαὲς μ' ἐτέλεσσεν ἐδέθλιον ἠριγενέτης,
Πάντῃ τετραπόρων ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.

Hiſtorici quidam, ſed recentes tradunt Conſtantinum

magn

magnum primum ædificasse Palatium Chalcæ, quibus non crederem, nisi mouerer verisimilitudine illa, qua existimo Constantinum ad ornandam suam nouã Romam conatum fuisse æmulari tegulas illas æreas inauratas capitolinas antiquæ Romæ, habẽtis etiam forum tectum ære. Quis verò, nisi incendio perierint, illas Palatij Byzantini tegulas, abstulerit, nondum legi. Capitolij Romani, scribit Procopius, tegularum ærearum, auratarúmque partem dimidiam Gensericũ diripuisse, vt Constantinus tertius Heraclij nepos, laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur. Sustulit, prope latus ædis Sophiæ vergens ad regionem cœli mediam inter Meridiem & Occidentem, exiguo interuallo distantes à fistulis aquæductus prodeuntis ex castello posito in loco, vbi antea fuisse columnam Iustiniani in foro Augustæo diximus, adhuc extant septẽ columnæ Corinthiæ, in quarum vnius scapo nomen incisum est Constantini magni, & eius signum visum in cœlo cum inscriptione, ἐν τούτῳ νίκα. Earum basis, & imus scapus terra obruti sunt in altitudinem sex pedum, quod deprehendi, cùm fortuitò incidissem in fundamenta parietum, quæ tum ponebantur inter has columnas, basis plinthum videre non potui terra obrutum, sed tamen vidi torum inferiorem octo digitos crassum septem altum, basis pręter plinthum alta est duos pedes, & dodrantem, imi scapi calcaneum latum dodrãtem. Vnaquæque columna est alta triginta pedes & sex digitos. Denique tota colũna cum spira & capitulo alta circiter quadraginta sex pedes & semipedem: imi scapi, quẽ mensus sum supra calcaneum: perimeter est vndeuiginti pedũ, intercolum-

nia lata viginti pedes & decem digitos. Constantinopolitani aiunt has columnas fuisse intra Palatium Constantini: alij dicunt sustinuisse pontem, quo ex Palatio iretur ad ædem Sophiã: quod vtrunque falsum est, cùm ex antedictis liqueat fuisse in foro Augustæo. Itaq; mihi potiùs videntur sustinuisse fornices porticuum, in quibus statuæ Constantini magni, & eius matris Helenæ, aliorúmque statuæ fuerunt statutæ. Cùm ex antedictis ædium regiarum excellentiam cognoscere possumus, tum ex Zosimo, qui tradit Constantinum regias ædes Byzantij condidisse, non multò inferiores Romanis Palatiis, tum ex Eusebio, qui eum testatur, non modò cęteris ornamentis illustrasse nouam Romam & Palatium: sed etiam in ædium regiarum locis excellentibus, & in medio lacunarium inauratorum symbolum crucis ex variis & pretiosis compositum lapidibus, & multo auro ornatum inserendum curasse Constantinum, id existimãtem sui regni tutelam esse: tum etiam ex diuo Hieronymo cognoscere possumus quantopere ornarit nouam Romam Palatiis, omnes illum, inquit, penè vrbes nudasse, vt suam nouam Romam exornaret. Addit Eusebius Constantinum musas Heliconides posuisse in Palatio. Sozomenus scribit Cõstantini iussu omnia antiquorũ templa & statuas, quæ essent sub imperio suo ablatas esse, ligneas quidem crematas fuisse, æreas egregiè elaboratas vndique Constantinopolim transtulisse ad vrbis ornamentum, quas sua ætate etiam extitisse dicit in viis, in Hippodromo, in Palatio, neque solus magnus Constantinus, sed pleriq; reges Constantinopolitani orbem spoliarunt ad nouam Romam ornan

nandam, ex quibus vnus fuit Constantinus tertius Heraclij nepos, qui ex antiqua Roma omnes statuas ex ære & marmore factas, omniáque templorum ornamenta præstantiora sustulit, nauibúsq; ad id præparatis imposita asportauit, plúsque septem dierum spatio vnus vrbi detraxit, quam Barbari ducētorum quinquaginta annorum spatio: tot enim anni fuerunt à prima inclinatione imperij ad fœdam illam deprædationem. Iordanes non omnino malus author historiæ Geticæ tradit Theodoricum Byzantium profectum adoptatum, Consulémq; factum fuisse ab Imperatore Zenone, atq; equestri statua ornatum ante Palatiū collocata. Tzetzes variæ historiæ conscriptor tradit etiamnum sua ætate caput Apollinis, quem similem soli Phidias fecit, in ipso Palatio extitisse. Suydas scribit Pulcheriæ Arcadij filiæ statuam positam esse in Chalca prope ambulationē Ariadnes primæ vxoris Zenonis, simúlq; ipsius Zenonis statuas positas fuisse in regia porta Chalcæ, itémque duas pedestres in breui columna extitisse cum elegiis secundi Philosophi. Historia ignobilis, sed nota Constantinopolitanis addit in sinistra parte Chalcæ Iustinianum cognatorum suorum statuas septem locasse, alias ex ære, alias ex marmore, duos equos excitasse in fornice ante Chalcā, & capita inaurata mulierum Gorgonæ speciem gerentium: aliásque addit, quas prętereo propter historiæ ignobilitatem. Suydas tradit in Tribunali Palatij statuas fuisse Eudoxiæ, & Theodosij mariti, & Marciani, & Constātini, vbi saltationes duarum partium exerceri solebant, vsque ad tempora Heraclij.

De Basilica & regia ambulatione.

CAP. XIX.

ASILICAM, quam antè dixi vicinam fuisse foro Augustęo, quatuor arcus habuisse Epigrammata designant in eis olim inscripta:

Εἰς τὴν ἀψῖδα ἐν τῇ βασιλικῇ ἐν Βυζαντίῳ.

Τετραπόροις ἀψῖσι πόλιν Θεόδωρος ἐγείρας
Ἄξιος ἐστὶ πόλιν καὶ τέτραδον ἡνιοχεύειν.

Εἰς ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀψῖδος.

Ἔπρεπε σοὶ Θεόδωρε τύχης ξυνήονα νηὸν
Ἔργον κοσμῆσαι θαύματι τοσατίου
Δῶρά τε κυδήεντα πορεῖν χρυσεπίδι ῥώμῃ
Ἢ ὕπατον τεύξειν τρὶς ἔπαρχον ὁρᾷ.

Calliades exercitus Imperator Byzātini statuas Byzantis, & Phidaliæ in Basilica posuit, cū hac inscriptione,

Τὸν κρατερὸν Βύζαντα καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν
Εἶν ἐνὶ κοσμήσας αὐτὸς Καλλιάδης.

Εἰς Φειδάλειαν.

Ἱμέρτη Φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθη
Εἰμὶ δὲ Βυπάλεως δῶρον ἀεθλοσύνης.

Plinius inter artifices imaginum cōmemorat Anthermum Chium, eiúsque filios Biopalum, & Anthermum, Dionysius Byzantius scribit Byzantem, à quo Byzantium nomen habet, fuisse maritum Phidaliæ, à qua portus Bospori appellatur Phidaliæ, de quo pleniùs scripsi in tractatione Bospori. Recentes scriptores, & Suydas Grammaticus dicunt in Basilica à tergo miliarij aurei fuisse statuam inauratam viro similem, vbi etiam fuit exammon Heraclij Regis & Gonyclines Iustini tyranni, illic Terbelis concionatus est: in his etiam elephantus

tus ſtabat maximus à Seuero factus ob hanc cauſam, quòd ibi cùm maneret elephantus cum multis cuſtodibus, atque prope argentarius artem factitaret ſtaterarũ, cuius domus cùm eſſet direpta, mortem argẽtarius minitabatur cuſtodi elephanti, niſi elephantum contineret, quem minas ſuas contemnentem, interfecit, próque pabulo ipſum elephanto obiecit, quo facinore elephantus exacerbatus interfecit argentarium. Seuerus id factum intelligens, elephanto ſacrificauit, ibíq; elephantum, eiúsque rectorem ex ære factos locauit, vbi etiam Suydas tradit fuiſſe Herculis ſtatuam, quæ colebatur, eíque multa ſacrificia fiebant, eámque poſtea in Hippodromum traductã Iuliano Conſule, ab antiqua Roma Byzantium vnà cum decem ſtatuis deportatã partim vehiculo, partim naui, qui ſi ille eſt, quem ex Vngaria Abramus Baſſa Byzantium vexerat, & collocauerat in Hippodromo, non minus mortuus, quàm viuus orbem peragrauit. Suydas item tradit in Peripato regia equeſtres ſtatuas fuiſſe poſitas Traiani, Theodoſij, Valentiniani, Gibbi, Firmiliani ridiculi. Præterea alias permultas non modò regum, ſed etiam eunuchorum, inter quos excellebat ſtatua Eutropij, qui Arcadij cubiculo præfectus fuit. Cuius potentia ex ſtatuis aureis vbique illi poſitis, & domibus totius vrbis ſplendidioribus ab eodem conſtructis illuſtrata incitauit eunuchorum nationem, euſque, vt quidam etiam prima lanugine veſtiti vltro eunuchi fierent, ſperantes ſe fore ſimiles Eutropio. Adeò vicina Baſilica fuit miliario & Auguſtæo, vt horologium quod Iuſtinus fecit. Georgius Cedrinus ponat in miliario, alij in foro Auguſtæo,

alij in Basilica, id quod declarat Epigramma:

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὡρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἀψῖδα
τὴν εἰς Βασιλικήν.

Δῶρον Ἰουστίνοιο τυραννοφόνου Βασιλῆος
Καὶ σοφίης ἀλόχου φέγγος ἐλευθερίης,
Ὡράων σκοπίαζε σοφὸν σημάντορα χαλκόν
Αὐτοῦ ἐκ μονάδος μέχρι δυωδεκάδος.
Ὅντινα συληθέντα δίκης θρόνον ἡνιοχεύων
Εὗρε Ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόκοις.

De Bibliotheca Basilicæ, & de regia porticu, & de Basilica cisterna. CAP. XX.

DOMVS regia, inquit Zonaras, fuit in nuncupata Basilica prope ærarias officinas. In qua libri externæ sapientiæ, & generosioris doctrinę diuiniorisq; multi seruabantur. Fuerat autem hæc domus superioribus temporibus, disciplinis præstátis præceptoris, quem œconomicum vocabant. Domicilium is duodecim secum habebat habitantes, ratiocinationis eruditione summa præditos, quibus victus ex publico præbebatur, hos adibant studiosi ratiocinatricis sapientiæ, atq; etiam reges in rebus agendis consiliarios adhibebant. Regnante Basilisco Constãtinopolim incendium maximũ afflixit, ex officinis ærariis incipiens, quod deuorauit officinas ipsas, earúmque vicinitatem, in cinerémq; redegit platearum ædificia cum alia, tum Basilicam nuncupatam, in qua erat Bibliotheca sexies centena millia voluminũ continens, inter illa erat draconis intestinum longum centum & viginti pedes, habens inscripta literis aureis Homeri poëmata Iliadem,

& Odyssæam. Malchus Byzantius Sophista scripsit historiam ab imperio Constantini vsq; ad Anastasium, in qua incendium Bibliothecæ publicæ, & statuarum. Augustæi fori vehementer, & tragicè deplorat, de eadem Bibliotheca Georgius Cedrinus. Ad nuncupatam, inquit, Basilicã cisternam, Palatium dignitatis plenũm fuit, in quo ex instituto antiquo œconomicus præceptor habitabat habens duodecim discipulos, sermone, & vita graues, omnis ratiocinatricis disciplinę scientes, cum celeritate & magnitudine naturæ præditos, tum maximè participes diuinæ Philosophiæ: quorum sine sententia quidquam agere nefas videbatur etiam regibus ipsis. Incendium accidit Constantinopoli imperante Basilisco, quod florentissimam vrbis partem consumpsit, ex mediis ærariis officinis prodiẽs ambas ipsas porticus consumpsit, & omnem viciniam appellatam Basilicam, in qua erat Bibliotheca habens voluminum sexies centena millia, inter quæ erat intestinum draconis pedum centum & viginti, in quo erant scripta Homeri poëmata Ilias, & Odyssæa literis aureis. Inerant etiam in hac Bibliotheca historiæ heroũ res gestas continentes, multis post seculis quàm deflagrauit hæc Bibliotheca sub Basilisco, cùm Leo Conon Rex Basilicæ eruditos in sententiam suæ hæresis trahere non potuit, combussit illos vnà cum Basilicæ Palatio, & Bibliotheca: quæ pulchris libris post incendium iterum ornata fuerat, Basilicæ Romæ iudiciis consiliis negotiationibus attributæ erant, Constantinopoli etiam Bibliothecis, & literarum Gymnasiis: id quod cùm ex antedictis, tum ex Epigrammate insequenti liquet:

Εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν παιδευτηρίων τῶν
Βυζαντίῳ ἀδέσποτον.

Χῶρος ἐγὼ θεσμαῖσιν ἀνειμένος ἔνθάδε πηγὴ
Ἄφθονος αὐσονίων ἐκκέχυται νομίμων
Ἣ πᾶσι τέταται μὲν ἀγάν ἠιθέοις δὲ
Ἐνθάδ' ἀγειρομένοις πάντα δίδωσι ῥόον.

Qualis fuerit locus vbi Bibliotheca continebatur, ſcriptores recentes tradunt Octogonum fuiſſe, vbi eſſent porticus concameratæ, & locus, vbi œconomicus præceptor cum ſuis acceſſoribus verſaretur. Georgius Cedrinus, incendio, quod editum eſt tempore Iuſtiniani, affirmat ædem magnam, & Xenodochium Sampſonis veſtibulum Baſilicæ, Auguſtæum, Chalcam, porticus vtraſque vſque ad forum Conſtantini, & Octogonum, & thermas Zeuxippi deflagraſſe, ex quo colligo oportuiſſe eſſe duo Octogona inter ſe propinqua. Si enim Octogonum, quod tradit Cedrinus fuiſſet illud continens Bibliothecam non præteriiſſet Bibliothecã illam etiam deflagraſſe tempore Iuſtiniani. Ego potiùs exiſtimo locum illum, vbi Bibliotheca fuit, tetragonum fuiſſe, aulámq; illam eſſe, quam columnis in quadrum diſpoſitis circundatam eſſe tradit Procopius, quæ nam fuerit Baſilica continens Bibliothecam Zonaras non explicat, ſed duntaxat proximam dicit eſſe Chalcopratiis, hoc eſt, officinis ærariis. Cedrinus Baſilicam vocat Ciſternam, quam à magno Conſtantino conditã quoſdam falſò tradere arbitror ex Procopio ſcribente ad regiam porticum, vbi oratores, & qui actiones informare ſolent aulam eſſe maximam longitudine, & latitudine amplam, columnis in quadrum diſpoſitis circũdatam,

non

non in terreno ſolo, ſed ſaxeo ædificatam, eámque Iuſtinianum Regem in magnam altitudinẽ effodiſſe ad conſeruandas aquas in æſtatis tempus, quæ tubulis ſubterraneis ex aquæductibus hyeme impleta copiam aquarum indigentibus ſuppeditaret. Menander cognomine protector ait primùm ſibi nõ placuiſſe ſubire certamen iudiciorum, neque in regia porticu verſari, orationíſque vehementia conciliare hominũ mentes. Vranium natione Syrum Agathius ridet artem medicam profitentem, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarum, vociferantem tamen, & inſolentem permulta ſe callere iactantem cùm in aliis pleriſque locis, tum maximè in porticu regia. Idem Agathius ſemetipſum profitetur in porticibus regiis libellos multos forenſiũ cauſarum, & negotiorum plenos à matutino tempore ad occaſum Solis contemplari, ex quibus intelligere poſſumus regiam porticum, & Baſilicã ciſternam in eodem loco fuiſſe. Porticus regia non extat, ciſterna incolumis permanet, quæ cùm negligentia ciuium ignoraretur, à me peregrino diligenter quæſita venit in cognitionem multorum. Ciſternæ ignorationem auxerãt ſuperædificatæ domus, quarum nonnullos incolas deprehendi ignorare ciſternam infra ædes ſuas poſitã, cùm tamen quotidie aquam huius hauſtam puteis potarent intra ædes ſuas ſitis in ciſternam penetrantibus, denique incidi in domum, qua in hanc deſcenſus patebat, ſcafam conſcendi, quam agens dominus domus funalibus accenſis huc illuc per medios ordines, velut per ſyluam columnarum maxima ex parte demerſarum aqua, vbi omnia perluſtraui, ille ad capiẽdos piſces, quibus ciſterna abun

na abundat, ſe conuertit, nonnullósque tridente cepit ad lucem funaliũ: lux enim exigua apparet intromiſſa per ora puteorum velut per ſpiracula, quo piſces etiam congregantur. Ciſternæ longitudo eſt trecentorum & triginta ſex pedum, latitudo cẽtum octoginta duorum pedum, eius ambitus ducentorum & viginti quatuor paſſuum Romanorum, cameræ & fornices lateritio opere ſimiliter parietes conſtant, tectorio ſignino nihil vetuſtate offenſo benè veſtiti, concameratio ſuſtinetur trecentis triginta ſex columnis marmoreis, inter ſe diſtantibus duodecim pedes, ſingulis altitudinẽ quadraginta dodrantum ſuperantibus, in longitudinem diſpoſitis per duodecim ordines, in latitudinem verò per viginti octo ordines. Capitula earum partim opere Corinthio laborata, partim illaborata. Supra ſingulorum capitulorum abacum lapis magnus, velut maior alter abacus poſitus eſt. Ad quem adnituntur quatuor arcus. Multi in eam penetrant putei, per quos ex ciſterna hauritur aqua. Hyberno tẽpore impletur aquæductu. Vidi cùm media hyeme impleretur, riuum ex magno tubo ſalire in ciſternam magno murmure non ceſſantem eatenus, dum columnas omnes & media capitula obruiſſet. Hæc à templo Sophiæ verſus occidentem æſtiuum diſtat circiter octoginta paſſus Romanos.

De Chalcopratijs. CAP. XXI.

HALCOPRATIA, quæ Latinè vertere poſſumus loca, vbi æraria opera exercentur, fuiſſe prope Baſilicam, ex antedictis manifeſtum eſt. Georgius quidem Cedrinus ait Theodoſium paruum ædifi

ædificasse templum Chalcopratiorum, & dedicasse virgini Mariæ, alij adiungunt Iudæos, qui à tempore Constantini magni habuerant domicilium in Chalcopratiis illinc expulisse paruum Theodosium, templúmq; Deiparæ virgini ibi ædificasse, terræmotúque postea labefactatum Iustinum Curoplaton reædificasse, à quo dissentire videtur Zonaras. Theodosio, inquit, magno peregrè profecto in Occidentis regiones Iudæos Honoratum Constantinopoli præfectum, sibi conciliasse. Sibíque ab eo potestatem permissam construendi synagogam sumptuosam in Chalcopratiis, eóque facto vrbis populum indignatum synagogam combussisse. Theodosium huius incendij certiorem factũ mulctam irrogasse his, qui talia patrassent, facultatémque Iudęis dedisse reædificandi synagogam. Ambrosium episcopum Mediolani id intelligentem Theodosio demonstrasse iniquũ esse Iudæos in media vrbe regina vrbium synagogam excitasse. Theodosium Ambrosij admonitu Byzantiis remisisse mulctam, synagogámq; Iudæos intra reginam vrbium habere interdixisse. Nunc ærariæ officinæ illic non sunt translatæ in aliam vrbis partem, quas nonnulli mihi dixerunt aliquot ante annis fuisse prope ea loca, in qua diximus fuisse olim Chalcopratia. Ignotus scriptor informans veteris Byzantij circunscriptionem designat non procul à miliario fuisse Chalcopratia. Muri, inquit, Byzantij ascendebant in Chalcopratia vsque ad miliarium. Alij scribunt prope Sophiam illa fuisse. Ex antedictis vidimus Hippodromum, curiam, aulam regiam, porticum regiam, Basilicam fuisse vicina, eáque, vt antè dixi ratione archite-

ctonica. Strabo regię Alexandrinæ partem, inquit, fuiſſe Muſæum, quod porticum haberet, & Exedram, & maximam domum, in qua domicilium eſſet hominum in diſciplinis verſantium.

De porticibus ſitis inter Palatium, & forum Conſtantini, & de domo appellata Lampterum.

CAP. XXII.

PRAETER regiam porticum prope quam fuit Bibliotheca, alias porticus fuiſſe parum remotas à porticu regia pertinentes à Palatio vſque ad forum Conſtantini incendia declarant, primùm factum tempore Iuſtiniani Procopius ſcribit Palatium & ædem Sophiam combuſſiſſe, & vtraſq; porticus magnas vſq; ad forum Conſtantini. Cedrinus idem incendium tradit conſumpſiſſe Chalcam, Sophiam, Auguſtæum, & porticus duas vſque ad forum Conſtantini. Deinde Baſiliſco imperante incendium exortũ à Chalcopratiis conſumpſiſſe ambas porticus, & omnia ædificia vicina, & Baſilicã, in qua erat Bibliotheca, & vtraſque porticus medias inter Palatia: tum Lauſi pulcherrima ornamenta. Hæ porticus ſæpè combuſtæ, ſæpè reſtitutæ ſunt, primùm à Iuſtiniano, deinde ab aliis, poſtremò refectas puto à Domnino ex recenti Hiſtorico tradente, cùm vrbs capta eſſet à Gallis & Venetis, Domnini porticus tectas viam vtrinq; cingentes à miliario ad forum Conſtantini pertinentes deflagraſſe. Quidam tradunt tempore Conſtantini magni Eubulum quatuor porticus duplices ſingulas condidiſſe à Palatio ad murum vrbis terreſtrem pertinentes teſtudinatas,

vnas quidem perrexisse vsque ad ædem diui Antonij sitam in fine vrbis, alteras verò à Daphne, & portu Sophiæ vsque ad templum nominatũ Rabdon, alias duas à Chalca, & miliario vsque ad forum Constantini, & Taurum, & Bouem æreum stratas omnes marmoreis mensis, ornatas infinitis statuis. Hæc etsi ab ignotis scriptoribus traduntur, quos in permultis rebus aliis mendaces deprehendi: tamen verisimilia videntur, cùm ex grauibus scriptoribus cõstet omnes vrbes spoliasse Constantinum, vt suam nouam Romam ornaret, cùm ex antiqua regionum vrbis descriptione manifestum sit Constãtinopolim habuisse publicas porticus quinquaginta duas, quarum quinq; ponit in regione quarta, in qua diximus fuisse Basilicã, & porticum regiam, & nuncupatam Fanionis. Præterea porticus magnas quatuor in regione sexta porticum magnã, vnam à parte dextera Constantini vsq; ad forum Theodosij. Addit regionem septimã continuis extensam porticibus, octauam verò porticum sinistram habuisse Taurum vsq; præter hanc habuisse porticus maiores quinque, nonam porticus maiores duas, decimam porticus maiores sex, vndecimam porticus maiores quatuor. Ex quibus verisimile est à Palatio Chalce ad murum terrestrem porticus frequentes fuisse: at continuas asserere nequeo, nisi Taurum vsque.

De miliario aureo, & eius statuis, de fortuna vrbis, eiúsque statua. CAP. XXIII.

MILIARIVM aureum fuit columna aurea, ex qua principium itineris ad omnes portas erat. Plinius in capite Romani fori statutam fuisse

ait, an verò miliarium Constantinopolitanum simile fuerit miliario Romano, nullus Gręcorum scriptorum non modò non declarat: sed ne nomen quidem nouit, nisi mutilatum million, in cuius testudine statuarum positarũ nonnulli meminerunt: verisimile tamen mihi videtur Romano fuisse, in similíq; loco situm fuisse nouæ Romæ, quæ, quantum potuit, Romam antiquam æmulabatur, & autoritate probare possumus in foro fuisse, aut prope forum. Antiqua enim regionum descriptio id ponit in regione fori Augustæi, & Basilicę, quibus vicinum fuisse colligitur ex incẽdio, quod regnante Iustiniano excitasse seditiosam plebem Zonaras tradit apud miliarium, quo incendio Procopius ostendit Sophiæ ædem, & balneum Zeuxippũ, & regiæ ædis vestibulum, & porticus magnas vsque ad forum Constantini. Qui scribunt res gestas ab Alexio Comneno, aiũt ex magno Palatio illucescente iam die Alexij milites duce Sabatio profectos ingressos fuisse templum Ioannis Theologi, atque cùm ascendissent in partem superam templi effudisse voces cõtumeliæ plenas, prælium circa tertiam horam inchoatum fuisse, populúmque in foro frequentem læsisse, qui pugnabant ex fornice miliarij, & ex æde diui Ioannis Theologi, quam Constantinopolitani dicunt eam esse, vbi iam leones Regis stabulantur, vicinam Hippodromo, & foro Cupedinis sito prope Sophiam, olim Augustæo appellato. Ex quibus apparet miliarium proxime forum. Sed quid remotiora repeto? cùm propius Suydas explicet: In Basilica, inquit, à tergo miliarij statuam viri similitudinem gerentem auro illitam, elephantíque, & eius curatoris sta-

tuas fuiſſe ſtatutas, alij clariùs dicunt has ſtatuas poſitas à tergo Baſilicæ prope miliarium. Tum Suydas addit in miliario ſtatuam Theodoſij fuiſſe, quam cùm erigeret Theodoſius multa frumenta largitus eſt. In ſtatuam Theodoſij equeſtrem, nunc non extantem, hi verſus extant:

Ἔκθορες ἀντολίηθεν φαέσφορος ἥλιος ἄλλος.
Θεοδόσιε θνητοῖσι πόλου ἠπιόθυμε,
Ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπέιρον γαῖαν.
Πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος ἀγλαὸν ἵππον
Ῥηιδίως μεγάθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατερύκων.

Tum Suydas adiungit in miliario fuiſſe ſtatuas Sophię vxoris Iuſtini Thracis, & Arabiæ filiæ huius, & Helenæ neptis eiuſdẽ, tum Arcadij, & Theodoſij eius filij equeſtres ſtatuas prope Theodoſij maioris ſtatuam poſitas. Cedrinus ſcribit ſupra fornicem miliarij ſtetiſſe duas ſtatuas, vnam magni Conſtantini, alteram Helenæ matris, habentes crucem intermediã, ponè ipſas fuiſſe Traianum equeſtrem, eíq; propinquũ Aelium Adrianum ſimiliter equeſtrẽ. Suydas dicit in fornice ſimiliter ſtatuas Conſtantini & Helenæ, & crucẽ inter eas mediam fuiſſe, hanc inſcriptionẽ habentem: Vna ſancta, & duo celeres curſores. Idem ponit in fornice fori Auguſtæi eaſdem ſtatuas Conſtantini, & Helenę, & crucem, eandem inſcriptionem gerentes, ex quo intelligitur adeò vicina fuiſſe forum, & miliarium, & Baſilicam, vt non modò à diuerſis eadem ponantur in diuerſis locis, ſed etiam ab vno eodémque. Item in miliario Suydas ponit currum quatuor equis fuluis ductũ ab antiquis temporibus, duabus ſtelis ſuſtẽtatum in eo loco, vbi fauſtis

exercitus acclamationibus exceptus est Constantinus, postquàm vicit Azotium: quoniam etiam ibidem laudatus fuerat Byzas fundator Byzantij. Deportatum autem currum à Sole vectum in Hippodromum ferẽtem statuam paruam à Constantino confectam. Hæc erat fortuna vrbis, quæ maximis festis, & in Natali die vrbis ponebatur in senatu, quoniam in capite suo crucem gereret, quam Constantinus scalpẽdam curauerat. Iulianus Christianę religionis desertor ipsam fossa obruit in eo loco, vbi periit Arius, nòn longè à senatu. Vbi etiam pius Theodosius Arij, Macedonij, Sabellij, Eunomij statuas marmoreas scalpendas curauit humi desidẽtes ad notandam eorum perfidiã, vt à prætereuntibus stercore, & lotio, execratione contaminarentur. Alij tradunt vrbis fortunę statuã ex Roma à magno Constantino vectam, & statutam fuisse in fornice Palatij. Zosimus tradit Constantinum fortunam Romæ cõstituisse in parte vnius porticus ex quatuor porticibus circundantibus maximum forũ. Verisimile videtur Constantinopolitanos eam celebrasse festo die, vt in antiqua Roma celebrabatur, tam ab indigenis, quàm externis in eodem die, & templo, in quibus olim parilia nuncupata celebrari solebãt. Socrates narrat, vt Iulianus cùm sacrificaret publicè fortunæ Constantinopoleos in Basilica, vbi Fortunæ collocata erat statua Mares Chalcedonis episcopus manu eò ductus: nam ob senectutem oculis laborabat, multis contumeliis Regẽ affecit, eum impium religionis Christianæ desertorem appellans. Iulianus cõtumelias verbis vlciscebatur, cæcum ipsum appellans. Dicebat, Nũ Galilæus Deus tuus te curabit?

Galil

Galilæum ſolebat Chriſtum appellare. At Mares, liberiùs Iuliano reſpondit, Deo, inquit, qui me excæcauit, gratias ago, ne videam faciem tuam prolapſam in tantam impietatem. Ad hæc nihil reſpondit Iulianus. Zonaras eóque antiquiores hiſtoriis ſuis mandarunt, temporibus Anaſtaſij Regis ſtatuam Fortunæ, quæ ex ære facta, muliebri ſpecie alterum pedem intra nauem ſimiliter ex ære factam ante ſe ſtantem haberet, ſtatutam fuiſſe in aliqua parte vrbis, cùm autẽ huius nauis æreæ ſimulacrum temporis vetuſtate laboraſſet, vel inſidiis illius membra quædam fracta, ſublatáque eſſent, accidiſſe, vt naues onerariæ Byzantium non appellerentur, ſed vbi prope vrbem acceſſiſſent, ventorum violentia ingredi portum prohiberentur, ac ſi naues longæ multis remis actæ onera illarum in vrbẽ adueherent, tamen citò ob penuriam conſumebantur. Hoc cùm aliquandiu viguiſſet, curatoribus reipub. maximæ curæ fuit inquirere cauſam. Denique cùm veniſſet in ſuſpitionem cauſa huius facinoris, & nunciata eſſet iis, qui curam vrbis gererent, tum hi fragmẽta illius æreæ nauis diligenter inquiſita inuenerunt, illíque reſtituerunt & accommodarunt, nauigatióque aperta fuit & libera, & mare plenum nauium in vrbem adnauigantium, atq; vt exactè noſcerent, an cauſa fuiſſet nauis fortunæ fragmentum, cur naues non applicarentur, ſuſtulerũt rurſus partes illas nauis æreæ, tum quæcunque naues in vrbem adnauigarent, ventorum vi iterũ retroceſſerunt. Inde pro re firma habuerunt, ex eo, quòd nauis hæc ærea fracta eſſet naues onerarias prohibitas fuiſſe adnauigare in vrbem. Itaque nauem illam curæ habuiſſe, eámque renouaſſe.

uaſſe. Eunapius Sardianus in volumine, quod ſcripſit de Vitis Philoſophorum & Sophiſtarum, tradit populum Byzantinum imperante Conſtantino aliter interpretatum fuiſſe difficultatem nauigandi Byzantium. Contigit, inquit, ſitui Byzantij adnauigationem in vrbem Byzantium incommodam eſſe, niſi ventus notus ſolidus ſpiret, hoc cùm ſæpè accidiſſet, populus fame preſſus conuenit in theatrum incitatus in Conſtantinum. Præfecti aulæ regiæ inuidentes Sopatro Philoſopho detulerunt Conſtantino. Sopatrus, quem in honore habes, ventos alligauit exceſſu Sophiæ, quam etiam ipſe laudas, & in regiis thronis ſedere facis. His auditis Cõſtantinus, perſuaſus Sopatrum, ſecuri feriri iuſſit.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de ſtadijs, & ſcala Timaſi. CAP. XXIIII.

OGNITIO templi Minæ, ideò mihi videtur prætereunda non eſſe, quoniam oſtẽdit in qua parte vrbis regio quarta fuerit continens Baſilicam, Auguſtæum, ædem diui Minæ. Hiſtoria incerti authoris tradit in Acropoli olim templũ Neptuni prope mare Byzantem excitaſſe, vbi ait ſuo tempore fuiſſe templum Minæ martyris: alio loco idem inconſtanter dicit templum Minæ fuiſſe olim Iouis, ex eóq; habuiſſe marmoreos fornices ſuſtentatos duabus magnis columnis. Itaq; ex huius inconſtantia nihil aliud aſſequi poſſum, niſi mihi veriſimiliùs videtur templum Minæ in his partibus Acropoleos, in quibus olim fuit templum Neptuni, cùm ex Dionyſio Byzantio antiquiſſimo ſcriptore tradente paulò ſupra promontorium Boſporium

fuiſſe

fuiſſe egreſſoriæ Mineruæ aram, & templum Neptuni, & ſub templo Neptuni, intra muros fuiſſe ſtadia & Gymnaſia, vt planiùs demonſtraui in Boſporo, tum aſſequor ex hominum memoria viuentium, aſſerentiũ intra clauſtra regia olim Acropolim appellatã fuiſſe nobile templum diui Minæ, antiqua deſcriptio regionum vrbis in regione Minæ prodit fuiſſe ſcalam Timaſi & ſtadia. Procopius ad locum, inquit, mari vicinum ſtadium nuncupatũ, ex eo, quòd ibi olim certamina quædam exercerentur, Iuſtinianus Rex & Theodora Regina hoſpitia maxima ædificarunt.

De Lauſo nuncupato, & de eius ſtatuis Veneris Cnidiæ, Iunonis Samiæ, Mineruæ Lindiæ, Cupidinis alati, Iouis Olympij, Saturni, Monocerotum, Tigridum, Vulturum, Camelopardalium, & de Xenodochi ciſterna nuncupata Philoxeno, de Chryſotriclino.

CAPVT XXV.

LAVSVS celebris eſt locus vrbis ſcriptis permultorum, quorum aliqui ſcribunt domum fuiſſe Patricij Lauſi appellati, qui multos magiſtratus geſſit regnante Arcadio filio Theodoſij magni, domúmque inſignibus monumentis ornaſſe. Heraclidæ epiſcopi Cappadociæ ad Lauſum præpoſitum liber extat inſcriptus Lauſaicus. In qua autem parte vrbis Lauſus fuerit, non hi declarant, ſed fuiſſe inter Palatium & Conſtantini forum aſſequi poſſumus ex incendio, quo Zonaras & Cedrinus dicunt temporibus Leonis Imperatoris deflagraſſe ædificia ex latere vrbis vergente ad Septentrionem, à Boſporio portu vſq; ad tem-

plum diui Ioannis Calybitæ, ex latere meridiano à tem plo diui Thomę Apoſtoli ad ædem Sergij & Bacchi. In medio verò vrbis à Lauſo vſque ad Taurum, Euagrius deſcribens idem incendium, eo loco, quo alij dicunt in media vrbe illud incendium extitiſſe à Lauſo vſque ad Taurum, ipſe dicit à foro Conſtãtini ad Taurum, quò percipitur Lauſus vicinus fuiſſe foro Conſtantini. Sed verſus Orientem, & inter Palatium, & forum Conſtantini, patet ex incendio, quo Cedrinus regnãte Baſiliſco teſtatur deflagraſſe florentiſſimam partem vrbis Chalcopratia. Vtraſque porticus, & continentia omnia ædificia, & nuncupatam Baſilicam, in qua Bibliothecam illam inſignem antè dixi, & pulcherrima Lauſi ornamenta vſq; ad forum Conſtantini: multæ enim ſtatuæ in Lauſo erãt, inter quas Cedrinus excelluiſſe tradit ſtatuam Lindiæ Mineruæ longam quatuor cubitos ex lapide ſmaragdo factã opus Scyllidis, & Dipœni ſtatuariorum, quam olim Seſoſtris Aegypti Rex dono miſit ſapienti Cleobulo Lindio tyrãno, à qua fortaſſe Laouſus locus appellatus eſt. Nam nomen Mineruæ Laoſſos. Theophraſtus tradit Aegyptiorum Commentariis reperiri Regi eorum à Rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorũ longitudine, & trium latitudine. Si Seſoſtris Rex & Dipœnus & Scyllis eodẽ tempore fuiſſent, exiſtimarem legendum in Codice Pliniano ſmaragdum Mineruæ: at Dipœnus, & Scyllis in marmore ſculpendo primi omnium claruerunt, geniti in Creta Inſula, etiamnum Medis imperantibus priuſquàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, Olympiade circiter quinquageſima. Simulachra perfecerunt

Apol

Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod ex cœlo postea tactum est. Dipœni quidem Ambratiá, Argon, Cleonem, operibus refertas fuiſſe tradit Plinius, at non meminit Mineruæ Lindiæ. Præterea adiũgit Cedrinus in Laouſo ſtatutam fuiſſe Venerem Cnidiam omnium mortalium ſcriptis celebratam ex marmore albo factam, nudam, manu tegentem ſolam corporis verecundam illam partem. Praxitelis opus, & Samiam Iunonem opus Lyſippi, & Bupali Chij, & Cupidiné alatum ſagittas habentem ex myndo allatum, & Phidiæ elephantinum Iouem. Quem Pericles poſuit in templo Olympio, & Saturni exiſtimatam ſtatuam capitis poſticam partem caluam habentem, anticam verò comatam, opus Lyſippi, & Monocerotes, & Tygrides, & Camelopardales, & Taurelephantos, & Vultures. In Codice Cedrini legitur Taurelephas, rectiùs legeretur Taurelaphos, id quod colligo ex Coſma Indopleute antiquo & nobili ſcriptore, qui ponit Taurelaphos, id eſt, tauros ceruinos. Hiſtoria patria nuncupata incerti authoris ait etiam in Lauſo fuiſſe ſuo tempore aquilas lapideas, cui eatenus credo, qua dicit ſua etiã ætate fuiſſe: ſed qua aquilas dubitare potiùs poſſum, ſint ne illæ aquilę, quos Vultures appellat Cedrinus, quam pleraque ab eo tradita longè minus conuenientia. Cedrinus ſcribit in partibus Laouſi fuiſſe ædificia varia, & Xenodochia quædam, vbi eſſet illa celebrata Philoxenos, quæ hoſpitaliter ſuppeditabat aquã, quidam declarant Philoxenon ciſternam fuiſſe conditam à Philoxeno, eam ipſe exiſtimo, quam Heraclium terra obruiſſe poſitam inter Triclinium & Lauſiacum: ſcribit Menander no-

minatus protector, tradens Macedonium Regem pleraſq; ciſternas purgaſſe, quas terra obruerat Heraclius Rex, quòd ſi etiam purgauit illam poſitam inter Lauſiacum & Triclinium, illa eſſe videtur, quæ in Abrami domus parte ſubterranea vergente ad Septentrionem viſitur, cuius concameratio quadringentis & viginti quatuor colũnis marmoreis ſuſtinetur duplicatis, nempe ducentis & duodecim, ſupra ſe ducentas & duodecim columnas habentibus, quarum vnam menſus ſum, cui reliquas ſimiles puto, & deprehẽdi perimetrum ſex pedum & dodrantis eſſe. Altera ciſterna eſt iuxta latus eiuſdem domus vergens ad Occaſum, cuius fornices ſuſtinentur triginta duabus columnis Corinthiis in quatuor ordines diſpoſitis, ſingulos cõſtantes octo columnis, quarum ſcapi in ambitu continent duodecim dodrantes. Iam vero Triclinium, inter quod & Laouſum diximus ſitam eſſe Philoxenon ciſternam: arbitror eſſe, quod Zonaras ſcribit Iuſtinianum tertiũ ædificaſſe in regiis ędibus, ídq; à ſuo nomine Iuſtinianęũ appellaſſe. Tiberium Regẽ Cedrinus addit Chryſotriclinium à Iuſtiniano tertio conditum ornatius reddidiſſe, Chryſotriclinij porta occidentalis illa fuit, cuius meminit Leo quintus, cùm prædixit Andronico tyrannidẽ meditãti per portã Chryſotriclinij occidentalem Andronici caput in Hippodromo abſcindendũ ad ſe allatũ iri. Chryſotriclinij crebra eſt mẽtio etiã apud ſcriptores, qui ſcripſerunt paulò ante, quàm Conſtantinopolis caperetur, túmq; oẽs ciues Chryſotriclinij nouerãt nomẽ & locũ, nũc nemo eſt, q̃ ſciat, aut ſcire curet: ac potiùs negligat, & contẽnat, vt cætera oĩa, quæ pertinẽt ad diſciplinas.

LIBER TERTIVS.

De locis regionis quintæ, & secundi collis, de Nauali, & portu nuncupato Bosporio, & de Strategio, & foro Theodosiaco. CAPVT I.

EGIONEM quintam fuisse in collis secundi latere vergente ad septentriones, & in planitie attingente eius radices, à dorso promontorij, pariter, & coniunctè cum quarta regione descendentem ad sinum Cornu nuncupatum non percepissem ex antiqua regionum vrbis descriptione, quamuis tradente non modicam partem suam in obliquioribus positam locis planitie excipiente productam fuisse. Nam ea descriptio aliis etiam regionibus vrbis conuenit, neque ex eius ædificiis cognouissem, quæ traduntur in ipsa contenta fuisse, quorum nulla neque vestigia extant, neque hominũ memoria. Sed ex portu Phosphorio, siue Bosporio nuncupato, atque ex scala Chalcedonensi mihi aliqua lux affulsit, quæ nomen non habet, ex eo, quòd sita sit in ea vrbis parte, quæ vergit ad Chalcedonem & ortum Solis: non enim eò vergit, sed ad septentriones. Sic Bosporius portus non à Bosporo freto, sed à consuetudine deprauata Byzantiorum ipsum Bosporium vocantium immutatione literæ, cùm debuissent eum appellare Phosphoriũ, Stephani & Eustachij testimonio, qui tradunt Phosphorium fuisse portum Byzãtij, ex eo nomen adeptum, quod Philippo Macedone Byzãtium obsidente, occultũ ingressum cùm milites effodissent, vnde occultè ingressuri erant in vrbem. Hecate Phos-

phoros præſens lumen nocte ciuibus attulerit, inſidiáſque detexerit. Itaque obſidione liberati Phoſphorium locum illum nominarunt, ſed vt lucē afferunt, cur Boſporius & Phoſphorius idem portus vocetur, ita non declarant: ſitus ne hic eſſet in parte vrbis vergente ad Meridiem, an ad Septētriones, an ad Orientem: ſed ex ſcala Chalcedonenſi, quam regionum deſcriptio ponit in regione Boſporiani portus, exiſtimare poſſumus fuiſſe in ſeptētrionibus vrbis non oriētalibus portubus, quāuis ſitis cōtra Chalcedonem. Nam fluxus rapidus Boſpori freti nauigationem à Chalcedone ad partes Conſtantinopoleos orientales & meridianas difficilem prębet, ad ſeptentrionales verò perfacilem, vt planè intelligunt, qui rapiditatem Boſpori nouerunt, & viderunt eos, qui exercent nauigationem inter Chalcedonem & Byzantiū, applicare naues ad ſeptentrionales vrbis partes, vel ab illis ſoluere. Adde huc antiquam regionum deſcriptionem, quæ contra Chalcedonem nullam ſcalam ponit, ac ſi poneret, eius mentionem faceret in prima, aut ſecunda regionibus aduerſis Chalcedoni & Orienti, aut in tertia regione expoſita Meridiei, in qua portum nouum poſitum antè diximus. Sed quid longa ratiocinatione opus eſt, cùm nominatim, & breuiter teſtimonia ex ſcriptorum monumentis proferre poſſumus, ex quibus planè perſpicitur portum Boſporium, & ſcalam Chalcedonenſem eſſe non modo in parte vrbis ſeptentrionali, ſed etiam in quo ſeptentrionis loco, è quibus primùm profero Dionyſium Byzantiū, qui ſtatim extra murum Byzātij antiqui ponit templum Telluris ſupra ſinum Boſpori, & paulò ſupra ipſum templa

paria

paria Cereris & Proſerpinę, quam etſi Phoſphoron non nominat, ſed duntaxat κόρην, id eſt, virginem, ſic enim Proſerpina interdum nominatur, tamen illã intelligere poſſumus ex loci ſitu Hecaten fuiſſe, cuius tripodẽ Cedrinus ponit in Strategio, vbi veriſimile videtur ex Dionyſij Byzantij deſcriptione templum fuiſſe Proſerpinę, aut non lõgè ab Strategio. Sed clariùs ſcribit Euagrius, cùm ait regnante Leone in parte vrbis vergẽte ad boream, in qua eſſent Neoria vrbis, incendium extitiſſe, quod à Boſporio portu graſſatum eſt vſque ad antiquum Apollinis templum, in parte verò meridiana à portu Iuliani ad templum Omonoæ, id eſt, Cõcordiæ. In parte vrbis media à foro Conſtantini vſque ad Taurum, Zonaras hoc incendium ait à mare ſeptentrionali ad mare meridianum vrbem intercepiſſe, in longitudinem quidem à Boſporio ad templum diui Ioannis Calybitæ, ex Meridie à templo diui Thomæ Apoſtoli, ad templum Sergij & Bacchi, in media vrbe à Lauſo ad Taurum. Georgius Cedrinus tradit id incendium ortum à Neorio, hoc eſt, à Nauali, perrexiſſe vſque ad ædem Ioannis Calybitæ, ex quibus cognoſco Neorium & Boſporium vicina fuiſſe, quanquam ab antiqua regionũ deſcriptione Boſporius portus in quinta regione, & Neorium in ſexta ponantur. Nam cùm hæc vtraque regio ſimul coniuncta à collis dorſo ad mare deſcendat, nihil impedit, quin vicinus fuerit portus Boſporius Neorio, quod in qua Byzãtij parte fuerit, apertè deſignat Zoſimus iam Hiſtoricus antiquus, deſcribens antiquum Byzantium, quod dicit fuiſſe in colle ſitum, occupans partem Iſthmi, quem efficit Propõtis & ſinus

Ceras

Ceras nuncupatũ, Byzantiiq; murum addit per collem demiſſum fuiſſe à parte occidentali vſque ad templum Veneris,& maris poſiti contra Chryſopolim,à parte boreali pari modo deſcendiſſe vſque ad portum, quem vocant Neorion,quod prope portam,quam Græci appellant Oreiam, corruptè quaſi Neorij portam, aut non longè ab ea fuiſſe exiſtimo,hodie inter mare & portam Oriã,quam Turci appellant Siphont,id eſt,Iudæorum eam accolentium ſpatium latum velut forum maritimum,cui adiunctam videre licet ſcalam Chalcedonenſem,ſiue Scutaricam, qua quotidie traiectus fit in Scutarieum,aut Scutaricum, olim Chryſopolim nuncupatam Emporium, & portum Chalcedonenſium. Scalæ Chalcedonenſi vicinus eſt traiectus in Galatã olim Sycenus appellatus,quem antiqua deſcriptio vicinum ponit Neorio & Boſporio,quorum ſitus paululum immutatus eſt,vt horreorum ibi olim ſitorum, nunc in alium locum traductorum, ſiue ob Regis clauſtrum longiùs promotum, ſiue quia primam Neorium manufactum eſſet:deinde terra obrutum fuerit. Non enim eo tempore cùm Philippus cuniculos egit veriſimile eſt portum fuiſſe,quem poſtea Byzantij Phoſphorion appellarunt: nam impeditus fuiſſet ſcaturigine aquarum, ſed deinde locum appellatum Phoſphorium portum manufactum fuiſſe,vt quidam tradunt de Neorio,quod dicunt clauſum à Conſtante, in eóque fuiſſe forum rerum maritimarum, deinde regnante Iuſtino tranſlatum fuiſſe in portum Iuliani:alij ſcribũt Leontium Imperatorem, qui regnauit poſt Iuſtinum, purgaſſe portũ Neorium: alij addũt in lacu Neorij Bouem æreum ſtatutum fuiſſe

ingen

ingentem. Boui æreo in vndecima regione sito similē, quem recentes scriptores tradunt semel in anno mugire, túmque vrbi accidere detrimenta, quod commentitium puto & subreptum ex Callimacho & Pindaro scribentibus Rhodium montem esse nomine Atabyrium habentem æreos boues, qui mugitum emittere solebant impendēte Rhodo calamitate. Ex quibus liquet Neorium fuisse manufactū, quod nunc non extat. Iam igitur Bosporiano portu, & scala Chalcedonēsi cognitis, cognoscimus quintam regionem fuisse in collis secundi latere, atque in subiecta sub ipsum planitie ibidémque fuisse thermas Honorianas, Prytaneum, thermas Eudoxianas, horrea Valentiniana, horrea Constantiaca, Thebæum Obeliscum, portum Bosporianū, scalam Chalcedonensem, cisternam Theodosiacam, Strategium, in quo fuit forum Theodosiacum. Qui describunt antiqui Byzantij ambitum, dicunt eius muros incepisse ab Acropoli, & perrexisse ad Eugenij turrim inde ascendisse vsque ad Strategium, & Achillis balneū, cuius meminit Iustinianus in suis constitutionibus de aquæductibus, cùm inquit: Plumbeas fistulas ducentes aquā ad thermas, quæ Achilleæ nominantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia factas fuisse cognouimus, eandem formam seruare censemus, quam Theodosius & Valentinianus constituerunt, item memoratas fistulas thermis tantum, & Nymphæis, quibus eminentia tua deputauerit, volumus inseruire facultate præbenda tuæ sublimitatis apparitoribus circumeundi sine formidine domos, & suburbana balnea, ad inquirendum nequa deceptio, vel suppressio sit contra publicam vti-

litatem. Initio dixi ex Socratis hiſtoria, Conſtantinum magnum Conſtantinopolim ſecundam Romam habendam eſſe lege ſanxiſſe, quæ in columna inciſa publica eſt, quam in nũcupato Strategio ſtatuit prope ſuam ſtatuam equeſtrem. Ex antiqua regionum deſcriptione vrbis triplex forum à Theodoſio nominatum reperio, primum in quinta regione Theodoſiacum nominatum, quod fuiſſe in Strategio dixi, alterum in ſexta regione, quod Theodoſij appellat, tertium in duodecima, quod Theodoſiacum nominat. Duo hæc poſtrema rerum venaliũ fuiſſe infrà monſtrabo, primum prętorium forum coniicere poſſumus ex ipſa regionũ deſcriptione tradente id fuiſſe in Strategio, quod Latini Prætorium appellant, quod poſtea etiam à Græcis appellatum eſt Prætorium ob diuerſa fora, mihi veriſimilius videtur, quàm certo ſciam, an hoc Theodoſiacum forum ſit illud magnum Prætorium, quod pulchrius effectum à Iuſtino Rege & Domnini opera intelligitur ex verſibus Pauli Silentiarij, quos ſubiungam, vt clariùs liqueat Prætorium Græcis vſitatum fuiſſe, vt alia pleraque Latina:

Εἰς τὸ μέγα πραιτόριον καλλοπισθὲν
παύλου σιλεντιαρίου.

Κόσμον ἰουστῖνος βασιλεὺς ῥυπόωντα καθήρας.
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἤγλαισεν τεμένη·
Σοῖς δὲ πόνοις Δομνῖνε κατηθέα νύκτα διώκεις
Ἐκ θέμιδος μεγάρων ἐκ βιότου μερόπων.

De

De regione ſexta, & de reliquis ædificijs antiquis ſecundi collis. CAP. II.

REGIONEM ſextã fuiſſe in parte vrbis ſeptentrionali, potiuſquàm meridiana non nouiſſem ex colũna Conſtantini in hunc diem extante, neque ex Conſtantini foro, neq; ex antiqua deſcriptione, quamuis tradente columnam purpuream Conſtantini, quamuis deſcribente regionem ſextam breui peractam planitie, reliquam in deuexo conſtitiſſe: niſi addidiſſet à foro Conſtantini ſcalam vſq;, ſiue traiectum vſque Sycenum porrectam fuiſſe. Sycenus traiectus appellatus fuit à Syca olim nominata, quæ nunc Galata, ſiue Pera appellatur, vt pleniùs declarabo in regione decimatertia, ſextam regionem cõiunctam fuiſſe cum quinta paulò ante ſignificaui ex vicinitate Neorij, ſcalæque Chalcedonenſis, & traiectus Syceni, & Boſporiani portus. Cognita igitur Syca aſſequor iuxta planitiẽ maritimam ſubiectam ſub ſecundi collis radices fuiſſe Neorium, traiectúmque Sycenum ſitum fuiſſe, vbi hodie traiectus eſt Galatinus, columnámque purpuream nunc extantem eſſe illam, quam antiqua deſcriptio in ſexta regione tradit fuiſſe: ſed quàm prope columnam, & forum Conſtantini Senatus fuerit, ex ſextæ regionis deſcriptione quamuis Senatum continente intelligere nõ poſſum. Verùm paulò infra ex aliis ſcriptoribus Senatum oſtendã fuiſſe in fori Conſtantiniani parte vergente ad boream. Deniq; regionem hanc partim fuiſſe in ſecundi collis dorſo, in quo columna purpurea hodie viſitur, & forum gallinarium, quod nunc Turci appellant Taubaſar, officinæque telas tingentium, & do-

mus Aenobarbi præfecti Classi Turcicæ, & templum Alibassæ, partim in secunda valle, eiúsq; latere dextro, partim in planitie littorali subiecta sub hanc vallem, & radices secundi collis, quæ à frequentissimis habitatur Iudæis.

De columna purpurea, & foro Constantini, & Palladio.

CAPVT III.

QVI à magno Constantino res gestas cõscripsere runt, tradũt illum columnam porphyreticam cycloterem, hoc est, teretem, & circulis laureatis cinctam, quam regionum vrbis descriptio appellat purpuream ab vrbe Roma, vt fama est, aduectam, statuisse in foro nuncupato Placoto, ex eo, quòd planis & latis lapidibus, quos Græci placas appellant, constratum esset, & simul supra hanc columnã collocasse statuam ex ære factam admirabilem: siue propter artem, siue ob prægrandem magnitudinem. Antiquo enim opere, summóque artificio perfecta erat, vt spirare videretur, quam dicunt olim, Apollinis Iliaci fuisse imaginem, eámque diuinum Imperatorem suo nomini dedicasse, eiúsq; capiti nonnullos clauos eorum imposuisse, qui corpus Domini affixissent salutari Cruci, atque in hac statua scalpenda curasse hæc verba:

Σὺ κύριε κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσῆξα τήν δε σὴν δούλην
Πόλιν, καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ
Τῆς ῥώμης κράτος φύλαττε, ταύτην
Σῶζετε ἐκ τῆς πάσης βλάβης.

Cedrinus adiũgit sub columnam duodecim cophinos

illos

illos literis ſacris illuſtres ſubieciſſe. Hæc columna porphyretica non gradibus peruia eſt, ſed ſolida. Itaq; falſò tradit Fuluius antiquarius coclidẽ eſſe. Zonaras ſcribit etiamnum in ſuam ætatem ſtatuam Conſtãtini extitiſſe ſupra columnam, regnantéq; Alexio Comneno verno tempore, cùm alia permulta cecidiſſe vento vehementiſſimo perflante, tum Conſtantini magni ſtatuam ſupra columnam porphyreticam collocatam detractam, & peſſundatam, diſtractámq; in multa fruſta multos obuios interemiſſe. Scriptor rerum geſtarum ab Alexio Comneno addit fulmine non modo ſtatuam di rutam, ſed etiam tres zonas columnæ deiectas fuiſſe, quæ'nam hæ zonæ fuerint, intelligitur ex his, quæ mox adiungam. Hæc quidem columna etiam nunc extat in culmine ſecundi collis aliquantum quidem diminuta, non tam vetuſtate, quæ vetuſtiſſima eſt, quàm incẽdiis & terræmotibus ventorum turbinibus: non enim iam habet vllam ſtatuam, imo etiam tribus zonis, ſiue ſpon dylis ſupremis, ſiue circulis, ob quos Hiſtorici cycloterem columnam hanc dicunt quaſi circulis diſtinctam. Priuata fuit turbine vẽtorum temporibus Alexij Comneni, locóque ſpondylorum aucta fuit acceſſione ſtructuræ ſuperædificatæ teretis eiuſdem craſſitudinis, & æqualis reliquo ſcapo, cuius ſupra excelſum ſtylobatem marmoreum quadratum quoquo verſus latũ vndecim pedes & dodrantem, altum duodeuiginti pedes ſtatuta eſt, ſpira dorica marmoris porphyretici conſtans plintho, toro inferiore & ſuperiore, & intermedia ſcotia, ſu pra ſpiram ſcapus columnæ perimetrum habẽs pedum circiter trigiñta triũ ſtructilis, non enim ex vno lapide

ſcapus conſtat, ſed ex octo lapidibus velut ſpondylis, quorum ſinguli vna corona, ſeu zona, ſeu toro, ſeu nodo laureato cinguntur iuxta commiſſuram lapidũ, quę nulla apparebat cùm integra erat tecta nodis eminentibus: ita enim nodi intertexti laurinis foliis & baccis ſinguli ſcalpti in ſumma parte ſingulorum lapidũ, ſeu ſpondylorum eminenter expreſſi ſunt, vt commiſſura videri nequeat. Ac ſi nulla ex parte læſa eſſet vno ex lapide facta videretur nõ modò vulgo, ſed etiam quibuſdam Hiſtoricis, qui falſò prodiderunt eam columnam ex vno lapide factam eſſe, atque adeò irrident eos, qui non credunt eſſe vnius lapidis, vt idiotas deceptos zonis æreis, quibus tum cingebatur & ſpondylis ornatus cauſa, vt ipſi aiunt, additis. Nunc zonas æreas non habet, ſed aliquot ferreos circulos aſtringẽtes columnam partim incẽdiis corruptam. Loco zonarum deiectarum turbine ventorũ ſuperædificatus eſt ſpondylus ex multis lapidibus, in quo ſummo eſt Græca inſcriptio nomen Regis illius continens, qui poſt caſum ſtatuæ Conſtantinianæ ſupremum ſpõdylum ſtructilem ſuperimpoſuit, huius columnę ſimilitudinem gerebant columnæ, quas deſcribit Athenæus in hanc ſentẽtiam. In Aegypto excitatas fuiſſe columnas teretes, & rotundas, variis ſpondylis conſtantes, aliis nigris, aliis albis, alternatim ſitis, earúmque capitula ſimiliter rotunda extitiſſe, quæ ambiret ſcalptura vniuerſa ſimilis roſis paululum apertis, calathum nũcupatum non elices, quemadmodum in Græcanicis operibus, neq; folia aſpera circundant, ſed lotorum, & palmarum recenter natarum fructus, atque interdum plurimorũ florum genera ſcalpta

ſunt,

ſunt: hoc verò ſub radice ciborium, quod eminet ſupra ſpondylum ad commiſſuram capituli floribus & foliis diſtinctum ſimilem diſpoſitionem habet. Ita Aegyptij columnas conficiunt, parietéſque albis, & nigris lateribus alternatim ſitis conſtruunt. Hanc Athenæi rationem adhuc Aegyptios Syros, Perſas ſeruare vidi, parietes alternis ordinibus colorũ conſtruentes, diuites quidem, lapidibus, aut laterculis naturaliter variis mediocres arte & pictura variatis, has zonas dicunt quidam ſcalptas fuiſſe ad præſagiendam bonam præſignificationem annorum Conſtantini, ſeu victoriarum multitudinem: equidem ipſe potiùs arbitror eſſe deſignatrices coronarum laurearum, quibus Apollo delectatur, hancque columnam antiquam Coloſſæi Apollinis ſuſtinuiſſe ſtatuam, quam Conſtantinus, Apolliniſq; ſtatuam ſibi attribuit, ſiue ſemper victori, ſiue quòd Apolline delectaretur, vt cum cæterorum ſtatuas deorum euerteret, Delphici Apollinis ſtatuam, & tripodem in Hippodromo ſtatuerit: id quod ſignificat Rhetor ille Belga, qui dixit panegyricũ Conſtantino. Cùm, inquit, vbi Conſtantine deflexiſſes ad Apollinis templum toto orbe pulcherrimum, vidiſti credo, Apollinem tuum coronas tibi offerentem, quæ tricenum ſingulæ ferunt omen annorum, hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtiq; debent vltra pyliam ſenectutem, & imò, quod credo, vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regnum deberi vatum carmina cecinerunt. Quod ego nunc demũ arbitror contigiſſe, cùm tu ſis, vt ille iuuenis & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus Imperator. Si Turcus, quem appoſueram, vt con-

ſcenſa

ſcenſa baſi metiretur, quæ ipſe deſignauerã, & præſens diſſimulanter reſpiciebam rectè perticam tenuit, qua metiebatur, ſpondylum imum deprehẽdi ex nota perticæ, quam ille inciderat ſpondylum altum eſſe nouem pedes & quatuor digitos, tori verò latitudinem ſeſquipedalem, eiúſque expreſſionem extra ſpondylum proiectam eſſe ſex digitos: torum voco eius calcaneũ. Itaq; ſinguli lapides, quos ſpõdylos nominaui alti decem pedes & dodrantem. Eſt igitur altitudo octo ſpõdylorum circiter octoginta ſex pedum & dodrantis, adde ſuperſtructum ſpondylum cum Abaco, adde ſpiram, & ſtylobatem, & gradus quatuor ſub ſtylobatem ſubiectos marmoreos, quorum imus altus à terra pedem & ſex digitos, ſecundus tantundem, tertius ſeſquipedem, quartus tantundem. Huius columnę, ſeu potiùs coloſſi, cùm ſuſtineret ingentem illam ſtatuam Conſtantini locus, quo nomine appellaretur olim, ex ante ſcriptis nõdum plane cognoſci poteſt: nam Placotum forũ, in quo Zonaras & alij recentes Hiſtorici docent ſitam illam fuiſſe, cùm non meminerit Procopius, neque quiſquam illorum temporum, dubitabam primùm num eſſet forum Conſtantini, etſi mihi veriſimile videbatur Conſtantinum ſuam columnã ſtatuiſſe in ſuo foro, vt Traianus ſuam Cochlidem ſtatuerat in foro ſui nominis. Sed quàm mox Socrates diſſenſionum Chriſtianarum hiſtoricus me admonuit forum Placotum eſſe forum Conſtantini, tradens Arium cùm prope forũ Conſtantini, in quo columna purpurea locata eſſet, acceſſiſſet, vehemẽti alui deiectione periiſſe: ſed clariùs liquet Placotum fuiſſe, quod olim appellaretur forum Conſtantini,

tini,ex Palladio Mineruæ,quod Zonaras tradit à Troia Constantinum transtulisse in forum Lacotum. Procopius in forum Constantini: Maleuenti, inquit, ferunt Diomedem conuenisse. Aeneam ex Ilio venientem, eíque ex diuino responso dedisse simulacrum Mineruæ, quod ipse quondam Vlysse auxiliante ab Troia abstulisset, cùm ambo ad explorandum eò profecti fuissent, quàm à Græcis Iliũ caperetur. Præterea huc adiungunt Diomedi ægrotanti, & suscitanti de ægritudinis euentu prædictum fuisse ex oraculo, non prius illum è morbo liberatum iri, quàm viro Troiano id simulacrũ tradidisset. Vbi tamen illud esset, Romani se scire negant, imaginem duntaxat ex lapide scalptã monstrant, quæ in hoc tempus in templo Fortunæ ante Mineruæ statuam collocata est, in ea quidem templi parte, quæ spectat ad Orientem. Illa quidem imago, quam dixi ex lapide scalptam, gerit præliantis similitudinem, vibrantísque velut in acie hastam, habens vestem oblongam, cuius facies non similis est simulacro Mineruæ, quale insculpitur à Græcis, sed ab Aegyptiis, Byzantini asserunt Constantinum in foro sui nominis hanc statuam posuisse sub terra defossam: ex quibus Zonaræ & Procopij verbis patet forum Placotũ & Constantinianum forum idem esse. Cuius quidẽ cognitio non negligenda, sine qua vrbis regiones quatuor, vrbísque incendia perspicuè cognosci non possunt: nam tertia cõtinet tribunal fori Constantini. Sexta à foro Constantini vsque ad scalam Sycenam porrigitur continens columnam Constãtini. Septima à parte dextra columnæ Constantini vsq; ad forum Theodosij cõtinuis extenditur por-

ticibus. Octaua, continet partem fori Constantini, incendia excitata sub Iustiniano & Basilisco, vsque ad forum Constantini grassata sunt, sub Leone à foro Constantini vsq; ad Taurum incendio ædificia conflagrarunt. Iam verò memor quorundam curiosorum, quibus à me aliquando percontantibus, vnde Constãtinus Palladium illud adeptus fuisset, respondi mihi dubium videri. Nam quòd Zonaras tradit à Troia, quomodo potuit tot ante seculis deleto Ilio, vt etiam Strabo ipse sedem multis cartis inuestigare conetur? Quid quòd sublatum à Diomede & Vlysse? nam ab antiqua Roma tollere qui potuit toties incensa? præsertim Romanis ipsis ignorantibus, vt ait Procopius, vbi illud esset. Scriptores tamen Latini tradunt à Diomede datum Aeneæ seruatum fuisse Lauinij, postea translatum Romam asseruatum fuisse in æde Vestæ. At Græci aliter tradunt, inter quos Pausanias tempore Adriani scribit in arce Mineruæ illud fuisse Athenis omnium sanctissimũ, quod iam inde ab initio de communi omnium curiarũ consilio dedicatum esset in Acropoli delapsum de cœlo. Quale autem id fuerit, ligneum ne, an æneum, signum an scutum, controuersum est. Quidam scribunt fuisse scutum, vt Romæ ancilia: aliter sentiunt Dion & Diodorus, qui scribunt fuisse signum ligneum & tricubitale, cœlo lapsum in Pessinunte vrbe Phrygiæ, dextra tenens hastam, læua colũ & fusum: verisimilius est fuisse simulacrum ex nomine Palladis, cuius statua vbicunque fuerit, appellatur Palladiũ. Procopius testatur statuam Mineruæ, quam Romani demonstrant in æde Mineruæ, non esse qualem Græci scalpunt: illam enim dicit

cit lapidem eſſe gerentem imaginem prǽliantis, & haſtam vibrantis: ſed & etiam Græci dicunt eius ſtatuam haſtam tenere ob robur ſimiliter & clypeũ, ex eo, quòd ſapientia omnes inſidias repellit, galeatã eſſe, propterea quòd ſapientiæ faſtigium eſt inuiſibile, oleam gerere, quæ eſt materia lucis, & Gorgonem in pectore habere, ob mentis celeritatem. Minerua in ſua Aegide habuit ad pectus pictam Noctuam, & Gorgonem, Noctuam quidem profunditatem indicans conſiliorum: omne enim tenebroſum prudentia intelligit, & abſcõditum. Sed plura de Palladio quàm neceſſe ſit præſenti inſtituto dixi, ídque fortaſſe vt Palladij notas velut teſſerã darem, admonerémque eos, qui poſt me inter Barbaros peregrinari volent, primùm accedant Conſtantinopolim, Palladiúmque à Conſtantino ſub terra defoſſum effodiant, vt eo armati inſidias, ærumnas incredibilia diſcrimina repellere queant. Quod ipſe oblitus effodere, mecúmq; ferre, incidi in omnia pericula, quo ſi munitus fuiſſem, vt cæteras inſidias euitaſſem, ita admiſſus fuiſſem, in arcem Mineruæ, à qua me Turci reiecerunt, cùm diu verſatus eſſem Athenis, cupiens propius ſpectare templum Mineruæ, etiam nunc extans dorico opere confectum Periſtylio circundatum quadraginta octo columnarum. Sed extra iocum, Minerua illa diuinitus de cœlo delapſa, quæ exiſtimatur ſapientia patris, prorſus non carui, quæ me non modò in ſua æde Sophia nuncupata ſemel periclitantem, ſed ſæpiſſimè procul apud barbaras gentes abiectum, funditus perditum excitauit, erexit, recreauit.

De Senatu & Nymphæo, statuis fori Constantini Philadelphio, Musæo, de Labaro & suparis, de morte Arij, & de templis Telluris, Cereris, Persephonæ, Iunonis, Plutonis. CAP. IIII.

NTIQVA descriptio in eadem regione ponit columnam purpuream, Senatũ, atq; in quinta Nymphæum. Quàm autem hæc ipsa propinqua inter se sita essent non explicat, sed proxima inter se illa fuisse non aliunde cognoscere potui, quàm ex incendio excitato regnante Leone Verinæ marito, quo deflagrasse Zonaras & Cedrinus narrant, in fori Constantiniani parte ad boream vergente domum maximam nuncupatam Senatum, æneis statuis, & lapidibus porphyreticis ornatam, in qua fuit porta Dianæ Ephesiæ Traiani donum de manubiis Scytharum continens Gygantum pugnas, Iouis fulmina, Neptunum cum tridẽte, Apollinem cum sagittis in parte portæ infera Gygantes in dracones impetum facientes, manibus glebas iactantes, oculis truculentis suspicientes. In hanc domum Senatus, principésq; ciues conuenientes consilia capiebant, dabántque, atque eandem Rex ipse adibat, cùm vestem consularem capiebat. Opus præclarum & persplendidum, tum eodem incendio iidem illi testantur consumptam fuisse alteram domum sitam è regione Senatus, appellatam Nymphæum, ex eo, quòd in ea domo nuptias hi celebrarent, qui domos non haberent capaces multitudinis, iidem dicũt etiam in huius fori parte occidentali statuam fuisse Mineruæ Lindiæ, quæ gerebat galeam, habebátq; Gorgonium monstrum, & collum circumplicatum serpẽtibus, sic enim

Miner

Mineruæ ſimulacrum antiqui conſignant. Fuiſſe etiam in parte fori oriẽtali Cedrinus tradit Amphitriten vnã ex Sirenibus habentem forcipes cancri in capitis temporibus, ignotus ſcriptor aſſerit in eadem parte fori Sirenas fuiſſe, quas quidam appellarent equos marinos, earum treis etiam ſua ætate extitiſſe ad diui Mamantis locum ſuburbanum. In fori Conſtantiniani parte vergente ad boream fuiſſe crucem illam pergrandẽ à Con ſtantino excitatam ſupra columnam excelſam, quam viderat in cœlo. Cùm omnes teſtantur, tum Euſebius etſi nominatim non dicit in foro, tamen in media vrbe regia cùm illum excitaſſe teſtatur. Roma antiqua par eſt, vt etiam in media noua Roma eandem conſtituiſſe, cùm idem teſtetur in omnibus regiis ædibus, atque aliis inſignibus locis Conſtantinopoleos ipſam ſtatuiſſe, qualem viderat in cœlo, in cuius ſymbolum Sozomenus Salaminius ſcribit Conſtantinũ tranſmutaſſe nuncupatum à Romanis Labarũ inſigne bellicũ omnium honoratiſſimum, quod Regem antecedere, & à militibus adorandum eſſe lege ſancitum erat: quod Romani imperij ſignum nobiliſſimum Conſtantinum arbitror præcipuè in Chriſti ſignum commutaſſe, vt conſueto aſpectu & cultu deſueſcerent à ritibus patriis ſubditi, de quo Prudentius: Chriſtus purpuream gemmãti textus in auro ſignabat Labarũ, clypeorum inſignia Chriſtus ſcripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis. Quod Euſebius æqualis temporum Conſtantini teſtatur ſe ſuis oculis vidiſſe in hanc formam confectũ, procera, inquit, haſtã cornu habebat tranſuerſum in crucis formam facta, in cuius ſuprema parte corona ex lapi-

dibus pretiosis, auróque affabrè facta erat, in qua salutaris nominis nota Christi nomen duabus primis literis designabat, quas coronæ circulus complectebatur, in quo medio r, litera designabat figuram illam, quæ Chiasmos Græcè appellatur: ex cornu transuerso quod secabat hastam, velum appensum erat. Ex qua quidem Eusebij descriptione quid sit Labarũ intelligere licet, quid Syparum, quod Labari partẽ esse, quam Eusebius dicit velũ appensum ex cornu crucis transuerso ex Tertulliano colligere licet, qui longè ante Eusebiũ & Constantinum Labarum expressit crucis similitudinem gerere in hanc sententiam, Qui crucis nos religiosos putat, consacraneus noster erit, cùm lignum aliquod propitiatur viderit habitus, cùm materiæ qualitas sit eadẽ, viderit forma, dũ ipsum Dei corpus sit, & tamen quantò distinguitur à crucis stipite Pallas Attica, & Ceres farrea, quæ sine effigie rudi palo, & informi ligno præstat. Pars crucis est omne robur, quod erecta statione defigitur, nos sic fortè integrum, & totum Deo colimus, sed & victorias adoratis, cùm in trophæis crucis intestina sint trophęorum. Religio Romanorum tota castrensis, signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes, monilia crucium sunt, Sypara illa vexillorum, & Labarorum stolæ crucium sunt, laudo diligentiam, noluistis nudas & incultas cruces consecrare. Arnobius siue Minutius Felix eadem tradit. Cruces, inquit, nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos deos consecratis, cruces ligneas, vt deorum vestrorũ partes forsitan adoratis: nam & signa ipsa & Labara vexilla castrorum, quid aliud, quàm

quàm inauratæ cruces ſunt, & ornatæ? Trophæa veſtra victricia non tantùm ſimplicis crucis faciem, verùm & affixi hominis imitantur. Ex quibus patet Sypara eſſe vela, quæ appenſa erant ex Labaris, hoc eſt, ex inſignibus militaribus & trophæis, quę inſculpta Romæ in fornicibus Imperatorum etiam Labara appellare poſſumus, & vexilla inſculpta cùm alibi, tum in Cochlide Traiani quadrata, vt nauiũ vela, Sypara appellare poſſumus. Denique omnia inſignia Romanæ militiæ, omniáque trophæa, quæ ſculpta Romæ videntur crucis ſimilitudinem gerũt. Seneca ſignificat Sypara, ſiue Supara eſſe velum inſigne nauium Alexandrinarum, quibus ſolis licebat Suparum intendere, quod in alto non omnes naues habent. Lucanus Supara velorum dixit, aliâs Suparum, ſiue Syparum veſtimentum puellarum eſt lineum, de quo Affranius: Puella non ſum, ſi Suparo inducta non ſum. Prætereo quòd ad hoc inſtitutum non pertinet Feſtum & Donatum ſcribentes Syparium ſcenicum eſſe velum, quo Mimi Scenicíque artifices vtebantur ad ſcenam velandam, quod populo obſiſtebat, & hæc Syparia pro auleis ætas poſterior vſurpauit, de quo intellexit Satyricus Poëta: Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti Sypario. Apuleius ait, Auleo ſubducto, & complicitis Sypariis ſcena diſponitur. Seneca nuncupat verba, & coturno, & Sypariis fortiora, quæ grandia ſunt, & ſupra ſublimitatem tragicam extolluntur. Vnde nos etiam appellare poſſumus Sypara crucium & velorum ob eorũ excelſam ſublimitatem. Iure quiſpiam me iam dicet egredi paulò longiùs extra inſtitutum, fateor. Sed quid faciam, niſi paululum

reſpirem, coactus in tantas anguſtias ruinarum nouæ Romæ? Ex qua etiam cùm floreret, ciues liberi cœlum ſuſpicere non poterant ob illius anguſtias. Ego verò peregrinus quid videre poſſum, vbi nemo indigena quicquam mihi monſtrare potuit, itaq; vel argumenti exilitate augenda, vel reſpirãdi cauſa reſpondebo his, qui crucem in cœlo viſam à Conſtantino, putant à monachis introductam. Nullum miraculum extare mihi videtur in monumentis literarũ pluribus teſtimoniis probatum oculatis, quod Euſebius illorum temporũ æqualis tradit non modò viſum à Conſtantino, ſed etiam à toto exercitu in ipſa die media, quod non modò Chriſtiani homines illius ætatis, ſed etiam dubij quãuis crucem deteſtarentur profeſſi ſunt. Tanta fuit huius rei fama, vt Romani teſtentur in arcu triũphali, quem Conſtantino dedicarũt inſtinctu diuinitatis viciſſe Maxentium: etſi modò Maxentiani & parum religioni Chriſtianæ conciliati, adeò vt in arcu Conſtantini non immutarint in eam crucis figuram, in quam immutauerat Conſtãtinus: ſed talia inſculpenda curarint, qualia Traianus, Seuerus, reliquíque imperatores geſtaſſe videntur ex antiquis monumentis etiamnum Romæ extantibus. Nazarium Chriſtianũ fuiſſe ex eius filia Euphemia virgine Chriſtiana ſuſpicor magis, quàm ex panegyrico perſpicio, quẽ dixit Conſtãtino, vbi ait: In ore omnium Galliarum viſos eſſe, qui ſe diuinitus miſſos præ ſe ferrent, & quamuis cœleſtia ſub oculis hominum venire non ſoleant, quod craſſam & caligantẽ aciem ſimplex, & inconcreta ſubſtãtia naturę tenuis eludat: illi tamen, inquit, auxiliatores tui, aſpici, viderίque patientes, vbi

meri

meritum tuum teſtificati ſunt mortalis viſus cōtagium refugerunt. Sed quæ'nam illa fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corporis, quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? flagrabant verendum neſcio quid, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipſorũ ſermocinatio, hoc inter audientes ferebant: Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio. Habēt profectò & diuina iactantiam, & cœleſtia quoque tangit ambitio, illi cœlo lapſi, illi diuinitus miſſi, gloriabantur, quod tibi militabant. Omitto cætera pleraque. Quidam ſcribunt locum, in quo erexit hanc grandem crucem ſupra columnam auratam fuiſſe in Philadelphio, collegio eorum, qui Muſis ſtuderent, quod fuiſſe prope columnam purpuream oſtendit Epigramma in id inſcriptum:

Ἐν τῷ πορφυρῷ κίονι εἰς τὸ Φιλαδέλφιον.

Εὔνους μὲν βασιλεῖ μουσήλιος ἔργα βοῶσι
Δημόσια ἀγναρὴν πράγματα πίστιν ἔχει
Μουσεῖον ῥώμη δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
Εἰκόνα θεσπεσίην χειρὸς ἔγραψε δόμων
Τιμὴν μουσοπόλοις πόλεως χάριν ἐλπίδα κοινῶν
ὅπλα δὲ ταῖς ἀρεταῖς χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς
Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἑκὼν μουσήλιος ἔργα·
Πιστεύων καθαρῶς θεὸς ὅτι λόγος.

Iulianus præfectus vrbis ante Muſarum domum Anaſtaſij ſtatuam auream poſuit nobilitatam verſibus geminis, quibus etſi ingenioſis, & multis tamē in qua parte vrbis illa domus fuerit, nō intelligitur. Cùm Manueli Regi denuntiatum eſſet in fori Conſtantiniani parte

occidentali ſupra fornicem, iam inde ab antiquis temporibus ſtare muliebres ſtatuas ex ære factas, vnam Romæam, alteram Vngaram, ac Romanam à ſua baſe excedentem propendere: Vngaram ſtare rectam in ſua ſede, Regem ea denuntiatione permotũ, miſiſſe fabros, qui erigerent Romæam, & demolirẽtur Vngaram: exiſtimantem ſtatuarum mutatione Romæas res mutari, extolliq;. In eodem foro cùm aliorum inſignium virorum ſtatuæ erant, tum Longini Præfecti vrbis, in quem Arabius Scholaſticus inſcripſit hos verſus,

Νεῖλος, πέρσις, ἴβηρ, σόλυμοι, λύσις, ἀρμένις, ἴνδος,
Καὶ κόλχοι, σκοπέλων ἐγγύθι καυκασίων,
Καὶ πεδία ζώοντα πολυσπερέων ἀγαρηνῶν
Λογγίνου ταχινῶν μάρτυρές εἰσι πόνων.
Ὡς δὲ ταχὺς βασιλῆι διάκτορος ἦεν ὁδεύων
Καὶ ταχὺς εἰρήνην ὤπασε κυβερνίην.

Prætereo Themiſtium Philoſophum, quem Conſtantinopoli præfecerat Valentinianus & Valens ſuis ſcriptis nobiliorem, quàm ſtatua vlla, vrbísque præfectura prope forum Conſtãtini. Socrates narrat Arium illum Arianæ ſectæ principem periiſſe. Arius, inquit, cùm eſſet Conſtantinum magnũ allocutus, ex aula regia egreſſus, ſtipatus Euſebij ſatellitibus, per mediam vrbem circunſpectatus incedebat, poſtquàm prope forum Conſtantini veniſſet, vbi purpurea colũna extat, metu quodam conſcientiæ animi ſui ſic perterrefactus eſt, vt valde alui deiectione commoueretur, ac cùm percuntatus eſſet, vbínam prope ſeceſſus eſſet, didiciſſẽtque ponè forum Conſtantini ſeceſſum, eo acceſſit: animi defectio hominẽ vrget, inſimul cum vehementi alui deiectione

inteſtinũ excidit, & ſanguinis copia ſequitur, & ſimul cum ſanguine tenuia inteſtina, & iecur, & lien: ibíque ſubita morte periit. Socrates adiũgit hunc ſeceſſum ſua ætate monſtrari ponè forum Conſtãtini, & macelli in porticu, iam verò eorum, quæ traduntur fuiſſe in foro Conſtantini, excepta porphyretica colũna nihil extat: ne forum quidem, nempe totum exędificatum, adeò vt columnæ porphyreticæ aſtructum ſit Xenodochium, & prope ædes religionis Mametanæ ab Alibaſſa ædificata. Cuius veſtibulum benè amplum marmoreum ſex columnis luculentis ornatum eſt, quatuor quidem marmoris albi, duabus verò Thebaici, quarum imus ſcapus habet perimetrum ſeptem pedum & quatuor digitorũ, quæ etſi benè proceræ ſunt: tamen habent binas baſes, inferiorem marmoream, ſuperiorem æream, vt habere ſolent pleræque Turcorum, qui hoc didicerunt, vt pleraque à Gręcis ſolitis colũnas augere ſpiris æreis. Prope hanc ædẽ via duntaxat intermedia ſchola eſt profitentium Mametanam theologiam, vbi eſt atrium quadratum circundatum porticu ſuſtentata duodeuiginti columnis, partim viridibus, partim albis. Paulò infra Alibaſſæ ædem eſt altera ædes religionis Turcicę poſita in ſupercilio vallis ſecundæ, quę veſtibulum marmoreum habet ſex columnis nitens, quarum duo ſunt marmoris pyropœcili, duæ albi, vndis glaucis varij, duæ marmoris miſti obſcurè virentis, & maculis albis diſtincti. Ex his, quæ antè ſcripſi fuiſſe in ſecũdo colle explorata eſt pars regionis tertiæ, in qua Tribunal fori Conſtantini conſiſtebat, & tota ferè regio quinta & ſexta. Præterea in ſecundi collis partim cliuis, partim in planitie litto-

rali ſub ipſum ſubiecta, Dionyſius Byzãtius ponit ædes Telluris, Cereris, Proſerpinæ, Iunonis, Plutonis, Telluris quidem ſupra ſinum extra mœnia antiqui Byzantij templum non tectum, deſignans antiquæ Telluris vim liberam clauſum parietibus lapide expolito cõſtructis. Supra Telluris templum ait fuiſſe Cereris, & Proſerpinæ templa paria, in eíſque picturas copioſas prioris ſeculi inſignes reliquias, ſtatuáſque exactæ artis non inferiores, ſumma arte elaboratas, ad exitũ ſiue abſceſſum maris fuiſſe duo templa Iunonis, & Plutonis, eorúmq; nihil ſuperfuiſſe ſua ætate, niſi nomina, Iunonis quidẽ Perſas combuſſiſſe in expeditione Darij cõtra Scythas vlciſcentis ea, quæ Byzantini accuſabantur in Regem moliti eſſe, Philippum verò Macedonem cùm Byzantium obſideret, materiáque egeret Plutonis templum euertiſſe: ſed hominum memoriã cognomina illorum retinuiſſe. Hoc enim Plutonis Acram, illud æream Acram, id eſt, Iunoniam appellatam eſſe, ibíque iuuenes quotannis hoſtias mactaſſe anno deſinẽte & incipiente. Has Acras fuiſſe in cliuis ſecundi collis potius, quàm in planitie littorali ſub ipſum ſubiecta veriſimiliùs videtur ei, qui vidit hanc maritimam planitiem, in qua nulla Acra eſt, itaque Dionyſium cùm ait Plutonis & Iunonis Acras eſſe, κατὰ ἀπόβασιν τῆς θαλάττης. Has Acras fuiſſe in parte collis attingẽte mare cùm fortè tum portus clauſi, & naualia manufacta in planitie maritimà attingerent collis radices, portúſque cornua efficerent Acras, aut ſi aliter res habet, Acræ interpretandæ ſunt oræ maritimæ. Sed de his copioſiùs in tractatione Boſpori.

De

De septima regione. CAP. V.

ANTEQVAM venissem in rem præsentem facilè existimabam me percepturum situm septimæ regionis ex antiqua regionum descriptione, quæ dicit eam in comparatione superioris planiorem, quamuis & ipsam circa lateris sui extremitatem abire in mare decliuiorem, quis ex his eam agnosceret, cùm aliȩ regiones vrbis abeant in mare decliuiores circa sui lateris extremitatẽ? Nam quod addit hanc à parte dextra columnæ Constantini vsque ad forum Theodosij continuis extensam porticibus, & de latere alio quoque pari ratione porrectis vsque ad mare velut seipsam inclinare, & ita deduci, habere autem Ecclesias tres: Hirenem, Anastasiam, & sancti Pauli. Columnam Theodosij intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruiam, partémque eiusdem fori, quod cùm neque extet, neque eius memoriam retineant nostræ ætatis homines, in quo loco fuerit, neq; vlla, quæ tradantur fuisse in hac regione supersint, mihi primùm videbatur dubium, quæ pars columnȩ esset dextra, à quo quidem dubio non me liberabat Titus Liuius, scribens Romulum regiones ab Oriẽte ad Occasum determinasse dextras ad Meridiem, partes leuásque ad Septentrionem: nam eo modo vergeret hæc regio ad Meridiem, cùm tamen postea sim demonstraturus vergere ad Septentrionem. Neque Geographi me expediebant, qui septentrionalem plagam respicientes vbi altitudinem poli quærũt, orientalem partem habẽt dextram. Varro Astrologorum Orizontem distinguentium rationem secutus non nihil lucis mihi afferebat, cùm definit partes cœli qua-

tuor, ſiniſtram ab Oriente, dextram ab Occaſu, antiquam ad Meridiem, poſticam ad Septentrionem. Hac Varronis diuiſione iudicabam ſeptimã regionem eſſe ad occaſum columnæ, ſed certus non eram an Romuli cœli diuiſionem, an Aſtrologorum ſequeretur antiqua deſcriptio. Itaque adhuc hæſitabam quoad tãdem magna inquiſitione deprehendi vbi fuiſſet Theodoſij columna, & veſtigia quædam templorum Anaſtaſiæ & Hirene: ex quibus cognoui ſeptimã regionem vergere à ſummo dorſo promontorij ad ſinum, clariúſque antiquam deſcriptionem potuiſſe loqui, ſi ita deſcripſiſſet ab Oriente ad Occaſum pergenti à parte dextra, ſeptimam regionem à columna Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extẽſam eſſe porticibus. Hæc regio continebat loca vbi hodie maximum totius vrbis forum, quod Turci Bezeſten appellant, vbi omnia pretioſa à mercatoribus vendi ſolita aſſeruãtur, vt temporibus regum Chriſtianorum in domo Lampterum. Hanc alibi, quàm vbi hodie eſt forum Turcorũ coniicio ex incẽdio incitato ex miliario aureo ſub Rege Iuſtiniano, quo Cedrinus tradit conflagraſſe magnã partem vrbis, & magnam ſacram ædem, eiúſque Carthophilacium, & duas porticus vſque ad forum Conſtantini, atque Octogonon, & Seueri balneum appellatum Zeuxippum, ſimúlque inſignem domum appellatam Lampterum à luminibus veſpertino tempore lucere ſolitis, tectum ligneum habentem, in qua mercatorum facultates aſſeruabantur, vt ſerica, & auro contexta, aliáque pretioſa: denique omnia pulchra vrbis ornamenta eo incendio exarſerunt, quæ reliqua ſuperfuerant ex

priore

priore illo magno incendio. Potuissem reddere Lampteras, Latinè Lucernas, nisi nomina propria traduci non debere existimarem, nisi Titus Liuius Lamptera vsurpasset. In sinu, inquit, maris intimo posita vrbs Phocæa est, oblonga forma duum milliũ & quingentorum passuum spatium, murus amplectitur totidem ex vtraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipsi appellant mille & ducentos passus, ibi latitudo patet, inde in altum lingua mille passuum excurrens medium ferè sinum velut nota distinguit, vrbs cohæret faucibus angustis, duos in vtranque regionem versos portus tutissimos habet, qui in Meridiem vergit Nausthamos ab re appellatus, quia ingentem vim nauium capit, alter prope ipsum Lamptera est. Vnde verò mihi proximum videtur Massilienses Phocensium colonos appellasse Lamptera stagnum in ora Prouinciæ Narbonensis situm, quod Laternam vocat Plinianus Codex in lucem editus.

De Tauro, & foro Theodosij, & columna Cochlide Theodosij, & de Thetrapylo, & Pyramide ventorum, de statuis Arcadij & Honorij, de templis Hirenæ & Anastasiæ, & de Scironijs petris.

CAPVT VI.

CVM existimarem me non planè assequi posse septimam regionem, neq; Taurum, qui vt cognosci non potest, nisi cognita Theodosij Cochlide columna, ita sine Tauro non cognoscitur octaua regio. Magno studio inuestigaui illorum vestigia, cúmq; diu vbi columna fuisset Theodosij intrinsecus

vsque

vſque ad ſummitatem peruia inueſtigaſſem, tandem à paucis accepi, iiſque ſenibus ſitam fuiſſe in ſupercilio dorſi continentis planitiẽ iugalem tertij collis vergente ad occaſum hybernum prope balneum nouũ, quod ædificauit Paiazitus Rex, qui eam columnam, vt commodius balneum cõſtrueret ante quadraginta annos, quàm ego Byzantium veniſſem euerterat. Supra id balneum verſus boream eſt via lata habẽs tabernas librarias, & ciſternam antiquam à borea autem clauſtrum regiarum Gyneconitidum, quę quidem via lata dilatatur in aream magnam verſus Orientem, in qua extrema orientali eſt ſepulchrum Regis Paiaziti, cum templo & Xenodochio. Hanc Theodoſij columnam Cedrinus, inquit, ex omnibus partibus fuiſſe ſimilem illi, quam Arcadius erexit, in hũc diem in Xerolopho colle extantem, eam nos ſuo loco deſcribemus. Zonaras ait columnam Tauri à magno Theodoſio excitatam trophæa, & pugnas Theodoſij habentem bene pugnatas contra Scythas & Barbaros, tum viam intus furſum ferentem, tum Theodoſij ſtatuam in ſummo faſtigio ſtatutam, quæ cecidit terræmotu eo anno, quo Roma antiqua capta eſt. Anaſtaſius Rex multa opera ex ære facta, inter quæ erat magni Conſtantini ſtatua fudit, effecítque ſui nominis, ac tituli ſtatuam æneã equeſtrem inauratam, eámq; ſupra columnam Tauri, in qua prius fuerat Theodoſij magni ſtatua collocauit. Ex his cognoſcimus Taurum fuiſſe, vbi colũna Theodoſij fuit, quibus cognitis cognoſcimus in tertij collis dorſo, & cliuis eiuſdem ſeptimam regionem fuiſſe, habentẽ porticus continuas à columna Conſtantini ad forũ Theodoſij,

doſij, quod etſi ſeptima regio continet, etſi non addit, quàm prope columnā Theodoſij id fuerit: tamen proximè fuiſſe colligere licet, non modò ex æmulatione fori Traiani Hiſpani, qui Romæ in medio foro ſui nominis habuit ſimilem columnam ei, quam Theodoſius Hiſpanus in noua Roma poſtea erexit: ſed etiā ex Euagrio aſſequimur, tradente incendium ſub Leone ædificia combuſſiſſe à foro Conſtantini vſque ad forū Tauri. Conſtātinopolitanus ſenex mihi narrabat etiam ſua ætate forum Tauri extitiſſe vbi columnam Theodoſij dixi non minus Hippodromo plenū innatis arboribus, & quoniam ibi latrocinia fierent Mametem Regē, qui vrbem cœpit exædificandum dediſſe volentibus ædificare. Iam verò partem fori Theodoſij occupaſſe forum Piſtorium, aut vicinum illi fuiſſe coniicio ex Zonara tradente Nicephorum Phocam Regem ex Palatio ad fontem aureum, & prope portam auream ſito redeuntem à populo conuitiis exceptum fuiſſe apud forum τῶν ἀρτοπολίων, vſq; ad columnam Conſtantini. Ignotus ſcriptor tradit Taurum fuiſſe in columna prope forum ἀρτοπολίων, in aula lapidibus ſtrata, atque illic etiam fuiſſe portas quatuor in ſtructura quadrilatera, & quatuor porticus in circuitu, quod appellat Thetrapylum, ídq; dicit prius Quatriuium nominatum. Georgius Cedrinus ponit Thetrapylum non procul à Tauri foro, cùm inquit incendium regnante Leone exuſſiſſe in Tauro duas ſacras ędes maximas omni genere lapidum ornatas, vnam quidem non longè à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Idem loquens de incendio altero incitato ſub Leone id dicit, obuia quæq; conſum-

psisse ab æreo Thetrapylo vsq; ad templum quod non nominat: antiqua regionũ descriptio vrbis, tradit Constantinopolim habuisse vnum Thetrapylum aureum, sed nõ scribit in qua regione fuerit, nescio an vrbs duo Thetrapyla habuerit, vnum aureum, alterum æreum, an duntaxat vnum, quod fuerit primò aureum, deinde auro sublato æreum remanserit. Ioannes Rhetor sicut citatur ab Euagrio, narrat temporibus Zenonis Regis Mamianum insignem senatorem Constantinopoli fecisse regias porticus structura decoras, illustríque splendore ornatas, atque inter duas porticus tanquam quoddam confinium excitasse Thetrapylum, columnísq; & ærea materia ornasse: ac sua quidem ætate porticus regium nomen obtinuisse prioris ornaměti reliquias marmorum Proconnessiorum humi stratorum gestantes, sed structuram insignem non retinentes: at Thetrapyli ne tenue quidem vestigium remansisse. Ignotus author dicit in Thetrapylo fuisse cubiculum supra columnas, vbi defuncti Regis consanguinei, & Regina exodion exciperent, & flerent mortuum intro abditi velis, vsque ad sextam diei horam. Tum defunctum prætereuntem exciperent, & comitarentur vsque ad templum Apostolorum, vbi mos erat sepelire reges. Thetrapylũ mihi videtur fuisse templum olim quadrifrontis Iani non longè à Capitolio Constantinopolitano, vt olim fuit Romæ quatuor portis ornatum quatuor anni tempora designans. Ianus enim appellatur ab eundo, ideóq; transitiones peruiæ Iano sacræ, & fores ædium ianuæ nominantur. Quidam scribunt in foro Pistorio fuisse Tetrasceles pyramidatũ. Georgius Cedrinus ait Tetrasceles esse

eſſe machinam quadricrurem, quam dicit ventorum
δῆριν, hoc eſt, pugnam appellatam magnum Theodo-
ſium excitaſſe pyramidis figuram gerentem, animali-
bus ſcalptis ornatam, & plantis, & fructibus, & corym-
bis aureis punicorum malorum ſimilitudinem geren-
tibus, & nudis cupidinibus, quorum alij inter ſe arride-
bant, & ſuperiores inferioribus illudebant, alij ſaltabāt,
iuuenes tubis æneis ventos inſpirabant, in ſumma py-
ramide ſimulacrum æreum volucre ſitum flatus ven-
torum indicabat, ſtatuæ Arcadij & Honorij erant pro-
pe columnam Thedoſij patris, Arcadij quidem in for-
nice orientali, Honorij verò in fornice occidentali. So-
crates populi Chriſtiani hiſtoriæ concionalis ſcriptor,
tradit ex aquęductu, quem Valens in vrbem induxerat,
& conſtruxerat ex ruinis Chalcedonis Clearchum vrbi
præfectum ὑδρεῖον maximum conſtruxiſſe in foro, ſua
ætate appellato Theodoſij, quod vulgari ſermone di-
ctum eſt aqua liberalis, & abundans, propter quam po-
pulus hilarem feſtū egit: quod Socrates appellat ὑδρεῖον,
hoc eſt, Ciſternam, ſiue Lacū. Zonaras & Cedrinus ap-
pellant Nymphæum, quod ſimiliter dicunt præfectum
vrbis ex aquæductu Valentis conſtruxiſſe in Tauro, fe-
ſtúmque maximum celebraſſe, omnémq; populum con
uiuio excepiſſe. Ex quibus aſſequimur, quòd Socrates
forum Theodoſij appellat, Zonaras & Cedrinus appel-
lant Taurum, idémq; eſſe forum Tauri, & forum Theo
doſij: Nymphæúmque Tauri aliud eſſe, & diuerſum à
Nymphæo, quod prope forum Conſtantini ſitum è re-
gione Senatus, antè vidimus domum magnam fuiſſe
ex eo ſic appellatam, quòd in ea nuptias hi celebrarēt,

qui domos non haberēt capaces multitudinis. At illud Tauri Nymphæum fuiſſe, ſiue lacum, ſiue piſcinam, ſiue ciſternam, quam fuiſſe intra clauſtrum Gyneconitidum regiarum occupans partem fori Theodoſij veriſimile eſt, in quas penetrat aquæductus Valentis, ex quo multa caſtella aquæ ſita, cùm in lateribus tertij collis, tum maxima in clauſtro mulierum regiarum. Thermas Caroſianas à Caroſa filia Valētis Regis nominatas fuiſſe in tertio colle liquet ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, ſed in qua parte non explicatur, neque ipſe definire poſſum an funditus perierint, an in earum fundamentis ſint ædificatæ thermæ, quas maximas à Turcis ædificatas videmus partim in dorſo tertij collis, partim in lateribus. Antiqua deſcriptio regionum ponit in hac ſeptima regione ædes Hirenæ, & Anaſtaſiæ, ſed in qua parte fuerint, non declarat, neque nunc ex veſtigiis cognoſci poteſt, ſed ex hiſtoria deprehendi poteſt ædes Hirenæ, in qua parte collis tertij fuerit, quæ tradit cùm vrbs caperetur à Frācis, & Venetis incendium exortum fuiſſe à Synagogio Saracenorum in parte inclinata ad mare, & vergēte ad boream proxima templo diuæ Hirenæ. Id fuiſſe intra ſeptum regiarum mulierum primò intellexi à ſenibus neſcio quibus, deinde aduerti turrim excelſam extra clauſtrum mulierū, ſitam in latere tertij collis vergente ad ortum æſtiuum, quadratam Hyrenem etiamnum vulgo appellatam, neſcio an ab æde diuæ Hirenæ, an à Regina Hirene. Tria Hirenæ templa Conſtantinopoli fuiſſe reperio ex literarum monumentis, primum antiquæ Hirenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Conſtantinum ædificaſſe, id

prope

prope Sophiam fuiſſe ante demõſtrauimus, ſecundum quod iam dico poſitum in tertio colle, quod antiqua vrbis regionum deſcriptio tradit fuiſſe in ſeptima regione, tertium ponit Procopius tradens Iuſtinianum ædificaſſe ad oſtium ſinus Cornu nuncupati templum Hirenæ martyris, iam verò templum Anaſtaſiæ dicunt alij fuiſſe eo loco, vbi eſt Bezeſtannum nouum, hoc eſt, Baſilica noua. Alij vbi viſitur hodie ciſterna multis columnis marmoreis ſuſtentata, ſita inter fori Baſilicas, & ſepulcrum, & Xenodochium Paiaziti Regis. Sozomenus ait Gregoriũ cùm ex Nazianzo migraſſet Conſtantinopolim conciones habuiſſe in ædicula à ſtudioſis ſuarum concionum ſtructa, quam poſtea reges perilluſtrem ſtructura & amplitudine maximã effecerunt, Anaſtaſiámque nominarunt: ſiue ex eo, quòd illa ipſa, quæ in concilio Nycæno conſtituta fuiſſent, & iamdudum Conſtãtinopoli intermortua iacerent, in hac æde iterum emerſerint, & reuixerint, Gregorij Nazianzeni concionibus, ſiue, inquit, cùm eſſet in hanc ædem multitudo populi congregata, muliérque grauida ex ſuperiori porticu cecidiſſet, eóque caſu interiiſſet, communi facta omnium prece reuixit, ex eóque ædes appellata eſt Anaſtaſia. Ex his Sozomeni verbis patet errare recentes hanc ædem diuæ Anaſtaſiæ Romanæ attribuentes, deſcriptio regionum vrbis duntaxat appellat eccleſiam Anaſtaſiam (quam ego arbitror eſſe) vnam fuiſſe ex his duabus, quas maximas & ornatas omni genere lapidum Cedrinus ſcribit incendio excitato regnante Leone conflagraſſe, vnam non procul à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Cùm de Boſporo

Thracio ſcripſi, demonſtraui, vt in cliuis infimis tertij collis vergentibus ad Septentrionem ſitæ eſſent petræ Scironides, à Megarenſibus & Corinthiis deductoribus coloniæ Byzantinæ ita nominatæ ob ſimilitudinem difficilis loci, quam habent cum petris Scironiis ſitis inter iſthmum Corinthiacum, & Megaram. Iam verò quid tertius collis præcipuum contineat, dicam. Eſt in eius dorſo ſepulchrum Paiaziti Regis cum Xenodochio, & ampla æde Mametana ab eo excitata ad ſimilitudinē Sophiæ ædificata, quæ concamerata opere lateritio & tecta plumbo veſtibulum habet amplum, ſtratum marmore albo, circundatum quatuor porticibus, quas ſuſtinent inſignes colūnæ exquiſitiſſimi marmoris, in quo medio exilit aqua in ſublime, deinde decidit in magnū craterem emittentem aquam ſalientem multis ſiphunculis. Aedes cum veſtibulo circundata ex tribus partibus magna area, clauſa partim muris, partim Xenodochio, ex quarta parte contiguo horto, in quo medio eſt ſepulchrum Paiaziti Regis, ædicula Cylindri medij ſimilitudinem gerenti circundatū. Præterea in tertij collis dorſo ſunt Palatia Gynæconitidum regiarum clauſa excelſo muro, qui cùm veniſſem Byzantium ambibat pluſquā duo miliaria. Nuper Soltanus Soleimanus occupauit mediā partem ingentibus ſubſtructionibus ſui futuri ſepulchri & Xenodochij, quæ nunc excitantur luculentis marmoribus conquiſitis ex multis regionibus imperij Turcici, vt videas humi iacētia infinita genera marmorum, non quidem nuper exciſa ex lapidicina, ſed infinitis antè ſeculis vagantia per diuerſa regnantium ædificia non modò Byzātij, ſed totius Græ-

ciæ,

ciæ, atque adeò Aegypti. In regione ſeptima, tres vidi ciſternas antiquas, quarum non meminit antiqua vrbis deſcriptio, vnam in foro Tauri, alteram inter Regis Paiaziti ſepulchrum, & forum Bezeſtannum, vtraſque columnis marmoreis ſuſtentatas: tertiã in tertij collis cliuo vergente ad Septentrionem, ad quam adhuc extant ſex columnæ Corinthiæ marmoris Arabici affabrefactæ, benè proceræ & craſſæ. Sub columnarum ſtylobatis eſt tubus aquæ teſtaceus, ex quo aqua defluebat in ciſternam lateritiam, cuius concamerationem ſimiliter lateritiam ſuſtinent viginti pilæ lateritiæ. Supra ciſternam olim erat area ædis religionis Chriſtianæ, quam reges Turcorum demoliti ſunt, eiúſque rediuiuis lapidibus ædificia ſua adornarunt. In latere eiuſdem collis pertinente ad occaſum templum Mametanum extat, quod habet veſtibulum ſuſtẽtatum duodecim columnis, quarũ ſex Arabici marmoris. Paulò ſupra hoc templum eſt aliud templum olim dicatum diuo Theodoro, ornatum columnis, id non illud quidem eſt, quod Procopius tradit Iuſtinianum ædificaſſe ante mœnia vrbis in loco nuncupato Rheſſio: alia ædes olim Chriſtiana nunc Mametana extat inter ſeptum mulierum & ſepulchrũ, quod excitauit Rex Soleimanus filio ſuo Mametho, veſtita cruſtis varij marmoris.

De octaua regione, & de poſtera parte tertij collis.

CAPVT VII.

OCTAVAM regionem fuiſſe à tergo tertij collis vergente ad Meridiẽ, non aſſequor ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quæ tradit

octa

octauam regionem ex parte Tauri nulla maris vicinitate conterminam angustiorem, quàm latiorem spatia sua in latitudinem compēsare: ex hac enim descriptione nescio vergat ne ad Meridiem, an ad Septētrionem: sed ex eo octauam regionem agnosco, quòd tradit eam continuisse partem fori Constantini, & porticum sinistram Taurum vsque iam edoctus septimam regionem continuisse porticum dextram à columna purpurea ad forum Theodosij. Ex quibus intelligo partem promontorij, à mari pertinentem ad mare sitā inter columnam porphyreticam, & Taurum, in dorso diuidi in septentrionale latus, & meridionale porticibus dextris, & sinistris perpetuis à columna purpurea ad Taurum vsq; porrectis, diuidentibus septimā regionem ab octaua, illam continere porticus dextras, hanc sinistras. Harum porticuum nulla hodie vestigia extant, sed duntaxat via lata, quæ per medium promontorij dorsum à Sophia ad muros terrestres discurrit. Hæc regio continebat etiam Capitolium, & Basilicam Theodosianam, quæ ambo verisimile est fuisse prope Theodosij forum, eiúsq; columnam, atque etiam ex Zonara & Georgio Cedrino colligere possumus, tradentibus incendium illud imperante Leone excitatum consumpsisse in Tauro domum maximam, & maximè illustrem accommodatam consiliariis, & regi: illis quidem ad simul conueniendum, & consultandum de rebus agendis, huic verò cùm esset Consul ad præsidendum consilio, quam iidem addunt habuisse duodecim colūnas varias ex marmore Troico factas, altas viginti quinque pedes, cuius tectum sustineretur quatuor arcubus, huiúsque domus longitudinem

dinem adiungunt fuisse plus minus ducentorũ & quadraginta, latitudinem verò centum quadraginta pedũ, hanc domum fuisse Basilicam Theodosianam, aut Capitoliũ. Ex his, quæ iam antè dixi existimare licet, quæ quidem ipsa post incendium quoquo modo fuerint refecta nomen amisisse colligo ex recentioribus scriptoribus, tradentibus in Tauro fuisse Palatium & Xenodochium, à quibus non dissentiũt quidam senes Constantinopolitani, qui testãtur etiam sua memoria circa domum, vbi hodie cuditur moneta, vicinam foro Theodosij fuisse Palatium magnum, quod aliqui dicunt Mamethem Regem, qui cœpit Constãtinopolim prius incoluisse, quàm construxisset ingens illũd claustrum Palatij siti in primo colle, ex illiúsque ruinis reges Turcorum sua ædificia ornasse. Xenodochiũ, seu potiùs templum, quod erat ad occasum æstiuum Tauri vidi dirui, ipsiúsque columnas transferri in ædificationem Xenodochij, quod Rex Soleimanus in monumentum Chari filij construxit. Videant sacerdotes Græci, an hoc templum fuerit diui Pauli, quod septima regio continebat, ipse nunquam eorum quenquam inuenire potui, à quo id intelligere potuerim.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodosij, & thermis Anastasianis, & de domo Crateri, & Modio, & de templo Solis & Lunæ. CAP. VIII.

REGIONEM nonam fuisse à tergo tertij collis partim in cliuis subiectis sub dorsum, in quo Taurum dixi, partim subditis iugo, in quo vi-

demus partem aquęductus orientalem, & templũ, quod filio dedicasse Regem Soleimanum antè dixi, partim in planitie littoris Propontici extẽsi vsque ad Blanchæ hortos, vbi olim portus Theodosiacus, cùm ex aliis scriptoribus colligo, tum maximè non modò ex antiqua descriptione, quæ tradit regionem nonam pronam omnem, & in Nothum deflexam extẽsi maris littoribus terminari: sed etiã ex octaua regione, quæ cùm ex parte Tauri nulla maris vicinitate terminetur, assequor octauam regionem occupasse planitiem dorsi, in qua dixi Taurum fuisse, non autẽ sub hanc planitiem subiectos cliuos, nonámque regionem sub octaua partim subiectam fuisse ex ea parte, quæ tẽdit à Tauro ad Nothum, & littus Proponticum, partim positam fuisse in cliuis duplici inclinatione deuexis, vna à Tauro ad occasum hybernum, altera ab ædibus Genisarorũ ad Meridiem: tum etiam ex æde Concordiæ percipitur, vbi nona regio fuerit: sed in qua parte huius regionis templũ Concordiæ, horreáque Alexandrina, & Theodosiana fuerint, nona regio, quæ illa continet, non declarat: sed vel ratione, vel aliorum scriptorum testimonio consequi possumus. Euagrius vbi tẽplum Cõcordiæ fuerit (quam regionum descriptio ὁμονοίαν vocat) designat, describẽs incendium imperante Leone excitatum in parte vrbis ad boream vergenti sæuisse à Bosporio portu vsque ad Apollinis templum antiquum, in parte verò vrbis meridiana à portu Iuliani vsque ad domos non longè sitas ab æde Concordiæ. In media autẽ vrbe à foro Constantini vsque ad Taurum, ídque incendium per longitudinem vrbis extensum fuisse in quinque stadia. Ex quibus

quibus percipiemus id fuisse in ea parte regionis nonæ supposita lineæ porrectæ à foro Tauri ad littus Propon ticum, id quod clariùs liqueret, siquis à foro Constantini ad forum Tauri quinque stadia ambularet, ibíque signum figeret. Deinde ex portu Iuliani per maritimam planitiem quinque stadia versus Occidētem pergeret, ibíque alterum signum poneret, & cum altero ad Taurum fixo conferret: non longè aberraret à vestigiis ędis Concordiæ, quæ hodie non extat, neque templum Thomæ Apostoli, quod fuisse prope ædem Concordiæ noscitur ex iis, quæ anteà scripsi de portu Iuliani. Horreū Theodosianum non longè à portu Theodosiaco posito olim in hortis, qui nunc Blanchę appellantur, verisimile videtur nō modò ratione architectonica, quę præcipit horrea esse facienda iuxta portus, qui nulli sunt, neque in octaua, neque nona regionibus: sed in duodecima regione vicina nonæ regioni ex ea parte, vbi fuit portus Theodosiacus: sed etiam vero proximum apparet Theodosium adornasse portum Theodosiacū horreo & foro à suo nomine appellatis. Sed de portu Theodosiaco plenius loquemur infrà. Supra hortorum Blanchæ nuncupatorum, olim portum Theodosiacū continentium extremam partem ad ortū Solis pertinentem cliuus à Septentrione eminet, in quo est templum vulgò nominatum Myreleos, habens intra se cisternā, cuius camera lateritia sustinetur columnis marmoreis circiter sexaginta, vbi horreum olim fuit, quod deprauatè Suydas appellat horeium. Statua, inquit, Maimi, qui duxit exercitum contra Scythas, stabat in nuncupato horeio, ante domū Crateri, quæ nunc est Myrelei, & prope

manus æreas, propéq; modium æreum, modium autem fuisse iustam mensuram, quo pleno frumentum emeretur & venderetur Valẽtinianum Regem lege sanxisse, vt numismate duodecim modij venderentur nemine contradicente, quendam nautam hoc non facientem dextra manu mulctatum fuisse. Hinc manus æreas ibi statutas esse, modium æreum positum fuisse in fornice Amastriani inter duas manus æreas à Valẽtiniano: alij tradunt ex eo, quòd Valentinianus sanxisset, vt modius non ad regulam, sed ad cumulum venderetur, cuidam contrafacienti manus præcisas fuisse. Georgius Cedrinus loca Amastriani fuisse, inquit, appellata à quodam vili homine, cuius patria esset Amastrum ob paupertatem Constãtinopolim profecto, siue ab infamia, quod omnes malefici & homicidæ ibi persoluerent pœnas, nomen turpissimum adeptum fuisse execrãdorum causa Paphlagonum. Idémq; scribit ibidem templum fuisse maximũ Solis & Lunæ, Solis quidem in curru albo, Lunæ verò vt sponsæ ductæ in quadriga mariti, Phidaliæ opus. Infrà autem iuxta fundamenta sedisse in throno sceptrigerum populis præcipientẽ regnantibus obediendum esse, ibidémque iuxta solum fuisse Iouis statuã ex marmore albo, similis iacenti in lecto, opus Phidiæ. Quòd si Crateri antè nominata domus fuit Crateri Sophistæ, in ea fuit eius suggestus versibus Iuliani Aegyptij celebratus. Præterea nona regio continebat thermas Anastasianas, quas Marcellinus ait appellatas ab Anastasia sorore Constantini. Sozomenus narrat Marcianum Grammaticum docuisse filias Regis Valentis, Anastasiam & Carosam, ab earúmque nomini-

bus

bus appellata balnea, vſque ad ſuam ætatem Conſtantinopoli fuiſſe.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo.

CAPVT IX.

DECIMAM regionem vergere ad Septentrionem, & ſitam fuiſſe in valle tertia, eiúsq; latere orientali, & in promontorij ſupra tertiam vallem eminenti dorſo, per quod ab Occidente ad ortum aquæductus, tam fornicati ſupra terram, quàm concamerati ſubterranei feruntur, ex regionum vrbis deſcriptione liquet, tradente nonam regionem pronam omnem, & in Nothum deflexam, extēſi maris littoribus terminari: decimámque in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuidi, eſſéque tractu planiorem, nec vſquam præter maritima loca, inæqualem longitudini eius, latitudine non cedente contineri templa ſancti Acacij, thermas Conſtantinianas, domum Auguſtæ Placidiæ, Nymphæum maius, aliáque plura, quorum nulla nunc extant, neque quantumlibet diu & diligēter veſtigarim, à nemine viuentium intelligere potui, in qua parte regionis decimæ fuerint, duntaxat nonnulla excerpſi ex mortuorum ſcriptis. Ex quibus deprehendi erratum eſſe in libello antiquæ deſcriptionis regionum tradente decimā continere thermas Conſtantinianas, quas nullas fuiſſe Conſtantinopoli inuenio, ſed duntaxat Conſtātianas, quarum meminit Sozomenus Salaminius loquens de his,

qui quod Ioanni Chrysostomo fauissent ex Constantinopoli effugiebant. Sentiẽtes, inquit, populi impetum, postridie templum magnum reliquerunt, & Pascha celebrarunt in publico balneo multæ multitudinis valde capaci, nominato à Constantij Regis nomine. Suydas dicit Elladium Alexandrinum tempore Theodosij parui scripsisse Ecphrasin thermarum Constantianarum. Socrates tradit Valentem Regem muros Chalcedonis iussisse euerti, & lapides ad Cõstãtinopolis publicum balneum ædificandum transportari, cui nomen esset Constantianæ. Addítque in vno lapide, ex his, qui trãsportati essent, incisum fuisse oraculum, quod iam inde ab antiquis temporibus in occulto fuerat, tunc manifestum factũ esse, significans cùm in vrbe foret abundans aqua, tunc quidem murum balneo fore vsui. Sed infinitas gentes barbarorum in terram Romæorum excursuras, multa mala patraturas, tandémque & ipsas perituras esse. Socrates addit oraculum quale fuerit,

ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατ' ἄστυ χορείην
τερπομέναι στρωφῶνται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
δὴ τό τε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ὑπεραίμενα ἀλκὴν
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Θρηικίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν,
αὐτῶν καὶ βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Zonaras & Cedrinus similiter hoc vaticinium ponunt: sed eo loco, quo Socrates dicit δροσερὴν, scribunt ἱερὴν, aliásque voces ponunt differentes, nempe pro λουτροῖο, λουτροῖσι: pro ἄγρια μαρμαίροντα, ἄγρια μαργαίνοντα: pro καλλιρόοιο,

κιμμ

ἐπιμμορίοιο. Socrates ſic interpretatur oraculi verſus. Hoc vaticinium, inquit, contigit poſtea, cùm Valens aquæductum conſtruxiſſet, aquámque copioſam vrbi præbuiſſet, tum barbatæ gentes inuaſerunt agros Romæorum. Hoc vaticinium alio modo poteſt interpretari, poſtea enim quàm Valens aquæductum in vrbem induxiſſet, Clearchus vrbis præfectus ex aquæductu deriuatum maximum ὑδρῶον conſtruxit in foro nunc nuncupato Theodoſij, quod voce populari decantatum eſt aqua abundans, in quo feſtum hilarem vrbs egit. Hócque eſſe prædictum à vaticinio, τὸ χορείην τερπόμεναι στεί-βονται εὐστεφέας κατ' ἀγυιάς. At quædam ſecundũ vaticinium paulò pòſt facta ſunt, cùm murus Chalcedonis euerteretur Byzantij, & Nicomedenſes, & Nicenſes, & Bithynenſes obſecrabant Valentem Regẽ, vt deſiſteret euertere muros. Rex iratus vix ſuſcepit eorum preces, itaque vt ſe à iuramento exſolueret quo ſe obſtrinxerat demoliturum, muros Chalcedonis ſimul demoliri iubebat, & ſimul implere demolita alteris lapidibus longis, & nũc licet videre in quibuſdam muri partibus, vt maximis & admirabilibus ſaxis ſtructura vilis ſuperędificata fuerit à Valente. Similiter Zonaras & Cedrinus dicunt Valentem mulctâtem Chalcedonios, quòd tutati fuiſſent Procopium ſuum hoſtem ex ruinis murorum Chalcedoniæ ſaxa traduxiſſe ad ſtructuram aquęductus, quem Zonaras appellat Valentem, Cedrinus modò Valẽtem, modò Valẽtinianum: quo copioſam aquam in vrbem induxit, tum ad vſum alium, tum ad balnea: ex quo vrbis præfectus effecit in Tauro Nymphæum vrbis magnitudine dignum, ſolenníque feſto indicto omnem

popu

populum conuiuio excepit: ac non multo pòst (vt prædictum fuerat) barbarę gentes in Thraciā incursarunt, quæ postea deletæ sunt. Aquæductus Valētinianus adhuc extat excelsis fornicibus, à cliuis quarti collis ad cliuos tertij collis, pergens per decimam regionem, cuius non meminisse antiquam vrbis regionum descriptionem mirarer, cùm meminerit horreorum Valentinianorum, nisi etiam permultorum sua ætate extantiū monimentorum non meminisse scirem, regnante Constantino Leonis filio Iconomacho anno à Christi humano Natali die septingentesimo quinquagesimo nono tanta fuit siccitas, vt ne ros quidem de cœlo caderet, exaruerintque Constantinopoli cisternæ & balnea, & fontes, qui prius iuges fluebant, quod intuens Constantinus Imperator, aggressus est renouare aquæductum Valentinianum, quem cùm vsque ad Heraclium incolumis is permansisset ab auaribus dirutum, restituit accersitis fabris ex diuersis locis ab Asia quidē, & ponto mille ædificatores, & ducētos albatores, à Gręcia quingentos figulos laterculorū, ex Thracia quinq; millia operariorum, & baiulum, & ducentos fabros tegularū: quibus omnibus præfecit principes, executorésq; operum, ac patricium vnum. Itaque opere perfecto, aqua introiuit in vrbem, discurrens per confinia nonæ regionis, & decimæ. Multi enim aquæductus per dorsum sex colliū discurrunt subterranei, & vnus supra terram Valentinianus, quem qui scripserunt de rebus gestis Andronici tradunt per magnum forum euntem, & ferentem aquam dulcem, & puram Andronicum Regem renouauisse, & auxisse, addidisséque ei fluuiū, quem nominant
Hydr

Hydralem: ad cuius fontem turrim & Palatium construxit, quo æstate recrearetur, ex eodémq; fluuio aquã duxit in vrbis locum, quem vocant Blachernam: sed turrim Andronici odio Isacius successor euertit. Procopius dicit Iustinianum Acacij ædem exolescẽtem restituisse, & columnis vndique albis illam circũdedisse, similibúsq; marmoribus ædis solum constrauisse, ædémque lapidum candore vestiisse, vt omne templum niuibus tectum videretur. Porticus autem ædi adiectæ sunt duæ, quarum altera vergẽs ad forum columnis circundata est. Iam antedicta verba Procopij desunt Codici ædito, itaq; eo studiosiùs addidi. Acacij templum Georgius Cedrinus ait fuisse in loco appellato Heptascalo, alij scriptores dicunt diui Acacij ædem appellatam in Scala, quam iam nulli vbi fuerit, cognoscunt: sed qui diligentiùs inquirere volet, dabo ei hanc notulam. Inuestiget domum maximam, quam Cariam historiæ appellant, ex eo, quòd nux esset in area illius: vnde aiunt Acacium martyrem suspensum interiisse, & delubrum inde ei consecratum fuisse, quod aliqui putant in Neorio situm fuisse, ex eo, quòd legerint apud plerosq; scriptores Acacij imaginem ex calculis vitreis inauratis factam, positam in templo ad Neoriũ sito fuisse. Sed hic Acacius alius est, quem non modò Historici, sed etiam Grammaticus Suydas tradunt, Episcopum Constantinopoleos fuisse regnãte Leone Macello adeò ambitiosum, vt multi Acacij imagines ponerẽt in tẽplis etiamnum viuentis. Inde existimatũ Doxomanem, iam verò Placidiæ domum vidimus in prima regione, itaque vide an rectè legatur in hac decima regione domus Pla-

cidiæ, an potius legendum ſit Placillæ, an Placidæ: nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus, quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακιδίου, ὑπὸ τῶν
τοῦ νέου σκρινίου ἀγάθιου χολασικοῦ.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἄνθεσαν οἱ τὸν τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
Πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μὲ εὐσεβής.

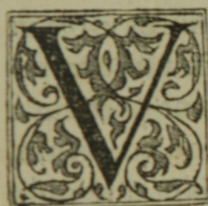
Poſt Scironides petras, quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij, Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis, & quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundũ eſt etiam iuxta oram maris, & quietum, vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo, quòd Græci barbaros ibi intercluſiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum. Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter, elatis promontorij lingulis, atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus, nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus, quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat, cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit, nunc receſſus illi non ſunt, niſi perpauci. Zoſimus, qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij, teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros vrbis longiùs Conſtantinianis muris promoue-rint, ſed etiam non paruam partem maris ambientis vr-bem obruerint palis circunfixis, & ædificiis ſupra palos impoſitis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quan-tum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam ſinum, inquit Dionyſius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad horten-ſem culturam: poſt hortum ſequitur locus Apſaſius ap-pellatus, ex ea re quam diximus in Boſporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

VNDECIMAM regionem vix agnouiſ-ſem ex vrbis regionũ deſcriptione, quæ eam dicit ſpatio diffuſam liberiore, nul-la parte mari ſociatam eſſe. Verùm eius extenſionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: niſi addidiſſet illam continere in ſe martyrium Apoſtolorum. Quod etſi hodie non ex-tat, tamen ex memoria ſenũ Conſtantinopolitanorum inueſtigaui fuiſſe in dorſo quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & ſepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, aſſequor regionem vn-decimam in quarti collis fuiſſe dorſo, eiúſque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm ſitis in eius tergo: háncque regionem attigiſſe vrbis muros terreſtres vn-decimam regionem diuidentes à decimaquarta regio-ne, quæ ſpatio interiecto diuiſa erat ab vrbe muro pro-

prio vallata, quam in ſexto colle extra Conſtantiniana mœnia infrà oſtendam, incluſámque poſtea fuiſſe à minore Theodoſio. Conſtantiniani muri traduntur ab Eugenij turri perrexiſſe vſque ad templum diui Antonij, & ædis Marianæ, quæ nuncupabatur Rabdos, inde aſſurrexiſſe vſque ad Exacionion terreſtres, murũ, quod dicunt appellatum fuiſſe ex eo, quòd extra muros terreſtres eſſet columna ſuſtinens Conſtantini magni ſtatuam. Recentes ſcriptores tradunt Conſtantinum excitaſſe ædem diuinæ Trinitatis in loco nuncupato Exacionio, nunc nominatum ædem diuorum Apoſtolorũ, qui, ſi rectè exiſtimo, Conſtantini muros fuiſſe conſtructos in confinio quarti collis & quinti, prope Exacionion. Georgius Cedrinus ait terræmotu horribili cecidiſſe partes vrbis ad Exacionion ſitas, vt muros vrbis, vt templa decora, vt ſplendidas domos, iidem authores recentes non ſibi conſtantes alio loco dicunt porticus à miliario pertinuiſſe ad Taurum vſq; & Bouem æreum, & portas Ioannis Hippodromi, quæ diſtant à templo Apoſtolorũ plus mille paſſibus Romanis, tantundémq; fere à muris à Conſtantino poſitis: id quod coniici fortaſſe poteſt ex Sozomeno. Theodoſius, inquit, contra Eugenium educens exercitum, egreſſus vnum miliare extra Conſtantinopolim in æde diui Ioannis Baptiſtæ, quam ipſe conſtruxerat in Hebdomo ſuburbio, adeò precatus eſt, vt ſibi exercituíq; feliciter exitus belli eueniret: ita enim Græcus habet Codex Sozomeni, Θεοδόσιος δὲ κωνσταντινοπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μηλίῳ γενόμενος προσεύξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐδείματο αἰτῆσαι τε αἰσίαν αὐτῷ καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ ῥωμαίοις

μαίοις γενέσθαι τῇ ἐκβάσει τοῦ πολέμου. Qui neſciunt Hebdomũ eſſe ſuburbanum Conſtantinopolitanũ, interpretarentur ſeptimum miliare Theodoſium extra vrbem egreſſum: at Hebdomum ſuburbium eſſe ex eodẽ Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodoſium caput Ioannis Baptiſtæ ex vico Coſlao nuncupato, qui Pãtichio Chalcedonis vicinus erat, tranſtuliſſe, & poſuiſſe ante Conſtantinopolim in loco Hebdomo nũcupato, quem nos ſuburbium olim fuiſſe, nunc verò intra muros vrbis eſſe in ſexto colle declarabo: infra quod ſi colũna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorſo quinti collis bene excelſa vndique procul longè eminere ſupra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos poſuit Conſtantinus non proceſſiſſe vltra hanc columnam diſtantem à templo Apoſtolorum circiter quatuor ſtadia. Hãc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus conſtruere aggreſſus eſt. Cuius ſcapus eſt marmoris Pyrropœcili, altus circiter ſexaginta pedes, eius perimeter eſt tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, ſed marmoris albi. Eius ſtereoma & ſtylobates, & baſis ſunt etiam marmoris albi, ſtereoma altum, vt id ſcalis aſcendere habuerim neceſſe, ſtylobates altus quatuor pedes & nouẽ digitos, plinthus pedem & ſex digitos. Græci & Turci vtrique ſua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quã puto fuiſſe illam celebratã recentiorum ſcriptis ſupra collem poſitam, ſuſtinentem Veneris ſtatuam lapideam, quæ virgines ſuſpectas de ſtupro diſcernebat ab integris: nam ſi integræ & puræ ad eam prope acceſſiſſent,

incolumes diſcedebant, ſin corruptæ, inuitæ, & nolētes ſe denudantes ſua pudenda oſtendebant. Cùm regionū vrbis deſcriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari ſociatam fuiſſe, exiſtimare oportet planitiem ſitam inter ſinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuiſſe, cùm etiam eadē deſcriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuiſſe pedum ſex millia centum quinquaginta, hoc eſt, vnum miliare, & ducentos triginta paſſus, latitudo autem Iſthmi pergens per collem quartum & ſeptimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præſcriptam latitudinem. At Zoſimus antiquus hiſtoricus tradit Conſtantinum magnum muris vrbem cinxiſſe, qui omnem Iſthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem ſitam inter ſinum & radices quarti collis.

De templo Apoſtolorum, & ſepulchro Conſtantini magni, de ciſterna Arcadiaca & Modeſtiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS ſcribit Conſtantinum magnum templum Apoſtolorum ædificaſſe in altitudinem immenſam, ídque veſtiuiſſe omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo ſolo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulíſque æreis texit multo auro perlitis ſplendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi ſuperior ex ære & auro eminenti expreſſione elaborata cancellos & feneſtras

habens,

habens,templum circundabat.Circa templum aula illustris erat in aërem purum & apertũ patens,cuius porticus diſpoſitæ in quadrum circundabant aream ſub dio expoſitam.Iuxta porticus diſtendebantur regiæ ædes,& balnea,& ἀνακαμπτήρια, aliáque permulta domicilia æditimorum,aliorúmq; miniſtrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apoſtolorũ Seruatoris noſtri poſteritati tradidit, duodecímq; ibi loculos velut ſtellas ſacras memoriæ Apoſtolorum conſecrauit, atque arcam, in quam ipſe poſt mortem includeretur, in medio Apoſtolorum poſuit, vtrinq; ſtipatam ſex Apoſtolis. Socrates adiungit corpus Conſtantini aureæ arcę impoſitum,in vrbem Conſtantinopolim tulerunt eius neceſſarij, & ſepeliuerunt in templo Apoſtolorum. Zonaras Euſebium videtur non legiſſe,cùm ait id ſepultum in ęde Apoſtolorum in porticu,quam ad ſepeliendum patrẽ Conſtantius condidiſſe traditur.Secundum viam latam, quæ tendit per dorſum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum,vbi fuiſſe templum Apoſtolorum antè dixi, hodie monſtratur ſolium ex Porphyretico marmore factum,ſed vacuum,& carens operculo,longum decem pedes, altum quinq; pedes & ſemiſſem, quod Græci & Turci dicunt eſſe magni Conſtantini:ſed quàm verè,ipſi viderint.Mihi verò dubium videtur ex Euſebio & Socrate, tradentibus in arca aurea ſitum fuiſſe,niſi fortaſſe arcam auream in ſolium illud Porphyreticũ incluſerint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iuſtiniani ædem nuncupatam Apoſtolorum conſtruxiſſe.Fuerat,inquit,ibi ante Apoſtolorum templum

plum à Constãtino ædificatum, non quale nunc est, sed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuisse Constantinopoli templum omnibus Apostolis sacrum, vetustate iam dirutum, ac casui obnoxium, quod Iustinianus totũ demolitus non modò renouare, sed & pulchriùs, & maius efficere studuit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem existit. Transuersa verò altera ad vrsam & vẽtum austrum, muris quidem vtraque extrinsecus septa, intrinsecus verò circumornata columnis supra, infráque stantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Constantino id constructum fuisse, cùm ait id à Iustiniano conditum fuisse, qui profectò, vt pleraque alia non primus condidit, sicut asserit Procopius adulans rhetorum more: sed renouauit vetera, aut collapsa restituit, aut incensa reædificauit. Huius ædis nulla restant vestigia, iam ne fundamentorum quidem: nisi fundamenta quædam Cisternæ, quæ aquam suppeditabant ædi Apostolicæ, in cuius quidem cisternæ solo sunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: sed etiam vasa ex corio ad hauriendam aquam scitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc cisternam ædes Mametana cum Xenodochio sita est in planitie, quã Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarũ ædium Christianismo sacrarum, tum ædis Apostolorum vicinæ ædificauit ad similitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: testudinéque semicircula texit lateritio opere facta, plumbo tecta, vt sunt omnia Turcica ædificia

ficia publica: veſtibulóque ornatiſſimo eam illuſtrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipſa, marmoreis pauimentis nitẽti, & porticibus in quadrum diſpoſitis: quarum arcus ſuſtinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquiſitiſſimi marmoris ſuſtinent. In medio veſtibulo, ſeu atrio eſt Enneacrunos, deſiliens in magnum craterem marmoreũ circa ædem, ingens area partim parietibus, partim longis ædificiis cincta, quorum partem poſſidẽt ſacerdotes, & literarum doctores, partem orientalem hortus muris clauſus, in quo medio eſt ſepulchrum Mamethi Regis, quod conſtructum eſt in figuram cylindri, velut delubrum hemiſphericũ ex marmore candidiſſimo: tectum plumbo, feneſtris cancellatis, & porta cum veſtibulo ornatum. In huius medio ſolo eſt ſolium Mamethi holoſerico tectũ, ſolum ſtratum ſtragulis Attalicis, in quibus deſident perpetui flamines, ſodales illud noctes & dies ſeruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia ſunt lapide quadrato ſimiliter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circũdata. Xenodochiis adnexi horti magni, muris clauſi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter ſex ſtadia. Sub horum ædificiorũ clauſtro idem Mamethes thermas conſtruxit totius vrbis maximas in ſolo ciſternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacã, aut Modeſtiacam, quas regionum vrbis deſcriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ ſunt, nempe viriles & fœmineæ, inter ſe quidẽ coniunctæ, ſed portis diuiſę contrariis, quibus ingreſſus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: deſcribam duntaxat viriles, cui ſimiles ſunt fœmineæ. In primo aditu habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ conſtant inter ſe aditu cõiunctis, ſed tecto & pariete diuiſis in rectum ordinem diſpoſitis. Apodyterium eſt ædificium quadratũ lapide quadrato conſtructum vſque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circundatur ſuggeſtu lapideo lato plus ſex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta ſeptem pedes. In medio Apodyterij ſolo marmoribus ſtrato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta ſeptem pedes, altus tres pedes plenus aquis ſaliẽtibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ędificium in ambitu interiori continens centũ pedes, conſtans quatuor arcubus ſuſtinentibus tectum hemiſphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fiſtula aquæ defluit, qua Turci, vt ſolent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis ſunt ſex ſingulæ habentes labrum, ſed ita diſpoſitæ, vt ex duobus arcubus ſinguli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & ſiniſtram ingreſſus patet in aliam cellam. Alij duo arcus ſic cellas habent, vt is, qui eſt verſus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipſe amplus eſt, in quo

quo labra ſunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus ſubſtructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij eſt Crater cum Siphonibus ſalientibus. A Tepidario vna porta aditum præſtat in Caldarium tertium membrũ, quod conſtat octo arcubus ſuſtinentibus hemiſpherium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemiſpherium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens ſolum marmore ſtratum, quod medium efficit velut ſuggeſtũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta ſeptem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos, quem circundat alueus diſcurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores poſitæ in quatuor angulis, quoquo verſus ſunt latæ vndecim pedes & tres digitos, vſum præſtantes Laconicorum, quorum ſicco calore ſudor elicitur, eadem eſt menſura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ ſex cellæ ſemicirculæ, quas efficiunt ſex arcus, ſitæ ſunt in ambitu hemiſpherici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna eſt ſolium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ feneſtræ ſunt, ſed duntaxat in tectis hemiſphericis, quæ tota ferè plena ſunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis ſupra tectum eminentibus, lampadis inuerſæ ſimilitudinem gerentibus. Extra thermas eſt hypocauſti præfurniũ, largum duos pedes & ſemiſſem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuersum calefacientis, & flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & transuersos subterraneos calefacientes pauimentũ thermarum superimpositum. Riuus ductus ab agro suburbano non longè à præfurnio, canalem efficit largũ sex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi siue tubuli discurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus transiens supra patinam miliariam calidam aquam intromittit salientem in labra epistomiis clausa, alter supra concamerationem primi canalis transiens frigidã in eadem labra ministrat altioribus fistulis, quas epistomiis clausas reserant, quoties lauantes calidam temperare volũt, sed de vsu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea separato loco tractandũ est. Nunc redeo ad institutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat, cuius Procopius meminit: Cùm, inquit, Regem Iustinianum Theodora Regina consolabatur his verbis, Habemus regias alias, quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodosij, quem vt Iustinus Sophiam coniugem illustrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita verisimile videtur Placillam nobilitasse Palatio Placillano, quam vehementer amasse Theodosium toti orbi patefecit Theodosij ira, qua ille exarsit in Antiochenos, quos in Laodensium tradidit potestatem, quod Placillæ statuas in foro suo positas euertissent ob nouum vectigal impositum. Non addam iam cur Chrysostomus Andriantes scripserit. Potest etiam legi Palatium Flacillanum, à Flacilla, de qua Claudianus,

Sola nonum Latijs vectigal Hiberia rebus

Contu

Contulit Augustos, fruges æraria miles
Undique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hæc genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, sed in qua parte, coniicere possemus ex magna cisterna, quam recentes Historici tradunt conditam fuisse prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, si hęc extaret: aut si extat, eius nomē retineretur: aut si forum extaret, quod nonnulli scriptores appellant Bouis forū. Ioannes Tzetzes in sua historia idem esse dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue sic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combustum fuisse ad locum nuncupatum Bouē, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus scribit in hunc Bouem inclusum martyrem Antypam exustum fuisse. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrāni Constantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorū ostenditur, quem Phalaridi tyrāno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne subiecto, primus illū expertus cruciatum iustiorem sęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim seruatum est, vt quisquis illud viderit, odio persequeretur artificis manus. Quæ causa artificē incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vſum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare ſolet Boues bonis lateribus, & robore pręſtãtes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductum Conſtãtinopolim fuiſſe ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, coniicio ex direptionibus regum Conſtantinopolitanorum, qui totum orbem ſpoliarunt vt ſuam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus ſum, ſed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuiſſe Conſtantinopoli æreum, quamuis à maioribus ſuis, quaſi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum iactitare ſoleant. Quamuis eius interpretationem ſuis temporibus attribuant rectiùs, quam Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in ſua varia hiſtoria ante trecentos & ſeptuaginta annos ſcripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Conſtantinopoli iactabatur eiuſmodi, βοῦς βοήσεται καὶ ταῦρος ὁ θρηνήσεται. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Conſtantinopolitani imaginati ſunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Conſtãtinopolim venturi eſſent, omnéſque, quòd expectarent vrbis euerſionem, direptionémque obſtupefacti erant, atque inſomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletærarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis verſibus fabuloſè compoſitis, effigente animo ea, quę metuebantur, exiſtimauit ſe videre per inſomnium illa, quæ in ſermonem hominum venerant. Conſtãtinopolim primò quidem ha-

bere murum lateritium, circa verò Bouis forum, siue ad Bouem, locum visa est videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœstum, percussu manuum & lugubri voce dolorem testantem. Hoc insomnium mulier conspicata præsignificare extremam calamitatem impẽdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus est murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Constantinopoli. Scitis, inquit, qui adestis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem esse, atque mœstum hominem ad Taurum sedere, dixit finẽ esse oraculi peruulgati: illius dico, quod prænũtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati sunt ij, qui metus cogitant, sed finem esse ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Augusta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur nostra nempe vrbs Con-
» stantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus clas
» sicum canet contra hostes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expallescet multo metu, & lugebit, si Rex
» non seducatur potentis sermonibus. Arguta quidẽ hæc Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & sibi facile persuadentis, quæ cupiebat: vt est ingeniosa hominum imbecillitas ad se circunscribendũ. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruul

peruulgata oraculi interpretatio, quæ tum per animos Constantinopolitanorum peruaserat, exercitum Latinorum expugnaturum esse Constantinopolim, vt reuera paulò post expugnauit, diripuit, incendit, vrbísque tyrannos alios ex Tauri summa colũna Theodosij prçcipitauit, alios ad Bouem æreum combussit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi, quod ipse narrat & interpretatur, sed frigidè & ridiculè: vt postea docuit exitus, οὐαὶ σοὶ ὦ ἑπτάλοφε ὅτι οὐ χιλιάσεις. id est, Væ tibi Constantinopoli, septem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Constantinopolitanis, vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Postquam, inquit, illud ipsum pulchrè & commodè dissoluissem meæ interpretationi, alterum obiectum est: scilicet, O Constantinopolis, quæ septem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus sum, non esse intelligendum, vt vulgò intelligunt οὐαὶ aduerbium luctuosum non esse vnã partem, sed duas partes orationis, nempe οὐ negationem, at αἰ significare siue: & ita aptandas esse, siue ô Constantinopolis mille annos non ages. Sed intra mille annos etsi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, sed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius splendeas. Dissolueris enim ad bonum eorum, qui te dissoluent. Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendẽtium: nam si de hostibus externis intelligeret vrbem dissoluturis, delira esset illius interpretatio, sed quoquo modo intelligat, delirat. Nam siue à ciuibus, siue ab externis dissoluta est, non gaudium fuit Constantinopoli, neque modò diuinis oraculorum prænuntiationibus

prædictum est Constantinopolim mille annos non duraturam, sed etiam Astronomorum præscientia. Quidam, sicut ait Suydas, historiarum monumentis prodiderunt Constantinum magnum postquam vrbem absoluisset vocasse Astronomum nuncupatum Valētem, illius temporis hominum (qui Astronomiæ darēt operam) præstantissimum, eíque præcepisse, vt vrbis sydus natalitium & horoscopum obseruaret, vt nosceret quot annos esset permansura. Valens in sexcentos & nonaginta annos ipsam duraturam esse vaticinatus est: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacē esse, artémq; Astronomię aberrare ab horoscopo, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obseruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Constantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus administratio, non tyrānis dominantium, communia existimantium propria sua bona, hísque ad suas libidines explendas abutentium. Iam verò vt absoluam oracula, quę à magnis viris tradita sunt de hac vrbe, venio ad Zosimum antiquum authorem, si cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Constantinopolim in tantam magnitudinem creuisse, vt nulla vrbs alia esset cum ipsa conferēda, neque magnitudine, neque fœlicitate: sed tamen ait, cùm diu multúmq; considerassem nullam ex deis prędictionem maioribus nostris datam esse de Constantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Historicos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus consumpsissem, incidi tandem in

oraculum Sibyllæ nuncupatæ Heritreæ, ſiue Phaellis, ſiue Phaennus Epirotidis: nã & hæc diuino afflatu percita oracula edidiſſe dicitur, cui obtemperantem Nicomedem filium Pruſiæ, & ad ea accommodantem, quæ ſibi vtilia viderentur bellum ſuſcepiſſe contra patrem Pruſiam Attalo obtemperantem. Oraculum autem Sibyllæ habet ſic,

Ὦ βασιλεῦ θρηίκων λείψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν.
Ἀυξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα δεινόν.
Ὅς ποτ' ἐκίνησε πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δὲ αἱρήσει μόχθων ἄτερ, οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἐπαγάλλεσθαι μάλα δηρὸν,
Ἐκ δὲ θρόνων πέσεειν οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δὲ εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα δειλόν.
Οὐδ' ἔθελον τι γὰρ ἐς εἴσω ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύνῃσι ταχὺ δ' ἐπιβήσεται.
Ἄρχη ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἕδος κατανάσσουσι
Τρισμάκαρ ἐφετμαῖς ἣν λύκος αἰνόλυκος πλήξῃ κρατερῆς
Ὑπ' ἀνάγκης οἷμε γὰρ εἴσασιν τι ἐμὸν ναιόντος ἐθελον
Οὐκ ἔτισι γῆς οἱ πατρὸς νόον ἀλλὰ
Ἀναδέξω ἀθανάτων λογίων θνητοῖς ἐυδαίμονα.
Οἶδεν. θρῆσσα κύει μέγα πῆμα. τόκος δὲ οἱ
Οὐκ ἔτι τηλοῦ: πεῖραι πᾶσα κακὸν καὶ τῇδε
Φρύσσαι: τρηχὺ παρ' ἠπείρου πλευρὰς ἐπεναίσεται
Ἕλκος: καὶ μέγαν οἰδήσει ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμορροήσει.

Hoc oraculum, inquit Zoſimus, vt ita dicam, reuera oſtendit, & ænigmaticè dicit omnia futura Bithynis mala ob tributorum poſtea ex ipſis exactorũ grauitatem, & præſignificat, vt principatus celeriter perueniet ad

viros,

viros, qui Byzantis sedẽ incolunt, ac si longo pòst tempore hæc prænuntiata non acciderint, ne quisquam putet excessisse: omne enim tẽpus breue Deo semper consistenti, & futuro: & hæc quidem, inquit, ex oraculi verbis, & rerum euentu coniectaui, sin alia sententia oraculi cuipiam videatur, eam sequatur: deinde vt confirmet suam opinionem de hoc oraculo scribit, vt Constantinus magnus eiúsque filij summis tributis Bithyniam, & totũ orbem oppresserint, vt vrbes desertæ manserint. Ioannes Tzetzes nobilis Grammaticus, & Historicus, multis seculis post Zosimum oraculum aliter interpretatur, edoctus tempore rerum inuentore. Quidã, inquit, hoc oraculum dicunt esse Sibyllæ, alij verò Epirotidis Phaennus. Epirotis, inquit, Phaenno tot antè seculis prædixit facta paulò ante nostram ætatem, quomodo Regem Romanum vincent Persæ, supráque collum eius calcabunt velut seruituti addicti, & suus populus & Proceres quomodo hunc ab imperio deiiciẽt, & quomodo Persæ obtinebunt omnem Bithyniam, & Scythæ quomodo bellũ conflabunt, & suscipiẽt contra genus Romanorum: τῶν ἔπος λέγουσα ταύτῃ σωματὶ διαιρουμένῳ. Supradictum oraculum, quod de Turcis vaticinatur. Cæteros eius, inquit, versus prætereo, dicam paucos,

Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν οἰκήσουσι ζῆλος ὑπερφροσύνῃσι
Κακὸν δ' ὑπερβήσεται ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἕδος καταναιετάουσιν.

Oraculum hoc etsi antiquissimum, tamen in tot vrbis ruinis nunquam adeò liquidè patuit, quàm nunc sub imperio Turcorum. In supercilio quarti collis vergente ad Solis ortum visitur templum Pantocratoris illustre memoria recentium scriptorum, cuius parietes in-

teriores vestiti crustis marmoreis varij, quod duplices porticus habet, & plura tecta hemisphærica tecta plumbo, quorum maximum sustentatur quatuor columnis Pyrropœcilis, quarum perimeter habet septem pedes: alterum Hemisphærium sustentatur quatuor arcubus, quos fulciunt quatuor columnæ marmoris Thebaici. Est item in quarti collis latere meridionali, columna par, & similis ei, quam dixi in Exocionio paulò ante stantem nuper traductam in Basilicam Regis Soleimani. Habet in basi circulum illum laureatum, radiatum, similitudinem crucis labaricæ gerentem, qualis in Xerolophi columna cochlide Arcadij videtur. Ad radices quinti collis est duplex murus intra se claudens vicum domorum, quem nunc vulgò appellant Phanarium, ex eo, quòd vna nocte ad lucernam constructus fuerit instante obsidione. Vbi ex Dionysio arbitror fuisse locũ, qui Mellacopsas appellabatur, cur ita appellaretur ostendi in Bosporo. In dorso quinti collis est ædes Regis Selini cum Xenodochio, eiúsque sepulchro: ibi etiam prope est cisterna ingens in pratum conuersa, spoliata columnis & cameris.

De sexto colle, & decimaquarta regione.

CAPVT III.

VRBIS descriptio regionum, tradit decimamquartam regionem licet in vrbis parte numeretur, tamẽ quia spatio interiecto diuisa esset, muro proprio vallatam alterius quodã modo speciem ciuitatis ostẽdere, esse verò progressis à porta modicum situ planam, dextro autem latere in cliuum surgente

vsque

vſque ad murum ferè plateæ ſpatium nimis pronã con tinere in ſe Eccleſiam,Palatium,Nymphæũ,Thermas, Theatrum,Põtem ſublicium, ſiue ligneum. Quiſpiam fortaſſe,qui Conſtantinopolim non vidit,ex hac deſcri ptione facilè putauerit ſciri poſſe, in qua parte ſit deci- maquarta regio , præſertim iam vndecim cognitis , & tertiadecima,& duodecima, quammox cognoſcendis: at cùm nulla extent,quæ traduntur in ea fuiſſe,ne pons quidem ſublicius, neque aqua , quæ hoc ponte traiice- retur facilè cognoſcatur,diſceptatio relinquitur inqui- rendi in quo loco fuerit:nam neſcio,quæ illa porta fue- rit,à qua dicit progreſſis modicum planam,quod verò ait dextro latere in cliuum ſurgente , facilè intelligere- tur , ſi ſcirem quid appellet dextrum latus. Iam verò in quinto colle fuiſſe hæc non videtur , ex eo , quòd dicit interiecto ſpatio diuiſam,quo exiguo diuiſa fuiſſet,in- conſultúmque fuiſſet , iam muro proprio diſtinguere à propinquis vrbis muris. Huc accedit, quòd nullus pons fingi poteſt fuiſſe in quinto colle,neque in ſexto aut ſe- ptimo collibus vrbis,neque extra vrbem vllus pons ex- tat , neque vallis intercedens intra quintum & tertium collem pontem vllum habet , neque aquam , niſi cogi- temus ſinum aliquem, qui nũc obrutus ſit habuiſſe, qui ponte tranſiretur. Iam ſi exiſtimamus vltra ſextum col lem , vbi vicus hodie Aiuaſarius nuncupatus , faciliùs quidem conſtabit illic pontem fuiſſe, quo traiiceretur ſinus Ceratinus. Vbi prope fundamenta pilarum pon- tis videntur , at veriſimilius videtur collem ſextum vi- cinum habitatum fuiſſe propter commoditatem via- rum à Thracia, priúſque vicinum, quàm longinquum

censendum inter regiones vrbis, præsertim cùm plerique scripserint sextum collem habitatum fuisse suburbio Hebdomo appellato, quod aliáq; suburbana ædificia, vt intra vrbem includeret, propinquitas loci inuitauit Theodosiũ minorẽ ad promouẽda vrbis mœnia.

De Hebdomo suburbio Constantinopoleos, & triclinio Magnauræ, & Cyclobio, & de statua Mauritij, eiúsque armamentario, de loco nuncupato Cynegio.

CAPVT IIII.

SVBVRBIVM Hebdomum appellatũ in sexto colle fuisse, qui nunc est intra vrbem, ostendit ædes diui Ioannis Baptistæ, quam etiam nunc Græci vulgò vocant Prodromi, ea in latere ad Solis ortum pertinente sita est, à Turcis maxima ex parte diruta, vbi aliquot columnæ marmoreæ extremã rapinam metuẽtes supersunt, sed paucę ex multis ablatis. Quàm autem illa sumptuosa fuisset, cùm alia vestigia indicãt, tum cisterna Boni nuncupata (ex eo, quòd eam Patritius appellatus Bonus condiderit) paulò supra eã ipsam sita longa trecentos passus, columnis & concameratione spoliata, in qua nunc horti virẽt. Sozomenus ait Regem Theodosium maiorem caput Ioannis Baptistæ ex vico nuncupato Coslao, qui vicinus erat Pantichio loco Chalcedonis, traduxisse & posuisse ante vrbem Constantini in Hebdomo nominato, maximúmque & pulcherrimum Deo ibidem excitasse templum. Idem tradit Theodosium cùm educeret exercitum contra Eugenium ex vrbe Constãtini egressum, vt sibi exercituíq; bene & feliciter exitus belli eueniret à Deo precatum fuisse

fuiſſe in æde, quam in honorẽ Ioannis Baptiſtę in Hebdomo ædificauerat. Procopius nimium rhetoricè adulatur Iuſtiniano, quem inſtauratorem huius ædis tradit ædificaſſe eam in ſuburbio appellato Hebdomo. Zonaras ait regnante Conſtantino Pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad Occaſum vſq; ad Cyclobion. Similiter hiſtoriæ aliæ tradunt à promontorio nuncupato Hebdomo ad Occaſum pertinente, ſiue à domo Magnaura vſque ad Palatium Cyclobion ſpectans ad Orientem ſtetiſſe claſſem Agarenorũ, ex quibus obiter colligo Magnauram fuiſſe in Hebdomo. Cedrinus Magnauræ ſolarium rotundum ſcribit condidiſſe Philippicum Regem, illícque in atrio ſuam ſtatuam armamentâriúmq; collocaſſe. Alij ſcribunt Mauritium Imperatorem Magnauræ triclinium ædificaſſe, in eiúsque atrio poſuiſſe ſuam ſtatuam, armamentáriúmque ibidem conſtituiſſe, in triclinium Magnauræ hi verſus extant incerti Poëtæ:

Ἐστραλέας τὸ λέπτουσαν, τόνδε δόμον βασιλῆος
Αἰχμὴν ὀλβοδότειραν ἀπὸ σταυροῖο λαχόντος
Αὐτὸς ἄναξ ἡρακλῆς σὺν κωνσταντίνῳ ἤγει.

Ciſternam Magnauræ, quæ erat in Palatio Heraclius obruit, quam, vt ait Cedrinus, Macedonius Rex purgauit, in priſtinúmque ſtatum reſtituit. Quidam ſi minus vere, tamen aptè tradunt triclinium Magnauræ nominatum, ex eo, quòd Anaſtaſius Rex cùm ibidem ob horrendam tempeſtatem ventorum & tonitruum, & fulminum extingueretur, clara voce dixerit: Magna perimus aura. Pulcheria Theodoſij minoris ſoror ab admi-

niſtra

nistratione imperij remota secessit, & apud se vixit in Hebdomo. Nicephorum Phocam, Zonaras, inquit, appropinquantem vrbi à populi factione Prasina appellata exceptum magno applausu, eúmque in Hebdomo coronatũ à Patriarcha Constantinopolitano. Cur verò id suburbium nominetur Hebdomum, existimo à septenario numero suburbiorũ, quæ nomina retinuerunt etiam inclusa in vrbem. Procopius tradit Iustinianũ in regione vrbis, quæ appellaretur secunda, ædẽ diuæ Annæ ædificasse, ignotus scriptor patriæ Constantinopolitanæ rationem affert, cur appelletur secunda. In loco, inquit, appellato secundo, stabat Iustiniani Rhinotometi statua, hanc demolitus est Bardas Cæsar Michel auus Theophili, & confregit. Appellatus est secundus locus ex eo, quòd Iustinianus in exilium proiectus in Chersonem à patritio Leone rerum potiente, vbi cùm decem annos exul mãsisset, profectus est ad Terbelum Regem Bulgarorum, cuius filiam nomine Theodoram duxit, eíque exercitus datus est, quem duxit contra Constantinopolim ad repetendum suum principatũ, quem ciues cùm noluissent recipere, ingressus est per cuniculos aquæductus in vrbem, ad locum vbi restabant fundamenta columnæ suæ, quam aduersarius euerterat: & secundo regnum adeptus. Secundã columnam ibidem restituit, ædémq; ibidem diuæ Annæ ædificauit, ex eóque locus appellatus secũdus. At, vt iam dixi, Procopius tradit magnum Iustinianum eam condidisse in regione secunda, quam ante Theodosium minorem, qui muros vrbis promouit, existimo suburbium fuisse septimi collis, hoc est, duodecimæ regionis ex Cedrino, & aliis.

Fue

Fuerunt,inquiunt,terræmotus horribiles,qui murũ vrbis in Exacionio euerterũt,& templa magnifica,& domos ſplendidas in porta vrbis aurea victoriæ ſignum proſtrauerunt,& in ſecunda regione ad diuam Annam loca tremuerunt.Hæc pluribus dixi,ne quis δεύτερον χώρειον putet eſſe in numero regionũ, quas antiqua deſcriptio tradit quatuordecim fuiſſe vrbis. Procopium miror in tot ædificiis vrbis deſcribendis nunquam earum meminiſſe,cùm Iuſtinianus in ſuis cõſtitutionibus meminerit. Inter Palatium Conſtantini, & portam vrbis Adrianopolitanam, extat ædes in ſeptimo colle, quæ etſi iam tot ſecula ſit intra vrbem, tamen etiamnum χριστὸς χώρας appellatur,ex eo, quòd olim eſſet extra vrbẽ ex tribus partibus, vt mos eſt Græcarum ædium ſacrarũ:porticu cingitur,parietis eius intrinſecus veſtiti cruſtis marmoris varij quadratis,ita inter ſe coniunctis, vt diſtinguantur ab imo ſurſum verſus modulis aſtragalorum,aliorum baccatorum,aliorum teretium ſine baccis.Supra quadratas cruſtas diſcurrũt tres faſciæ,& tres velut aſtragali, quorum duo teretes ſupremus quadratus velut regula,ſupra faſciam denticuli,ſupra denticulos folia Corinthia, deniq; marmor ſic menſulis diſtinguitur, vt in commiſſuris eluceat labor Corinthius:ſed is plenior apparet in æde Sophiæ. Iam verò ex his, quæ poſt addam, cognoſcetur Hebdomũ ſuburbium fuiſſe in decimaquarta regionum vrbis continente in ſe Palatium. Nunc ex tot antiquis Palatiis nullius nomẽ extat,niſi Palatij in ſeptimo colle ſiti,quod etiamnum appellant Conſtantini,ex cuius ædificiis reſtat vnum cum aliquot columnis, & ciſterna, in qua elephanti ſtabu-

lantur. In planitie littorali posita ad radices sexti collis vergentis ad ortum solstitij æstiui, est porta Palatina, siue Cynegion appellata, vbi Platani extra portā. Prope portam extant intra murum tres arcus magni, nunc substructi, olim patentes, per quos ingrediebantur triremes in portum manufactum intra muros clausum ad commoditatem propinqui Palatij, nunc obrutum, & conuersum in horti culturam. Cynegion celebre est scriptis recētium, vt etiam Suydas non alienum putarit in suum Lexicon hāc historiam inserere. In Cynegio, inquit, appellato proiiciebantur mortis condemnati, erāt quædam illic statuæ. Theodorus Anagnostes eò profectus cum Imerio Chartophylace vidit illic statuam paruam quidem longitudine, sed crassitudine magnam, me autem contemplante, inquit Imerius. Contemplare, quis condidit Cynegion. Cui respondi, Maximinus condidit, Aristides dimēsus est, statim cecidisse columnam, & afflixisse Imerium, vt euestigio moreretur: ego metu perculsus ad templum fugi, & quod acciderat denuntiaui. Id autem hominibus minimè credentibus, iureiurando asserui, domestici defuncti, & quidam Regis ministri, ad locum mecum profecti sunt, qui cùm admirarentur casum viri, & columnæ, Ioannes quidam Philosophus dixit se inuenisse ab animalculo præclarum virum interiturum, à quo persuasus Philippus Rex, hoc animalculum in eodem loco terra obrui iussit. Iustinus tertius Tyberium & Leontiū, qui triennium imperauerant è vinculis eductos per forum & theatrum simul iunctos rapi ab equis, atque ad eius pedes detractos cùm eorū ceruices calcasset, in Cynegio spectante

populo

populo interfici iussit. Id theatrũ, per quod dicit simul iunctos raptos, existimo fuisse theatrum venatorium: nam, vt Romæ fuit θέατρον κυνηγετικόν. Ita fuit Byzantij ex Procopio, qui tradit Iustiniani auaritia theatra, Hippodromos, Cynegesia maxima ex parte omissa fuisse.

De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquæductu, & de multis locis antiquissimis.

CAPVT V.

ANTIQVA regionum descriptio dicit quidem decimamquartam ædem sacram cõtinere, sed non nominat, neque meminit Blachernarum, quamuis ita nominarentur antequam Seuerus Byzantium euertisset, vt pòst declarabo, quæ extra vrbem essent non modò eo tempore, quo scripta est illa regionum descriptio, sed etiam viuente Iustiniano, quẽ Procopius scribit ædificasse templum virginis Mariæ ante mœnia vrbis, in loco appellato Blachernis. Miretur hoc templum, inquit, ingressus, ingentem quidem molem citra vllum periculum constitutam, cernens ipsam magnificentiam ab omni insolentia alienam. Puto Iustinianum hoc templũ refecisse, nam Zonaras tradit Pulcheriam Marciani vxorem templum in Blachernis ædificasse, & Mariæ virgini dedicasse. Pomponius lætus hoc à Theodosio conditum tradit, Cedrinus testatur Iustinum nepotem Iustiniani templo Blachernarum duos arcus addidisse. Cùm ex antedictis Procopij constat Blachernas extra vrbem esse, tum ex Agathio. Instantibus, inquit, Barbaris permissu Iustiniani omnia templa extra vrbem sita, quæ à Blachernis initium su-

munt, vſque ad pontum Euxinum ſpoliabantur armamentis, & intra vrbem ſeruanda traducebantur, hodie prope Xylo portam & angulum vrbis occidentale inter radices ſexti collis, & ſinum ædis ſacræ intra vrbem ſitæ, quam virgini Mariæ ſacram dicunt fuiſſe, eiq; fontem ſacrum adhuc ſcaturientem oſtendunt Græci, Blachernámque locum nominant, veſtigia extabant, cùm veniſſem Byzantiũ, quæ funditus nunc ferè effoſſa ſunt, & deleta. Ex imo cliuo ſexti collis eminenti ſupra templum Blachernæum prodiit aquæductus duabus fiſtulis, eius aqua ſalit, quarum altera clauditur epiſtomio, altera perennis fluit, hunc ex Hydrale fluuio antè dixi Andronicum Regem conduxiſſe in regionem Blachernã, vbi anteà aqua fluuiatilis nulla erat. Anaſtaſius Rex magnum Triclinium ædificauit in Blachernis, quod etiamnum ætate Suydæ dicebatur Anaſtaſiacum, Tiberium Regem conſtruxiſſe publicum Blachernarũ balneum. Zonaras, & alij ſcribunt. In Blachernis regium Palatium fuiſſe etiam nunc ætate Zonaræ, atque multò infra vſque ad Manuelem Regem ex hiſtoria liquet recentiorum, vnde verò locus Blachernas appelletur. In ſuo anaplo Boſporico docet Dionyſius Byzantius, à quo loca deſcripta à quinti collis radicibus, ad extremum angulum vrbis, & collis ſexti, paucis repetã. Poſt locum, inquit, qui nominatur Mellacopſas, hunc antè dixi fuiſſe ſub radicibus quinti collis, duo loca ſunt omni tempore anni piſcationem ad depreſſiones extremas, quas efficiunt lingulę collium, & ad ſinus profundos quietos à ventis largientia, quorum alter Ingenidas dicitur ab heroe Indigena, alter Pirǫicus, à Pirǫo Athenienſi,

niensi, vel vt alij dicunt, ab antiquo quodam incola: in quorum medio locus est nominatus Cittos à copia hederæ ibi facilè prouenientis. Piræico loco continuus est Camara locus procliuis, & ventis obnoxium littus, itaque multum à mari percutitur. Inde supra Thalassa: finis totius sinus Ceretini vbi est initium influentium in sinum fluminum, nominata enim siue ob illorum vicinitatem corrumpentium naturalem maris aquam, siue quòd immobilis, & minus affecta ventis, ac potiùs ab influxu fluminum, assiduam, mollémque materiam afferentium efficiente mare cœnosum, vbi tamen est copia piscium, huius maris marcidi primus locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Post hunc Vateia scopia à mari profundo, tertius Blachernas nomen barbaricũ à quodã ibi regnante adeptus, vltimus Paludes.

De ponte, qui est ad diuum Mamantem, & de eius Hippodromo, & Leone æreo, de Mauritij Regis sepulchro.

CAPVT VI.

NON Historici modò, sed etiam Grammaticus Suydas, tradunt ad diuum Mamãtem pontem fuisse duodecim fornicibus constantem, multæ enim aquæ eò defluebãt, vbi etiam Draco æreus statutus erat, propterea quòd illic serpens aliquando habitasse existimaretur, vbi multæ virgines prægnantes fiebant. Basiliscus enim quidam, qui amauit hunc locum, quíque ex cohorte Numeriani Cæsaris fuit, illic habitauit, & templum excitauit, quod postea Zeno euertit. Constantinus Iconomachus Andream Calybitẽ memorabilem virum apud Blachernas in Hippodromo

diui Mamantis flagris interfecit. Zonaras narrat Mauritium Regem ſepultum fuiſſe in templo diui Maman tis prope murum, quem ædificauit Pharaſmanes eunu chus, Iuſtiniani cubicularius. Cedrinus dicit templum Mamantis eſſe prope portam nuncupatã Xylocercon, alij tradunt Crunnam Bulgarorum Regem Conſtantinopolim circuiſſe à Blachernis ad auream portã, quam cùm capere ſe poſſe diffidiſſet, cucurrit ad diuum Mamantem, Palatium illic ſitum incendit, & Leonem æreum poſitum in Hippodromo ſimul & Vrſum, & Draconem, & electa marmora, cùm reuerteretur exportaſſe. Sozomenus loquens de his, qui expulſi ſunt propter Chryſoſtomum, ex vrbe egreſſos ſcribit conueniſſe in locum ſitum ante vrbem, quem Conſtantinus Rex in Hippodromi ſpectaculũ purgauerat, & muris ligneis circundederat, quem arbitror poſtea appellatum Hippodromum diui Mamantis. Zonaras addit Leonẽ Regem metu incendij, quò vrbs conflagrabat exiuiſſe ex vrbe, & plurimùm manſiſſe ad diuum Mamantem. Cedrinus Theophilum Regem dicit certamina equeſtria exercuiſſe ad templum martyris Mamãtis, in Steno ſitum. Ex antè aceruatim collectis patet diuum Maman tem fuiſſe ad Blachernam, pontémque illic fuiſſe, id quod confirmat Ioannes Tzetzes in ſua varia hiſtoria, cùm ait ex Abydi anguſtiis vſque ad pontem Blachernarum Helleſpontum appellari. Ex quo liquet pontem illum fuiſſe vbi pilæ cernuntur lapideæ antiqui pontis, ſed non extra aquam eminentes, niſi aliquando æſtate ſitæ inter angulum vrbis Blacherneum, & ſuburbium, quod Turci appellant Aibaſariũ, hunc illum iam pro-

nuntiare possumus esse, quem antiqua descriptio regionum vrbis appellat ligneũ, & ponit in decimaquarta regione, in qua diximus fuisse suburbium Hebdomum. Hoc vnum aduerte ex Suyda, pontem diui Mamantis habuisse duodecim fornices, itaque lapideum tum fuisse, aut Suydam loqui de alio templo Mamantis alibi sito.

De septimo colle, & duodecima regione, & de columna Arcadij. CAP. VII.

EX COLVMNA Arcadij, quæ etiamnum extat in septimo colle nuncupato Xerolopho diuiso à sex collibus valle lata, colligo fuisse duodecimam regionem, quæ portam auream à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio finiebatur: continebat in se portam aureã, porticus Troadeas, forum Thedosiacum, portum Theodosiacum, & columnam intra se gradibus peruiam, quã Arcadius Imperator excitauit in Xerolopho, etiam nũc in nostram ętatem nomen retinente, & supra ipsam collocauit statuam suam, quæ cecidit regnante Leone Conone terræmotu, quo vehementer concussum est Byzantium, & quo multa templa, & domus ceciderunt, multitudóque hominum oppressa est. Cedrinus declarat hãc columnam Arcadij ex omnibus partibus similem columnæ Theodosij in Tauro positæ, habet stylobatem, basim, & capitulum, eius scapus cum spira & capitulo constat lapidibus viginti & vno. Pręterea supra capitulum duo lapides existunt, stylobates constat quinque lapidibus

omni

omnibus adeò coniunctè inter se cõmissis, vt si vel terræmotu, vel vetustate nunquã concussa fuisset, ex vno, eodémque lapide tota columna constare videretur. Hi lapides alij supra alios impositi, & coniuncti tanquam spõdyli intus excauati totum columnæ ambitum vnũ, & perpetuum præstant fenestellis illustrem, & gradus efficiunt. Vnus enim quisque lapis partem graduum efficit, & ambitum scapi velut murum, incœpi numerare à lapide supremo fastigiante columnam vsq; ad imum gradum. Supremus igitur lapis continens portam, qua scanditur supra capituli abacum, altus circiter tredecim pedes, & dodrantem. Concameratus, & conuexus tegit totam columnam, porta alta sex pedes & duos digitos, larga pedes tres & dodrantem: secundus lapis sex pedes altus continet supremum gradum positum supra abacum capituli. Tertius altus quinque pedes & quatuor digitos, continet abacũ, & totum capitulũ. Quartus, altus quinque pedes exceptis duobus digitis. Quintus altitudinem habet quinque pedum minus duobus digitis. Sextus quatuor pedum & dodrantis. Septimus quinque pedum & digitorum duorum. Octauus quatuor pedum, & quatuor digitorum. Nonus sex pedum. Decimus quinq; pedum. Vndecimus quatuor pedum, & quatuordecim digitorum. Duodecimus quatuor pedum, & dodrantis. Decimustertius quinque pedũ. Decimusquartus quinque pedum, & digitorum duorum. Decimusquintus quinque pedum & semipedis. Decimussextus quinq; pedum & semissis. Decimusseptimus quinque pedum & decem digitorum. Decimusoctauus sex pedum & semissis. Decimusnonus quinque pedum,

& digitorum quatuor. Vigeſimus ſex pedum & ſemipedis. Vigeſimus vnus, qui initium ſcapi facit, ſex pedum, & digitorum quatuor. Infra ſcapum lapides continentes ſpiram, ſtylobatem ſunt ſex, quorum ſummus altus quaternos pedes & dodrantem, ſecundus totidem, tertius quatuor pedes, quartus pedes quatuor, & ſemiſſem, quintus totidem, ſextus & infimus quatuor pedes. Singuli ſupradicti lapides ex ſe gradus faciūt, & ambitum velut murum diſtinctū feneſtris quinquaginta ſex, gradus autem circiter ducenti triginta tres ſunt duorū generū. Alij enim per anfractus, alij cochleæ in modum, ſtylobates aſcenditur quinque anfractibus normatim aſſurgentibus, vnuſquiſq; anfractus areolam vnam habet, qua aſcenditur ex vno anfractu in alterum. Primus anfractus habet gradus ſex, ſecundus totidem, tertius octo, quartus nouem, quintus totidem, omniū infimus vicinus limini infero ianuæ, altus digitos decem, largus pedem vnum, longus pedes duos, & nouem digitos. Similes ſunt totius quinti anfractus, cuius area quadrata quoquo verſus lata duos pedes & nouem digitos. Poſt quinque anfractus eſt initium ſcapi, cuius gradus primi alti decem digitos, largi iuxta murulum ſcapi pedem, in medio pedem & dodrantem, longi pedes duos & nouem digitos, vltimi alti nouem digitos, ſcapus columnę interior habet ambitum viginti octo pedum, craſſitudo muri, quo velut thorace gradus clauduntur, eſt duorum pedum & trium digitorum, in ima columna, at in ſumma pedis & dodrantis. Iam ſi quis me curioſum dicet, quòd ſingulos lapides menſus ſim, curioſiorem dicet illum, quem Thucydides probat, quòd muri

hostilis lateres numerasset, vt altitudinem deprehenderet: ipse exteriorem ambitum metiri non sum ausus, ne demissum perpendiculum Barbari deprehenderent altitudinem, necesse habui intus latens dimetiri interiores singulos lapides, ex quibus innumerum subductis deprehenditur colūnæ Cochlidis altitudo, id quod videtur primùm extare supra terram, sunt duo gradus compositi ex multis lapidibus. Deinde sequitur tertius gradus, is est lapis altus tres pedes & quatuor digitos, latus quoquouersum triginta tres pedes & semipedē. Supra lapidem, qui efficit tertium gradū stylobates consistit constans quinque lapidibus, quorum incipiens à limine portæ est altus quinque pedes & semissem, in quo quidē lapide est plinthus planus altus tres pedes quinque digitos. Torulus quinque digitos, Apophygis cum regula dodrantem, altera regula superior duos digitos, corona scalpta alta dodrantem. Sophorus egregiè scalptus trophæis ex triplici latere, nam latus ad septentriones pertinens, continens portā, non est insculptum. Coronis stylobatica inclinatur velut tectum, in qua ima est primùm regula, deinde Astragalus baccatus, tertio loco Echinus, quarto Astragalus intortus vt funis, reliqua pars vsque ad summam curuaturam folia ligata in modum manipulorum, recta quidem, & in se curuata voluta. Stylobates emittit velut abacum, in quo fasces coronario opere laureati bini in singulis lateribus, quorum maior incuruatur vsque ad imam partem abaci. Item in lateribus eiusdem coronati abaci summi existunt septem pueri nudi, tenentes fascem laureum. Ex vnoquoq; abaci angulo eminet aquila, supra stylobatis

aba

abacum coronarium exiſtit plinthus columnæ minus proiectus foliis adumbratis, ſupra plinthum torus laureatus alligatus vittis flexuoſis. Toro ſupereſt apophygis, deinde incipit ſcapus columnæ ſcalptus pugnis variis, ſcalptura procedit in modum columnæ, quæ Romę Traiano ſacra eſt inter elices binas cochleæ more ſurgentes. Summus ſcapus nempe Trachelium eſt ſtriis rectis diſtinctus, capituli ima pars apophygis, deinde echinus, tertio loco abacus proiectus extra ſcapum duos pedes, & digitos quatuordecim. Abacus quoquouerſus patet in latitudinem decem & ſeptem pedum, & dodrantis, ſupra abacum exiſtit porta, & velut conus columnę altus portã continens, altior decem pedibus. Hanc Tuſcanam columnam dicere poſſumus cum baſis, & capitulum ſint elaborata opere Tuſcanico.

De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. CAP. VIII.

SVYDAS ſcribit Xerolophon primò quoſdam Thema appellaſſe, ex eo, quòd in eo eſſent quindecim Cochleæ, & Dianæ ſtatua, & Seueri cõditoris, & Themation, tripus vbi hoſtias immolabat Seuerus, vbi multa oracula aliquãdo edebantur, & puella virgo immolabatur. Priſcianus, quem mihi in memoriam reuocauit Benedictus Aegius antiquitatis acer inueſtigator tradit Oeles ſolitos fuiſſe interponere F, digamma, quod oſtendunt Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetuſtiſſimo Apollinis, qui extat in Xerolopho Byzãtij, ſic ſcripta, δημοφάFων, λαFονάFων. Item alio loco Aeoles ſolẽt inter duas vocales eiuſ-

dem dictionis digamma ponere, quos nos in multis sequimur, ὄFις, ouis: δάφος, dauos: ὠFόν, ouum: & quòd hoc verum est, ostendunt Epigrammata vetustissima, quæ literis antiquissimis scripta in multis tripodibus legi, & maximè in tripode Apollinis, qui est Constantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον vocant: sunt autem scripta sic, δημόFων, pro δημοφόων: λαFοκόFων, pro λαοκόων. Addunt alij fuisse etiã in Xerolopho iuxta basim columnæ Arcadij columnam Theodosij minoris, & Valentiniani, & Marciani, quę terræmotu ceciderunt. Zonaras dicit Symeonem Bulgarorum principem crudelem, & nunquam quietum contra nationem Chrobatorũ exercitum duxisse, à quibus cùm victus esset, exercitúmque amisisset locorum difficultate, interea quidam Regi Constantinopolitano significauit statuam supra fornicem in Xerolopho collocatam, spectãtem ad Solis occasum, designare Symeonem Bulgarum, ac si quis columnæ caput abscinderet secuturum Symeonis interitum. Itaque Regis iussu caput columnæ abscissum est, & interitus Symeonis ex violento stomachi dolore cognitus est Regi Constantinopolitano diligenter obseruanti illius tempus interitus. Iam verò portus Theodosiacus fuit in hortis, quos hodie appellant Blancham, muro vndique clausis, & sitis in maritima Propontidis planitie, subiecta sub radices septimi collis, cuius ostiũ vergebat ad Solis ortum æstiuum, à quo moles extẽdebatur ad occasum æstiuum: supra quam nunc muri astructi existunt. Vrbis moles adhuc extat larga duodecim pedes, longa sexcentos passus meos, quos conficere soleo in ambulando, portus obrutus est, latissimos hor-

tos habens oleribus cōſitos,& paucis arboribus: ex quibus,vt Fabius ait,non pendent vela,ſed poma.Horti irrigui ſunt ex lacubus, quos habēt intra ſe perennes, veſtigia nimirum antiqui portus.Cuius circuitum exceſſiſſe milliarium ex mole,& ſitu loci deprehendo,in faucibus portus adhuc nauium capacibus extra murū vrbis etiamnum videtur turris vndique mari circundata, & ſaxa reliquiæ ruinarum.Scriptor ignotus patriæ Conſtantinopolitanæ tradit primò nuncupatum Thema, vbi Cochleas quindecim diximus fuiſſe,deinde forum Theodoſiacum appellatum:mihi potiùs videtur fuiſſe Arcadiacum,à proxima Arcadij columna:nam forum Theodoſiacum vero propius videtur fuiſſe prope portum Theodoſiacū,cùm ex architectonica ratione,quæ præcipit forum faciendum eſſe iuxta portū:tum ex nomine conditoris Theodoſij, qui forum ſuum commodius efficere non potuit, quàm iuxta ſui nominis portum,quem arbitror etiam portum Eleutherij prius appellatum fuiſſe, ſi vera tradunt, qui dicunt Conſtantinum magnum ſaxa fluctibus obieciſſe à mucrone primi collis vſque ad portum Sophiæ,& portum Eleutherij conditum à magno Conſtantino præſidente operi Eleutherio Patritio, ſtatuámque Eleutherij ſtatutam fuiſſe marmoream in eo portu, marmoreum calathum ferentem humeris, & palam etiam marmoream tenentem manu,Palatiúmq; Eleutherij ædificaſſe Hirenam, eiúsque filium Conſtantinum,atque ab hoc Palatio vſque ad Amaſtrianum Hippodromum fuiſſe à magno Theodoſio conditū,quem euertit Hirena.Zonaras ſcribit Hirenam,cùm ab adminiſtratione imperij remota

fuiſſet à filio Conſtantino in domo ſua, quam ædificauerat in Eleutherij partibus vixiſſe. Porticus, quas regionum vrbis deſcriptio appellat Troadeas, alij vocāt Troadeſias, qui dicunt Conſtātinum magnum muros promouiſſe vſque ad porticus Troadeſias, portam auream, quam cōtinebat duodecima regio. Troadeas appellatas arbitror, quòd continerent quippiā eiuſmodi quale Plutarchus tradit continuiſſe porticum Variam nuncupatum. Aiunt, inquit, in porticu olim appellata Pleſiactia, nunc verò Pœcila Polygnotum pictorem Troadeas pingentem Laodicæ faciem in imagine Elpinicæ feciſſe. Nunc ex nomine, quod mutatū eſt non agnouiſſem, niſi ex fonte portæ vicino collegiſſem, quē etiamnum appellant χρυσοπήγην, à porta aurea nomen retinentem. Is adhuc perennis ſcaturit, & religiosè bibitur à Græcis, qui omnes fontes iuxta templa ſitos ſacros habent, & nominant. Iam templū non extat, quod Procopius deſcribit: Duo templa, inquit, Deiparæ Iuſtinianus conſtruxit ante muros vrbis, vnum in regione appellata Blachernis, alterū in loco nominato πηγῆ, vbi eſt ſylua magna cupreſſorum, & pratum floridum, hortúsque tempeſtiuos & formoſos fructus producēs, & fons ſine ſtrepitu emittens aquam quietam & potabilem. Hęc quidem templa ante muros vrbis fecit illud quidem ad littus maris, alterū prope portas aureas nuncupatas. Quæ quidem templa addit Procopius circa finem murorum eſſe, vt ambo ſint inexpugnabilia vrbis præſidia. Ex quibus coniicio tempore Iuſtiniani angulum vrbis, quem vocant Septem turrium non fuiſſe intra vrbem. Sed murum terreſtrem à porta aurea angulum

lum fecisse vrbis longè interiorem, vt ex studio monasterio colligere licet suburbano olim, quod nunc intra vrbem est penitius, quàm angulus Septē turrium, idem Procopius ait Iustinianum ingredienti portam auream à dextra parte templum diuæ Iæ vetustate collapsum ingenti sumptu restituisse. Iam non modò ex antedictis portam auream assequor vicinam fuisse septimo colli nuncupato Xerolopho, verùm etiā ex Zonara, qui tradit regnante Leone multa templa, multásque domos terræmotu cecidisse, Arcadiíque statuam in columna Xerolophi positam, & in porta aurea Theodosij maioris statuam, & muros vrbis pertinentes ad continētem campestrem. Cedrinus ait eodem terręmotu ad portam auream cecidisse Victoriæ statuam: alij addunt eodem terręmotu quinto Kalendas Nouembris facto ædificia sacra profanáque permulta cecidisse, populúmq; multum extinctum fuisse, & simulacrum, quod stabat supra Attali portam magni Constantini vnà cum ipso Attalo. Longè igitur errant, qui putāt portam auream esse, quàm nunc Oriam vocant, sitam in parte vrbis septentrionali, quam antè dixi portam Neorij, cùm ex antè scriptis liqueat esse in parte vrbis vergente ad Solis occasum æstiuum portam auream, tum ex antiqua vrbis descriptione regionum, quæ tradit vrbis longitudinem à porta aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia septuaginta quinque continere. Cedrinus tradit elephantos collocatos in porta aurea similes esse illis, in quibus olim Theodosius sedens vrbem ingressus est. Quibus adiungunt horū elephantorum statuas in aurea porta statutas ex æde Mar-
tis

tis Athenienſis deportaſſe Theodoſium paruũ, qui con ſtruxit vrbis muros vſque ad Blachernas. Cedrinus dicit Regem Macedonium ædificaſſe magnũ templum Mocij martyris, & ædem diuæ Annæ in loco appellato Secundo. Procopius ſcribit hoc vtrunque templum Iuſtinianum ædificaſſe, vidi reliquias tẽpli Mociani prope ciſternam ſitam in dorſo ſeptimi collis, amplã, non minorem, quàm antè ſcripſi, conſtruxiſſe Iuſtinianum, neque paucioribus columnis ſuſtentatam, quibus nunc ſpoliata ſpectatur, ſolum nomen retinens. Mocia enim nominatur, quam non modò Hiſtorici, ſed etiã Grammaticus Suydas dicit Anaſtaſium Dicorum condidiſſe. Vide an moneta, quã in hac regione ponit antiqua regionum vrbis deſcriptio ſit ædes Iunonis monetæ, an Aerarium: nam reges etiam hodie in regione ſeptimi collis dicuntur caſtello Septem turrium vti pro Aerario Suydas affert ſtatuam Iunonis ſuſtinuiſſe æreum for nicem ad ſimilitudinem forficis capillos tondentis, ſed in quo loco, non explicat: itaque ea, quæ adduxi de moneta, ſint obiter dicta.

De columnis, quæ nunc extant in colle ſeptimo.

CAPVT IX.

AEDES ſacra Studios appellata ab Studio principe ciue Conſtantinopolitano, is, vt ait Suydas, hanc condidit cũ illuſtri monaſterio. Studij meminit Iuſtinianus in nouis cõſtitutionibus, cùm ait duas lecticas, quibus mortui efferuntur, in ſacro theſauro ſitas Studij præclaræ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Studium intelligit monaſterium itã

nuncu

nuncupatum, quod nunc non extat, ædes extat translata in religionem Mametanam, in cuius vestibulo sunt quatuor columnæ cum trabeatione egregiè elaborata, in interiori parte ædium vtrinq; columnæ sunt septem virides, nigris maculis velut fragmentis alterius generis lapidum insertis distinctæ, quarum perimeter est sex pedum & sex digitorum. Denique earum ratio capitulorum, epistyliorum opere Corinthio elaborata eadem est, quæ columnarum vestibuli. Supra illas sex existunt totidem columnæ in parte ædis superiore. In area ædis Studianæ est cisterna, cuius lateritias cameras sustinent viginti tres columnæ excelsæ Corinthiæ, extra vrbem fuit monasterium Studianum olim, nunc est intra vrbem, iuxta viam, qua itur ex columna Arcadij ad portam Septem turrium, quas claudit murus vrbis habens portam nunc obstructam, olim patentem, cuius Parastades sunt duæ columnæ Corinthiæ marmoris maculosi, venis viridibus distincti, sustinentes octo columellas efficientes tres arcus, in latere portæ sinistro existũt sex tabulæ marmoreæ, singulæ habentes latera clausa columellis aliis teretibus, aliis quadratis, continentes statuas eminenter expressas affabrè scalptas, nudas, cuius pugnantes, quarum superiores habent supra se cupidines velut præcipites ad volandum, in latere dextro sunt item sex tabulæ cinctæ similiter columellis. In prima tabula inferiori iuuenis tenens organum musicum iacet supinus, tibiis implexis, supra ipsum impẽdet imaguncula velut Cupido, supra Cupidinem mulier: in tabula superiore est statua nuda tenens clauam erectam, pelle leonis brachio inuoluto, canes ducens manu sini-

ſtra. Supra ipſam eminet Leæna turgens vberibus. Alia tabula continet duos agricolas ferentes calathos vuis plenos. In alia tabula eſt eques alatus, equi frenum retinet mulier. A tergo ſunt mulieres duæ, in ſumma parte tabulæ, alia mulier recubat, è regione huius iacet iuuenis. Hæc addidi ob tabularum antiquum opus ſummo artificio factũ. Præterea vidi in ſeptimo colle cùm alias Mameticas ædes, tum quatuor præcipuas habentes veſtibula marmorea columnis marmoreis ornata, duas quidem in latere orientali, quarum duæ habẽt ſex colũnas in veſtibulo bene proceras & craſſas, duas quidem marmoris Thebæi, quatuor verò obſcurè virẽtes marmoris Miſcellanei. Altera eſt prope columnam Arcadij nuper facta ab vxore Soleimani Regis cum Xenodochio luculento, & Gymnaſio profitentium literas Turcicas, & Arabicas, in quibus numeraui pluſquam ſexaginta columnas varias. In dorſo collis ſpectantur aliæ duæ ædes, quarum vna habet balnea adiuncta, & Gymnaſia literaria. In ædis veſtibulo ſunt ſex columnæ Thebaici marmoris, quarum ambitus eſt ſeptẽ pedum, & velut calcaneum æreum, baſes quidem, & capitula Turcico labore exculpta, ſed ſcapi antiquiſſimi, præſertim duarum cingentium aditum ædis, habentiũ Hypotracheliũ ſubtilius reliquo ſcapo Hypotrachelij ima pars æqualis ſcapo habet annulum teretem, ſupra annulum eſt alter annulus latus depreſſus: deinde ſupereſt Hypotrachelium depreſſius reliquo ſcapo, vt eſt hominis collum ſubtilius inter caput & thoracẽ: nullámque vidi aliam Byzantij habentem Hypotrachelium, tantoperè accedens ad rationẽ Vitruuij, tradentis Hypotra

potrachelium columnæ Doricæ contrahendum, ita vt in tertio libro de Ionicis est scriptum. Alia ædes Mamecana est in eodem colle, in cuius vestibulo sunt sex columnæ bene excelsæ: in Gymnasij atrio sunt quatuordecim, totidem in porticu vicina.

De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata, siue Pera.

CAPVT X.

GALATAM oppidum fuisse partem Constantinopolis ostendit antiqua descriptio regionum, Nouæ, inquit, Romæ tertiadecima regio est Sycena, quæ sinu maris angusto diuisa societatē vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa præter vnius plateæ tractum. Stephanus ait vrbem Sycas contra nouam Romam esse sitas appellatas sua ætate Iustinianas: cur autem ita appellarentur non explicat, sed si ex eo, quòd Iustinianus eas ædificiis ornarit, aut collapsas restituerit, his enim de causis vrbes solent mutare nomina. Miror Procopium non meminisse horum ædificiorum, cùm totius sinus Cornu nuncupati ædificia à Iustiniano ædificata, vel restituta exactè describat, nisi fortasse erratum sit in Procopio scribente Iucundianas pro Iustinianis: cùm ait regias suburbanas Iustinianum renouasse in æreo loco, & loco, quem Iucundianas vocant, aut si in Procopio mēdum non est, erratum videri potest in Stephani Codice habente Iustinianas pro Iucundianis, at Stephanus longè ante Iustinianum scripsit. Itaque, si vitium est, Stephani non est, sed Hermolai Grammatici Constantinopo-

leos, qui Commētaria Stephani redegit in Epitomen, quā Iuſtiniano dedicauit. At verò Iuſtinianeæ potius, quàm Iucundianæ nominandæ videntur Sycæ ex collatione multorum Codicum non modo Procopij, ſed etiam Iuſtiniani editorum, & manuſcriptorum. Iuſtinianus in ſuis nouis conſtitutionibus illud, inquit, manifeſtum eſt, ſi maius interuallum ſit, & plures ſint Decani feretro inſeruientes, & plures ſcholæ propter feretri pondus pauxillum quiddam ipſis dandum eſſe. Deinde paulò infrà addit ſibi ſimiliter videri, ſi funus effertur intra nouos vrbis muros, & traiectū τῶν ἰουστινιανῶν ἤτοι συκῶν, hoc eſt, Sycarum, ſiue Iuſtinianarū, quoniam non longè diſtant, neque opus eſt maiore tempore, aut labore ad illuc proficiſcendum, ſin autem extra muros huius fœlicis vrbis funus ducitur, ſiue vltra alios traiectus, quàm traiectum Sycenum funus effertur, prętereo cætera. Vbi aduerte πέρασμα Latinè vertendum eſſe traiectum, non autem terminum, vt habet Latina interpretatio. Ex antedictis patet oppidum Sycas nominatas eſſe trans ſinum, & contra Conſtantinopolim, ſed contra quam Conſtantinopolis partem non declarat Stephanus: at ex antiqua regionum vrbis deſcriptione aſſequor, tradente regionem ſextam à foro Conſtantini vſque ad traiectum Sycenum porrigi, hoc eſt, Peræum, ſiue Galatinum nunc appellatum, & ne videar contemnere, recentes afferam. Ex his nonnullos, qui tradunt Abſimarum Ducem hoſtium obſidentium Conſtantinopolim ſe recepiſſe in portum Sycæ, ſitæ è regione Conſtantinopolis. Euagrius ſcribit capita Longini, & Theodori à Ioanne Scytha Conſtātinopolim miſſa,

ex con

ex contis appensa ad nuncupatas Sycas in vlteriore littore opposito Constantinopoli sitas, Regis iussu erecta fuisse iucundum spectaculum Byzantinis. Idem addit Vitalianum vsque ad nuncupatas Sycas incursiones fecisse, contra quem habentem in Sycis stationem mittitur à Rege Anastasio Marinus Syrus pugnaturus. Ambæ igitur classes se præparant, vna ad puppim Sycas, altera Constantinopolim habens: primùm remos inhibebant, deinde post excursiones, & leues pugnas vtrinque factas, prælium nauale commissum est circa loca appellata Vitharia. In fugã se coniessit Vitalianus magna ex parte virium suarum amissa, vt nemo hostium deinde in Bosporo inueniretur. Nec me mouet Strabo, qui videtur extra sinum Sycam ponere. Ex promontorio, inquit, fretum Bosporium in quinque stadia strin-gente vsque ad portum sub Syca positum esse triginta stadia, ex Syca ad Byzantiorum cornu quinque stadia, quæ non discreparent ab his, quæ antè dixi, si intelligeret Byzantiorum cornu, vt Plinius intelligit promontorium ipsum Bosporium, in quo Byzantium situm est. At Strabo declarat statim subdens cornu esse sinũ longum sexaginta stadia. Itaque aut erratum esse Codicis Straboniani arbitror, aut ipsum Strabonem errare cùm ex antè scriptis, tum maximè ex Dionysio Byzãtio antiquiore, & suæ patriæ scriptore, tradente Sycodem locum esse iuxta sinum Cornu appellatum, in eo loco vbi hodie extat Galata, vt planiùs declaraui in Bospori circumnauigatione. Longè etiam errant Perotini, qui dictitare solent Ianuenses primos cõditores esse Peræ oppidi, cùm multis antè seculis condita fuerit, quàm Ia-

nuenſes Peram emiſſent, vel nauatæ in bello opere loco mercedis accepiſſent ab Imperatore Conſtantinopolitano. Cùm Iuſtinianus ponat Sycas intra vrbis muros, & Agathius muris clauſas tradat, cùm ait aduentu hoſtium tantum terrorem iniectum fuiſſe ciuibus Conſtãtinopolitanis, vt Iuſtiniani Regis milites armati inſiſterent muris Sycarum, vt promptè obſiſtere hoſtibus poſſent. Quid quòd Stephanus Sycas appellat vrbem, quam poſtea recentes ſcriptores, ſed antiquiores, quàm Ianuenſes Galatam accepiſſent, caſtellum Galaticum vocant, tradentes claſſem Saracenorum ſtationem à Magnaura ad Cyclobion habuiſſe. Poſt autẽ duos dies cùm vehemens ventus flaret ad caſtellum Galatam vſque ad Clidion appulſam partem claſſis exuſtam fuiſſe igne, quem Imperator ex Acropoli iacularetur. Zonaras narrat Michaëlem Imperatorem, cùm terra & mari obſideretur in hanc deſperationem veniſſe, vt catenam contenderet ab Acropoli ad oppidulum in contrario littore poſitum. Adhuc Galatæ porta eſt, quæ appellatur catena, ex eo, quòd ab Acropoli vſque ad eam portam catena extenderetur. Auctam vero à Ianuenſibus non ſemel, ſed iterum oſtendunt muri ſæpiùs promoti adhuc extantes ab Oriente duplices, ab Occaſu triplices, deſignantes varia vrbis incrementa. Iam videre licet antiquas Sycas in media Galata muris clauſas, ſitas contra regionem ſextã, & traiectum Sycenum totas affixas lateri montis, quales deſcribit regionum libellus vrbis, præter vnius plateæ tractum, quem ſubiacentium ſub eundem montem littorum tãtùm præſtat æqualitas. Oportuit hãc plateam latam fuiſſe centum

tum

tum passus Romanos. Nam tanta hodie superest inter montem & sinum planities, & maior fortasse: quoniam tot post annos dilatata fuerit, vt quotidie videmus excrescere ex proiectione purgamentorum, quæ, vt desideant in profundum, retinentur sublicis arcas ligneas stabilientibus, quas fistucis defigunt incolæ studio augendæ planitie littoralis, & oræ maritimæ efficiendæ propius portuosæ. Verùm vt planiùs intelligatur vbi olim Sycena regio fuerit, Galatæ situm, vt nunc est, describam.

Descriptio Galatæ, & de templis Amphiarai, & Dianæ, & Veneris, & theatro Syceno, & foro Honoriano.

CAPVT XI.

SYCENA regio iam vulgò nominata Galata, siue Pera, rectiùs nominãda Perça, vt Iosephus Iudæam transiordanam nominat Peræam, & trans Euphratem Strabo regionem appellat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis allusione: nec dubito si scirent Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere à ficuum lacte ita appellatam esse. Suámque tum aberrationem à vero tueri possent autoritate Dionysij Byzantij, scribentis Sycam appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientiũ. Quantò rectiùs coniectassent, si à Galatis populis eam Galatam nominatam fuisse arbitrati essent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Constantinopolitani, & diligentis Grammatici varia historia ab-

hinc

hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit Brenum Gallum Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium illinc traiecisse: indéq; Byzantij locum appellatum fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſtea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quē duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente, vtraq; longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septentrione ad Meridiem, latum vbique non minus ducētis paſſibus, tam longum, quàm valles, quibus vtrinque clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continētis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circunſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmúmq;, & peninſulam ferè ſemicirculam efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinū ab occaſu claudit: incluſum videres intra ſemicirculū, quem deſignaret ducta linea Galatā accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius Cornu vergens ad occaſum dimidio largiùs quàm orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringētos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in cētum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus

perti

pertinens ad Occaſum extra veterem Galatam ſitũ habet mollem cliuum,& ferè totum ad Meridiẽ, tendentem præter exiguam procliuitatem ſubſidentem ad Solis occaſum iuxta muros veteris Galatæ ſitã:cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles,altera in ſinum. Vnde fit,vt vrbs ſit prona triplici procliuitate,vna à Septentrionibus ad Meridiem,altera ad ortum Solis,tertia ad Occaſum.Decliuitas per mediam Galatæ latitudinẽ decurrens tendit à Septentrionibus ad Meridiem,ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur,vt domus ex parte infera ſcalis aſcendantur, ex ſupera adeantur plano pede vſque ad primam contignationem: latus verò tam vergens ad Solis ortum,quàm ad occaſum duplicem deuexitatem habet, vnam à ſeptentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut Occidentem: vt non modò viæ rectæ,ſed etiam tranſuerſæ procliuitatem habeant, ſed orientale latus procliuius in vtranque deuexitatem, occidentale molles cliuos habet tam rectos, quàm tranſuerſos, deniq; Galata ſic prona eſt, vt ſi eadem altitudine omnes domus eſſent. Superiores contignationes aſpectu maris fruerentur, ex eíſque velut ex theatris naues vltra citráque traiicientes ſpectarentur, neque modò Galata,ſed tota ferè Conſtãtinopolis maris aſpectu frueretur,ſi lex à Zenone conſtituta,& à Iuſtiniano ſancita ſeruaretur,iubens intra centum paſſus neminem poſſe Conſtantinopoli impedire maris aſpectum,neque rectum,neque obliquum. Plana vrbis pars diſcurrens inter imos collis cliuos & ſinum,nuſquã minus ſtricta ducentis paſſibus, in cornibus largior eſt, &

quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum passuum, oppidum triplo longius, quàm latius, latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad Occasum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadẽ latitudine qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum passuum nusquam minus lata quingentis passibus orientale latus cõtrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata est ducentos sexaginta passus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuosum est, naues admittens vsque dum contingant oram maritimã. Inter mœnia & sinum intermissum est spatium, vbi tabernæ & officinæ mercatorum & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas sex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Constantinopolim. Ita enim cõtra Constantinopolim iacet Galata à septentrionibus, vt primo, secundo, tertio collibus, & valli primæ & secundæ Constantinopolitanis sit aduersa, præ se habens sinum & Constantinopolim, à tergo suburbana ædificia. Nam supra Galatam multæ domus suburbanæ partim in collis Galatini dorso, partim in eius lateribus triplicibus: nam Galata non attingit summum verticẽ collis, imo ex summa vrbe, vbi est excelsissima turris, adhuc restat extra vrbem ascensus trecentorum circiter passuũ, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonẽ, largum circiter ducentos passus, longum duo millia passuum, per quod medium discurrit via lata vtrinq; ædificiis cincta hortorum & vinetorum, neque est vlla pars amœnior: ex qua eiusque lateribus videtur

detur ſinus Ceratinus, & Boſporus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis, & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circunuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quam ſit Galata vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos fœlicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Qui ſcribunt Byzantem conditorem Byzantij templum Amphiarai ædificaſſe in Syca, aberrant quidem à rei veritate, ſed non procul. Nam Dionyſius Byzantius tradit poſt locum Sycenum fuiſſe templum Amphiarai ædificatum à Coloniæ deductoribus, quorum princeps erat Byzas. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorabant Deum, vt haberent, ſed Amphiarai templum, & ſi non eſſet in loco, quem Dionyſius appellat Sycenum, tamen eius appellatio dilatata fuit, poſtquàm Sycena vrbs condita fuit, vt etiam intra Sycas Amphiarai, & Dianæ Luciferæ, & Veneris Placidæ templa incluſa fuerint, vt planè demonſtraui in tractatione Boſpori. Sed horũ iam nulla reſtant veſtigia, neq; illorum, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio in regione Sycena fuiſſe, neq; hominum vllorum memoria viuẽtium recordatur veſtigiorum, vbi illa fuerint, imo non modò eorum memoriam, ſed ne nomen quidem Sycenæ regionis quiſquam iam, qui vel audierit, vel legerit, reperitur. Theatrum tamen & forum Honorianum dũtaxat ex architectonica ratione coniicere licet, fuiſſe illud quidem in

imis cliuis, vt ſolent eſſe omnia theatra, quorum veſtigia vidi in Græcia. Forum verò in planitie vicina portui, vbi nunc Xenodochium ædificatum eſt in fundamentis templi diui Michaëlis, quod integrum extabat, cùm veniſſem Byzantium, eóque aquæ vberiores adductæ ſunt inuentis cuniculis antiqui aquæductus ſubterranei. Deniq; nihil antiquæ Sycenæ iam apparet, nam columnæ, quæ antiquæ viſuntur in aliquot templis Galatinis à Ianuenſibus foris exportatæ dicũtur, quorum nonnullæ antiquo opere elaboratæ ſunt. Ciſterna diui Benedicti ſpoliata cameris, & columnis circiter trecentis concamerationem ſuſtinentibus, conuerſa in hortorum culturam iam alentium templi ędititimum indicat opus fuiſſe antiquæ opulentiæ. Ex antè ſcriptis cognoſcere potes, quæ monumenta Conſtãtinopolis olim habuerit, quæ verò ædificia publica nunc habeat à Turcis, & qua ratione ſint nonnulla à Turcis ædificata, ſeparato volumine eſſent tractanda. Nunc ſummatim pauca exponam: Aedes Mametanas continet plus trecentas, quarum ſumptuoſiſſimæ à regibus, & regũ purpuratis ædificatæ, ſed omnes tectæ plumbeis tegulis, marmoribus, & columnis marmoreis ornatæ ex ſpoliis Chriſtianarum ædium, vt hæ prius ornatæ fuerant ex veterum deorum ſpoliis. Balnea & thermas habet publicas ſupra centum, quarum quinquaginta magnæ & geminæ, & ferè tales quales deſcripſi à Mametho Rege ædificatas. Xenodochia & publica hoſpitia longè ſupra centum habet, quorum illuſtria aquas ſalientes in medio atrio habent ex agris ſuburbanis ductas, ſed præcipuè excellunt reges Turcorum in aquis ducendis

intra

intra vrbem. Eusebius quidem laudat Constantinum, In mediis, inquit, foris videas fontes boni pastoris insignia habentes, his, qui sacras literas norunt explorata, Danielem, scilicet & leones ex ære factos laminis aureis fulgẽtes. Valens & Andronicus magnis sumptibus flumina procul ab vrbe perduxerunt, partim arcubus adhuc extantibus supra terram, partim opere subterraneo, cæteríque reges ingentes piscinas, & lacus subterraneos, quos cisternas posteritas appellauit permultas in omni vrbis regione ingentibus sumptibus ædificarunt, metuentes obsidionem à vicinis hostibus. At Turcica Constantinopolis iam adeò longinquos habet hostes, vt cisternas, aut diruant, aut in alios vsus conuertat quàm aquarum, atque copia aquarum salientium fruitur perductis ex omni agro suburbano etiam longè remoto: nullum enim est celebre templum, nullum Xenodochium, nullum publicum hospitium, nullæ thermæ nobiles, quæ non habeant aquas salientes in media area. Prætereo bassarum, cæterorúmque purpuratorum domos, omitto Regem ipsum, cuius claustrum, occupans vetus Byzantium, passim perennes fluuios habet longè extra vrbem adductos, prætereo lacus, & castella vbique in foris, in viis creberrima non modò largos potus largientia, sed etiam ex vsibus hominum exeuntia, immunditias vrbis in mare euerrũt, & impuriorem spiritum & causas grauioris cœli auferunt, quibus vrbes haberi solent infames. Prætereo nunc narrare, vt omnia ædificia Constantinopolitana sint facta ex ruinis incendiorum terræmotuum humilia, vt non multa habeant duas contignationes, lapide cæmentitio, aut latere non

modò cocto, ſed etiam crudo refecta, excipio domos Galatæ à Ianuenſibus conditas, & domos aliquot purpuratorum regiorum. Chriſtiani Græci ſuas ſexcentas ædes ſacras amiſerunt, ex quibus nullam retinent nobilem præter ædem monaſterij, vbi habitat Patriarcha, reliquæ aut funditus euerſæ, aut in vſus religionis Mametanæ conuerſæ ſunt: nam quas habent ædes iam ſacras circiter ſeptuaginta obſcuræ ſunt, Franci circiter decem habent, Armenij ſeptem, Iudæorum verò ſynagogæ pluſquam triginta, vix capientes multitudinem maximæ nationis. Ex antè ſcriptis faciliùs fortaſſe cognoſces abſens, monumenta antiqua, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio, quam ſine his præſens videas Conſtantinopolim, quod experietur, qui ſimilia inueſtigare poſt me conabitur, quod vt quiuis prõptiùs poſſit, adiungã ſtatim de regionibus nouæ Romę Conſtantinopolitanæ (incerto authore, ſed illo tamen antiquo) libellum ſcriptum ante Iuſtiniani tempora.

Regio prima.

PRima regio continet domũ Placidiæ Aug. domum nobiliſſimæ Marinæ, thermas Arcadianas, vicos, ſiue angiportus viginti nouem, domos centum decem & octo, porticus perpetuas duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, qui totius regionis ſolicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut ſeruum in omnibus, & internuntium regionis. Collegiatos vigintiquinque è diuerſis corporibus ordinati, qui incẽdiorum ſolent caſibus ſubuenire. Vicomagiſtros quinque, quibus per noctem tuendæ

tuendæ vrbis cura mandata eſt, quos P. Victor, ac ſiue Sextus Ruffus vocat, vernaculos fuiſſe in antiqua Roma, hic in noua Roma appellat denuntiatores. Collegiatorum non meminit, neque Ruffus, neque Victor, omnes meminerunt Vicomagiſtrorum, quos diſtinxiſſe videtur Conſtantinopolitana deſcriptio in collegiatos, & Vicomagiſtros, Latiniùs quidem Vicorum magiſtri appellarentur ex inſcriptione adhuc extante in Capitolio antiquæ Romæ:

Imp. Cæſari diui.
Traiani Parthici fil.
Diui Neruæ nepoti.
Traiano Adriano.
Aug. Pontif. maximo.
Tribunic. Poteſtat. xx.
Imp. II. con. III. P.
Magiſtri Vicorum XIIII.

Regio ſecunda.

SEcunda regio ab initio theatri minoris, poſt æqualitatem ſui latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendit, continet in ſe Eccleſiam magnam, Eccleſiam antiquam, Senatum, Tribunal purpureis gradibus extructum, thermas Zeuxippi, Theatrum, Amphiteatrum, vicos ſiue angiportus triginta quatuor, domos nonaginta & octo, porticus magnas quatuor, balneas priuatas tredecim, piſtrina priuata quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos triginta quinque, Vicomagiſtros quinque.

Regio tertia.

TErtia regio plana quidẽ in ſuperiori parte, vtpote in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo mari vſque deſcendit, continet in ſe eundem circum maximum, domũ Pulcheriæ Auguſtæ, portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur, tribunal fori Conſtantini, vicos ſeptẽ, domos nonaginta quatuor, porticus magnas quinque, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata nouem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos viginti & vnum, Vicomagiſtros quinque.

Regio quarta.

REgio quarta à miliario aureo collibus dextra, læuáq; ſurgentibus ad planitiem vſque valle ducente perducitur, continet in ſe idem miliarium aureum, Auguſtęum, Baſilicam, Nymphæum, porticum Fanionis, liburnã marmoream, naualis Victoriæ monumentum, eccleſiam ſiue martyrium ſancti Memnæ, ſtadia, ſcalam timaſi, vicos triginta quinq;, porticus magnas quatuor, balneas priuatas ſeptẽ, piſtrina priuata quinque, gradus ſeptem, Curatorem vnũ, Vernaculũ vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio quinta.

REgionis quintæ non modica pars in obliquioribus poſita locis planitie excipiente perducitur, in qua neceſſaria ciuitati ædificia continentur, continet in ſe thermas Honorianas, ciſternam Theodoſiacam,

Prytaneum, thermas Eudoxianas, ſtrategiũ, in quo eſt forum Theodoſiacum, & obeliſcus Thebæus quadratus, horrea olearia, Nymphæum, horrea Croadentia, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca: portum habet Proboſphorianum, ſcalam Chalcedonenſem, vicos viginti tres, domos centum octuaginta quatuor, porticus magnas quatuor, balneas priuatas vndecim, piſtrina publica ſeptem, piſtrina priuata duo, gradus nouem, macellos duos, Curatorem vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſexta.

REgio ſexta breui peracta planitie, reliqua in deuexo conſiſtit, à foróque Conſtantini ſcalam vſque ſiue traiectum Sycenum porrigitur ſpatiis ſuis, continet in ſe columnam purpuream Conſtãtini, Senatum, eiuſdem loci Neorium portum, ſcalam Sycenam, vicos viginti duos, domos quadringentas octuaginta quatuor, porticum magnam vnã, balneas priuatas nouem, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata decem & ſeptem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos quadraginta nouem, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſeptima.

REgio ſeptima in comparatione ſuperioris planior, quamuis & ipſa circa lateris ſui extremitatem habeat in mare decliuior. Hæc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vſque ad mare, velut ſeipſam inclinat, & ita

deducitur. Habet autem in se ecclesias tres, hoc est Hirenem, Anastasianam, & sancti Pauli, columnã Theodosij intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruiam, equites magnos duos, partem eiusdem fori, thermas Carosianas, vicos octoginta quinque, domos septingentas vndecim, porticus magnas sex, balneas priuatas vndecim, pistrina priuata duodecim, gradus sexdecim, Curatorem vnum, Collegiatos octoginta, Vicomagistros quinque.

Regio octaua.

OCtaua regio ex parte Tauri nulla maris vicinitate cõtermina, angustior magis quàm lata, spatia sua in latitudinem producta compensat, continet in se partem fori Constantini, porticum sinistram Taurum vsque, Basilicam Theodosianam, Capitolium, vicos viginti vnum, domos centũ octo, porticus maiores quinque, balneas priuatas decem, pistrina priuata quinque, gradus quinque, macellos duos, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos decem septem, Vicomagistros quinque.

Regio nona.

REgio nona prona omnis, & in Nothũ deflexa, extensi maris littoribus terminatur, continet in se ecclesias duas, Cenopolim & Omonœam, horrea Alexandrina, domum nobilissimæ Arcadiæ, thermas Anastasianas, horreum Theodosianum, vicos sexdecim, domos centum & sexdecim, porticus maiores duas, balneas priuatas quindecim, pistrina priuata quindecim,

pistri

pistrina publica quatuor, gradus quatuor, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta octo, Vicomagistros quinque.

Regio decima.

REgio decima in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna, velut fluuio interueniente diuiditur, est verò tractu planior, nec vsquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente, continet in se ecclesiam, siue martyrium sancti Acatij, thermas Constantinianas, domũ Augustæ Placidiæ, domum Augustæ Eudoxiæ, domum nobilissimæ Arcadiæ, Nymphęum maius, vicos viginti, domos sexcentas triginta sex, porticus maiores sex, balneas priuatas viginti duas, pistrina publica duo, pistrina priuata sexdecim, gradus duodecim, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos nonaginta, Vicomagistros quinque.

Regio vndecima.

REgio vndecima spatio diffusa liberiore, nulla parte mari sociata est, verùm eius extensio tam plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in se martyrium Apostolorum, palatium Flaccilianum, domum Augustæ Pulcheriæ, Bouem æreum, cisternã Arcadiacam, cisternam Modestiacam, vicos octo, domos quingentas tres, porticus maiores quatuor, balneas priuatas quatuordecim, pistrinũ publicum vnũ, pistrina priuata tria, gradus septẽ, Curatorem vnũ, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta septem, Vicomagistros quinque.

Regio duodecima.

REgio duodecima portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro, mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium sublimior decorat ornatus, continet in se portam auream, porticus Troadeas, forum Theodosiacum, columnam itidem intra se gradibus peruiam, monetam, portum Theodosiacum, vicos vndecim, domos trecentas sexaginta tres, porticus maiores tres, balneas priuatas quinque, pistrina priuata quinque, gradus nouem, Curatorem vnum, Collegiatos decem & septem, Vicomagistros quinque.

Regio decimatertia.

TErtiadecima regio Sycena est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti littorum tantum præstat æqualitas, continet in se ecclesiam, thermas Honorianas, forum Honorianum, theatrum, naualia, domos quadringentas triginta vnã, porticum maiorem vnam, balneas priuatas quinque, pistrinum publicum vnum, pistrina priuata quatuor, gradus octo, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta quatuor, Vicomagistros quinque.

Regio decimaquarta.

REgio sanè quartadecima licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia spatio interiecto diuisa est muro proprio vallata, alterius quodammodo

ſpeciem ciuitatis oſtendit. Eſt verò progreſſis à porta modicum ſitu plana, dextro autem latere in cliuũ ſurgente vſq; ad medium fere plateæ ſpatium nimis prona, vnde mare vſque modioris hæc, quæ ciuitatis continet partem, explicatur æqualitas, continet in ſe eccleſiam, palatium, Nymphæum, thermas, theatrum, luſorium, pontem ſublicium, ſiue ligneum, vicos vndecim, domos centum ſexaginta ſeptẽ, porticus maiores duas, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, priuatum vnum, gradus quinque.

Collectio Ciuitatis.

COgnita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum occluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus, non ſolùm videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis naturæ fœlicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domiciliis conſulente longo tractu in promontorij qualitatem ſpatioſior terra faucibus pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpatium, quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit. Intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſigillatim memorata, quæ nunc ad infirmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana palatia quinque, eccleſias quatuordecim, domos diuinas Auguſtarum ſex, domos nobiliſſimas tres, thermas octo, Baſilicas duas, fora quatuor, Senatus duos, horrea quinque, theatra duo,

luſoria duo,portus quatuor,circum vnũ,ciſternas quatuor, Nymphæa quatuor, vicos trecentos viginti duos, domos quatuor millia trecentas octaginta octo,porticus quinquaginta duas,balneas priuatas centum quinquaginta tres, piſtrina publica viginti, piſtrina priuata centum viginti, gradus centum decem & ſeptem, macellos quinque, Curatores tredecim, Vernaculos quatuordecim, Collegiatos quingentos ſexaginta, Vicomagiſtros ſexaginta quinque, columnam purpuream, columnas intra ſe peruias duas, Coloſſum vnum, Tetrapylum aureum vnum, Auguſtæum, Capitolium, monetam, ſcalas maritimas tres. Habet ſanè longitudo vrbis à porta aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque, latitudo autem pedum ſex millia centum quinquaginta. Quòd autem quatuordecim regiones non continerẽt, niſi quatuor mille & trecẽtas octuaginta octo domos, intelligere oportet domos principum ciuium maiores, vt Sex. Ruff. & P. Victorem tradentes quatuordecim regiones Romæ domos continere circiter mille & ſeptingentas quinquaginta quinque, interpretari neceſſe eſt illuſtres & capaces: cùm vtraque Roma vetus, & noua maxima eſſet, & frequentiſſimè habitaretur. Nam, vt prætercam veterem Romam, profectò noua Roma Conſtantinopolitana adeò frequens erat eo tempore, quo hæc regionum vrbis deſcriptio conſcripta eſt, vt etiam, qui habitarent apud vias latas & fora, anguſtè habitarent: adeóque connexa fuiſſe ædificia, vt vix locum ſub dio apertum inueniretur, vt cœlum quis aſpicere poſſet, ſuburbanáque ædificia latiſſimè vſque ad

Silym

Silymbriam, & mare ponticum continuarentur, marísq; non exigua pars ambientis vrbem obrueretur defixis ſublicis ædificia ſuſtinentibus. Hæc idem monumenta & longè plura olim fuerunt Conſtantinopoli, quæ nunc nulla extant præter columnam purpuream, & Arcadianam, & ædem Sophiæ, & Hippodromum ſpoliatum, & ciſternas aliquot. Nam quæ fuerint Byzantij antiqui antequàm euerſum fuiſſet à Seuero monumenta, nemo ſcribit, quamuis plurima coniicere licet, florentis diu heroicis temporibus cùm ingenia omnium artium erant in pretio, cum Rhodus tria millia ſignorum habebat non prſtantior Byzantio, ex cuius muris tanta arte conſtructis, quantopere interiora niterent exiſtimare poſſumus. Hoc duntaxat ſcimus, Darium, Philippum, Seuerum, Byzantij monumenta vaſtaſſe, & Byzantios ipſos cum omnia cõſumpſiſſent, tamen Seueri militibus reſtitiſſe lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & ſtatuis, quas in hoſtes proiiciebãt. Qui autem à Conſtantino reædificati Byzantij tot monumenta perdiderunt, partim autem Attici, partim ſummatim perſtringam. Primùm imperatores diſſentientes, deinde incendia creberrima non modò fortuita, ſed etiam ab hoſtibus tam externis, quàm diſſidentibus variarum factionum partibus iacta, quorum nonnulla tres, alia quatuor dies exurere non ceſſarunt, non modò apta ad comburendum, ſed etiam ex marmore ſtatuas & ſigna, atque omnem ſtructuram ex quauis materia conſtructam, velut quippiam accommodatum ad exurendum aceruos ruderum exagerantia inſtar collium ex omni genere materiæ accumulatorũ, priorem aſpectum

ctum confundentia, vt ne illi quidem, qui ipsa construxissent agnoscere possent, quid, vel vbi ea ipsa prius fuissent. Neque modo ab hostibus antiqua monumenta euersa sunt, sed etiam ab imperatoribus etiam Constantinopoli amicissimis, inter quos primus Constantinus magnus, quem Eusebius scribit templa deorum diruisse, vestibula vastasse, tecta detraxisse, eorum statuas æreas sustulisse, quibus tot seculis gloriabantur, eásq; in omnibus foris Constantinopoleos proposuisse non ad honorem, sed ad ludibrium, totámque vrbem sui nominis impleuisse æreis operibus summa & antiquissima arte elaboratis, vt eas spectatores ludibrio haberent, aureas autem deorum statuas, argenteásque è medio sustulisse, reliquásque ex pretiosa materia factas spoliasse, statuas verò ex ære factas reliquisse abiectas. Deinde auget Eusebius, quàm infestus Constantinus fuerit Gentilium monumentis, vt ex toto imperio ea deleri curarit, vt lege edixerit Gentilium templa euertenda esse, quàm etiam ipse Eusebius iis infestus fuerit, quàm etiam reliqui scriptores Christianæ religionis, percipitur ex eorum scriptis: nempe tam acerbos fuisse in deorum monumenta, quàm Mametani nunc sunt in nostrates statuas non modò mediocres, sed etiam illi Coryphæi Basilius, Gregorius, qui non modò in monumenta lapidea deorum sæuierunt, sed etiam in eorum libros, qui de eis lasciuè scripsissent. Quid alios commemorem imperatores Constantini successores omnibus notos, qui adeò infensi imaginibus fuerunt etiam Christianæ religionis, vt non solùm ipsas euerterint, sed etiam earum pictores, scalptores, fictores insectati sint,

vt ex

vt ex earum insectatione, velut alij Parthici ex Parthia deuicta, sic hi Iconomachi nominati. Sileo terræmotus non modò illos scriptis celebratos, quibus sub Zenone, Iustiniano, Leone Conone, Alexio Cõneno vrbis non modò præclara ædificia funditus euersa sunt, sed etiam tota ferè vrbs, eiúsque mœnia corruerint, vt ea in antiqua sede consistere vix perciperetur, nisi Bosporus & Propontis, antiqui Constantinopolis limites æterni locum, in quo olim fuerit, circunscripsissent. Prætereo vastas vrbis regiones post longa incendia, & bella diu iacuisse desertas inopia ciuium, deinde promiscuè ædificari cœptas nulla cura habita vicos dirigendi, sed omisso discrimine ædificasse in ruinis incendiorum, & terræmotuum, ea fuit causa, vt non modò sicut de Roma incensa Liuius inquit, veteres cloacæ, sed etiam aquæductus & cisternæ per publicum ductæ, nunc priuata passim subeant tecta, formáque sit vrbis occupatæ, magis quàm diuisæ. Prætereo regum Turcicorum claustra ingentia mediam vrbem occupantia, regiorúmq; purpuratorum septa integras vrbis insulas claudentia, & vias publicas occupantia, vel longè auertentia, fundamentáque non modò supra terram extantia, sed etiam substructiones subterraneas abditissimas sagacissimè inuestigatas funditus demoliuntur, ac nisi vidissem per id tempus, quod ego egi Byzantij permulta templa, & palatia adeò penitus à fundamentis imis deleta, & Turcicis structuris postea referta, vt recognoscere nequirem pristinum eorum situm, non tam facile coniecissem, quid demoliri potuissent ab vrbe capta,

quam quotidie, etſi ædificiis publicis ornare ſtudent, tamen horridior eſt, atque obſcurior, interdiu, quàm olim noctu, in qua pernoctantium luminum claritudo, ſicut Marcellinus ait, dierum ſolita imitari fulgorem ædificiorum ſplendorem illuſtrabat. Nunc dici fulgor caſarum obſcuritatem detegens reddit obſcuriorem. Vnde fit, vt ſi vel Conſtantinus, qui illam reſtituit, ornauit, vel alij, qui eam auxerunt, reuiuiſcerent: antiquorum ędificiorum ſitum non agnoſcerent. Quid ego externus, quem non antiquorum ædificiorum veſtigia, non ſtatuæ, non inſcriptiones, non numiſmata, non habitatores ſtudioſi antiquitatis me informarunt, qui alieniſſimi ſunt ab omni antiquitate, ſed potiùs inquirentem impedierunt, vt nihil metiri, nihil percuntari liberè auſus ſim, non modò à Barbaris, ſed ne à Græcis quidem, quibus nihil à literis alienius, nihil nomini Latino infeſtius, quod vt caninum mordent, dente canino deteſtantur, execrantur, neque offa vlla eos mitigare queas, ſed multo ſucco vuæ, quos vt impleueris, niſi crebras inuitationes feceris, niſi Græco more exclamaueris te bibere, operam & vinum perdideris: neque tamen ab eis quicquam reportaueris, niſi leuia quædam, niſi morem bibendi, quem ſolum retinent ex moribus antiquorum Byzantiorum. Ad has incommoditates id accedit, quòd ex antiquis ſcriptoribus Græcis non adiuuari potes ad Conſtantinopolis cognitionem: non enim Dionyſius Halicarnaſſeus, non Liuius, non Strabo, non Vitruuius, non Varro, non alij infiniti, ad cognoſcendam nouam Romam ſicut antiquam

quam

quam mihi auxiliati ſunt,non Blondus,non Fulgoſius, non alij plerique mihi digitos ad fontes intenderunt, non ignotus ſcriptor patriæ Conſtãtinopolitanæ quicquam me docere potuit: ille enim meras nugas habet, & duntaxat docet quis ædes ſacras ædificauit, ſed in quo loco ſitæ fuerint, non docet, qui ſi reuiuiſceret, earum poſitiones ignoraret: adeò omnia immutata ſunt, vt non modò, quæ ſupra memoriam viuentium antiqua dicere poſſumus, ſed etiam quæ ſunt ſupra ſingulos curſus ætatis antiqua dici poſſunt. Sic enim quotidie vaſtantur, vt ſenex neſciat, quæ puer vidit, neque modò ædificia antiqua deleta, ſed etiam locorum nomina, quæ illa tenebant, amiſſa ſunt, aliáque barbara ſucceſſerunt, & planè Scythica, inaudita. Sic enim hæc gens ſuam linguam amat, vt omnium locorum, quæ inuaſerit, ſtatim immutet nomina, aliáque imponat noua incognita, non priſtinorum nominum interpretationem habentia,ſed quiduis aliud potius ſignificantia: nondum enim ſe rerum potiri putant, niſi nominum potiantur, ſic enim Græca & Latina ſuſpecta habent, vt timeant vel à nominibus ipſis. Quid igitur inueſtigaſti?exigua profectò veſtigia cùm ex hominum memoria tum ex ſcriptis authorum quidem tempore recentium, ſed vſu antiquorum: quicquid enim eſt ſupra memoriam noſtram, dicere antiquum poſſumus in recognitione locorum. Ex illis paucis velut ex vnguibus leonem, deprehendi quatuordecim regiones potiùs, quàm ex earum deſcriptionibus non propriis, ſed communibus, & ambiguis, aut

ex vestigiis ædificiorum, quæ illæ continebant, & memoria paulò post extinguetur, si Turci valebunt: itaque fiet, vt ne me quidem multò diligentiores postea vlla vestigia reperiant regionum vrbis, eiúsque monumentorum, quibus si succurrere magis, quàm anteuertere conatus sum, & vendicare ab interitu proximè peritura, siquidem fortasse errauerim, excusandus sum, & mea mora Byzantina diuturnior, quàm voluissem, non accusanda, sed damnanda fortuna, in quam me coniecit Francisci Regis mors, cuius nutu in Græciam accesseram non diu vt desiderem Byzantij, sed vt conquirerem Codices Græcorum antiquos, vt non vnius Byzantij, sed multorum locorum situs describerem, vt iuuarem, si quid possem literas. A quo conatu depulsus, veritus sum redire priusquàm quippiam conatus essem, quamobrem venissem. Itaque meo tenui vectigali Asiam, Græciámque peragrare conatus sum, vrbésque nobiles describere: quod addere volui, ne quis putet reditum meum retardatum, vel ab aliqua myro Byzantia, vel ab Asiaticis delitiis, quas omnes exopto his, qui maluerint meam fortunam calumniare, quàm probare studium, ad quod non vtilitas, non existimatio, cùm domi meliora, & illustriora præstare potuissem, in animi tranquillitate, & salutari corporis ratione, non Leonis Byzantij, non Pasiadis facetiæ me retinuerunt, sicut nec me retinuit pronuntiandi vehementia Byzantij Pythonis, quem Demosthenes etiam apud inferos horrere dicitur, non Barbarorum voces asperæ, truculentæ, quæ etiam non modò tardigradas

beluas

beluas concitare poſſent, ſed etiam Byzantium ipſum Pythonem ad relinquendam patriam me extrudere potuerunt ad reditum celerem neſcio, ſiue fato, quod me in hos errores ærumnoſos meliora ſentientem rapuit, & ſcientem, & prudentem in omnia ferè pericula coniecit, ſiue conſtantiæ cauſa, ſiue rei honeſtas ad ea me impulit confirmata Platonicorum iudicio, tradentium nullum eſſe modum veſtigandi veri, niſi inueneris, & quærendi defatigationem turpem eſſe, cùm id quod quęritur ſit pulcherrimum.

FINIS.